

JUGOSLOVENSKI PREGLLED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

APRIL 1960

4

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA IV
April 1960

Uredivački odbor

Predsjednik NIKOLA MINČEV; *članovi*: dr JOŽE BRILEJ, BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ, LJUBICA MIHIĆ, ANTE NOVAK, VOJO RAKIĆ, STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA

Glavni urednik BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD »JUGOSLAVIJA«, BEOGRAD, Terazije 31

SADRŽAJ

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

V Kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije..... 141—162

PRIVREDA

Privreda u prvom tromesečju 1960 163—166
Proizvodnja drvnih ploča 166—168

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Savezni institut za rehabilitaciju 169—170

KULTURA

Poljoprivredni fakulteti 171—173
Slobodne aktivnosti učenika u osnovnoj školi 174—176

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslavija i zemlje Severne Afrike 177—180
Delatnost Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama i regionalnim organizacijama UN 180—181
Jugoslavija i Organizacija Ujedinjenih nacija za prosvetu, nauku i kulturu (UNESCO) 182—188
Poseta predsednika Republike Indonezije Sukarna 188

V KONGRES SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RADNOG NARODA JUGOSLAVIJE

V Kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije održan je od 18 do 22 aprila 1960 u Beogradu.

UČESNICI KONGRESA. — Na V Kongresu SSRNJ učestvovalo je ukupno 1.657 delegata. Od toga je na opštinskim konferencijama SSRNJ izabrano 1.298 delegata (u Srbiji 530, Hrvatskoj 264, Sloveniji 137, Bosni i Hercegovini 239, Makedoniji 91 i Crnoj Gori 37), a na plenumima društvenih organizacija kolektivnih članova SSRNJ 200 delegata, dok su 159 članova Saveznog i Nadzornog odbora SSRNJ po Statutu imali sva prava delegata izuzev odlučivanja o Izveštaju Saveznog odbora SSRNJ i Izveštaju Nadzornog odbora. Zbog bolesti, službenog puta i drugih opravdanih razloga Kongresu nisu prisustvovala 33 delegata. Tako su u radu Kongresa učestvovala 1.634 delegata.

Među izabranim delegatima bilo je: 771 Srbin, 329 Hrvata, 188 Slovenaca, 104 Makedonca, 91 Crnogorac, 49 nacionalno neopredeljenih, 65 Šiptara, 33 Mađara i po nekoliko pripadnika ostalih nacionalnih manjina — Rumuna, Rusina, Turaka, Jevreja i drugih.

Po zanimanju od ukupnog broja delegata na Kongresu bilo je 368 radnika iz proizvodnje, 85 zemljoradnika, 867 službenika (među kojima znatan broj stručnjaka iz proizvodnje i javnih službi), 12 studenata i daka, 237 društveno-političkih radnika, 27 oficira JNA i 61 iz ostalih profesija.

Od ukupnog broja delegata bile su 224 žene.

Po starosti bilo je do 25 godina 27 delegata (među kojima i nekoliko rođenih 1940 godine), od 26—35 godina 426, od 36—45 godina 717, od 46—55 godina 399 i preko 55 godina 88 delegata.

STRANI DELEGATI I POSMATRAČI. — Kongresu su prisustvovali predstavnici 41 partije, pokreta i organizacije iz 35 zemalja Evrope, Azije, Afrike i Latinske Amerike. Na Kongresu su bili zastupljeni sa ukupno 75 svojih predstavnika u svojstvu delegata odnosno posmatrača:

Front nacionalnog oslobođenja Alžira (Front de la liberation nationale Algerienne), Socijalistička partija Argentine (Partido Socialista de Argentina), Komunistička partija Belgije (Parti communiste Belge), Socijalistička partija Belgije (Parti socialiste Belge), Radnička partija Brazila (Partido Trabalhista Brasileiro), Socijalistička partija Brazila (Partido Socialista Brasileiro), Socijalistička partija Cejlona (Lanka Sama Samaja Party — Ceylon), Socijalistička partija Čilea (Partido Socialista de Chile), Nacionalni front Demokratske Nemačke (Nationale Front des Demokratischen Deutschlands), Komunistička partija Francuske (Parti communiste Français), Ujedinjena socijalistička partija Francuske (Parti Socialiste Unifie — France), Partija narodne konvencije Gane (Convention Peoples party — Ghana), Demokratska partija Gvineje (Parti Democratique de Guinee), Indijski nacionalni kongres (Indian National Congress), Narodna socijalistička partija Indije (Praja Socialist party — India), Nacionalni front Indonezije (Supreme Advisory Council — Indonesia), Nacionalna partija Indonezije (Partai Nasional Indonesia), Komunistička partija Italije (Partito comunista italiano), Socijalistička partija Italije (Partito socialista italiano), Ujedinjena radnička partija Izraela — Mapam (Mapam — United Workers Party in Israel), Socijaldemokratska partija Japana (Socialist Democratic Party of Japan), Narodna socijalistička zajednica Kambodže (Communaute Socialiste Populaire du Cambodge), Keniski pokret nezavisnosti (Kenya African National Union), Partija nacionalnog oslobođenja Kostarike (Partido de la Liberacion Nacional de Costa Rica), Revolucionarni pokret »26 jul« — Kuba (Movimiento 26 de Julio de Cuba), Rodoljubivi narodni front Mađarske (Magyar Hazafias Nephont), Nacionalna unija narodnih snaga Maroka (Union nationale des Forces Populaires du Maroc), Socijaldemokratska partija Nemačke (Sozialdemokratische Partei Deutschlands), Nepalski kongres (Nepal Congress — Nepal), Radnička partija Norveške (Det Norske Arbeiderparti), Front narodnog jedinstva Poljske (Front Jednosci Narodu — Polska), Pokret »Socijalistička akcija« — Španija (Movimiento Accion Socialista — Espana), Socijaldemokratska partija Švajcarske (Sozialdemokratische Partei der Schweiz), Socijaldemokratska radnička partija Švedske (Social Democratic Labour Party of Sweden), Neodestur — Tunis (Parti Neodestour de Tunisie), Afrička nacionalna unija Tanganjike (Tanganyika African National Union), Nacionalni kongres Ugande (Uganda National Congress), Nacionalna unija UAR (National Union of the UAR), Socijalistička partija Urugvaja (Partido Socialista de Uruguay), Laburistička partija Velike Britanije (British Labour Party) i Demokratska akcija Venecuele (Accion Democratica de Venezuela). Rukovodstva 12 partija, pokreta i organizacija, čiji predstavnici nisu bili prisutni, poslali su pozdravne telegrame Kongresu.

Kongresu je prisustvovalo 11 gostiju iz inostranstva, izvestan broj gostiju iz zemlje i predstavnici diplomatskih misija akreditovanih u Beogradu.

Kongres je pratilo 200 novinara — 140 iz zemlje i 60 iz inostranstva.

Kongres je imao sledeći dnevni red:

- 1) Izveštaj Saveznog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije;
- 2) Izveštaj Nadzornog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije;
- 3) Referat predsednika Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije Josipa Broza Tita: »Izgradnja socijalizma i uloga i zadaci Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije«;
- 4) Promene u Statutu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije;
- 5) Zaključci V Kongresa Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, i
- 6) Izbor Saveznog i Nadzornog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

RAD KONGRESA. Kongres je 18, 19 i 22. aprila radio u Plenumu, a 20 i 21. aprila u kongresnim komisijama.

V Kongres je otvorio predsednik Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije Josip Broz Tito.

Kongres je zatim izabrao radna tela.

U *Radno predstništvo* izabrali su: Josip Broz Tito, Babović Spasenija, Bakarić Vladimir, Čučevski Gligor, Gaži Franjo, Gošnjak Ivan, Grgurović ing. Slobodan, Jovanović Blažo, Karabegović Osman, Kardeli Edvard, Koliševski Lazar, Leskošek Franc, Mađarić Štefica, Marinko Miha, Nimani Džavid, Popivoda Krsto, Pucar Đuro, Ranković Aleksandar, Ribar dr. Ivan, Simić Vladimir, Stambolić Petar, Tripalo Mika, Veselinov Jovan, Vlahović Veljko i Vukmanović Svetozar.

U *Sekretarijat* V Kongresa SSRNJ izabrani su: Dumančić Branko, Jakovlevski Trpe, Kovačević Sreta, Marković Nemanja, Neoričić Milijan, Purić Drago i Zlatnar Mirko.

U *Redakcionu komisiju* kongresnih dokumenata bili su izabrani: Blagojević Dušan, Brleć Jože, Gligorov Kiro, Magašić Anica, Mićunović Vuksin, Ostojić Mirko, Pavlović Boro, Vratuša Antun i Vukosavljević Milan.

Kongres je izabrao i sledeće komisije u koje su ušli:

Verifikaciona komisija: Bahtović Refik, Bjelica Rako, Bročić Radenko, Hamza Dževdet, Jurcan Vinko, Lokner Zvonko, Levkov Blagoj, Mirić Sonja, Mirev Dimče, Perić Rade, Popović Milan, Ribčić Mitja, Sremec Zlatan, Svetina Mira, Šerbanović Paun, Trninić Milan i Žižić Živko.

Komisija za promene u Statutu: Biber Antun, Božičević Ivan, Bugarić Milić, Bulajić Krsto, Cvetić Bosa, Đurđević Dušan, Grbac Miloš, Jakšić Pavle, Kimovec Franc, Markovski Krsto, Mihić Ljubica, Nad Jožef, Novković Mićo, Papić Radovan, Popivoda Krsto, Puvalić Stevan, Gaži Franjo, Stijačić Radovan, Šaćiri Ismet, Taleski Blagoje, Vitas Slavko, Vojvodić Todor i Vrabčić Olga.

Komisija za Zaključke: Brkić Hasan, Berus Anka, Brajković Bogomir, Crvenkovski Krsto, Džambas Dare, Franičević Jure, Hodža Fadil, Humo Avdo, Jojčić Đurica, Kavčić Stane, Kreačić Otmar, Marinko Miha, Mijatović Cvijetin, Minić Milka, Popović Milentije, Stambolić Petar, Šnuderl Maks, Šoti Pal, Temelkovski Borko, Tomšić Vida, Tripalo Mika, Veselinov Jovan, Vlahović Veljko, Vućinić Drago i Vukmanović Svetozar.

Kandidaciona komisija: Aleksovski Nikola, Bijelić Srećko, Cazi Josip, Čamo Edhem, Doronjski Stevan, Đuranović Veselin, Frntić Beška, Hamović Rade, Kelemen Mačuš, Kladarin Đuro, Koliševski Lazar, Krivić Vlado, Maglajlić Šefket, Marasović Olga, Miftari Osman, Milinković Vojko, Mugoša Andrija, Petrović Dušan, Šerbanović Milka, Široka Koli, Radosavljević Dobrivoje, Simić Vladimir, Vipotnik Janez, Zečević Vlada i Žen Jakob.

Izborna komisija: Andrejević-Kun Đorđe, Antunović Rista, Bačkalić Milan, Bilanović Danilo, Cvetković Marijan, Funarić Stjepan, Grbić Jovo, Gizdić Drago, Jakšić Rade, Jojčević Milo, Krneta Lazo, Lekić Radovan, Milošević Danilo, Maneva Ljiljana, Oreščanin Bogdan, Pulja Imer, Rudolf Janko, Šator Ibrahim, Vasiljevski Živko, Zemljarić Janez i Župančić Viktor.

Na prepodnevnoj plenarnoj sednici 18. aprila Kongres je odlučio da se izveštaji Saveznog i Nadzornog odbora ne čitaju jer su ranije dostavljeni delegatima, pa se prešlo na treću tačku dnevnog reda — referat predsednika SSRNJ Josipa Broza Tita.

¹ Izveštaj Saveznog odbora SSRNJ obuhvatio je razdoblje od IV do V Kongresa (1953—1960) i sadrži poglavlja: Socijalistički savez i privredni razvitak, Socijalistički savez u borbi za socijalističku demokratiju, Socijalna politika i zdravstvo, Socijalistički savez u borbi za idejni i kulturni preobražaj i Organizaciono-politički razvitak Socijalističkog saveza. Osnovni podaci iz Izveštaja korišćeni su u informaciji »Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 53—58 (1—6).

U nastavku rada, na popodnevnoj plenarnoj sednici 18 aprila, Kongres je saslušao obrazloženje promena u Statutu SSRNJ koje je, u ime Komisije za izmene i dopune u Statutu, izabrane na X Plenumu SO SSRNJ, podneo član Predsedništva Saveznog odbora SSRNJ Krsto Popivoda.

19 aprila, na prepodnevnoj plenarnoj sednici, Kongres je usvojio odluku o radu po komisijama: za organizaciona pitanja, za politička i ideološka pitanja i za društveni sistem i privredu. Kongres je u Komisiju za organizaciona pitanja imenovao 113 delegata, u Komisiju za ideološka i politička pitanja 119, a u Komisiju za društveni sistem i privredu 107 delegata. Ostalim delegatima ostavljeno je da učestvuju u radu komisija prema ličnom interesovanju i sklonostima za pojedina pitanja.

Uvodnu reč za diskusiju u komisijama podneli su, na plenarnoj sednici, članovi Saveznog odbora Cvijetin Mijatović, Milentije Popović i Avdo Humo.

Na popodnevnoj plenarnoj sednici Kongresa, 19 aprila, u diskusiji su učestvovali: Vladimir Bakarić, Stane Kavčić, Geza Tikvicki, Edvard Kardelj i Vidoe Smilevski.

20 i 21 aprila Kongres je radio u komisijama. Na početku rada komisije su se konstituisale. U Komisiji za organizaciona pitanja izabrani su: za predsednika Vidoe Smilevski, za sekretara Antun Biber i za izvestioca Vida Tomšić; u Komisiji za ideološka i politička pitanja za predsednika Milka Minić, za sekretara Nikola Vujanović i za izvestioca Džemal Bijedić; u Komisiji za društveni sistem i privredu za predsednika Albert Jakopić, za sekretara Dušan Bogdanov i za izvestioca Mika Špiljak.

U sve tri komisije je učestvovalo u diskusiji ukupno 183 delegata (u prvoj 57, drugoj 67 i trećoj 59).

Petog dana Kongresa, 22 aprila, izvestioci komisija podneli su plenumu Kongresa izveštaj o radu u komisijama, koje je Kongres jednoglasno usvojio.

IZGRADNJA SOCIJALIZMA I ULOGA I ZADACI SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RADNOG NARODA JUGOSLAVIJE

REFERAT PRETSEDNIKA SSRNJ JOSIPA BROZA TITA

U uvodu referata predsednik SSRNJ Josip Broz Tito je rekao da je period između IV i V Kongresa SSRNJ obeležen krupnim promenama do kojih je došlo u procesu usavršavanja društvenog sistema i vanrednim rezultatima postignutim u stvaranju materijalne baze.

»U tom periodu je naročito radničko samoupravljanje postiglo takve rezultate, da je bitno izmijenilo društveni položaj i ulogu radničke klase, koja je danas stvarni i neposredni nosilac ekonomske i političke borbe u izgradnji socijalističkog društva.

Društveno samoupravljanje, po svojoj sadržini i oblicima, snažno se razvilo u jedinstven sistem, koji danas predstavlja čvrstu društveno-političku osnovu naše socijalističke demokratije, — rekao je predsednik Tito.

Podvlačeći da su odluke VI Kongresa Saveza komunista bile od neobično velikog značaja i za porast inicijative i svestranu aktivizaciju Socijalističkog saveza radnog naroda, predsednik Tito je, između ostalog, rekao:

»Razvijajući svoju djelatnost na osnovu odluka IV Kongresa, i na osnovu odluka VI i VII Kongresa Saveza komunista, Socijalistički savez je sve više postajao sastavni dio mehanizma društvenog samoupravljanja i organizaciona forma kroz koju se ispoljava uloga svjesnih socijalističkih snaga naše zemlje.

Uloga i aktivnost Socijalističkog saveza bili su od vanrednog značaja za dalju mobilizaciju naših naroda na izgradnju ekonomskih osnova društva i socijalističke demokratije, za razvitak radničkog samoupravljanja i komunalnog sistema. Socijalistički savez je u proteklom periodu bio glavna masovna politička snaga u sprovođenju svih mjera koje su preduzimane na polju privredne izgradnje naše zemlje i u daljem razvitku našeg društvenog sistema.«

Ističući idejno-politički uticaj Socijalističkog saveza na pravilno usmeravanje kulturnog i političkog života, predsednik Tito je rekao da je aktivnost komunista u Socijalističkom savezu predstavljala »stalan i odlučujući idejni i politički faktor za pravilnu orijentaciju i uticaj Socijalističkog saveza na svim

Kongres je zatim usvojio: Odluku o usvajanju Izveštaja Saveznog odbora i referata predsednika Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije Josipa Broza Tita podnetih V Kongresu i o odobravanju rada Saveznog odbora u vremenu od IV do V Kongresa, Statut Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i Zaključke V Kongresa Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Na popodnevnoj sednici 22 aprila, Kongres je izabrao novi Savezni odbor SSRNJ od 175 članova i Nadzorni odbor od 19 članova. Kongres je zaključio predsednik SSRNJ Josip Broz Tito.

Odmah posle završetka rada V Kongresa, 22 aprila, novoizabrani Savezni odbor SSRNJ održao je svoju prvu sednicu na kojoj su izabrani predsednik, generalni sekretar, sekretari i blagajnik i Izvršni odbor Saveznog odbora.

Za predsednika Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije ponovo je izabran Josip Broz Tito, za generalnog sekretara Aleksandar Ranković, za sekretare Veljko Vlahović i Krsto Popivoda i za blagajnika Radovan Papić. U Izvršni odbor Saveznog odbora izabrano je 35 članova Saveznog odbora.

Izvršni odbor je, na svojoj sednici održanoj istog dana, izabrao Sekretarijat Izvršnog odbora Saveznog odbora SSRNJ od 13 članova; odlučio da se u Saveznom odboru obrazuju: Komisija za međunarodne veze, Komisija za politički i idejno-vaspitni rad, Komisija za društveno upravljanje, Komisija za društvenu aktivnost žena, Komisija za izdavačku delatnost i štampu, Komisija za organizaciona pitanja, Komisija za saradnju sa društvenim organizacijama, Komisija za nacionalne manjine, Komisija za kadrove i Komisija za predloge i prepravke; imenovao predsednike komisija i ovlastio Sekretarijat da imenuje sekretare i članove komisija.

Na prvoj sednici Nadzornog odbora za predsednika Odbora je izabran Milosav Milosavljević.

područjima njegovog djelovanja». On je takođe rekao da je Socijalistički savez u razdoblju između dva kongresa razvio veoma živu aktivnost u odnosima i kontaktima s raznim progresivnim pokretima i organizacijama u svetu. Učlanjenje 116 jugoslovenskih društvenih organizacija u razne međunarodne organizacije i izbor predstavnika naših organizacija u izvršne organe 52 međunarodne organizacije pokazuju i širinu tih veza i ugled koji Jugoslavija uživa u svetu.

JAČANJE MATERIJALNE OSNOVE DRUŠTVA

Predsednik Tito je rekao da je, i pored teškoća izazvanih blokadom, već do 1953 sa uspehom privredna krajina obnovljena, porušene zemlje i ostvaren prvi posleratni program privredne izgradnje. U tom periodu, međutim, došlo su do izražaja i izvesne negativne posledice. Nagli razvitak teške industrije i potrebe narodne odbrane radi zaštite bezbednosti i slobode angažovali su velika materijalna i finansijska sredstva, tako da su ostala vrlo skromna sredstva za razvitak ostalih privrednih oblasti i grana. Poljoprivreda je u proseku stagnirala, zaostajao je razvitak saobraćaja, trgovine i ostalih delatnosti itd., što se sve izražavalo u niskom nivou lične potrošnje i društvenog standarda. Takvo stanje je nepovoljno uticalo na stabilnost tržišta i kretanje cena, a posebno na razvitak socijalističkih društvenih odnosa.

»Iz svih ovih razloga, — rekao je predsednik Tito, — odgovarajuće izmene u našoj ekonomskoj politici nametale su se i kao ekonomska i kao društvena nužnost, da bi se omogućilo uklanjanje ispoljenih neusklađenosti i obezbijedili uslovi za brži socijalistički razvoj naše zemlje. Izvršenje tih zadataka bilo je moguće samo na višem nivou proizvodnje i dohotka. Iz tih razloga, smisao naše ekonomske politike u proteklom periodu bio je: da se mijenjanjem ranije pretežno jednostrane strukture investicija i drugim mjerama stvore uslovi za brži i skladniji privredni razvoj, a naročito da se omogući brži razvitak poljoprivrede, industrije za proizvodnju potrošne robe, energetike, saobraćaja, trgovine i drugih djelatnosti; da se uporedo sa porastom produktivnosti rada i proizvodnje obezbijedi brže podizanje lične potrošnje i društvenog standarda; da se dalje razvija radničko i društveno samoupravljanje i proširi proces socijalističkog preobražaja sela. U skladu sa ovim zadacima, trebalo je prilagođavati cijeli mehanizam privrednog sistema, metod i sistem planiranja, ekonomske mjere u oblasti tržišta i cijena, i drugog.«

Predsednik Tito je zatim rekao da su sve izmene u ekonomskoj politici počivale na svestranosti i zreloj analizi eko-

nomsko-političke situacije u zemlji, da je izvršenje ovih zadataka pokrenulo snažnu aktivnost i svestranu inicijativu najširih narodnih slojeva i da je masovni nosilac i sprovodilac ove politike bio Socijalistički savez radnog naroda, koji je svojom raznovrsnom aktivnošću pokretao i povezivao stvaralačku inicijativu miliona svojih članova i doprinosio uspešnom izvršavanju svih zadataka.

PORAST INDUSTRIJSKE I POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE. U referatu se zatim ističe da je, sa rezultatima čije se izvršenje očekuje 1960, celokupna proizvodnja za poslednjih osam godina više nego udvostručena. Između 1948 i 1952 društveni proizvod rastao je po prosečnoj godišnjoj stopi od 2,4%, a od 1953 do 1960 od 10,4%. Prosečna godišnja stopa porasta industrijske proizvodnje u razdoblju od 1948 do 1952 bila je 6,6%, a u periodu od 1953 do 1960 — 12,5%. Poljo-privredna proizvodnja, koja je do 1952 godine stagnirala, ostvarila je od 1957 do 1960 prosečni godišnji porast od 10,8%. Dok je u 1953 godini proizvedeno 2,8 miliona tona pšenice i raži, ova proizvodnja u 1959 godini povećala se na 4,4 miliona tona. U istom periodu proizvodnja kukuruza povećala se od 3,8 na 6,7 miliona tona, a proizvodnja mesa od 378 na 540 hiljada tona. Ukupna investiciona ulaganja u osnovna sredstva u poljoprivredi povećana su od 15,6 milijardi dinara u 1953 na oko 115 milijardi dinara u 1959, to jest za preko sedam puta. Broj traktora povećao se za oko tri puta itd.

»Malo se može naći primjera, — rekao je predsednik Tito, — da je jedna zemlja uspjela da ostvari takve trajne tendencije brzog porasta u toku dužeg vremenskog perioda.«

U ovom razdoblju poklanjala se pažnja i razvoju saobraćaja, građevinarstva, trgovine, a posebno nedovoljno razvijenih područja. Navodeći još neke podatke o postignutim rezultatima, predsednik Tito je naglasio da je sve to znatno uticalo i na proširenje međunarodnih privrednih odnosa naše zemlje.

PROMENA STRUKTURE STANOVNIŠTVA. Intenzivan privredni razvitak omogućio je i brz porast zaposlenosti. Od 1953 do 1959 ukupna zaposlenost u društvenom sektoru povećala se za 885.000 lica, odnosno rasla je prosečno godišnje za oko 148.000 lica. Poslednje tri godine broj zaposlenih je rastao prosečno godišnje za oko 170.000 lica, tj. više nego što je iznosio ukupan godišnji porast aktivnog stanovništva.

»Uporedo sa ovakvim kretanjem privrede i zaposlenosti, — rekao je predsednik Tito, — mijenjala se i socijalna struktura stanovništva. Dok je neposredno pred Drugi svjetski rat poljoprivredno stanovništvo učestvovalo sa oko 75% u ukupnom broju stanovnika, njegovo je učešće u 1953 godini svedeno na oko 60%. Od 1953 godine do sada broj poljoprivrednog stanovništva smanjen je za oko jedan milion, a njegovo učešće u ukupnom stanovništvu svedeno je na oko 50%, i to pri porastu ukupnog stanovništva za oko 1,5 milion lica. Ovim promjenama sve više se približujemo takvoj strukturi stanovništva u kojoj radništvo i nepoljoprivredno stanovništvo postaju dominirajući elemenat.«

PORAST LIČNE POTROŠNJE. Politika porasta lične potrošnje i životnog standarda stanovništva uspešno je ostvarena.

Od 1953 do 1956 lična potrošnja rasla je u proseku za 4,6% godišnje, a od 1957 do 1960 — za 10,1%, odnosno u celom periodu od 1953 do 1960 po prosečnoj godišnjoj stopi od 7,3%. Pored toga, nastale su znatne promene i u strukturi potrošnje. U ovom razdoblju povećan je, naprimer, broj radioaparata od 700 hiljada na 1.360.000, frižidera od oko 10.000 na oko 82.000, električnih štednjaka od oko 18.000 na preko 141.000, motocikla svih vrsta od oko 19.000 na 111.000, automobila od oko 14.500 na oko 40.000 (privatnih od 3.616 na 15.800) itd.

Govoreći o naporima na podizanju objekata društvenog standarda, predsednik Tito je posebno izneo da se poslednjih godina sve više razvija mreža škola i drugih ustanova.

U daljem izlaganju on je naglasio da je privreda u ovom periodu proširila i svoju materijalno-tehničku osnovu, razvila se industrija traktora, kamiona i automobila, raznih komplikovanih mašina, uređaja i drugih artikala koji se ranije nisu proizvodili u Jugoslaviji, osposobili smo se da uspešno istupamo na svetskom tržištu.

PORAST I PROMENA STRUKTURE INVESTICIJA. Predsednik Tito je dalje naveo da je brzi privredni razvitak uticao na podizanje akumulativne sposobnosti privrede, što je omogućilo da se ukupna ulaganja u osnovna sredstva povećaju od 344 milijarde u 1953 na 700 milijardi u 1959. U isto vreme je izmenjena i struktura investicija, što je uticalo na brži razvoj privrede, ustanovljenje skladnijih odnosa u proizvodnji uopšte i dalju stabilizaciju tržišta.

»Ovakav intenzivni razvoj, — rekao je predsednik Tito, — koji se iz godine u godinu povećavao zahvatajući sve oblasti privrede, omogućio nam je da i petogodišnji plan 1957—1961 godine izvršimo za četiri umesto za pet godina, i da privredni potencijal zemlje tako podignemo da se sve više udaljavamo od nivoa nerazvijenih zemalja i približavamo nivou razvijenih zemalja Evrope. Naš današnji dohodak po stanovniku iznosi oko 360 dolara, prema nešto preko 100 dolara prije rata.«

Predsednik Tito je zatim naglasio da su uspesi u razvoju privrede u prvom redu ostvareni jačanjem socijalističkog sektora privrede, čije je učešće u nacionalnom dohotku poraslo od 65,1% u 1953 na 72,4% u 1959, a prema planu za 1960 treba da iznosi oko 76%.

RAZVOJ SOCIJALISTIČKIH, DRUŠTVENIH ODNOSA I ZNAČAJ RADNIČKOG I DRUŠTVENOG SAMOUPRAVLJANJA

1960 se navršava deset godina od uvođenja radničkog samoupravljanja.

Za to vreme, rekao je predsednik Tito, prava radničkih saveta su se neprekidno proširivala. Na osnovu postignutih rezultata i stečenih iskustava u industriji i na poljoprivrednim dobrima, princip samoupravljanja uveden je i u svim drugim privrednim granama. Predaja preduzeća na upravljanje radnim kolektivima nije bila samo neka organizaciona mera niti samo promena u mehanizmu upravljanja. Ovom revolucionarnom merom stvorena su takva prava proizvođača u privrednim odnosima da je to zahtevalo prilagođavanje čitavog ekonomskog sistema novim odnosima u proizvodnji.

»Uporedo sa decentralizacijom upravljanja, odnosno sa smanjivanjem privrednih funkcija državnog aparata, — rekao je predsednik Tito, — naše privredne mjere su sve više prestajale da imaju administrativni i postepeno su dobijale ekonomsko-regulativni karakter; ukinuli smo sistem državnih planova i prešli smo na novi sistem društvenih planova u kojima se određuju osnovne proporcije.«

On je takođe dodao da krupnu tekovinu u razvijanju socijalističkih odnosa u proizvodnji i društvenih odnosa uopšte pretstavlja formiranje veća proizvođača u predstavničkim telima od narodnih odbora opština do Savezne narodne skupštine, čime je još više došao do izražaja uticaj neposrednih proizvođača, u prvom redu radničke klase, na celokupan privredni život i na raspodelu društvenih sredstava.

NOVI SISTEM I ULOGA DRŽAVE. Govoreći o ulozi države u novom ekonomsko-političkom društvenom sistemu, predsednik Tito je, između ostalog, rekao:

»Država je svakako nužna u uslovima prelaznog, socijalističkog društva. Prvo, ona igra značajnu ulogu u odbrani socijalističkog sistema od unutarnjih i spoljnih neprijatelja socijalizma. Drugo, ona pri preuzimanju sredstava za proizvodnju, i pri niskoj akumulaciji, igra važnu ulogu u koncentraciji i raspodeli sredstava u prvom periodu razvika socijalističke ekonomike, što naročito važi za slabo razvijene zemlje. Treće, njena uloga je, naročito u početku, važna u izgradnji i usmjeravanju socijalističkih elemenata u društvu. Ali, njene funkcije se postepeno smanjuju, onako kako ih društvo preuzima. Bilo bi nepravilno određivati vremenski odumiranje države, odnosno njenih funkcija. Jer, to zavisi od samog društva, od bržeg ili sporijeg razvika socijalističkih društvenih odnosa, od društvene svijesti i uslova koji postoje, a u prvom redu od materijalnih i moralno-političkih.«

RASPODELA DOHOTKA. Ističući da je položaj privrednih organizacija regulisan na novi način i da su utvrđeni principi raspodele između privredne organizacije i zajednice i principi raspodele u okviru radnog kolektiva, predsednik Tito je rekao:

»Radnim kolektivima dato je pravo da poslije izmirenja obaveza prema zajednici, u srazmjeri sa korišćenjem društvenim sredstvima i uložnim radom, samostalno raspolazu ostvarenim prihodom, dijeleći ga na lične dohotke i fondove prema svojim potrebama i postignutom uspjehu u radu. To je nesumnjivo jedini primjer u svijetu da radni ljudi samostalno odlučuju o raspodjeli jednog dijela dohotka, da po svom nahođenju uspostavljaju mjerila za nagrađivanje i određuju dio viška rada koji će im služiti za dalji razvoj... Osnovni princip kojim smo se rukovodili u postavljanju i dosadašnjoj razradi sistema i njegovih instrumenata bio je da se obezbijedi nagrađivanje prema radu... U svakoj zemlji koja je na putu socijalističkog društvenog preobražaja snažno se osjećaju u prelaznom periodu elementi starog društva, koji usporavaju normalan proces razvoja. A nerazvijene zemlje, kao što je bila naša, pate još i od posljedica nedovoljno razvijenih proizvodnih snaga. Mi smo zbog toga i uzeli podizanje proizvodnih snaga kao neophodnu potrebu za brzi opšti društveni razvoj. Postizanje toga cilja moguće je samo primjenom principa nagrađivanja prema radnom učinku, koji se izražava u novčanom obliku, odnosno u formi ličnog dohotka.«

U nastavku izlaganja predsjednik Tito je govorio o problemima i slabostima u primeni principa nagrađivanja po učinku, o stimulaciji, produktivnosti rada, omogućavanju da neposredni proizvođači što neposrednije odlučuju o materijalnim sredstvima preduzeća, o poslovnom udruživanju privrednih organizacija, stručnim udruženjima i komorama i potrebi da ona pruže veću stručnu pomoć privrednim organizacijama o usavršavanju privredivanja, o cenama i deviznom režimu, o metodi planiranja, pa je zaključio:

»Rješavanje svih ovih pitanja moguće je samo na principima na kojima smo dosad izgrađivali naš sistem, odnosno na principima raspodele prema radu i poštovanja samostalnosti privrednih organizacija. Krajnji rezultat svih napora koje budemo činili u ovom pravcu treba da dovede do daljeg jačanja ekonomskih faktora, do jačanja samoupravljanja, do stvaranja još samostalnijeg, slobodnijeg i inicijativnijeg proizvođača koji uslove svoje egzistencije vezuje za razvoj svoga preduzeća i društva kao cjeline, i do potiskivanja raznih štetnih i socijalizmu tuđih pojava. To treba da dovede, takođe, do daljeg učvršćenja i snaženja komune kao zajednice proizvođača, koja će svoju ekonomsku snagu, zasnovanu na ličnom dohotku pojedinca, jačati razvojem proizvodnje i porastom produktivnosti rada. Na rješavanju ovih zadataka moraju biti angažovani svi društveni faktori.«

DOSADAŠNJI RAZVOJ I DALJI ZADACI NA PODRUČJU IZGRADNJE KOMUNALNOG SISTEMA

Ističući da je uvođenje komunalnog sistema i razvijanje komunala kao osnovne jedinice društvene zajednice, u suštini, dalje razvijanje socijalističkih društvenih odnosa i produbljavanje neposredne socijalističke demokratije, predsjednik Tito je ukazao na dosadašnje promene u procesu izgradnje komunalnog sistema, koje su imale za cilj da se što pravilnije odredi položaj komunala u našem društvenom sistemu, da se što jasnije i potpunije preciziraju njihove funkcije i da se organizacija komunala uskladi sa njihovim zadacima. U tom smislu izvršene su promene u teritorijalnoj organizaciji opština i srezova i donesen je niz propisa i zakona. Predsjednik Tito je istakao stvaranje i razvijanje stanbenih zajednica u gradskim centrima kao jednu od najznačajnijih formi društvenog samoupravljanja na području zadovoljavanja svakodnevnih potreba u životu pojedinaca i domaćinstava.

Prelazeći na zadatke u daljem razvoju komunala i društvenog samoupravljanja uopšte, predsjednik Tito je rekao da je pre svega potrebno dalje usavršavati sistem raspodele, koji i kod komunala mora polaziti od istih principa koji se primenjuju i u regulisanju raspodele u preduzećima, to jest od principa nagrađivanja odnosno raspodele prema radu, na bazi jedinstvenih i objektivnih merila.

»Drugim riječima, — rekao je predsjednik Tito, — treba obezbijediti da i učešće u raspodjeli komunale bude u srazmjeri sa onim što ona, odnosno što građani na njenom području daju zajednici, a što se izražava u visini ostvarenog dohotka. Na toj osnovi treba da izrasta materijalna baza za razvoj komunala. Samo na toj osnovi možemo postići da sredstva komunale jačaju srazmjerno sa porastom ličnih dohodaka, odnosno sa jačanjem

proizvodnje i produktivnosti rada, što istovremeno predstavlja preduslov za zdrave i stabilne odnose i potsticaj za brzi porast proizvodnje. To će doprinijeti da i u komunali, slično kao i u privrednoj organizaciji, svaki građanin i svaki proizvođač budu u što većoj mjeri zainteresovani za porast proizvodnje, za veću produktivnost, za racionalniju upotrebu i iskorišćavanje raspoloživih sredstava.«

Osvrćući se na ulogu i značaj većih proizvođača u komunali, predsjednik Tito je rekao:

»Veliki značaj u razvoju i životu komunala imaju vijeća proizvođača, koja usklađuju interese komunale i radnih kolektiva. Njihova je uloga ne samo ekonomska već i politička. Kroz njih je ojačala uloga neposrednih proizvođača u odlučivanju o racionalnom korišćenju sredstava i gospodarenju u komunali. Preko njih se ostvaruje sve veći uticaj radnika na pravilno funkcionisanje javnih službi i na taj način dolazi do punijeg izražaja vodeća uloga radničke klase u razvitku komunale i našeg društva uopšte.«

U daljem izlaganju predsjednik Tito je rekao da većih proizvođača treba još više da budu neposredna spona privrednih organizacija, da se više bave analizom poslovanja pojedinih preduzeća, da razmatraju način privredivanja pojedinih radnih kolektiva i perspektive razvoja pojedinih preduzeća, grupa preduzeća i čitavih grana u okviru komunale, a isto tako da raspravljaju i o primeni što savremenijih metoda proizvodnje, o organizacionim i raznim drugim pitanjima od kojih zavisi ostvarenje što boljeg uspeha privrednih preduzeća i privredni razvoj komunale u celini.

Govoreći o savetima narodnih odbora i o zborovima birača, predsjednik Tito je rekao da bi »trebalo uzeti kao pravilo da narodni odbori, i drugi organi komunale, sva važnija pitanja što potpunije i blagovremeno iznose pred zborove birača, da se sa najvećom pažnjom odnose prema mišljenjima, kritici, primedbama i prijedlozima koje čine građani, da na njih daju obrazložene odgovore, da objašnjavaju svoje stavove i materijalne i druge uslove koji opredjeljuju njihove odluke, i, uopšte, da polažu račun građanima o svome radu.«

Pošto je istakao da odnos između komunale i sreza mora biti u skladu sa funkcijama koje ima srez kao zajednica komunala, tj. da, poštujući samoupravna prava komunala, srez treba da zadrži svoju koordinirajuću ulogu i da organizuje neke zajedničke poslove i probleme za koje ga komunala na njegovom području dogovorno ovlaste, predsjednik Tito je govorio zatim o pitanju fondova u komunali, između ostalog, ukazao da je potrebno »osigurati da se fondovi formiraju i njihova sredstva koriste prema određenim mjerilima i prema stvarnim i opravdanim potrebama, prema stepenu njihove važnosti u datom momentu, nezavisno od subjektivne volje i uticaja.«

Osvrćući se na pojave da su neke komunale smatrale da fabrike i preduzeća treba da budu izvor njihovih materijalnih sredstava i da one zato imaju puno pravo da se mešaju u raspodelu fondova preduzeća, ne vodeći dovoljno računa o interesu radnih kolektiva, predsjednik Tito je rekao:

»Takva praksa se kosi sa uspostavljanjem pravilnih, socijalističkih odnosa između privrednih organizacija, odnosno između proizvođača i komunale kao zajednice proizvođača. Ukoliko ovi odnosi budu pravilno postavljeni, oni će odgovarati i interesima radnog kolektiva i interesima komunale i šire zajednice. To će u isto vrijeme biti i najbolja brana protiv raznih negativnih tendencija koje bi išle za stvaranjem takvih odnosa među privrednim organizacijama koji ne odgovaraju ekonomskim interesima, odnosno potrebama proizvodnje i njenog unapređivanja.«

Govoreći o tome kako treba posmatrati položaj građana u komunali, koji se, s jedne strane, javljaju kao proizvođači sa svojim pravom da učestvuju u ostvarenom dohotku srazmjerno svome radu, a, s druge, kao upravljači koji odlučuju o raspodjeli ostvarenog dohotka i u preduzeću i u komunali, a pored toga i o upotrebi sredstava u raznim fondovima i društvenim službama, predsjednik Tito je zaključio:

»Dalje razvijanje komunale na ovim osnovama treba da obezbijedi da komunala, kao osnovna ćelija jedinstvenog društvenog organizma, bude javna i otvorena organizacija, čiji će svi organi biti podložni javnoj kontroli i kritici građana i njihovih organizacija. U daljem razvitku ona treba sve manje da bude

organ vlasti, jer ona i nije stvorena da bude minijturni oblik državne vlasti, već osnovni oblik organizacije socijalističkih društvenih odnosa. Ona treba da bude sve više društveno-ekonomski oblik organizacije ljudi koji rade na društvenim sredstvima za proizvodnju i učestvuju u upravljanju u skladu sa svojim individualnim i kolektivnim interesima.»

»Socijalistički savez, — istakao je zatim predsjednik Tito — kao naša najmasovnija politička organizacija, treba da doprinese svojim stavovima i svojom praktičnom djelatnošću i borbom da u daljoj izgradnji i jačanju mehanizma socijalističke demokratije dođu do izražaja sve ove tendencije. U Socijalističkom savezu treba da bude mjesta za diskusiju i za aktivnu i stvaralačku borbu mišljenja o svim pitanjima društvenog i ekonomskog razvika, o svim problemima organa društvenog samoupravljanja u komuni. Preko organizacija Socijalističkog saveza treba razvijati uticaj građana na rad svih državnih i društvenih organa. U skladu s tim, potrebno je preduzimati odgovarajuće organizacione i druge mjere, i prilagođavati metode rada, kako bi Socijalistički savez mogao što bolje odgovoriti i ovim svojim zadacima i, ujedno, najaktivnije uticati na razvijanje socijalističke svijesti najširih slojeva stanovništva. Time će organizacije Socijalističkog saveza doprinijeti i isto vrijeme i daljem razvoju sistema samoupravljanja i socijalističkoj izgradnji naše zemlje.»

ŠKOLSKO I STRUČNO VASPITANJE I ULOGA MLADE GENERACIJE U IZGRADNJI SOCIJALISTIČKE JUGOSLAVIJE

U ovom delu referata predsjednik Tito je prvo podvukao da je Socijalistički savez u svojoj društveno-političkoj aktivnosti u proteklom periodu posebnu pažnju posvećivao vaspitanju mlade generacije i uticao na izgrađivanje socijalističke društvene svesti i na utvrđivanje idejne osnove vaspitanja i izgrađivanja školskog sistema.

Pošto je izneo da osnovu sistema našeg obrazovanja danas predstavlja osnovna škola u osmogodišnjem trajanju i naveo da su u školskoj 1958/59 godini bile 14.342 osnovne škole sa blizu 2,5 miliona učenika, da danas pohađa niže razrede osnovne škole oko 94% dece koja podležu obaveznom osnovnom školovanju, a oko 66% više razrede, i da u narednom periodu treba obuhvatiti svu decu obaveznim osmogodišnjim školovanjem, predsjednik Tito se zadržao na promenama u nastavi na univerzitetima i na izgradnji viših stručnih kadrova. On je rekao da će, prema proceni, u sledećih pet godina, u vezi sa zadacima narednog petogodišnjeg plana, biti potrebno preko 60 hiljada novih stručnjaka sa visokom i višom spremom, preko 180 hiljada lica sa srednjom spremom, preko 80 hiljada visokokvalifikovanih i oko 325 hiljada kvalifikovanih radnika. Govoreći da školska reforma još nije završena i definitivna i da već pokazuje pozitivne rezultate, predsjednik Tito je istakao da je, da bi razne škole i univerziteti mogli odgovoriti svojim obavezama, pored znatno elastičnijeg sistema nastave, potrebno da se u periodu novog petogodišnjeg plana bar uglavnom reši problem školskog prostora, jer razvoj materijalne osnove školstva zaostaje za potrebama i porastom broja učenika.

Predsjednik Tito je zatim govorio o sistemu stručnog obrazovanja koji treba da omogući svim građanima da prema svojim sposobnostima dostižu sve nivoe stručne spreme, u čemu, pored stručnih škola i drugih ustanova koje spremaju kadrove za potrebe privrednih organizacija, značajnu ulogu imaju i radnički univerziteti, kojima zajednica u narednom periodu mora odvajati više sredstava.

Pošto je istakao važnu ulogu u vaspitanju omladine koju imaju organizacije Narodne tehnike, zatim da se u Jugoslovenskoj narodnoj armiji osposobljavaju na hiljade omladinaca za rad u raznim strukama, predsjednik Tito je prešao na značaj političkog vaspitanja i socijalističkog uticaja na mladu generaciju podvlačeći da tu ulogu mogu i treba sa mnogo više efikasnosti da obavljaju organizacije Socijalističkog saveza i razne društvene organizacije, kao što su: pionirske organizacije, organizacije prijatelja dece, »Partizan«, izvidničke i razne druge, a naročito milionska organizacija Narodne omladine.

Predsjednik Tito se zatim osvrnuo na značaj omladinskih radnih akcija, koji je neocenljiv i za zajednicu i za omladinu, i na značaj i težnju omladine da stekne potrebno tehničko i drugo stručno znanje.

ULOGA I ZADACI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA U DALJOJ IZGRADNJI SOCIJALIZMA

Konstatujući da je Jugoslavija u razdoblju od IV do V Kongresa Socijalističkog saveza naročito snažno napredovala u svom socijalističkom razvoju, predsjednik Tito je rekao:

»Socijalistički savez bio je onaj faktor koji je masovno i snažno djelovao ne samo na stvaranje materijalne osnove našeg društva, na ekonomsko podizanje zemlje, već i na razvijanje socijalističke svijesti građana, na preobražaj ljudi, na izgradnju novih društvenih odnosa.»

Prelazeći na delatnost i ulogu Saveza sindikata, predsjednik Tito je rekao da je sindikalna organizacija dosad mnogo učinila u pogledu suzbijanja birokratskih tendencija u preduzećima, u objašnjavanju prava i dužnosti radnika, zatim u izradi novih tarifnih pravilnika i pri uvođenju novog sistema nagrađivanja. Sindikati, koji broje preko 2,200.000 članova, imaju uopšte krupnu ulogu ne samo u pravilnom usmeravanju odnosa u proizvodnji i radničkom upravljanju, već i u svim pitanjima koja se odnose na unapređenje naše privrede i na razvitak novih društvenih odnosa.

Pošto se osvrnuo na ulogu i zadatke Narodne omladine i Saveza ženskih društava, predsjednik Tito je zatim istakao značajnu ulogu koju u našem društvenom životu imaju i organizacije bivših boraca, zatim vojnih invalida i rezervnih oficira i podoficira, kao i druge društveno-političke organizacije, pa je zaključio da je zadatak Saveza komunista i Socijalističkog saveza da u narednom periodu mobilizuje i usmere sve te snage radi ostvarenja novog petogodišnjeg plana.

O NEKIM SPOLJNOPOLITIČKIM PROBLEMIMA

Prelazeći na izlaganje nekih spoljnopoličkih problema, predsjednik Tito je konstatovao:

»Od IV Kongresa Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije do danas došlo je do znatnih promjena u međunarodnim odnosima; evoluirala su gledišta mnogih državnika na krupne međunarodne probleme i njihovo rešavanje, na problem rata i mira, na pronalaženje načina za sporazumijevanje miroljubivim putem a ne putem sile, i tako dalje.»

U nastavku svoga izlaganja predsjednik Tito je napomenuo da smo daleko od toga da možemo biti potpuno mirni i s velikim optimizmom gledati na dalji proces razvika međunarodnih odnosa, ali je izrazio nadu da »iako još nemamo razloga za veliki optimizam, možemo ipak s poverenjem gledati u budućnost i vjerovati u snage mira, koje su ogromno narasle posljednjih godina i koje su postale svjesne posljedica jednog novog međunarodnog sukoba. Možemo vjerovati da će na kraju pobijediti zdrav razum i realizam najodgovornijih ljudi i da će oni znati da nadu miroljubiv izlaz iz današnje mutne međunarodne situacije, da će znati da spriječe pokušaje ponavljanja predratne i ratne historije iz Drugog svjetskog rata.»

Upozoravajući da treba »obuzdati one koji i danas idu stopama onih mračnih snaga koje su prije dvadeset godina priredile čovječanstvu najveću katastrofu u njegovoj historiji«, predsjednik Tito je naglasio da bi bilo »veoma lakomislno preći olako preko takvih izazovnih činjenica kao što je, naprimjer, nedavno pregovaranje njemačkih militarista sa Frankovom vladom o vojnim bazama u Španiji i drugim sličnim poduhvatima koji ugrožavaju mir«, pa je rekao:

»Zar treba dozvoliti da se i danas, zbog nekih egoističnih ili ideoloških suprotnosti i ciljeva, omogući ponavljanje starih fatalnih grešaka? Nas prosto zaprepašćuje da se na Zapadu prema tome izazovu ne samo odnose olako, već ga neki krugovi i odobravaju kao normalnu stvar.»

U nastavku svoga izlaganja predsjednik Tito je rekao da, izgleda, ostaci agresora i protagonista Drugog svjetskog rata nisu izvukli nikakve pouke iz težine poraza u prošla dva svetska rata i da još nisu shvatili da se razne agresije i revanšizam u današnjoj epohi više ne isplate.

U referatu predsjednika Tita govori se zatim o apsurdnosti rata i ističe da savremena epoha zahteva ne samo savremene društvene odnose i sisteme nego i savremene međunarodne odnose. Ona zahteva da se u međunarodnim odnosima stvore takve norme i mehanizmi koji će onemogućiti svaki pokušaj rešavanja spornih pitanja putem rata.

U referatu se dalje konstatuje da »kod jednog dijela rukovodećih ljudi kapitalističkih zemalja postoji uvjerenje da je putem vojne sile moguće spriječiti ne samo propast kapitalističkog sistema već i dalje širenje socijalizma, i, u jednom novom, trećem svjetskom ratu, ako ne uništiti postojeće socijalističke zemlje, ono ih bar za dugo vremena oslabiti i ukočiti njihov razvitak. To je pozadina trke u naoružavanju, to je i pozadina hladnog rata koji se periodično čas stišava, čas zaoštava«.

Pretsednik Tito je zatim naglasio da stanje u svetu ne daje nimalo optimističku sliku, a naročito kad se pomisli na krupna pitanja koja čekaju svoje rešenje, kao što su razoružanje, nemačko pitanje, problem zabrane atomskog i hidrogenskog naoružanja i druga, da sve to iziskuje ogromnu odgovornost onih ljudi koji treba da se sastanu na najvišem nivou i da je »za uspešno rešavanje tako zamašnog kompleksa međunarodnih problema potrebna temeljita promjena u gledanju nekih odgovornih ljudi na međunarodne odnose«.

ZNAČAJ AKTIVNE I MIROLJUBIVE KOEGZISTENCIJE ZA MEĐUNARODNE ODNOSI. Govoreći o aktivnoj i miroljubivoj koegzistenciji, predsednik Tito je rekao da je već danas reč koegzistencija postala pojam i ušla u međunarodni diplomatski rečnik, pa je istakao:

»Principi koegzistencije dobijaju sve veću i širu afirmaciju i u praksi, u međunarodnim odnosima. I prvi ozbiljni koraci u tom pravcu već su učinjeni. Postepeno se stvaraju sve šire perspektive za svestranu međunarodnu saradnju između naroda i država i sa različitim društvenim sistemom.«

»Koegzistenciju treba shvatiti ne kao životarenje naroda i država jednih uz druge, već kao međunarodne odnose na sasvim novim, savremenim principima, koji omogućuju najživlju miroljubivu aktivnost između država i sa različitim društvenim sistemima. Preduslov za takvu koegzistenciju je da se sva sporna pitanja rešavaju na miran način, a da se sile i ratovi stave van zakona. Ona ne znači privremeno zatišje, ili manevar u tom smislu ko će koga nadmudriti za vrijeme tog zatišja. Ona znači trajne norme i principe koji u današnjoj epohi treba da dominiraju u međunarodnim odnosima. Koegzistencija isključuje mišesanje u unutrašnja pitanja drugih naroda. Principe koegzistencije u međunarodnim odnosima ne smijemo brkati sa unutrašnjim razvojem u pojedinim zemljama, sa društvenim promjenama, sa razvojem društva i odnosima među klasama. Stvar je naroda pojedinih država da određuju na koji način i kojim putem treba da ide razvitak unutrašnjeg društvenog sistema u njihovim zemljama. I baš strogom primjenom principa koegzistencije između naroda i država i nemišesanja u unutrašnja pitanja drugih omogućuje se mirniji i bezbolniji proces društvenih promjena u pojedinim zemljama.«

RADNIČKA KLASA I AKTIVNA KOEGZISTENCIJA. »Iako je radnička klasa u zemljama sa kapitalističkim sistemom još i danas podijeljena, ona ipak, kao svjesno najbrojnija, mora i kao cjelina najviše biti zainteresovana za očuvanje mira i miroljubive međunarodne saradnje, jer su ratovi još više pocijepali njene redove u prošlosti«, — istakao je predsednik Tito.

Pošto je izneo do čega je u prošlosti dovela podeljenost radničke klase, predsednik Tito je dalje rekao:

»Neophodno je nužno da danas, kad je već došlo do izvjesnog popuštanja u svijetu i kad se traže putevi za miroljubivo rešavanje spornih međunarodnih problema, radnička klasa kao cjelina pruža najaktivnije punu podršku miroljubivim naporima za konačno rešenje problema koji danas ugrožavaju mir. Mi znamo da radnička klasa u kapitalističkim zemljama ima puno briga oko poboljšanja svog položaja i stvaranja novih društvenih odnosa, ali to ne smije biti razlog da ona u isto vrijeme ne učestvuje i u borbi za bolje međunarodne odnose. To je, u krajnjoj liniji, jedan od preduslova za ostvarenje onih naprednih ciljeva kojima radnička klasa i teži, to jest za ostvarenje boljih i pravednijih društvenih odnosa.«

POZITIVNI ZNACI POPUŠTANJA U MEĐUNARODNOJ SITUACIJI. Govoreći o pozitivnim znacima popuštanja zategnutosti, predsednik Tito je istakao posetu sovjetskog premijera Hruščova SAD i razgovore sa predsednikom Aizenhauerom, kao i predlog o razoružanju koji je sovjetski premijer izneo u Ujedinjenim nacijama. On je pri tome naglasio da je predlog premijera Hruščova pozdravljen i u Jugoslaviji kao

krupan korak i kao doprinos miru i stišavanju međunarodne zategnutosti. Kad bi se prihvatila i postepeno počela sprovoditi inicijativa Hruščova, oslobodila bi se ogromna sredstva koja se danas daju za naoružanje u svetu. Ta suma nije mala i iznosi oko 120 milijardi dolara godišnje, a po svojoj visini odgovara celokupnom godišnjem dohotku nerazvijenih zemalja sa milijardom i tri stotine miliona stanovnika. Predsednik Tito je zatim rekao da, nasuprot tvrdnji raznih reakcionarnih elemenata, oslobađanje ovolikih sredstava usled razoružanja ne bi izazvalo ekonomsku krizu ako bi se ta sredstva usmerila na proizvodnju za potrebe ljudi, za podizanje životnog standarda stotina i stotina miliona koji danas žive u bedi.

ZNAČAJ RASPADANJA KOLONIJALNOG SISTEMA. »U toku posljednjih nekoliko godina, — rekao je predsednik Tito, — svjedoci smo grandioznog buđenja i borbe kolonijalnih naroda protiv kolonijalizma, za ostvarenje nezavisnosti i slobode razvika prema sopstvenim potrebama i željama. Mnoge zemlje već su se oslobodile kolonijalnog ropstva, a mnoge su na pragu ostvarenja svojih težnji. To ima ogroman značaj za dalji razvoj međunarodnih odnosa.«

»Mi smatramo da u sadašnjoj epohi razvika proizvodnih snaga i naučnih dostignuća, kolonijalizam svake vrste predstavlja apsurd. Kolonijalizam je odživio svoj vijek i danas je jedna od glavnih smetnji stvaranju novih, pravednijih i stabilnih međunarodnih odnosa. Prema tome, grčevito i nasilno zadržavanje kolonijalnih posjeda, i putem vojne sile, predstavlja stalnu prijetnju miru.«

Završavajući izlaganje o nekim spoljopolitičkim problemima predsednik Tito je rekao:

»Iako sporo, situacija u svijetu se ipak postepeno kreće u pravcu popuštanja zategnutosti. To je u prvom redu rezultat borbe socijalističkih i drugih progresivnih snaga, to je rezultat borbe i porasta svijesti ogromne većine čovječanstva, koje uporno djeluje da i protivnici mirnog razvika u svijetu budu prinuđeni da se odreknu sile i da podu putem mirnog sporazumijevanja. Taj proces neće biti tako jednostavan i brz. Biće potrebno da snage mira učine još više napora da bi se obezbijedio trajni mir.«

U tom procesu moraju socijalističke snage u svijetu odigrati veliku ulogu. Radi toga je potrebno da socijalističke snage svijeta ostvare takve međusobne odnose koji će služiti kao primjer za stvaranje savremenih međunarodnih odnosa. Marksizam danas nije samo ono što su napisali o društvenom razvoju svijeta Marks, Engels i Lenjin. Marksizam je danas ogromno obogaćen praksom socijalističke izgradnje i socijalističkih društvenih odnosa, kao i zbivanjima u svijetu u toku posljednjih 50 godina. Tu praksu i ta zbivanja treba temeljito izučavati, a ne sa dogmatskih pozicija, uprošćenom citatologijom, tumačiti savremenu stvarnost.

Kroz tu prizmu treba gledati i na današnju kritiku takozvanog jugoslovenskog revizionizma. Neminovni razvitak događaja postavlja sve stvari na svoje mjesto i daje mjerodavnu ocjenu o pojedinim pojavama i događajima. Uzmimo samo kao primjer šta se sve napisalo i govorilo »o propadanju« naše industrije i poljoprivrede. Autori tih napisa nastojali su da im daju teoretsku podlogu. A kakvi su danas naši rezultati? Oni su takvi da se stopa porasta industrije i industrijske proizvodnje Jugoslavije nalazi na prvom mjestu u svijetu. Mi smo i u poljoprivredi posljednjih godina postigli takve rezultate kakve bi naši kritičari veoma rado vidjeli u svojoj praksi. Naši kritičari našli su se zbog toga u veoma neugodnoj situaciji: naša praksa je demantovala sve njihove kvazi-teorije o našoj stvarnosti. Zar ne bi bilo bolje da su bili malo strpljivi, pa da na osnovu prakse donesu svoj sud? Bilo bi mnogo bolje da bar ubuduće ostvarimo bolju međusobnu saradnju i da se bolje upoznamo. Od toga će, svakako, i čitav radnički pokret imati više koristi. Jer, raznovrsnije i što smjelije pristupanje rešavanju pojedinih problema u socijalističkim zemljama daće bogat doprinos raznim marksizma i lenjinizma.«

O NOVOM PETOGODIŠNJEM PLANU I DALJEM PRIVREDNOM RAZVOJU NAŠE ZEMLJE

Završni deo referata predsednik Tito je posvetio novom petogodišnjem planu i daljem privrednom razviku zemlje,

Pošto je prethodno naglasio da ne želi da prejudicira konačne odluke o novom petogodišnjem planu koji će se uskoro izneti pred Saveznu narodnu skupštinu, predsjednik Tito je istakao sledeće glavne elemente koji karakterišu sadašnju privrednu situaciju, na kojoj se zasniva budući privredni razvitak:

Sem nekih izuzetaka, na svim sektorima privrede snažno je pokrenut privredni razvoj. Izuzeci u tom opštem privrednom usponu su, i pored vidnog napretka koji su ostvarile sve grane saobraćaja, naročito komunikacije, zatim građevinarstvo i zanatstvo. Zaostajanje ovih grana već dosada je predstavljalo smetnju za dalji razvitak privrede.

Drugu značajnu karakteristiku predstavlja veoma intenzivno investiciono ulaganje u privredu, koje iznosi više nego četvrtinu (27%) od ukupnog društvenog proizvoda. To je u prvom posleratnom periodu bilo veliko opterećenje, a od 1948 do 1952 još i otežano ekonomskom blokadom. Kasnije, iako su investiciona ulaganja stalno rasla, sve lakše je podnošena visoka stopa investicija i postepeno širenje i ostali vidovi potrošnje, a poslednje 4 godine ta politika je omogućila istovremeno brz razvoj proizvodnje i visoku stopu povećanja potrošnje i životnog standarda.

Predsednik Tito je zatim naveo da dalju »karakteristiku predstavlja činjenica da je visoka stopa porasta proizvodnje ostvarena uporedo sa visokim porastom lične potrošnje i podizanjem društvenog standarda«. Od 1957 do 1960 rasli su prosečno godišnje društveni proizvod po stopi za 12%, lična potrošnja za 10%, a društveni standard za oko 18%. Ovakvo paralelno kretanje proizvodnje i potrošnje imalo je odlučujući uticaj i na porast produktivnosti rada.

OSNOVNI ELEMENTI BUDUĆE PRIVREDNE POLITIKE. U uvodnom delu izlaganja o osnovnim elementima buduće privredne politike, predsednik Tito je, između ostalog, naglasio da je moguće da istovremeno ulažemo i u privredu i u životni standard.

»U srazmjeri sa porastom privrede, biće moguće ostvarivati i porast lične potrošnje i standarda. To u suštini znači da će tendencija usklađenog porasta proizvodnje, produktivnosti rada, potrošnje i standarda, koja je predstavljala jedno od obilježja dosadašnjeg razvojnog puta naše privrede, sačinjavati i u narednom periodu temelj naše privredne politike.«

Predsednik Tito je u nastavku svoga izlaganja rekao da će prethodni privredni razvoj imati nužno i neka nova obeležja, pre svega način finansiranja, metode poslovanja i proizvodnu orijentaciju. Težište napora danas i naročito u narednom periodu nije savladavanje velikog obima investicija već poboljšanje efikasnosti investicija, njihovo što bolje korišćenje. Povoljnija struktura investicija, skraćivanje rokova izgradnje, brže aktiviranje ulaganja omogućiće povećanje produktivnosti rada, što je jedna od ključnih karika ekonomske politike.

Ukazujući da u ostvarivanju ovog cilja važnu ulogu ima pravilno određivanje pravca razvoja i izbor najefikasnijih objekata koji će ekonomski biti najrentabilniji, odnosno koji će obezbediti najveći porast dohotka i akumulacije i najveće uslove za porast privrede i podizanje standarda, predsednik Tito je rekao:

»Današnja i dalja naša privredna politika mora se zasnivati na slijedećim osnovama: prvo, investiciona ulaganja u one objekte koji će ne samo dati brzu akumulaciju, već za koje imamo i sirovine u zemlji; drugo, ulaganje u one objekte čiji će proizvodi najlakše naći tržište ne samo u našoj zemlji nego i u inostranstvu; treće, uskladiti investicije i proizvodnju sa međunarodnim tržištem, odnosno uvoziti da bi se moglo izvoziti.«

U nastavku izlaganja predsednik Tito je naveo da je za ostvarenje pomenutih osnovnih ekonomsko-političkih ciljeva od osobitog značaja ne samo šta i koliko, nego i kako i po kojim cenama proizvodimo, i da izvršenje postavljenih zadataka zahteva efikasnu politiku investiranja, odgovarajuću politiku cena i oporezivanja, način poslovanja sa inostranstvom i tako dalje.

Naglasivši da je za efikasnost investiranja značajan i izbor i primena takve tehnike i tehnoloških procesa u proizvodnji koji će obezbediti brži porast proizvodnje i proizvodnosti rada, ekonomičnu upotrebu sredstava, savremenu kooperaciju u proizvodnji, stalno snižavanje troškova proizvodnje i drugo, predsednik Tito je rekao da će snažno proširenje privrede

otvoriti vrata zapošljavanju velikog broja ljudi, ali će težište daljeg razvoja sve manje biti na povećanju zaposlenosti, a sve više na povećanju produktivnosti rada.

»To ne mora značiti stvaranje veće rezerve radne snage, jer će visoko razvijena industrija i proizvodnja, u našim socijalističkim društvenim uslovima, stvarati mogućnosti ne samo za zapošljavanje na raznim drugim radovima privrednog i javnog karaktera, već i za postepeno skraćivanje radnog vremena, i to najprije za one najteže vrste radova, kao što je rad u rudnicima, u teškoj i hemiskoj industriji i slično.«

Govoreći da aktuelni zadaci u privredi treba da se ostvare i dejstvom našeg privrednog sistema i korišćenjem savremene tehnike i moderne organizacije proizvodnje, podizanjem stručnosti i jačanjem radne discipline, ne samo u industriji već i u ostalim granama privrede, predsednik Tito je istakao da treba uskladiti odnose u cenama pojedinih privrednih sektora, tako da one budu stimulativne.

»Ne smijemo dozvoliti trku za ostvarenje ekstra dobiti na štetu jedne ili druge grane proizvodnje, jer to ne samo da ometa već i usporava privredni razvitak.«

OKVIRI I DINAMIKA RAZVOJA PRIVREDE U NAREDNOM PETOGODIŠNJEM PLANU. Prema nacrtu plana za period 1961—1965, društveni proizvod i nacionalni dohodak u tom razdoblju povećavaće se godišnje za oko 11%, odnosno ukupno će se povećati za 65—70%. Tako bi u razdoblju od 13 godina (1953—1965) godišnja stopa porasta društvenog proizvoda iznosila 10,7%.

Zaposlenost će rasti godišnje prosečno za oko 200.000, a procenat poljoprivrednog stanovništva smanjiće se od 50% na 41%. (Predviđa se da će u 1965 stanovništvo porasti na 19,8 miliona.)

Od 1960 do 1965 proizvodnja *električne energije* treba da poraste od 9,3 na 17,5 milijardi kilovat-časova, uglja od 22 na 32 miliona tona, nafte od 900.000 na 2,2 miliona tona i zemnog plina od 65 na 400 miliona kubnih metara.

Predviđa se povećanje proizvodnje *traktora* od 7.500 na 22.000 komada godišnje, *veštačkog đubriva* od 400.000 na preko 2 miliona tona godišnje itd.

U *poljoprivredi* na kraju novog petogodišnjeg perioda planirana je proizvodnja od oko 4,5 miliona tona pšenice i raži, oko 10 miliona tona kukuruza prema 6,7 miliona 1959, oko 6 miliona tona šećerne repe (1959 2,4 miliona tona) i preko 1 milion tona mesa (1960 oko 500.000 tona) itd. Od toga oko 60% pšenice, 75% kukuruza, oko 70% mesa, preko 50% mleka i 100% šećerne repe bilo bi proizvedeno na socijalističkim gazdinstvima i u kooperaciji, i to pri njihovom sadašnjem obimu i broju. Računa se da bi u 1965 učešće društvenih gazdinstava i viših oblika kooperacije u ukupnoj vrednosti poljoprivredne proizvodnje iznosilo blizu 70%, a u tržišnim viškovima 90%.

»Mi danas ne možemo sagledati kakav će stimulativni efekat i koliki će uticaj imati na individualne seljake brz porast poljoprivredne proizvodnje na socijalističkom sektoru, ali je sigurno — rekao je predsednik Tito — da će taj uticaj postojati i prema tome ne treba isključiti mogućnost masovnijeg prelaska individualnih seljaka u zadruge, što samo može povećati poljoprivrednu proizvodnju.«

Predsednik Tito je zatim govorio o razviku hemijske industrije, obojene metalurgije, mašingradnje, saobraćaja, trgovine, turizma, ugostiteljstva, raznih servisnih službi, uslužnih delatnosti itd.

U narednom petogodišnjem periodu od naročitog značaja biće razvoj *saobraćaja*. U oblasti železničkog saobraćaja predviđa se dovršenje pruga Knin—Zadar i Metohija—Prizren, normalizacija pruge Sarajevo—Ploče i Nikšić—Titograd, izgradnja velikih tunela na pruzi Beograd—Bar, s tim da se u poslednjoj godini petogodišnjeg plana na širokom frontu prede na izgradnju ove pruge, elektrifikacija nekih najvažnijih pruga, nabavka oko 250 električnih i dizel lokomotiva, 13.000 teretnih vagona, 1.450 putničkih vagona i oko 130 motornih šinskih vozila za prevoz putnika.

U oblasti drumskog saobraćaja predviđa se dovršenje autoputa Ljubljana—Zagreb—Beograd—Đevdlija i jadranskog puta Rijeka—Petrovac—Kolašin—Skopje, kao i izgradnja drugih puteva sa savremenim kolovozom u ukupnoj dužini

4.200 km. Predviđa se i porast broja putničkih i teretnih vozila drumskog saobraćaja od sadašnjih oko 100.000 na preko 245.000.

Znatna ulaganja izvršiće se i u oblasti pomorske trgovačke flote, rečnog, vazdušnog i PTT saobraćaja.

Radi postizanja postavljenih ciljeva, u narednom petogodišnjem periodu treba investirati u saobraćaj ukupno oko 1.000 milijardi dinara.

U oblasti spoljne trgovine predviđa se porast izvoza robe i usluga za oko 75%, odnosno 12% godišnje, dok bi stopa porasta uvoza bila oko 9,5% godišnje.

LIČNA POTROŠNJA I DRUŠTVENI STANDARD. Govoreći o ličnoj potrošnji i društvenom standardu, predsednik Tito je, između ostalog, rekao da se u narednom periodu predviđa povećavanje ukupne lične potrošnje po stopi od preko 8% godišnje, a po stanovniku oko 7%, odnosno ukupno oko 50% ili po stanovniku oko 40%. Ovo povećanje utoliko je značajnije što dolazi posle veoma intenzivnog porasta životnog standarda u proteklih sedam godina.

Ocenjuje se da će se od 1961 do 1965 ukupni izdaci za društveni standard povećati za preko 80% u odnosu na njihov sadašnji obim.

U oblasti stanbene izgradnje predviđa se izgradnja preko 500.000 novih stanova, odnosno prosečno 100.000 godišnje prema prosečno 34.000 u razdoblju od 1952 do 1956 i oko 78.000 u 1960 godini.

RAZVOJ NEDOVOLJNO RAZVIJENIH PODRUČJA. I u narednom petogodišnjem periodu posebnu pažnju će zahtevati privredno nedovoljno razvijena područja. Smatra se da će godišnji porast dohotka na ovim područjima iznositi preko 14% prema 11% porasta za celu privredu. Tako bi se učešće nedovoljno razvijenih područja u ukupnoj nacionalnoj proizvodnji povećalo od sadašnjih 17,5% na 20,5%.

U zaključku svog referata predsednik Tito je naglasio da izvršenje svih ekonomsko-političkih ciljeva i zadataka u narednom periodu ima svoju realnu osnovu u dosad ostvarenim materijalnim uslovima i u snazi sistema socijalističke demokratije.

»Zadaci koje preuzimamo na sebe u narednom petogodišnjem periodu nisu mali, a njihovo izvršenje traži puno zalaganje svih naših trudbenika. Prema tome, ovaj naš Kongres, sumirajući rezultate i iskustva dosadašnjeg razvoja i određujući liniju našeg daljeg razvika, treba da doprinese još snažnijoj mobilizaciji naših radnih ljudi radi izvršenja ovih zadataka. Ispunjenje tih zadataka pretstavljace krupan korak dalje u borbi za socijalističku izgradnju naše zemlje, za naš bolji i srećniji život.«

Pošto se osvrnuo na potrebu nekih organizacionih promena u Socijalističkom savezu, koje su izražene u Predlogu statuta Socijalističkog saveza, predsednik Tito je zaželeo Kongresu plodonosan rad i donošenje odluka koje će još snažnije pokrenuti napred socijalistički razvitak.

PROMENE U STATUTU SSRNJ

OBRAZLOŽENJE KRSTA POPIVODE

U nastavku rada Kongres je razmatrao predlog promena u Statutu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Obrazloženje predloženih izmena u Statutu podneo je Kongresu član Predsedništva Saveznog odbora SSRNJ Krsto Popivoda.

Prema rečima Popivode, stečena iskustva iz rada i razvika organizacija Socijalističkog saveza u razdoblju između IV i V Kongresa, a naročito iskustva iz poslednjih nekoliko godina, govore o neophodnosti bitnih promena Statuta donesenog na IV Kongresu.

Naglasivši da uvodni deo Statuta sadrži programske ciljeve Socijalističkog saveza i da će ubuduće služiti kao idejni putokaz u daljoj borbi za razvitak socijalističkih društvenih odnosa, on je u daljem izlaganju istakao da iz programskih načela i na osnovu njih formulisanih neposrednih zadataka jasno proizilazi čvrsta orijentacija Socijalističkog saveza na dalje izgrađivanje socijalizma u Jugoslaviji, dalje razvijanje nepo-

sredne socijalističke demokratije, svestrano poboljšavanje uslova života i rada radnih ljudi, jačanje ravnopravnosti svih jugoslovenskih naroda i nacionalnih manjina i na očuvanje nezavisnosti zemlje, učvršćenje mira u svetu i razvijanje saradnje sa svim progresivnim snagama u cilju opšteg društvenog napretka i pobjede socijalizma.

Krsto Popivoda je zatim ukazao na neke važnije promene u Statutu.

Ranijim Statutom o prijemu u članstvo Socijalističkog saveza odlučivalo se na sastanku osnovne organizacije. Međutim polazeći od toga da je Socijalistički savez bitan sastavni deo čitavog sistema društvenog samoupravljanja, čl. 1 Predloga statuta proklamuje pravo svakog građanina Jugoslavije, koji ima opšte biračko pravo i prihvata programske ciljeve i Statut Socijalističkog saveza, da postane njegov član kad se upiše u jednu od njegovih organizacija.

Po ranijem Statutu, aktivnost svakog člana merila se samo radom u jednoj od osnovnih organizacija. Predlog statuta polazi od toga da se dosad razvijala i da će se i ubuduće razvijati vrlo bogata i raznovrsna društveno-politička aktivnost članova Socijalističkog saveza i ostalih građana i van organizacionih formi SSRNJ. Prema tome, društveno-političkom aktivnošću članova smatraće se njihova celokupna aktivnost ne samo u Socijalističkom savezu nego i u organima društvenog samoupravljanja, društvenim organizacijama itd.

Krsto Popivoda je zatim istakao da se polazeći od karaktera i uloge SSRNJ u našem celokupnom društvenom sistemu, čl. 3 posebno ističe pravo svakog člana da postavlja pitanja koja su od opšteg značaja, da traži odgovore na njih ili da predlaže da se takva pitanja pretresu na sastanku organizacije ili rukovodećeg organa Socijalističkog saveza i o njima donesu zaključci. Ovaj princip on je ocenio kao ostvarivanje društvene kontrole i omogućavanje svakom građaninu da ima uvid u rad svih organa društvenog samoupravljanja.

Popivoda je dalje rekao da se rad velikog broja društvenih organizacija ocenjuje kao vrlo koristan i naglasio da će one nesumnjivo i dalje igrati vrlo značajnu ulogu. Međutim, s obzirom na karakter Socijalističkog saveza, Komisija za izmene Statuta je stala na stanovište da kao kolektivni članovi u SSRNJ ostanu samo masovne društveno-političke organizacije čija aktivnost ima pretežno društveno-politički karakter, kao što su Savez sindikata, Narodna omladina, Savez ženskih društava i Savez boraca.

Predlog statuta predvideo je prava i dužnosti kolektivnih članova dajući im pravo da preko delegata učestvuju u radu konferencija i kongresa Socijalističkog saveza, počev od opštinske konferencije pa do kongresa SSRNJ. Ranijim Statutom ovo pitanje nije bilo regulisano.

Međutim, da bi se obezbedila i dalja korisna i potrebna saradnja sa svim ostalim društvenim organizacijama, društvima i društvenim ustanovama, čl. 7 Predloga predviđa saradnju Socijalističkog saveza s njima u ostvarivanju zadataka izgradnje socijalizma.

Krsto Popivoda je podvukao da Predlog statuta poklanja posebnu pažnju organizaciji Socijalističkog saveza u opštini, pošto je u razviku mehanizma socijalističke demokratije komuna postala osnovna društveno-ekonomska zajednica i najizrazitiji oblik samoupravljanja na teritorijalnoj osnovi.

Zato Predlog statuta predviđa da osnovu SSRNJ čini organizacija u opštini a ne, kako je to bilo po ranijem Statutu, osnovna organizacija Socijalističkog saveza. Jedinstvenost organizacije Socijalističkog saveza u opštini istaknuta je time što nju sačinjavaju svi članovi Socijalističkog saveza na njenoj teritoriji, organizovani u mesnim organizacijama.

Prema Predlogu statuta, mesne organizacije Socijalističkog saveza stvarace se u gradskom i industriskom naselju, na selu, na području stanbene zajednice i mesnog odbora gde postoje i drugi organi društvenog samoupravljanja. Mesne organizacije koje obuhvataju veliku teritoriju i imaju veliki broj članova mogu formirati podružnice na područjima svoje teritorije. Podružnice su sastavni deo mesne organizacije i mogu da biraju samo predsednika, sekretara i blagajnika za obavljanje tekućih zadataka. Potreba za formiranjem podružnica se oseća i zbog toga što organizacije sa velikim brojem članova ni iz tehničkih razloga ne mogu održavati zajedničke sastanke,

Mesne organizacije po Predlogu statuta radi što uspješnijeg obavljanja zadataka formiraju sekcije za raznovrsne aktivnosti, kao naprimer sekcije za društveno samoupravljanje, za idejno-vaspitni rad, za aktivnost na spoljnopoličkim pitanjima i međunarodnoj saradnji, za poljoprivredu itd. Radom sekcija rukovode sekretarijati koje imenuju odbori mesnih organizacija.

Ovakva elastična organizacija, podvukao je Krsto Popivoda, omogućuje da u njoj nađu mesta svi građani koji žele da učestvuju u društveno-političkom radu, i to prema svom interesovanju, sklonostima i potrebama.

Krsto Popivoda je rekao da, za razliku od dosadašnjeg Statuta, koji nije bliže određivao ulogu sreskog odbora Socijalističkog saveza, Predlog statuta posebnim poglavljem određuje njegove zadatke. Oni se sastoje u objedinjavanju i usmeravanju rada organizacija Socijalističkog saveza u opštinama.

U rukovodećim organima Socijalističkog saveza od opštine do Saveznog odbora predviđa se formiranje izvršnih odbora umesto pretsedništava. U sastavu rukovodstava novinu predstavlja izbor potpretsednika i blagajnika. Kod glavnih i Saveznog odbora predviđa se, pored pomoćnih tela, i formiranje sekretarijata.

Predlogom statuta izmenjeni su i rokovi održavanja konferencija i kongresa. Predviđeno je da se izborne konferencije mesne organizacije i organizacija u opštini i srezu održavaju jedanput u 2 godine, oblasna i pokrajinska konferencija i republički kongres jedanput u 4 godine, a kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije jedanput u 5 godina.

Predlogom statuta predviđeno je da odbor mesne organizacije može pojedinom građaninu da ospori pravo pristupa u Socijalistički savez ukoliko taj građanin ne ispunjava Statutom predviđene uslove za upis. U tom slučaju građanin se može žaliti konferenciji mesne organizacije i višim organima Saveza.

Pravo isključenja člana Saveza, čija je delatnost u suprotnosti sa ciljevima i Statutom Socijalističkog saveza, ima odbor njegove mesne organizacije, dok je to ranije bilo pravo osnovne organizacije. Isključeni član ima pravo žalbe konferenciji mesne organizacije i višim organima SSRNJ.

Krsto Popivoda je završio svoje obrazloženje rečima da će izmene Statuta omogućiti Socijalističkom savezu da izgradi takve organizacione oblike koji će na najprikladniji način doprineti organizacijama i rukovodstvima Socijalističkog saveza da još jače razviju širu i uspješniju društveno-političku aktivnost svojih članova i ostalih građana u daljoj borbi za izgradnju socijalizma.

UVODNA REČ CVIJETINA MIJATOVIĆA ZA DISKUSIJU U KOMISIJI ZA ORGANIZACIONA PITANJA

U početku svoga izlaganja Cvijetin Mijatović je istakao da je, po predlogu Statuta, SSRNJ jedan od najvažnijih oblika samoupravljanja u političkom i društvenom životu.

»Da bi se shvatilo karakter SSRNJ, mora se poći od društvenog sistema u kome ta organizacija deluje, od sistema socijalističke demokratije kakav postoji u socijalističkoj Jugoslaviji. Suština SSRNJ je u tome što je on isto onako duboko demokratski kao i naša socijalistička demokratija u celini — neposredna, masovna, »od svih za sve«. Forma je tesno povezana sa ciljevima, sa sadržinom. Razvijati sistem najšire, neposredne demokratije radnog naroda može samo organizacija koja se i sama služi odgovarajućim duboko-demokratskim formama i metodama delovanja, takvim da u njoj građani, bez ikakvog nametanja sa strane, sami rešavaju, sami sobom upravljaju.«

Međutim, i pored toga, istakao je dalje Cvijetin Mijatović, u našoj političkoj praksi ima pojava potcenjivanja njegove značaja, shvatanja da je u razvijenom sistemu demokratije toliko objektiviziran socijalistički razvitak da će on ići automatski, i da zato slabi uloga Socijalističkog saveza. Takvo shvatanje i praksu je demantovao ceo naš dosadašnji razvitak.

»Savladavanje ogromnih privrednih teškoća i nevideni tempo ekonomskog razvika u proteklom vremenu ne mogu se zamisliti bez ogromnih napora, jedinstva i svesti širokih narodnih masa, organizovanih u SSRNJ i oko njega. Izgradnja u tesnoj vezi

s tim, celog sistema, koja je u vreme IV Kongresa SSRNJ bila tek na početku, mogla se izvršiti samo pod uslovom da je shvataju i prihvataju milionske mase, da one svojom konstruktivnošću, aktivnošću u svim njegovim porama daju tom sistemu smisao, da mu udahnou socijalističku sadržinu.«

Kako je rasla i razvijala se socijalistička demokratija tako je rasla i uloga Socijalističkog saveza. Dalji razvoj komunalnog sistema ne isključuje već ističe potrebu SSRNJ.

Teoriski i praktično je razjašnjeno pitanje kakvi u našem političkom životu treba da budu mesto i uloga Saveza komunista s jedne, i Socijalističkog saveza s druge strane. To je u produbljenom vidu izraženo i u Programu SKJ.

»Postalo je očigledno, ne samo u teoriji već i u svakodnevnoj praksi, da je Socijalistički savez takav, živ, aktivan i politički organizam u kome se komunisti ističu idejnom i političkom snagom i aktivnošću, da komunisti u njemu imaju ista prava kao i ostali članovi, ali zato veće obaveze i dužnosti, da se za svoje stavove boresnogom svoga ubeđenja i argumenata, snagom idejno-političkog uticaja i ličnog primera.«

Neosnovano je govoriti, istakao je dalje Cvijetin Mijatović, o nekakvoj mehaničkoj podeli i striktnom »razgraničenju« područja aktivnosti jedne i druge organizacije. Izgradnja socijalizma nije samo stvar najsvetnijeg dela društva, već životni interes i delo najširih radnih slojeva. Najšire gledano nema razlike u polju dejstva ove dve organizacije. Nema pitanja za koje ne treba da se interesuje i jedna i druga organizacija iako se može govoriti o određenim razlikama u prilaženju, načinu tretiranja i metodu delovanja jedne ili druge organizacije.

»Težište dejstva SSRNJ je u komuni. Ta misao je u osnovi predloženih izmena u Statutu, koje su najznačajnije upravo u organizacionom postavljanju SSRNJ u komuni.« Komuna je danas u pravom smislu društveno-ekonomska ćelija gde se zadovoljavaju i usklađuju najraznovrsniji interesi građana. U svakoj komuni postoje stotine samoupravnih tela u kojima građani na osnovu zakonskih prava i ovlašćenja odlučuju o najraznovrsnijim pitanjima. Danas je sve važnije da se građanima omogući da organizovano i sa punom odgovornošću utiču na odlučivanje i formiranje lokalnog i šireg javnog mišljenja, da se njihovi pogledi i stavovi uvažavaju i poštuju, da se utikaju u razne odluke organa vlasti i drugih samoupravnih tela.

Cvijetin Mijatović je rekao da dva pitanja treba posebno istaći u političkom radu Socijalističkog saveza u komuni. Jedno je nedostatak raznih podataka, pokazatelja, analiza na osnovu kojih bi članstvo moglo da samostalno raspravlja o pitanjima koja ga interesuju. Ukoliko tih informacija i ima one su još slabe, jednostrane i daju se nerodno, izuzev u jednom broju razvijenijih komuna. Drugo pitanje je: kako se organi komuna i drugi forumi odnose prema mišljenju i stavovima Socijalističkog saveza. Javni uticaj i efikasno javno mnjenje u uslovima razvijene socijalističke demokratije pretpostavljaju da mišljenja, stavovi i predlozi struje ne samo odozgo prema dole, već sve više i odozdo prema gore. Ova strana društvenog uticaja SSRNJ dobija sve više značaja.

»U današnjim uslovima sve raznovrsnije aktivnosti građana u rešavanju poslova od društvenog interesa, naprimer, sam sastanak organizacije Socijalističkog saveza nije isključivo merilo svesti i aktivnosti; merila su šira, mora se imati u vidu aktivnost u drugim oblastima društveno-političkog života, već prema sklonostima i sposobnostima svakoga člana.«

Radi se o tome da se postigne suštinska a ne formalna čvrstina organizacija, istakao je Cvijetin Mijatović. Suština promena u Statutu je da dalje oslobađa organizacije od formalizma. Opštinskim i mesnim odborima SSRNJ ostavlja se dovoljno slobode i inicijative da formiraju komisije, sekcije i podružnice i da tako stvore mogućnost svojim članovima da aktivnije učestvuju u radu i formiranju stavova za koje onda treba da se bori Socijalistički savez.

Danas su, naročito u razvijenijim sredinama, mnogo popularniji oni oblici rada koji učesnike stavljaju u aktivan položaj ljudi koji ravnopravno razmenjuju mišljenja i odlučuju, nego oni oblici gde ljudi samo slušaju nečije izlaganje. Predavanja i drugi oblici su i dalje potrebni ali je mnogo važnije da SSRNJ treba da bude mesto gde će se pretresati razna pitanja, usklađivati stavovi i pokretati ona pitanja koja interesuju širi krug

građana. »Zato se organizacije i rukovodstva SSRN ne smeju nikad kruto držati ustaljenih formi, nego razvijati one koje se u životu pokazuju kao efikasnije.«

Socijalistički savez je za radnike matična politička organizacija na teritoriji gde žive, kao što je to sindikat u preduzeću. SSRNJ treba da se još više pozabavi problemima radničkog i društvenog samoupravljanja i da se oslobodi izvesne jednostranosti koja se ogleda u tome da se ne uviđa značaj raznih samoupravnih tela i foruma, u nerazumevanju uloge i mesta veća proizvođača, zadružnih saveta u poljoprivredi i sl.

»Problemi metoda rada SSRN u komuni ozbiljnije se postavljaju i sa gledišta odnosa prema mnogobrojnim samoupravnim telima u komuni. Praksa nam već ukazuje na aktuelnost tih problema: kako da se ne mešaju »nadležnosti«, kako da »svako radi svoj posao«, kako da SSRN ne preuzima i poslove drugih organizacija i organa samoupravljanja, kako da se obezbedi da svojom aktivnošću ne krnji njihovu samostalnost.«

»Da bi se bolje osposobili za svestraniji i samostalniji rad, odbori SSRNJ će se i sami morati u izvesnoj meri i drukčije organizovati. Pored ostalog, oni će verovatno morati, sem dosadašnjih, da stvaraju još i neke druge komisije, kao naprimera: komisiju za politiku i uzdizanje kadrova, komisiju za pretstavke i predloge i slično.«

Socijalistički savez se mora ubuduće više i svestranije baviti problemima kadrovske politike. U rukovodstvima treba da budu najugledniji, najzreliji i za masovni politički rad najkvalifikovaniji politički radnici. Posebno je značajno da u tim telima bude više nego dosada radnika, žena i omladine. Isto tako organizacije SSRNJ treba da budu ona mesta gde se stiču, politički ocenjuju pa i rešavaju razni predlozi, upozorenja, pritužbe i žalbe građana. Ne dirajući u prava i nadležnost određenih organa za rešavanje konkretnih slučajeva, već potičući ih na pravilan rad, SSRNJ može da i u tom pogledu postane prvorazredni politički i demokratski autoritet kako za građane tako i za razne samoupravne organe.

»Dosadašnja iskustva sreskih i glavnih odbora SSRN i potrebe daljeg razvika pokazuju da će ova rukovodstva imati, pored ostalog, i sledeće značajne zadatke: da više prate i prenose politička i organizaciona iskustva iz opština, da više pomažu zaostaliye organizacije, da još više učine na političkom i ideološkom obrazovanju kadrova iz opština i odbora mesnih organizacija, da poseduju potrebne materijale (razne analize, političku literaturu i sl.), da obezbeđuju određene kadrove za predavanja, da još više razvijaju takve forme pomoći kadrovima, kao što su seminari, kursevi, političke škole, da organizuju i razvijaju kvalitetnu političku informaciju.«

UVODNA REČ MILENTIJA POPOVIĆA ZA DISKUSIJU U KOMISIJI ZA POLITIČKA I IDEOLOŠKA PITANJA

U svom izlaganju Milentije Popović je istakao da se, imajući u vidu naš budući razvitak, mnogi problemi, pravci razvoja i zadaci vide u potpunijim relacijama i nešto drukčijem svetlu nego što se javljaju u praksi svakidašnjeg života. Ovo naročito važi za ono društvo i u onom periodu kada ono izlazi iz faze direktnih i brzih, a dubokih promena u društveno-političkom životu i kada sve više ulazi u period kada se u njemu odigravaju mirnije ali isto tako duboke promene u njegovoj bazi, u karakteristikama njegovih proizvodnih snaga i produkcionih odnosa, i, u skladu s tim, u načinu života ljudi, u navikama, u psihologiji, u prilaženju problemima, promene u idejnim, etičkim i estetskim kategorijama. Ovakav razvitak ima za osnovu, između ostalog, nove produkcijske odnose date u neposrednoj socijalističkoj demokratiji. Ali, s druge strane, sam tako brz razvitak ne može a da u sebi zakloni, kao nešto njemu imanentno, ne nosi i brz razvitak neposredne socijalističke demokratije, ne samo u oblasti ekonomske baze društva, već i u svim oblastima i na svim nivoima društvenog života. To znači da naš budući razvitak nosi u sebi dalji razvoj ne samo radničkih saveta i organa komune već i slobodni razvitak u svim oblastima društvenog života, bogaćenje u oblasti mišljenja i ideja, bogaćenje u oblicima društvenog života uopšte.

To otvara nove probleme — kako rukovoditi i usmeravati politički i idejni život zemlje, kako obezbeđivati opšti smer kretanja ka socijalizmu. Odgovor na ovo pitanje mora se tražiti u daljem razvijanju Socijalističkog saveza, u sklopu razvoja celog sistema socijalističke demokratije, kao opštenarodne političke tribine u kojoj radni ljudi rešavaju probleme socijalističkog razvika, razmenjuju i suprotstavljaju svoje ideje, izgrađuju svoja gledišta, norme, shvatanja, utvrđuju svoju politiku. Stalno se mora izgrađivati jedan društveno-politički organizam koji omogućuje da se gledišta suprotstavljaju i usklađuju u jednom stalnom dinamičnom procesu i kroz to definiše politika i usmerava razvitak ka socijalizmu i to na svim nivoima društvene izgradnje.

»Objektivna osnova na kojoj je moguća dalji ovakav demokratski razvoj, — istakao je Milentije Popović, — jeste s jedne strane, demokratski organizam već stvoren i izgrađen u sistemu radničkih saveta i komunalnom uređenju, a s druge strane, sposobnost svesnih socijalističkih snaga našeg društva, njihov ukupni porast kao i porast same socijalističke svesti kao takve, koja je već uveliko promenila i prožela naš celokupni život.«

Uporedo sa daljim razvijanjem i jačanjem radničkih saveta i organa komuna, treba još više produbljivati neposredno demokratski organizam u oblasti društveno-političkog, idejno-političkog, kulturnog itd. života, tj. jačati Socijalistički savez kao opštenarodnu socijalističku tribinu.

»Uopšte je u prirodi društvenog razvoja, pa i našeg posebno, da, dok je suština društvene proizvodnje robnog karaktera, i dok je osnovni princip društvene raspodele »svakome prema radu«, jačanje slobodnih odnosa u ekonomskom životu stvara uslove za razvijanje različitih pozicija u društvenoj raspodeli dohotka, što dovodi do relativne nejednakosti. Obrnut proces je niveliranje nejednakosti kroz administrativni odnos i mere. Ali to znači birokratizaciju i opet nejednakost izraženu u ekonomskoj i društvenoj poziciji birokratije.

Drugim rečima, u onoj meri u kojoj se ekonomski život oslobađa administrativnih mera, u toj meri i problemi koji su se pojavljivali kao stručno privrednički ili stručno pravni ili kao administrativni, u toj meri se sada oni sve više pojavljuju kao politički i mogu naći svoje rešenje samo na političkom nivou.

Jedno od bitnih pitanja našeg političkog života jeste upravo naći pravu meru u razrešavanju ovih odnosa i to pod uslovom da se društvo najbržim putem razvija ka socijalizmu.«

»Političko-idejni život upravo na socijalističkoj tribini — Socijalističkom savezu — treba da omogućuje takvo komuniciranje, usklađivanje, izgrađivanje ideja, gledišta, stavova a u cilju daljeg razvoja društva uopšte i političko-idejnog razvoja posebno. On treba da bude okvir i mesto na kome one ideje koje pretpostavljaju iskrivljenu sliku objektivnih interesa, treba da budu prevaziđene, a što samo po sebi znači napredak ka socijalizmu. Posebno, Socijalistički savez je mesto sa koga treba da budu dalje tučene socijalizmu neprijateljske ideje svih pravaca. Isto tako, Socijalistički savez je tribina na kojoj treba da se definišu i zajedničke ideje kao odraz zajedničkog interesa društva. I to na svim nivoima od radničkog saveta pa do Federacije.«

Raspodela društvenog dohotka kao osnovni problem društvenog života je i osnova političkog života, naglasio je u svom daljem izlaganju Milentije Popović. Zato se politički život i odvija tamo gde se odlučuje o raspodeli dohotka. Za naše društveno uređenje i produkcione odnose date u neposrednoj demokratiji karakteristično je da se o dohotku odlučuje na svim nivoima: od radničkog saveta i komune do Federacije — i to u okviru interesa datih u planu i zakonima — nezavisno, autonomno. U skladu s tim i političko-idejni život sve više mora da dobija ove karakteristike. Politički i idejni problemi javljaju se takođe na svim nivoima — od radničkog saveta i komune do Federacije — i to se javljaju kao autonomni problemi. Zbog toga se i o političkim i idejnim pitanjima sve više mora odlučivati na odgovarajućem nivou.

»To znači da elementi neposredne demokratije dati u našem ekonomsko-društvenom sistemu sve više menjaju sadržaj našeg političko-idejnog života i da se organizacioni oblici političko-idejnog života moraju i dalje razvijati i bogatiti — ali uvek u jednom osnovnom smeru — da i oni dobijaju karakteristike što šire neposredne demokratije, što neposrednijeg

političkog odlučivanja... I kao što se u razvoju komunalnog sistema nije pre svega niti isključivo radilo o decentralizaciji već o izmeni suštine proizvodnih odnosa, tako se i u razvoju društveno-političkog organizma ne radi samo o decentralizaciji već o izmeni same suštine političkog života, o takvoj novoj suštini da radni ljudi direktno i neposredno politički odlučuju na svim nivoima.«

U nastavku svoga izlaganja Milentije Popović je podvukao da se ne može i ne sme čekati samo na objektivne procese, već da se moramo boriti na terenu subjektivnih snaga, na političkom i idejnom polju. U tom smislu mi se moramo boriti sa konzervativnim, zaostalim i zastarelim shvatanjima, mentalitetom, navikama koje odgovaraju prethodnom periodu još nerazvijene zemlje, za novo u svim oblastima političkog i idejnog života.

Govoreći dalje o društveno-političkoj aktivnosti, on je podvukao da je veoma važno umeti razlikovati i odvajati objektivno od subjektivnog, jer će se samo tako moći snage pravilno usmeriti.

»Moguća su dva pogrešna pristupa ovom pitanju. Moguće je precejanje subjektivnog faktora u opštem razviku društva. U tom slučaju postoji opasnost da se političke snage pogrešno usmere i iscrpljuju se u radu na terenu gde nema rešenja problema. Ovakva greška, naprimer, često se čini u poljoprivredi i zadrugarstvu kada se želi razviti kooperacija i neki viši oblici pre nego što su stvoreni objektivni uslovi za kooperaciju. Razume se uspeha ne može biti jer je kooperacija bazirana na dobrovoljnom pristupanju seljaka. A to znači da je obezbeđen objektivni materijalni interes seljaka. Dobrovoljnost kao termin izražava idejnu kategoriju, pa se često površno razume da je objašnjavanje seljacima dovoljno. Međutim, ovo sadrži u sebi i objektivni ekonomski interes bez koga nema kooperacije. Zato snage treba da budu usmerene u pravcu stvaranja objektivnih uslova — bilo jačanja materijalnih odnosa, bilo stvaranjem pogodnih ekonomskih uslova, a objašnjavanje i ubeđivanje treba da idu u korak s tim.

Druga greška je potcenjivanje subjektivnog faktora, previše oslonca i apsolutiziranje objektivnog faktora u opštem razviku društva. Politička opasnost od ovoga je odsustvo pune i pravovremene aktivnosti. To demobilizuje svesne socijalističke snage u procesu razvoja društva ka socijalizmu. A pošto je priroda društva takva da u sebe uključuje delovanje svesnog ljudskog faktora, te će obavezno u toj istoj meri jačati, razvijati se neprijateljske i socijalizmu tuđe subjektivne snage.

Svaka situacija i svaka sredina posebno traži da se procene odnosi između objektivnog i subjektivnog i da se na osnovu toga donese odluka o akcijama. U ovome leži jedan vrlo bitan elemenat političkog rada i političke sposobnosti u našem društvenom životu.«

Opšti brzi privredni i društveni razvitak, nastavio je Milentije Popović, nameće potrebu da se dalje i dublje vrše promene u svim oblastima života — prosveti, školstvu, kulturnom i kulturno-zabavnom životu, zdravstvenoj i drugim službama, naučno-istraživačkom radu itd.

»Pred nama je zadatak da, između ostalog, u ovim oblastima života izvršimo takve promene, koje bi, koliko je moguće, ukidale administrativne i poresko-budžetske odnose, zamenjujući ih sa ekonomskim koji više odgovaraju principu našeg društvenog uređenja, koji će dati ekonomske i pravne okvire za slobodniji razvoj ovih društvenih delatnosti, za slobodniju i svestraniju aktivnost radnih ljudi, to jest kadrova, u ovim oblastima.«

Često se u argumentaciji protiv ovakvih pokušaja i protiv nekih ideja u vezi s tim iznose argumenti da ova ili ona delatnost nije isto što i proizvodnja robe, da to znači »komercijalizaciju«.

»Ovde se radi o nerazumevanju najmanje dva pitanja. Prvo, identifikuje se ekonomski odnos sa komercijalizmom, i to ekonomski odnos razvijen u sistemu neposredne demokratije, u kome ekonomskim životom neposredno upravljaju radni ljudi sa kapitalističkim komercijalizmom.

I drugo, ako u nekoj društvenoj delatnosti nema izgrađenog ekonomskog organizma, onda ostaje samo administrativni i poresko-budžetski mehanizam. Trećeg nema dok je priroda društva zasnovana na robnoj proizvodnji. Treće su samo iluzije,

kriva i nenaučna pretpostavka o društveno-ekonomskoj stvarnosti... Ove iluzije često su smetnja da se smelije i sigurnije ide u nalaženje rešenja za reorganizaciju različitih društvenih službi.«

U oblasti školstva i prosvete, rekao je dalje Milentije Popović, već se odvija proces koji sadrži radikalne promene. Međutim, još uvek nisu svuda prevaziđene ideje koje odgovaraju odnosima s kraja prošlog veka, kada su prosveta i školstvo imali za zadatak obrazovanje relativno malog broja ljudi i kada je krug znanja koja je trebalo prenositi na mladu generaciju bio relativno mali.

»Danas se u svim razvijenim zemljama sveta problem postavlja na drugi način. Nauka i nauci zasnovana delatnost prodrle je u sve pore društvenog života. Obim naučnih znanja ogromno je narastao i vrlo brzo dalje raste, što samo po sebi unosi nove elemente u školstvo. Danas se problem tako postavlja da se na visokom i sve višem nivou školuje vanredno veliki i sve veći broj ljudi visokokvalifikovanih za svoj posao. Za nas, međutim, taj se problem postavlja toliko izrazitije koliko smo mi zemlja koja startuje sa nižeg nivoa u razvoju u odnosu na razvijene zemlje, a koje moramo stizati najbržim putem.

Osim toga, sve širi krugovi radnih ljudi, u skladu sa porastom standarda, kvalifikacija i porastom političke aktivnosti traže sve šire obrazovanje, sve veće učešće u kulturnom i umetničkom životu. Sistem neposredne demokratije daje ovome samo još veće razmere i još jedan viši kvalitet. Iz toga proizlazi zahtev da umetničke i kulturne manifestacije postanu stalne, kontinuirane a ne samo od slučaja do slučaja, kao i da umetničko i kulturno stvaralaštvo bude na visokom umetničkom nivou... »

Zaključak je da škola može biti samo jedan, vrlo važan ali ipak samo jedan elemenat u procesu sticanja kvalifikacija. Mora se razvijati a već i postoji čitav niz drugih ustanova koje treba da rešavaju ovaj problem: štampa različitih smerova, radio, televizija, film, radnički univerziteti, narodni univerziteti itd. Škola je pogotovo samo jedan od elemenata u procesu sticanja opšteg i kulturno-umetničkog obrazovanja. Drugo gore pomenute ustanove moraju zbog toga da igraju izuzetno važnu ulogu u oblasti obrazovanja radnih ljudi.«

»Često se, — nastavio je Milentije Popović, — reforma prosvete i školstva objašnjava razlozima kao što je »privremena nestašica kadrova«. Međutim, t. zv. »nestašica kadrova« nije samo naša jugoslovenska slabost i nije privremena pojava. To je u osnovi posledica one pojave koja se u savremenoj sociologiji naziva naučno-tehnološkom revolucijom, sa svim posledicama u svim oblastima društvenog života i koja problem kadrova i školstva postavlja na način kako je prethodno objašnjeno kao pojavu karakterističnu za celi sadašnji period. Zato i naše mere i reforme školstva moraju ići na trajne mere i u tome smislu biti produbljene i stabilne a ne privremene.

Jednom rečju reorganizacija školstva sama po sebi je vrlo dubok i vrlo bitan proces za zemlju, koja se pretvara u modernu socijalističku zemlju. Ali ona pretpostavlja i zahteva drukčije odnose i čak reorganizaciju u mnogim drugim javnim delatnostima: narodnim univerzitetima, radničkim univerzitetima, filmu, radiju, televiziji, štampi svih smerova itd. I u mnogim drugim ustanovama i oblicima koji će se pojaviti koji će služiti obrazovanju ljudi to se mora odraziti. Zbog toga kada određuju svoje mesto, ulogu i zadatke ove ustanove treba da takođe to imaju u vidu.

Drugim rečima, mi se nalazimo u toku jednog dubokog kulturnog preobražaja čiji je smisao ne samo u prenošenju kulturnih tekovina na što širi krug radnih ljudi, već i u daljem razvoju i produbljivanju stvaralaštva sa ciljem da se menjaju navike, mentalitet i osobine našeg čoveka u skladu sa modernim industrijskim razvojem i razvojem neposredne socijalističke demokratije. Kao što reorganizacija školstva nije samo stvar prosvetnih radnika, već dubok društveni preobražaj koji može da se ostvari samo snagama celog društva, tako isto i kulturni preobražaj može da se ostvari samo naporima cele zajednice.

Ne radi se prema tome više o izgradnji prosvetnog sistema koji treba da stvara inteligenciju. To je istorijski prevaziđeno. Radi se o sistemu koji treba da bude sposoban da istovremeno i kvalifikuje i obrazuje radničku klasu, radnog čoveka, — u tome okviru, razume se, i intelektualnog radnika svih vrsta i svih nivoa.

Radnička klasa, radni čovek, neposredni proizvođač su socijalna baza procesa. Ceo sistem raspodele dohotka mi smo tako postavili da je neposredni proizvođač taj koji odlučuje. Ceo politički organizam tako razvijamo da je on nosilac političkog života, znači ne samo objekt već i njegov subjekt.

Ceo obrazovni i prosvetni sistem mora se tako postaviti da je posvećen radnom čoveku, da njega okvalifikuje i obrazuje. A takav sistem mora biti po svojoj prirodi elastičniji, manje šematizovan, svestraniji a što više oslobođen administriranja.»

Govoreći o sve življenj medunarodnom komuniciranju u oblasti političkih, naučnih i kulturno-umetničkih ideja, Milentije Popović je naglasio da se poslednjih nekoliko godina, a to pretstoji i u sledećim godinama, odigravaju ozbiljne društvene a ne samo političke promene u svim delovima sveta. To dovodi do stalnih previranja u oblasti ideja — političkih, naučnih, kulturnih i umetničkih. Naš je zadatak da stalno i pažljivo pratimo razvoj, »da izučavamo i na odgovarajući način prihvatamo i usvajamo ono što je pozitivno i progresivno, naučno, ali istovremeno i da se borimo na idejnom i političkom polju protiv onoga što je nenaučno, reakcionarno, nesocijalističko. A to ukazuje na potrebu sve oštrijeg razgraničenja sa onim što je nesocijalističko, anarhističko-malograđansko ili birokratsko-dogmatsko i što nam se kao »novo« nameće iz inostranstva.»

U narednom periodu razmene mišljenja i ideja biće sve intenzivnije. To je svakako dobro i intelektualni radnici treba da stvaraju povoljnu klimu za diskusiju o svim tim problemima i da u njoj obezbeđuju tolerantan i konstruktivan drugarski odnos.

»Pri tome je vrlo važno da se ume razlikovati idejno od političkog. To nije lako i nije uvek moguće i to tim pre što se idejno pod određenim uslovima pretvara u političko. Ali naš društveni razvoj kao objektivni razvoj i razvoj našeg idejnog i političkog života već je došao na onaj nivo kada je u dobroj meri moguće i potrebno ovo razlikovati. . . Često se, međutim, zaboravlja da se nikakva povoljna atmosfera za naučnu diskusiju ne može stvoriti ako se jasno i odlučno ne obeleži ono što je očigledno nesocijalističko, neprijateljsko socijalizmu: što je ostatak buržoaskih i malograđanskih anarhističkih tendencija (potpomognuto inostranim uticajem) ili je pak ostatak birokratskog mentaliteta i shvatanja (takođe pomognuto inostranim uticajem). U protivnom slučaju nije moguće jasno obeležiti frontove i ne može se razlikovati idejno od političkog.»

UVODNA REČ AVDA HUMA ZA DISKUSIJU U KOMISIJI ZA DRUŠTVENI SISTEM I PRIVREDU

U uvodnoj reči za diskusiju u Komisiji za društveni sistem i privredu Avdo Humo se osvrnuo na neke aktuelne probleme i zadatke daljeg privrednog razvoja.

Na početku izlaganja Avdo Humo je ukazao na potrebu da se prilikom izrade novog petogodišnjeg plana realno oceni dejstvo svih onih faktora koji su omogućili dosadašnji brz tempo privrednog razvoja. U tome naročiti značaj dobija realna ocena raspodele društvenog proizvoda jer je dosadašnja politika te raspodele dovela do snažnog poleta u privredi.

»Dosadašnja naša ekonomska politika — rekao je Avdo Humo, — dobila je snažan oslonac i političku podršku radničke klase i ostalih radnih ljudi i zbog toga je vrlo važno realno odmeravanje osnovne raspodele društvenog proizvoda i utvrđivanje odgovarajućih instrumenata te raspodele, kako bi inicijativa tih društvenih snaga i dalje potsticala i pokretala naš društveni i ekonomski razvitak. S druge strane, usklađeni materijalni odnosi u razvitku osnovnih oblasti i pojedinih sektora privrede su isto tako važan faktor brzog i stabilnog kretanja. Pri rešavanju ovog osnovnog problema podjednako bi bile opasne tendencije praktikizma i gledanja na kraći rok, jednostranog gledanja na rezultate dosadašnjeg razvoja, kao i tehnokratsko priklanjanje pitanjima razvoja koje bi zanemarivalo društvene odnose. Ne manje bi bilo štetno i nerealno ocenjivanje naših mogućnosti i zastupanje nekih preambicioznih planova, bez obzira da li bi se pri tome polazilo od interesa razvoja užih privrednih oblasti i područja ili bi se preterivalo u pogledu mogućnosti razvika u celini.»

Struktura investicionih ulaganja. Pošto je ukratko rezimirao uspehe i iskustva iz dosadašnjeg privrednog razvoja Jugoslavije, Avdo Humo je naročito naglasio da sve izvršene analize o dosadašnjim privrednim kretanjima pokazuju da se i u narednom periodu može osigurati intenzivan privredni razvoj bez bitnih promena u osnovnim odnosima raspodele društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka, što znači da će lična i opšte-društvena potrošnja uporedo sa privrednim investicijama imati i dalje visoke stope rasta. Međutim, prema rečima Avde Huma, struktura investicionih ulaganja će pri tome pretstavljati jedan od najvažnijih i najsloženijih problema:

»Raspored ulaganja u idućem periodu uključuje niz elemenata koji su nešto drukčiji od onih iz ranijeg perioda, dok se neki pojavljuju u oštrijoj formi s obzirom na neophodnost daljih strukturnih promena u privredi. Svakako, na prvom mestu se ti problemi postavljaju u industriji i saobraćaju, zatim u poljoprivredi i na sektoru izgradnje društvenog standarda i ubrzanog stvaranja brojnih stručnih kadrova. Naročito u industriji i saobraćaju postoji u sledećem periodu veći broj dugoročnih zadataka čije će se rešavanje sporije efektuirati jer zahteva duži period izgradnje kao što su izvesne bazične grane industrije, naprimer, crna metalurgija i sintetska hemija, zatim veći broj saobraćajnica, itd. U tom kompleksu problema u novoj svetlosti postavlja se i pitanje ravnomernijeg razvoja pojedinih područja zemlje.»

Avdo Humo je istakao nekoliko značajnih momenata koji ukazuju na potrebu da se u narednom periodu izvrše relativno veća ulaganja u industriju od onih koja su vršena u proteklih godinama, a samim tim i osigura brz porast industrijske proizvodnje. Takvu politiku, pre svega, zahteva stabilnost privrede na jednom višem nivou, kao i potreba da se još više ojača učešće industrije u spolnotrgovinskoj razmeni. Pri tome je naročito biti potrebno proširiti izvore domaćih sirovina, u prvom redu onih koje su u savremenoj industrijskoj tehnologiji dobile poseban značaj, a čija je proizvodnja do sada kod nas zaostajala kao što su kvalitetni čelici, finilimovi, plastične mase i drugi proizvodi moderne hemijske industrije. Kako rešavanje ovog strukturnog i strateškog problema budućeg privrednog razvika zahteva ne samo veća investiciona sredstva već i dugoročnija ulaganja, mora se pri njihovom odmeravanju voditi računa o potrebi postizanja maksimalne efikasnosti i odricati se drugih manje neophodnih dugoročnih investicija. Pored toga, u daljem razvitku industrijske proizvodnje trebalo bi osigurati intenzivnije korišćenje domaćih sirovina iz poljoprivrede, šumarstva, energetike, itd., kao i dalju modernizaciju mašinogradnje i drugih grana industrije, što će uticati na sniženje troškova proizvodnje.

Usklađen razvoj poljoprivrede i industrije čini osnovu uspešnog kretanja privrede u celini. Dostignuti nivo u razvitku poljoprivredne proizvodnje zahteva ne samo dalje strukturne promene u poljoprivredi, naročito u pravcu razvoja stočarstva, jačanje moderne proizvodnje kao i rentabilnije poslovanje, već i izgradnju jedne efikasnije industrije koja će odlučnije uticati na troškove proizvodnje u poljoprivredi, kao i razgranatiji i moderniji saobraćaj i savremeniji promet robom. Upravo zbog toga razvoj poljoprivrede u pretstojećem periodu mora biti što je moguće više usklađen sa drugim granama privrede. Na investicije u poljoprivredi ne bi trebalo gledati samo sa stanovišta direktnih ulaganja, već i sa stanovišta ulaganja u druge privredne oblasti. Prilikom ulaganja u poljoprivredu mora se voditi računa o pravcima tih ulaganja i njihovoj što većoj efikasnosti i o tome da u potrošnji i razmeni ima činilaca koji deluju u smislu ograničavanja poljoprivredne proizvodnje, a u vezi su sa mogućnostima izvoza i tempa porasta unutrašnje potrošnje.

Bržim razvojem celokupne privrede, a posebno industrije, poljoprivrede i saobraćaja, daljim strukturnim promenama u proizvodnji, kao i svestranijim korišćenjem prirodnih bogatstava, rekao je dalje Avdo Humo, stvara se šira ekonomska osnova za brži razvoj nedovoljno razvijenih područja. Razvitak zaostalih područja nije diktiran samo političkim razlozima, već i interesima i potrebama harmoničnog razvika cele privrede. Centralno mesto u ostvarivanju politike razvijanja nedovoljno razvijenih područja zauzima razvitak industrije. Složeniji razvoj privrede na tim područjima tražiće veću tehničku pomoć

i brže uzdizanje kadrova. Takvu politiku nužno je proširiti na sva nedovoljno razvijena područja zemlje i u njenom sprovođenju treba da učestvuju Federacija, republike, srezovi, komune i veća preduzeća. Međutim, zbog ograničenih materijalnih mogućnosti, ovaj se problem neće moći ravnomerno rešavati na svim područjima već će se na nekim rešavati celovitije i kompleksnije, a negde samo najneophodnijim ulaganjima.

Usavršavanje privrednog sistema. Rešavanje problema strukture ulaganja ne bi trebalo tražiti u daljoj centralizaciji investicionih sredstava, već u odgovarajućim promenama samog sistema. Te promene treba da osiguraju takvu raspodelu dohotka i akumulacije koja bi što potpunije odgovarala socijalističkim principima raspodele prema radu.

»Sprovođenje tog principa — nastavio je Avdo Humo, — traži da učešće privrednih organizacija i komununa u dohotku bude stalno usklađivano sa njihovim naporima i rezultatima u stvaranju dohotka i akumulacije. Radi toga je nužno da svaki porast proizvodnih snaga bude praćen sve većim učešćem privrednih organizacija i komununa u raspodeli društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka, jer je to put i uslov daljeg razvika socijalističkih demokratskih odnosa i istovremeno uslov brzog tempa u razviku samih proizvodnih snaga. Kakvom brzinom će se odvijati proces decentralizacije sredstava ne zavisi samo od ovog ili onog privrednog sistema nego i od rasta privrede, kao i od strukturnih zadataka koji se nameću u određenom periodu razvoja. U svakom slučaju strukturna kretanja ne bi smela da vode jačanju centralnih sredstava, nego naprotiv cilj uvek mora da bude jačanje unutarnje raspodele u privrednim organizacijama i tako stvaranje veće ekonomske i društvene inicijative neposrednih proizvođača. Zato krupne strukturne promene, koje će se vršiti u pretstojećem periodu, ne bi smele da ometu proces dalje decentralizacije u raspodeli dohotka i akumulacije. Ali s druge strane ne bi trebalo ići u sistemu decentralizacije sredstava do odricanja od nužnih osnovnih strukturnih rešenja koja se na današnjem nivou razvika privrede ne mogu rešavati drugim putem osim putem usmeravanja razvika iz centralnih sredstava.«

Da bi se u narednom periodu mogli efikasnije izvršiti zadaci privrednog razvoja potrebno je rešiti izvesne probleme koji se pojavljuju kao smetnja daljem unapređenju privrednog sistema. To se pre svega odnosi na rešavanje pitanja neravnornosti u učešću pojedinih grana u raspodeli dohotka, a naročito akumulacije. Ta neravnornost je delom posledica neravnornosti u organskom sastavu sredstava i rada, ali u isto vreme i posledica politike cena, deviznog režima, itd. Usled tih neravnornosti izvesne grane i grupacije su manje sposobne da sopstvenim sredstvima rešavaju pitanja svog razvoja, čime se ograničava razvitak samoupravljanja. Zbog toga će, pored već dosada preduzetih mera, u oblasti politike cena biti potrebno vršiti dalje korekcije, što će doprineti da raspored društvene akumulacije bude ravnomerniji i pozitivno delovati na ulaganja iz sopstvenih sredstava preduzeća i komununa. Time će se istovremeno smanjiti pritisak na centralne fondove i osigurati bolje ekonomisanje u potrošnji.

U takvim odnosima moraće se prići i rešavanju pojedinih pitanja finansiranja investicija koje treba da počiva na što doslednijoj primeni ekonomskih kriterija pri izboru pravaca i objekata, kako bi se postigla što veća efikasnost investiranja. Isto tako i kod finansiranja za obrtna sredstva treba postaviti objektivne ekonomske kriterije, merila efikasnosti i racionalnosti. Treba takođe rešiti i pitanje slobodnijeg korišćenja amortizacije kako bi se stvorila još jača materijalna osnova privrednih organizacija.

Pošto je konstatovao da je kretanje lične potrošnje u toku poslednjih nekoliko godina predstavljalo jedan od osnovnih uslova za porast produktivnosti rada i efikasnije korišćenje sredstava, kao i za proširenje tržišta, Avdo Humo je rekao da će dalje razvijanje sistema raspodele u preduzećima i na toj osnovi nagrađivanje prema radu osigurati još brži porast produktivnosti rada. Povećanje ličnih dohodaka u skladu sa porastom produktivnosti rada doprineće sve odlučnijoj orijentaciji radnih kolektiva u stvaranju fondova za nova ulaganja kako bi osigurali veći porast proizvodnje i dohotka, a time i lične potrošnje i životnog standarda. Zato osnovni odnosi u raspodeli moraju biti realno odmereni da bi lična stimulacija i interes za stalno unapređivanje proizvodnje što snažnije dolazili do

izražaja. Napregnuti odnosi u raspodeli ugrozili bi stabilnost privrede a time suzili prostor za pozitivan uticaj lične inicijative i zainteresovanosti neposrednih proizvođača.

Naglašavajući da snažni uspon privrede, koji će biti predviđen narednim petogodišnjim planom, proširuje materijalnu bazu radničkog samoupravljanja, Avdo Humo je rekao da će na dalji razvoj samoupravljanja uticati veće učešće u raspodeli dohotka od strane privrednih organizacija i ubrzani razvoj nerazvijenih područja. Sve će to stvoriti šire uslove za mnogobrojne inicijative proizvođača koje treba da prati politički rad Socijalističkog saveza, kako bi se u materijalnim odnosima i u kretanju proizvodnje iznalazila najbolja rešenja.

Govoreći na kraju o mestu i ulozi komununa u daljoj privrednoj izgradnji, Avdo Humo je rekao da se većom inicijativom proizvođača i porastom produktivnosti rada stvaraju i veća sredstva za razvoj raznih delatnosti u komununi. Taj momenat, kao i razvitak društvenih socijalističkih odnosa, i proizvodnih snaga uopšte, učiniće u narednom periodu komununu sposobnijom da uspešnije nego dosada rešava mnoge krupne zadatke.

OSNOVNI FAKTORI DALJEG RAZVOJA SOCIJALISTIČKIH DRUŠTVENIH ODNOSA

REČ EDVARDA KARDELJA

U svojoj diskusiji na plenarnoj sednici Kongresa, Edvard Kardelj je najpre istakao da dosadašnje iskustvo jasno pokazuje da uspesi u privrednom razviku nisu samo rezultat materijalnih ulaganja nego i razvika socijalističkih društvenih odnosa. To znači da postignuti rezultati »ne govore samo o tome da je u razviku socijalističkih odnosa moguće ići dalje, već i o tome da je dalji razvitak tih odnosa jedan od bitnih preduslova i potstreka za budući uspešan materijalni razvitak našeg društva...«

Za dalji razvoj socijalističkih društvenih odnosa potrebno je skladno delovanje dva faktora društvenog kretanja:

»Prvi faktor su materijalni, ekonomski odnosi, to jest odnosi u društvenoj proizvodnji i raspodeli, koji treba da budu osnovni stimulus materijalnog razvika i društvenog napretka uopšte. A drugi faktor je svesni i organizovani uticaj čoveka, svih ljudi kao članova društvene zajednice uopšte, i njenih najnaprednijih snaga posebno.« »Potcenjivanje prvog faktora vodi birokratskom subjektivizmu, dogmatskom kočenju i deformiranju objektivnih zakonitosti; dok potcenjivanje drugog vodi kapitulaciji pred stihijom, golom empirizmu i konzervativnom praktikizmu.«

Da bi se obezbedilo što skladnije delovanje ta dva faktora, rekao je Edvard Kardelj, postavljaju se četiri kompleksa zadataka koji će biti rešavajuće polje rada na daljem socijalističkom razviku Jugoslavije.

Prvi i najznačajniji kompleks zadataka je dalji razvitak sistema materijalne raspodele i to kako globalne raspodele između društva i radnog kolektiva tako i raspodele unutar radnog kolektiva. Raspodela je od bitnog značaja za suštinu socijalističkih odnosa.

»Osnovni princip socijalističke raspodele, princip raspodele prema radu — rekao je Edvard Kardelj — socijalistička Jugoslavija je proglasila zakonom od prvog dana svog postojanja. Međutim, u toku petnaestogodišnjeg socijalističkog razvika u našoj zemlji, sadržina tog principa se temeljito izmenila i još uvek se menja. Taj su princip proklamovale sve socijalističke zemlje. Ali merila za kvantum rada su veoma različita. Prema tome, kada se kaže, nagrađivanje prema radu, time još nije rečeno sve. Bitno je tu, prvo, u čemu je merilo za ocenjivanje rada, a drugo, ko i na koji način određuje ta merila.

U prvom periodu naše revolucije platu je radniku određivala država odnosno njeni centralni organi. Znači, oni su davali konkretna merila za rad. Kao prelazno rešenje to je bilo ne samo opravdano već i jedino moguće. Država je svojim propisima određivala za pojedine grane šire ili uže okvire nagrađivanja bilo po radnom času bilo po normama. Međutim, time je u oblasti raspodele bila stvorena određena formalna ravnopravnost prema zakonu, ali ne i stvarna ravnopravnost prema radu.

Sem toga — a to je s društveno-ekonomskog gledišta najznačajnije — proizvođač sam nije imao neposredni uticaj na raspodelu, sem utoliko ukoliko je socijalistička država vodila računa o raspoloženjima i shvatanjima radnih masa. Ustvari, iako su sredstva za proizvodnju postala državna svojina, društvenu svest radnika je i nadalje pretežno formiralo njegovo radno mesto. On se još uvek oseća u položaju da društvene snage van njega određuju njegovu sudbinu. Drugim rečima, bez obzira na izmenjeni karakter svojine i bez obzira na progresivnu i humanističku subjektivnu orijentaciju socijalističke države, oblici raspodele još uvek su nosili u sebi — bar po svojim spoljnim oblicima — jake ostatke najamnih odnosa, rekao bih, državno-najamnih odnosa.«

Ovakav odnos nije mogao da ostane duže bez štete po razvoj socijalističkih društvenih odnosa. Postavilo se pitanje što direktnijeg uticaja neposrednog proizvođača na raspodelu i stvaranje radničkih saveta bio je prvi korak u tome pravcu.

»U prvoj fazi, radnički saveti su tek bili demokratski, politički instrument preko koga je bilo moguće menjati materijalne odnose. Sledeći korak bio je njihovo stvarno menjanje, što je tražilo bitnu reorganizaciju čitavog privrednog sistema u pravcu maksimalne decentralizacije privrednog upravljanja...« Smisao i sadržina radničkog samoupravljanja u proizvodnji je, dakle, pre svega, u tome što ono omogućuje i u sve većoj meri omogućavati radnom kolektivu da neposredno utiče na raspodelu, odnosno da — u okvirima planom utvrđene globalne društvene raspodele — samostalno vrši raspodelu plodova rada. Individualni kvantum rada proizvođača u takvom sistemu treba da postane merilo za njegov udeo u ukupnom dohotku kolektiva, određenom za raspodelu, a kolektivni kvantum rada preduzeća postaje merilo za udeo radnog kolektiva u opštim društvenim fondovima raspodele. Taj udeo kolektiva je istovremeno izvor njegovih unutarnjih fondova sa kojima sam raspolaže. Iz tih materijalnih izvora proizlazi i dohodak komune, odnosno materijalna baza društvenog standarda.

U tom procesu počinje ne samo da se menja oblik države već i karakter državne svojine na sredstvima za proizvodnju kao početne i elementarne negacije privatne svojine. Ona sve više postaje društvena u pravom smislu te reči, to jest zajednička imovina svih i svakog pojedinog čoveka, a time i negacija svake svojine. Ona je istovremeno i kolektivna i lična, lokalna i zajednička. Produkt društvenog rada je društveni produkt, to jest imovina čitave društvene zajednice — u onoj meri u kojoj on obezbeđuje njeno održanje i napredak — i imovina pojedinog proizvođača, srazmerno njegovom individualnom kvantumu rada koji je uložio u produkt.

Takva kretanja odgovaraju i opštim tendencijama u savremenom društvenom razviku čovečanstva koje s jedne strane ujedinjuju narode i ljude i proširuju polje međunarodne podele rada, zbližavaju narode i zahtevaju sve brže brisanje državnih granica i drugih prepreka te vrste, a s druge strane jačaju samostalnost i društvenu ulogu pojedinca, ličnosti, tražeći time i decentralizaciju upravljanja proizvodnjom i raspodelom i dekoncentraciju mnogih drugih društvenih funkcija, direktnu demokratiju itd., ukratko — sve veći stepen raspolaganja čoveka samim sobom.«

»U takvim uslovima, — rekao je dalje Edvard Kardelj — problemi globalne planske raspodele uglavnom prestaju da budu faktor društveno-ekonomskih odnosa i pretvaraju se u problem političkog sistema, u problem uticaja direktnog proizvođača na tu raspodelu, kroz odgovarajuće demokratske forme u komuni, republici i Federaciji.«

»Van okvira te globalne raspodele, kriteriji raspodele prema radu — iako su kao princip utvrđeni jedinstveno za čitavu društvenu zajednicu — postaju instrument svakog pojedinog radnog kolektiva i svakog pojedinog radnika u njegovom naporu da svojim slobodnim radom na društvenim proizvodnim sredstvima kao i svojim aktivnim učešćem u sistemu samoupravljanja, odlučujuće utiče na proizvodnju i poslovanje preduzeća i na produktivnost rada, a samim tim i na svoj sopstveni dohodak, na svoje životne uslove. Ono što je ostalo od najamnih odnosa u takvim uslovima postepeno mora da iščezava, a kategorija državne svojine prestaje da bude samostalni ekonomski i društveni faktor van neposrednog proizvođača i njegovog rada.

Ovakvom raspodelom svest pojedinog radnika ne formira se više samo pod uticajem njegovog radnog mesta i njegovog odnosa prema onome ko mu određuje platu, norme itd., već pod uticajem rada i interesa čitavog preduzeća, a u sve većoj meri i pod uticajem svesnog saznanja o interesima komune posebno i šire zajednice uopšte. Svest oslobođenog proizvođača počinje sve snažnije da potiskuje ostatke mentaliteta najamnog radnika.«

Na putu takvog razvitka do sada su uspešno učinjeni prvi koraci, ali još više tek treba uraditi. Ovakav razvoj ne obezbeđuje samo povećanu stimulativnost u proizvodnji nego ima i širi društveni značaj.

»Uporedo sa rešavanjem ovog pitanja tu se ustvari rešava centralni problem daljeg razvitka socijalističkih odnosa uopšte, problem savladivanja birokratizma kao društveno-ekonomske kategorije, kao ostatka državno-svojinskih odnosa, problem definitivne, rekao bih, istoriske stabilizacije socijalističkih odnosa i sve slobodarskih odnosa među ljudima.«

Uz rešavanje pitanja ko da određuje merilo rada sada se kao vrlo aktuelno postavlja i pitanje kako to treba da bude jedinstveno, zajedničko merilo da bi ono bilo što bliže objektivnosti i kako odrediti da na isti način dođe do izražaja na svakom radnom mestu.

»Polazna tačka — rekao je Edvard Kardelj — svakako tu treba da bude princip da radnik treba da dobije od društva vrednost srazmernu onoj konkretnoj vrednosti koju je on društvu dao, umanjenu za doprinos zajedničkim društvenim fondovima. Prema tome, pri utvrđivanju merila rada treba u najvećoj mogućoj meri apstrahirati uticaj minulog rada i raznih drugih spoljnih faktora kako bi se što konkretnije mogao utvrditi individualni kvantum rada. Na taj način biće moguća sve doslednija realizacija Marksovih shvatanja o socijalističkoj raspodeli prelaznog doba, prema kojima pojedini proizvođač — odnosno radni kolektiv kao celina — treba da dobije od društva kao ekvivalent onaj kvantum rada koji je on dao društvu, drugim rečima vrednost koja je srazmerna onoj konkretnoj vrednosti koju je on stvorio, naravno, posle odbijanja doprinosa za neophodne društvene fondove u koje, između ostalog, spadaju i fondovi za pomoć onima kojima je ta pomoć potrebna.«

I u tom pravcu, u praksi preduzeća, postignuti su već značajni rezultati primenom sistema nagrađivanja po kompleksnom učinku to jest raspodele unutar kolektiva prema učinku na radnom mestu i uspehu čitavog preduzeća. Taj sistem koji treba i dalje razvijati i usavršavati, pored ostalog, od osobitog je značaja i za razvoj socijalističke svesti proizvođača i radnog kolektiva.

»Pošto radnik više uopšte nema platu u starom smislu te reči, već udeo u ukupnom dohotku preduzeća, koji radni kolektiv odredi za ličnu raspodelu, i pošto je merilo za veličinu tog udela individualni kvantum rada tog radnika na njegovom radnom mestu, odnosno konkretna vrednost koju je stvorio svojim radom, radnik je zainteresovan ne samo na to da što bolje radi on sâm nego i da ukupni rezultat rada i poslovanja preduzeća bude što bolji, jer od svega toga zavisi i njegov lični dohodak.« A to znači da je radnik materijalno zainteresovan i za aktivno učešće u organima radničkog samoupravljanja, odnosno u upravljanju preduzećem. On teži i većem ekonomskom obrazovanju odnosno stiče ga samom praksom. Na taj način on prestaje da bude samo fizički radnik za mašinom, već postaje i društveni radnik u sistemu radničkog samoupravljanja. Suprotnost između fizičkog i intelektualnog rada na tom području počinje da se sve više ublažuje. Veća produktivnost rada postaje elementarna briga svakog pojedinog proizvođača. Individualna inicijativa počinje da deluje nesavršenijom većom snagom nego u bilo kojim drugim proizvodnim odnosima. Međusobna povezanost interesa više kvalifikovanih i manje kvalifikovanih snažnije dolazi do izražaja, što takođe utiče u smislu postepenog ublažavanja protivrečnosti između fizičkog i umnog rada.«

Drugi kompleks zadataka, iz oblasti materijalnih odnosa leži, prema rečima Edvarda Kardelja, na području politike razvijanja proizvodnih snaga. Na tom području pre svega potrebno je dalje razvijati sadašnji metod planiranja, jer je »... praksa obilato potvrdila pravilnost prelaska od

ranijeg naturalnog planiranja, planiranja konkretnih količina, ka sistemu planiranja privrednih proporcija, to jest usklađivanja unutarnjih odnosa privrednog razvika. Taj novi način planiranja omogućio je organsko povezivanje usmeravajuće funkcije vodećih organa društvene zajednice sa svestranom inicijativom i samostalnom akcijom radnih kolektiva.«

Od posebnog je značaja dosledno sprovođenje principa usklađenosti investicija u proizvodnju sredstava za proizvodnju i sredstava za potrošnju. To je potvrdilo i iskustvo razvoja privrede za poslednjih nekoliko godina. »S pravom se ističe — rekao je Edvard Kardelj, — da je veliki uspeh tog perioda u tome što smo uspeali da znatno podignemo nivo ličnog i društvenog standarda.« Međutim, »pouka nije toliko u tome što je taj uspeh postignut, već u tome na koji način je on postignut.«

»Ne treba zaboraviti da je porast ličnog i društvenog standarda bio pre svega rezultat izmenjene strukture investicija, u smislu veće usklađenosti investicija u oblasti sredstava za proizvodnju i investicija u oblasti sredstava za potrošnju. Pri tome je najznačajnije da rezultat takve politike nije bilo samo povećanje standarda već i znatno povećanje rentabilnosti investicija, znatno brži porast nacionalnog dohotka, što nam danas upravo omogućuje da i za budućnost planiramo brz privredni razvitak. Te činjenice govore da je odgovarajuća stabilnost u porastu životnog standarda — obezbeđena kroz odgovarajuću strukturu i stopu investicija — jedan od odlučujućih faktora, ne samo za razvitak radničkog samoupravljanja već i za brz razvoj proizvodnih snaga.«

Pošto je materijalni interes kolektiva i pojedinog proizvođača osnovna pokretačka snaga za unapređenje proizvodnje i povećanje produktivnosti rada, nužno je u raspodeli između društva i radnog kolektiva ostaviti dovoljno sredstava radnom kolektivu kako za potpuno korišćenje kapaciteta tako i za nesmetani dalji razvoj preduzeća, a da porast standarda bude stabilan i što proporcionalnije vezan za porast produktivnosti rada.

Isto tako važan elemenat u oblasti materijalnih odnosa jeste i razvoj nerazvijenih područja. Postojanje rejona koji znatno zaostaju ne samo da stvara ekonomske i druge teškoće već sputava i brži razvitak socijalističkih odnosa. Međutim, u dosadašnje oblike pomaganja tih rejona treba uneti neke promene, jer dosadašnja ulaganja nisu obezbedila najpotrebnije — veću stopu porasta nacionalnog dohotka. Radi toga potrebno je obratiti pažnju ne samo na visinu investicija nego pre svega na njihovu rentabilnost, to jest osnovno merilo ulaganja treba da bude tempo porasta nacionalnog dohotka.

Treći kompleks zadataka, rekao je Edvard Kardelj, odnosi se na dalju izgradnju organa, funkcije i instrumente koji usmeravaju kretanje društvenih faktora.

Pored usavršavanja nekih oblasti sistema — kreditnog sistema, režima spoljne trgovine itd. — na tom području svakako je najvažnije pitanje daljeg razvika komunalnog sistema i jačanje društvene uloge komunala. »... Radničko samoupravljanje u preduzeću i komunalno samoupravljanje su dva nerazdvojna osnovna faktora razvika društvenih odnosa u našoj zemlji.«

U tom pravcu je potrebno, pored toga što će opšti ekonomski razvoj voditi jačanju materijalne baze komunala, izvršiti dalju dekoncentraciju odnosno prenošenje sa sreza na komune i materijalnih sredstava i funkcija, tako da se uloga sreza svede pretežno na koordiniranje i sporazumno rešavanje zajedničkih problema komunala. Isto tako dalja razrada odnosa preduzeća i komunala treba da obezbedi »... takvo materijalno povezivanje preduzeća i komunala, koje će interes komunala još više nego do sada usmeriti u pravcu borbe za povećanje produktivnosti rada i bržeg porasta nacionalnog dohotka, s druge strane trebaće preduzeti takve mere u izgradnji pravnog mehanizma i privrednog sistema, koje će onemogućiti mešanje komunala u rad i odluke radničkih saveta u okviru prava koja pripadaju samo tim savetima.«

S tim u vezi Edvard Kardelj je posebno istakao potrebu priprema za donošenje novog ustava.

Četvrti kompleks zadataka, rekao je Edvard Kardelj, pretstavlja pitanje daljeg razvika društvene svesti i organizovane socijalističke akcije.

»... Ekonomski odnosi su osnovni pokretač materijalnog razvika društva i sam društveni razvitak, sa svim svojim unutarnjim protivrecnostima, je prvi i najvažniji stvaralac društvene svesti odnosno svesnih reakcija čoveka na odnose u kojima živi. Ali je isto toliko neosporno i to da je čovek u svom istoriskom razviku napredovao onim tempom, kojim je postajao sposoban da u stihiske procese unese svesnu akciju i da ih potčini svojoj usmeravajućoj volji, na osnovu poznavanja objektivnih zakonitosti u kojima se ti procesi odvijaju.«

»Pošto radnik-pojedinac, odnosno radni kolektivi, u našim odnosima raspodele postaju svestrano zainteresovani za unapređenje proizvodnih snaga i novih društveno-ekonomskih odnosa, i pošto im je otvoreno široko polje slobodne inicijative radi postizanja tog cilja, društvena zajednica mora obezbediti da oni budu i što sposobniji za razvijanje te inicijative i obavljanje svojih društvenih funkcija. To se odnosi kako na oblast stručne i tehničke pomoći i naučnog istraživanja tako i na oblast formiranja nove društvene svesti u socijalističkim uslovima.«

U oblasti političkog i idejnog rada, naglasio je Edvard Kardelj, potrebni su u novim uslovima i novi metodi naročito u razvijanju određenih principa socijalističke etike i odnosa među ljudima. U tom pogledu od naročitog značaja je uloga društvenih organizacija.

»Problem je prvenstveno u tome da organizacije SSRN kao i drugi društveni faktori odmah i živo reaguju na pojave koje dolaze u sukob sa rastućom svesću jednog socijalističkog društva... Svaki pojedinac građanin mora da stekne uverenje da su mu SSRN, Sindikat i naravno Savez komunista i drugi čvrsti i pouzdani oslonac uvek kad se sukobi sa negativnim tendencijama u našem društvenom životu.«

Socijalistički savez više nije organizacija tipa političke partije.

»Socijalistički savez je postao sastavni deo našeg mehanizma društvenog samoupravljanja, koji vrši sasvim određenu ulogu u oblasti svesne socijalističke aktivnosti radnih ljudi. On sve više postaje jedan od oblika demokratskih prava svakog građanina koji se oseća vezanim za socijalistički sistem, bez obzira na to kakva su njegova ideološka, verska i slična shvatanja. Svako ko želi da bude društveno aktivan, ko želi da iznosi svoja shvatanja i svoja mišljenja, svoje predloge, inicijative, primedbe, kritike itd. po bilo kom pitanju našeg društvenog života, ima u organizaciji Socijalističkog saveza najpogodniju demokratsku formu da to učini... Prateći sve društvene pojave i reagirajući na njih, Socijalistički savez treba da vrši sve aktivniji uticaj na rad raznih organa samoupravljanja. Razvijajući demokratsku kritiku i borbu mišljenja Socijalistički savez treba da otvara vrata i put svakoj progresivnoj socijalističkoj inicijativi.«

Ostali diskutanti govorili su: o spoljopolitičkim pitanjima aktivnoj miroljubivoj koegzistenciji (Vladimir Bakarić), o radničkom samoupravljanju u privredi i nagrađivanju (Stane Kavčič), o razviku poljoprivrede i socijalističkih društvenih odnosa na selu (Geza Tikviki) i o ulozi Socijalističkog saveza u mehanizmu komunalnog sistema (Vidoe Smilevski).

DISKUSIJA U KONGRESNIM KOMISIJAMA

Diskusija u Komisiji za organizaciona pitanja pokazala je koliko je napredovao proces izgrađivanja mehanizma socijalističke demokratije. Socijalistički savez je bio ne samo jedan od najvažnijih prenosilaca težnji i uticaja širokih radnih masa na društvene organe, nego i značajan faktor u idejnom usmeravanju radnih masa, u formiranju njihove socijalističke svesti. Mnogi diskutanti su posebno naglasili činjenicu da aktivnost, širina i efikasnost Socijalističkog saveza rastu sa rastućom ulogom proizvođača. U skladu sa promenama koje su pratile opšti razvitak menjali su se i sadržaj i metodi rada organizacija Socijalističkog saveza.

U diskusiji je posebna pažnja posvećena značaju predloženih izmena u Statutu, a naročito promena u odnosu na organizaciono postavljanje Socijalističkog saveza u komuni. Prema diskusiji u Komisiji, bitne promene u Statutu nametnula je sama praksa društvenog i privrednog života i razvika, a naročito usavršavanje

komunalnog sistema. Stvaranje teritorijalno većih i ekonomski snažnijih komuna uslovalo je i veću aktivnost organizacija i rukovodstava Socijalističkog saveza u opštini, angažovanje daleko većeg broja građana u radu organa radničkog i društvenog samoupravljanja itd.

Koordiniranje rada sa ostalim društvenim organizacijama, smjelje prenošenje društvene odgovornosti na mlade ljude, šire učešće radnika i žena u radu Socijalističkog saveza i u samoupravnim organima komune, bila su takođe pitanja kojima je u diskusiji poklonjena velika pažnja.

Posebna pažnja bila je u Komisiji posvećena značaju kadrovske politike u SSRNJ i brizi za uzdizanje novih aktivista za sva područja društvenog života.

U Komisiji za politička i ideološka pitanja, između ostalog, naročito se diskutovalo: o ideološkom i političkom radu Socijalističkog saveza, problemima stručnog obrazovanja i masovnom stručnom uzdizanju kadrova, razvitku sistema obrazovanja od osnovnog do univerzitetskog, značaju naučnog rada, popularizaciji nauke i njenom većem povezivanju s potrebama života a posebno privrede, o društvenom upravljanju u prosveti, kulturi i nauci, o kulturnoj delatnosti i primeni savremenih tehničkih i drugih sredstava (štampa, televizija, film, radio i sl.) u vršenju kulturno-prosvetnog i umetničkog uticaja, o idejno-političkom radu u komunama, razvijanju bratstva i jedinstva, položaju nacionalnih manjina, položaju žene i omladine u društvu, povezivanju kulturno-prosvetnog rada u JNA sa idejno-političkim radom SSRNJ, međunarodnim odnosima, razvitku socijalizma u svetu, naprednim pokretima, narodno-oslobodilačkoj borbi kolonijalnih i zavisnih naroda, politici aktivne koegzistencije, značaju međunarodne kulturne saradnje itd.

U diskusiji je istaknuta potreba takvih sadržaja i oblika političkog i ideološkog delovanja koji bi još više i još potpunije odgovarali karakteru i ulozi Socijalističkog saveza kao i potrebama koje nameće dinamika društvenog razvoja. Neophodno je da Socijalistički savez, kao najširi politički organizacioni oblik povezivanja svih socijalističkih snaga, razvija najintenzivniju političko-ideološku aktivnost baš u komunama, jer se u komuni rešavaju najvažniji problemi društva, iskršavaju protivrečnosti koje treba na vreme uočavati, rešavati i objašnjavati, suzbijajući birokratska, sitnoburžoaska, anarhistička i konzervativna gledanja itd.

Diskusija je ukazala da se u budućem radu treba odlučnije suprotstavljati svim negativnim i antisocijalističkim pojavama, boreći se u prvom redu protiv njihovih uzroka. Biće takođe potrebno da se više pažnje pokloni političkom, idejnom i stručnom obrazovanju radnika.

U diskusiji je istaknuto da međunarodna saradnja, razvijanje i negovanje prijateljskih veza i odnosa sa svim progresivnim i oslobodilačkim pokretima u svetu i ubuduće treba da bude značajan vid idejno-političke aktivnosti SSRNJ.

Diskusija u Komisiji za društveni sistem i privredu. Diskutanti su ukazali da, na bazi dosadašnjih rezultata u razvoju materijalnih proizvodnih snaga i pozitivnih iskustava u razvoju društvenog i privrednog sistema, postoje svi realni uslovi da se u narednom periodu nastavi proces pozitivnih kretanja u privredi i ostvari brz tempo daljeg privrednog razvoja. U diskusiji je naročito podvučeno pitanje daljeg razvoja radničkog i društvenog samoupravljanja, sprovođenje principa nagrađivanja prema radu i ekonomskom efektu celog kolektiva, potreba odlučnijeg prilagođenja uvođenju nagrađivanja po kompleksnom učinku, pitanja daljeg razvoja proizvodnih snaga i produktivnosti rada uopšte, posebno razvoja poljoprivrede i socijalističkih odnosa na selu. U diskusiji je ukazano i na probleme koji proizilaze iz još nedovoljno razrađenog sistema i koji se javljaju kao smetnja daljem razvoju samoupravljanja i nagrađivanja prema radu. To se odnosi pre svega na neka pitanja iz oblasti raspodele dohotka između privrednih organizacija i zajednice, zatim na neka pitanja iz oblasti cena, kredita, amortizacije, deviznog režima i finansiranja investicija.

Veći broj učesnika u diskusiji naglasili su potrebu daljeg usavršavanja instrumenata koji se odnose na formiranje prihoda komuna i ukazali na zadatke u vezi sa daljom demokratizacijom samoupravljanja unutar komuna.

Posebno je istaknut značaj daljeg razvijanja stanbenih zajednica kao važne forme društvenog samoupravljanja. Naročito je podvučen i značaj koji u narednom periodu treba posvetiti razvoju nedovoljno razvijenih područja i ukazano na potrebu da se preispitaju dosadašnji instrumenti kojima je regulisano usmeravanje razvoja nerazvijenih područja.

ZAKLJUČCI V KONGRESA SSRNJ

Peti kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije — posle iscrpnog razmatranja aktivnosti SSRNJ u periodu od IV Kongresa i rezultata postignutih u socijalističkoj izgradnji i u jačanju međunarodnog položaja naše zemlje — usvaja izveštaj Saveznog odbora SSRNJ i referat predsednika Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije druga Tita, koji sumiraju dosadašnja iskustva i ukazuju na smernice daljeg razvitka.

I

Kongres konstatuje da protekli period od sedam godina karakterišu krupni rezultati u privredi zemlje i u izgradnji socijalističkih društvenih odnosa.

Na području privrede proteklo razdoblje obeleženo je skladnijim razvojem. Uspom na svim sektorima privrede ostvarivao se uz znatno poboljšavanje životnih uslova radnih ljudi.

Značajni rezultati postignuti su takođe u kulturnom preobražavanju zemlje, razvoju nauke i umetnosti, u ostvarivanju samoupravljanja na području školstva, prosvete i kulture.

Sprovođenje socijalističkih principa raspodele omogućilo je da radničko samoupravljanje dobija sve konkretniji društveno-ekonomski sadržaj. Time je otvoren put bržem razvoju socijalističkih društvenih odnosa i mnogobrojnih oblika socijalističke demokratije, na kojima se izgrađuje komunalni sistem koji već danas predstavlja čvrstu osnovu našeg socijalističkog društva.

Neprekidni brojni porast radničke klase i njeno sve šire učešće u upravljanju proizvodnjom i raspodelom dohotka bitno su pojačali njenu ulogu vodeće snage društva.

Takav opšti razvoj doprineo je daljem učvršćenju jedinstva socijalističkih snaga, kao i jedinstva i ravnopravnosti naroda Jugoslavije.

Boreći se za oživotvorenje principa miroljubive i aktivne koegzistencije, Jugoslavija se tokom celog ovog razdoblja zalagala za ravnopravne odnose među narodima i državama, za mirno rešavanje svih spornih problema, za svestranu međunarodnu saradnju. Zahvaljujući takvoj politici jugoslovenski narodi stekli su ugled u svetu, učvrstili prijateljstvo i razvili saradnju sa mnogim zemljama i narodima.

Polazeći od shvatanja da je u borbi za mir, ravnopravnost naroda i socijalizam potrebno što šire ujedinjavanje socijalističkih i progresivnih snaga savremenog čovečanstva, Socijalistički savez i druge političke i društvene organizacije saradivale su sa velikim brojem radničkih, oslobodilačkih i naprednih pokreta i organizacija u svetu, ostvarujući plodnu međusobnu razmenu iskustava.

Bogata iskustva i uspesi stečeni u ovom razdoblju treba da postanu nov potstrek svim socijalističkim snagama naše zemlje, da još smelije priđu zadacima daljeg privrednog razvoja zemlje i učvršćivanju socijalističkih odnosa na svim područjima ekonomskog i društvenog života.

II

Polazeći od principa izloženih u referatu druga Tita, Kongres smatra da osnovni zadaci naše politike i u idućem razdoblju ostaju — brz i skladan razvoj privrede, podizanje produktivnosti rada, stalni porast životnog standarda i dalje proširenje materijalne osnove samoupravljanja.

Uporedo s porastom proizvodnih snaga i produktivnost rada potrebno je stalno usavršavati sistem raspodele između radnih kolektiva i zajednice, kao i unutar samih kolektiva, da bi se što doslednije ostvarivali socijalistički princip nagrađivanja prema radu i učešće kolektiva i komuna u raspodeli društvenih fondova. U vezi s tim potrebno je i dalje usavršavati privredni sistem, naročito na području planiranja, kreditne

i poreske politike, politike cena, rasporeda i najcelishodnijih odnosa između centralnih i decentralizovanih društvenih fondova, finansiranja investicija itd.

Pomoć manje razvijenim područjima i dalje treba da pretstavlja jedan od osnovnih zadataka u politici društveno-ekonomskog razvoja zemlje. Ulaganja u ta područja treba da budu rentabilna i efikasna, kako bi se osigurao brz porast proizvodnih snaga i nacionalnog dohotka.

Današnji nivo naše privrede zahteva širu primenu savremenih tehnoloških procesa. Intenzivniji naučno-istraživački rad i stvaranje sopstvenih tehničkih i tehnoloških rešenja u pojedinim granama privrede postaju bitan uslov bržeg i uspešnijeg napretka proizvodnih snaga.

Kooperacija, specijalizacija i slobodno udruživanje privrednih organizacija doprinose podizanju društvene produktivnosti rada, racionalnijoj organizaciji, široj primeni savremene tehnike i naučnih dostignuća u proizvodnji. Raznoliki oblici proizvodnog povezivanja radnih kolektiva treba da se ostvaruju uz puno poštovanje njihove samostalnosti i njihovog ekonomskog interesa.

Jačanje novih socijalističkih odnosa u poljoprivredi razvija se uz složene društveno-ekonomske procese koji nameću potrebu stalnog praćenja i proveravanja iskustava i neprekidne aktivnosti svesnih socijalističkih snaga. Te duboke promene i procesi predstavljaju političku sadržinu rada organizacija Socijalističkog saveza na selu. Jačanje zadruga i socijalističkih gazdinstava, produbljivanje samoupravljanja u poljoprivrednim organizacijama i sve šira orijentacija individualnih seljaka na kooperaciju zahtevaju intenzivnu političku i društvenu aktivnost Socijalističkog saveza kao i drugih organizacija.

Dinamičan razvoj privrede i potreba što šireg usvajanja moderne tehnike i savremenih naučnih dostignuća u svim granama privrede, kao i uspešno izgrađivanje neposredne demokratije nameće potrebu bržeg, opšteg i stručnog obrazovanja građana. Zbog toga je potrebno razvijati nove oblike i elastičniji sistem školovanja koji će omogućavati radnim ljudima da stiču potrebna znanja. Obrazovanje mora biti usko povezano sa proizvodnjom, što nalaže da se sve privredne organizacije neposredno angažuju u podizanju stručnih kadrova. Značajan faktor opšteg i stručnog obrazovanja, kao i izgrađivanje socijalističke društvene svesti građana postaju razne ustanove kao, što su radnički i narodni univerziteti, zatim štampa, film, radio-televizija itd.

III

Svestrana organizovana akcija svih socijalističkih snaga naše zemlje, a posebno Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, pretstavlja jedan od osnovnih faktora dalje uspešne materijalne i socijalističke izgradnje našeg društva. U vezi s već postignutim ekonomskim uspesima, kao i programom razvoja koji će formulisati prestojeći petogodišnji društveni plan, Socijalistički savez nalazi se danas pred novim zadacima daljeg usmeravanja društvenih snaga ka što potpunijem ostvarivanju socijalističkih društvenih odnosa u preduzećima, zadrugama, komunama i u razgranatom sistemu društvenog samoupravljanja na svim područjima.

Dalja demokratizacija upravljanja u privrednim organizacijama, posebno stvaranje organa samoupravljanja u pogonima i ekonomskim jedinicama treba da omogući u još većoj meri svakom radniku što neposredniji uticaj na poslovanje i raspodelu u preduzeću, čime će se uspešnije uklanjati slabosti, koje destimuliraju zainteresovanost proizvođača za veću produktivnost rada, kao i ostaci preživelih ekonomskih odnosa.

U razvoju komuna poseban značaj dobija dalje jačanje, stanbenih zajednica, mesnih odbora i drugih oblika neposrednog upravljanja i odlučivanja građana gde oni samostalno rešavaju ona pitanja za koja su zainteresovani. Tako će društveno-politički život u komuni biti još neposredniji izraz potreba interesa i volje građana.

Naš opšti razvitak obogaćuje sadržinu rada organizacija Socijalističkog saveza i potiče usavršavanje njegovih metoda i oblika rada. Socijalistički savez postaje još šira politička platforma za razmenu mišljenja i izgrađivanje stavova i odluka građana o raznim pitanjima društvenog i političkog života. Rukovodeće snage socijalističkog društva će na taj način uspe-

šnije ostvarivati opšte usmeravanje celokupnog razvoja u pravcu izgrađivanja sve viših oblika socijalističkih društvenih odnosa i boriti se protiv svih tendencija koje koče društveni progres.

Organizacija Socijalističkog saveza u opštini, gde se svakodnevno razvija intenzivan društveno-politički život, treba još više da bude — kako to predviđa Statut koji je usvojio ovaj Kongres — osnovno mesto društveno-političke aktivnosti i inicijative građana. Njeno dalje jačanje sve više će doprinositi povećanju aktivnosti socijalističkih snaga u mehanizmu samoupravljanja. Zalaganje za demokratske odnose u organima samoupravljanja, brže reagovanje na političke pojave i probleme koji se javljaju u složenom i burnom procesu materijalne i društvene izgradnje svakodnevnih su zadaci organizacija Socijalističkog saveza.

Opštinske organizacije Socijalističkog saveza, u zajednici s mesnim organizacijama treba da se u svojoj političkoj delatnosti još šire oslanjaju na razgranati sistem društvenog samoupravljanja i da ostvaruju što prisniju saradnju sa drugim društveno-političkim organizacijama, koje postaju sve važniji faktor društvenog života. Tako odgovorna uloga organizacija Socijalističkog saveza nameće potrebu da se u njihovim rukovodstvima i pomoćnim telima što šire okupe aktivni društveno-politički radnici sa svih područja političkog, kulturnog i privrednog života.

Kulturni preobražaj postaje sve više preduslov za dalji uspešan razvitak socijalističkog društva. Pored jačanja materijalne osnove kulturne delatnosti, potrebno je zalaganje svih svesnih snaga da se organizacioni, idejni i drugi problemi kulturnog razvitka na vreme sagledaju i rešavaju.

Još veće angažovanje naše omladine u stvaralačkim naporima za socijalističku izgradnju zemlje, njeno sve šire učešće u organima društvenog samoupravljanja i u društveno-političkom životu uopšte pretstavlja stalan zadatak Socijalističkog saveza i našeg društva u celini. Tim putem će se još uspešnije izgrađivati moralni lik mladih generacija, jačati njihovo interesovanje za sticanje znanja, njihovo osećanje odgovornosti i spremnost za obavljanje sve odgovornijih dužnosti i zadataka.

IV

Polazeći sa stanovišta da su napredak i izgradnja ravnopravnih odnosa i saradnje u svetu uslovljeni očuvanjem i daljim učvršćenjem mira, Kongres je duboko ubeđen u konačnu pobedu miroljubivih snaga i veruje da će svi narodi i sve progresivne snage u svetu uložiti još veće napore za konačnu likvidaciju hladnog rata, za jačanje međusobnog poverenja i saradnje kao i za uspostavljanje takvih međunarodnih odnosa koji će biti zasnovani na ravnopravnosti i uzajamnom poštovanju svih naroda bez obzira na boju, rasu i društveno uređenje.

U ostvarivanju ovih ciljeva Jugoslavija će se i ubuduće zalagati za proširenje i produbljenje međunarodne saradnje na bazi pune ravnopravnosti i nemešanja u unutrašnje poslove, na principima aktivne miroljubive koegzistencije, za koju se već godinama nesebično bori, za pomoć nacionalno-oslobodilačkim pokretima, kao i za najširu razmenu ekonomskih i kulturnih dobara sa svim zemljama. Od posebnog je značaja za naše narode i narode susednih zemalja da na toj osnovi razvijaju što tešnju saradnju i dobrosusedske odnose.

Jugoslavija se stalno zalagala za što prisniju saradnju sa socijalističkim zemljama gledajući u tome put ka ostvarenju zajedničkih ciljeva: uspešna izgradnja socijalizma u svakoj zemlji prema njenim sopstvenim uslovima, ravnopravna saradnja među zemljama i narodima, što intenzivniji odnosi sa zemljama koje su stupile na put samostalnog društvenog i nacionalnog razvoja, kao i mir i napredak u svetu.

Sve veći broj nezavisnih zemalja, kao i širok pokret za oslobođenje od kolonijalizma, za samostalan ekonomski i politički razvitak, a protiv rasne i svake druge diskriminacije, predstavljaju vanredno značajan faktor u savremenom svetu. Smatrajući da je ukidanje kolonijalizma i svih oblika nacionalne neravnopravnosti jedan od najvažnijih uslova ravnopravne međunarodne saradnje, mira i napretka u svetu, Socijalistički savez razvijaće i ubuduće što prisniju saradnju sa tim narodima i pokretima.

Borba naprednih snaga i sve šire saznanje da se u savremenim odnosima sporna pitanja ne mogu rešavati sa pozicija

sile, nalažu da što pre dođe do sporazuma koji bi zauvek prekinuo štetnu i opasnu trku u naoružanju, obuzdao militarizam i duh agresije, zabranio atomsko i hidrogensko oružje i doveo do opšteg razoružanja u svetu. Naročita odgovornost za postizanje takvog sporazuma leži na velikim silama, a dužnost je i u najvećem je interesu svih zemalja i celog čovečanstva da doprinesu ostvarenju ovih velikih ciljeva.

Kongres pridaje najveću važnost daljem razvijanju saradnje sa svim radničkim i drugim naprednim pokretima u svetu. U odnosima sa ovim pokretima Socijalistički savez težiće

STATUT SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RADNOG NARODA JUGOSLAVIJE

Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije proizišao je iz Narodnog fronta, koji je nastao pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije protiv reakcionarnih buržoaskih režima i koji se razvijao i učvrstio u Narodnooslobodilačkoj borbi i Revoluciji, u razdoblju obnove zemlje i izgradnje osnova socijalističkog društva.

Socijalistički savez, kao masovna politička organizacija radnih ljudi, bori se za očuvanje i dalje razvijanje tekovina Socijalističke revolucije — socijalističkih društvenih odnosa, društvene svojine nad sredstvima za proizvodnju, narodne vlasti, samoupravljanja radnog naroda u svim oblastima društvenog života, nacionalne ravnopravnosti izražene u bratstvu i jedinstvu jugoslovenskih naroda, nezavisnosti zemlje i njenog slobodnog i samostalnog razvika.

Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije, kao najširi politički i organizacioni oblik povezivanja svih socijalističkih snaga okupljenih oko Saveza komunista Jugoslavije, saraduje sa svim društveno-političkim i drugim organizacijama u cilju zajedničkog delovanja u interesu radnih ljudi i čitave socijalističke zajednice.

Socijalistički savez okuplja radne ljude, omogućuje im da razvijaju aktivnost na osnovu svojih društveno-ekonomskih i moralno-političkih interesa i bori se da se ti interesi, kao osnovna pokretačka snaga društvenog razvika, što potpunije i neposrednije ostvaruju.

Socijalistički savez u svojoj delatnosti nastoji da sve veći broj radnih ljudi što aktivnije i neposrednije učestvuje u razmatranju i praktičnom rešavanju svih društvenih problema i, na taj način, stalno proširuje osnovu i sadržinu neposredne socijalističke demokratije.

Socijalistički savez se zalaže za najširu borbu mišljenja na socijalističkim osnovama i time jača idejno-političko jedinstvo i izgrađuje jedinstvo akcije radnih ljudi u ostvarenju zadataka socijalističkog razvika.

Svestranom i raznovrsnom aktivnošću u Socijalističkom savezu građani naše zemlje razvijaju stvaralačku inicijativu u svim oblastima društvenog života, upoznaju se s konkretnim problemima socijalističkog razvika, učestvuju u određivanju i ostvarivanju politike organa vlasti i organa društvenog samoupravljanja i time obezbeđuju i društvenu kontrolu nad radom tih organa.

Preko Socijalističkog saveza, kao jednog od najvažnijih oblika samoupravljanja u političkom i društvenom životu, radni ljudi ostvaruju i dalje razvijaju demokratska prava, svestranije sagledaju društveno-političke probleme zemlje, lokalnih zajednica i svojih kolektiva, razvijajući svoje stvaralačke aktivnosti i svoju socijalističku svest.

Socijalistički savez bori se za takav razvika socijalističke demokratije koji obezbeđuje prava radnih ljudi da, na bazi društvene svojine nad sredstvima za proizvodnju, sami odlučuju o raspodeli društvenih sredstava, i koji garantuje dostojanstvo čovekove ličnosti, slobodu misli i svesti i izgrađivanje takvih normi javne delatnosti koje podrazumevaju puno poštovanje prava pojedinca i interesa društvene zajednice.

Konkretno zadatke svojih akcija Socijalistički savez postavlja polazeći od sledećih opštih ciljeva:

učvršćenje Federativne Narodne Republike Jugoslavije kao zajednice slobodnih i ravnopravnih naroda i nacionalnih manjina; jačanje ekonomskih i političkih osnova nacionalne ravnopravnosti i skladnog razvika cele zemlje; razvijanje jugoslovenskog socijalističkog patriotizma kao izraza jedinstva i zajedničkih interesa radnih ljudi svih naroda Jugoslavije; obezbeđenje nezavisnosti, integriteta i suvereniteta zemlje u interesu njenog slobodnog socijalističkog razvika;

svestranu razvijanje socijalističkih društvenih odnosa uz stalnu borbu protiv ostataka reakcionarnih snaga starog društva i pojava i tendencija birokratizma;

usavršavanje i dalje razvijanje radničkog samoupravljanja, komunalnog sistema i ostalih oblika društvenog samoupravljanja; razvijanje sve šire inicijative i neposrednog učešća radnih

da se širokom razmenom mišljenja i drugim oblicima saradnje stvori atmosfera međusobnog razumevanja i poštovanja i tako omogućiti plodna razmena iskustava.

Odobravajući osnovne pravce politike Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, Kongres poziva članove SSRNJ da založe sve svoje snage, kako bi svojim radom i inicijativom doprineli još uspešnijem njenom ostvarivanju. Kongres smatra da kao osnova i smernice za taj rad treba u prvom redu da posluže referat druga Tita, diskusija, izveštaji komisija i zaključci ovog Kongresa.

ljudi u upravljanju svim društvenim poslovima; stvaranje sve viših i demokratskih formi društvenog života i sve slobodnijih odnosa među ljudima;

pretvaranje Jugoslavije u zemlju s razvijenom industrijom i poljoprivredom, s modernom tehnikom, savremenim metodama proizvodnje i visokom produktivnošću rada, uz istovremeni porast životnog standarda i stvaranje sve boljih uslova života i rada radnih ljudi;

ostvarivanje socijalističkog preobražaja poljoprivrede; izgrađivanje socijalističkih organizacija i oblika uedinjavanja koji radni seljaci dobrovoljno prihvataju u svom sopstvenom interesu, a koji doprinose najbržem razviku poljoprivredne proizvodnje, omogućujući sve širu primenu nauke i modernih sredstava i metoda rada;

jačanje jedinstva radnih ljudi sela i grada stvaranjem uslova bogatijeg i kulturnijeg života radnog seljaštva, smanjivanjem razlika između grada i sela — na bazi razvijanja moderne socijalističke poljoprivredne proizvodnje;

stalno i svestrano poboljšavanje uslova života i rada radnih ljudi; usklađivanje sistema nagrađivanja s razvojem proizvodnih snaga i produktivnosti rada; izgrađivanje i usavršavanje komunalnih i uslužnih delatnosti; dalje razvijanje i poboljšanje rada socijalnog osiguranja i zdravstvene službe u cilju ostvarenja sve veće brige o radnom čoveku;

stvaranje što povoljnijih materijalnih i društvenih uslova za razvika prosvetne, kulturne i fiskulturne delatnosti: proširivanje mreže ustanova i razvijanje organizacija koje rade na kulturno-prosvetnom uzdizanju i fizičkom vaspitanju najširih masa; prilagođavanje celokupnog sistema obrazovanja zahtevima društveno-ekonomskog razvika;

razvijanje nauke i naučno-istraživačkog rada u svrhu bržeg materijalnog i opšteg napretka; stvaranje sve boljih uslova za svestran i slobodan razvika nauke i umetnosti radi obogaćenja naše kulture novim tekovinama i vrednostima;

učvršćenje mira, afirmacija politike aktivne koegzistencije, razvijanje ravnopravne međunarodne saradnje i prijateljstva među narodima i državama bez obzira na njihovo društveno uređenje; otstranjivanje, iz međunarodne prakse, mešanja u unutrašnje poslove drugih zemalja i obezbeđenje prava svakom narodu da slobodno odlučuje o svom društvenom poretku; pružanje pomoći nerazvijenim zemljama u cilju jačanja njihove ekonomske i političke nezavisnosti i stvaranja uslova za njihovo ravnopravno učešće u međunarodnim odnosima; uspostavljanje pune ravnopravnosti svih naroda sveta;

dalje razvijanje i jačanje solidarnosti socijalističkih snaga, uzajamnog razumevanja i saradnje sa radničkim, narodno-oslobodilačkim i drugim naprednim partijama i pokretima u svetu, na principima pune ravnopravnosti i samostalnosti, u cilju progresivnih društvenih preobražaja i pobeđe socijalizma.

Za ostvarenje svojih ciljeva Socijalistički savez se bori političkom i idejnom aktivnošću u svim oblastima društvenog života.

ČLANSTVO U SOCIJALISTIČKOM SAVEZU

Član 1

Svaki građanin Federativne Narodne Republike Jugoslavije koji ima opšte biračko pravo i koji prihvata ciljeve i Statut Socijalističkog saveza postaje član Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije kad se upiše u organizaciju Socijalističkog saveza.

DUŽNOSTI I PRAVA ČLANOVA

Član 2

Član Saveza je dužan da u svom društveno-političkom radu doprinosi ostvarenju ciljeva Socijalističkog saveza, da se pridržava Statuta Saveza i da plaća članarinu.

Član 3

Član Saveza ima pravo: da na sastancima Saveza i na drugi način javno iznosi svoje mišljenje i predloge iz svih oblasti društveno-političkog života, da postavlja pitanja koja su od opšteg značaja, da traži odgovore na njih ili da predlaže da se takva pitanja pretresu na sastanku organizacije ili rukovodećeg organa Saveza i o njima donesu zaključci; da na sastancima Saveza iznosi mišljenje o radu organizacije i rukovodstva Saveza;

da se predlozima i pitanjima obraća svim rukovodećim organima Saveza i da bira organe Saveza i da u njih bude biran.

KOLEKTIVNO ČLANSTVO

Član 4

Član Socijalističkog saveza može da postane masovna društveno-politička organizacija koja usvaja ciljeve Socijalističkog saveza i doprinosi njihovom ostvarenju.

Odluku o pristupanju Socijalističkom savezu donosi najviši organ te organizacije.

Učlanjivanje takve organizacije u Socijalistički savez vrši Savezni odbor Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Član 5

Organizacija — kolektivni član Socijalističkog saveza ima pravo da daje svoje predloge i mišljenja o svim aktivnostima Saveza i da traži pomoć za rešavanje problema s područja svoje delatnosti.

Član 6

Kolektivno članstvo odnosi se samo na učlanjenu organizaciju kao celinu. Član takve organizacije postaje član Socijalističkog saveza kad se lično upiše u jednu od organizacija Saveza.

Član 7

Socijalistički savez saraduje sa svim društvenim organizacijama, udruženjima, društvima i društvenim ustanovama i pruža im pomoć u ostvarivanju njihovih zadataka.

ORGANIZACIONO USTROJSTVO SOCIJALISTIČKOG SAVEZA

Osnovna organizaciona načela

Član 8

Osnovu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije čini organizacija Socijalističkog saveza u opštini.

Organizaciju Socijalističkog saveza u opštini sačinjavaju svi članovi na teritoriji opštine organizovani u mesnim organizacijama Socijalističkog saveza.

Organizacije Socijalističkog saveza u opštinama objedinjavaju se u srezu, pokrajini, odnosno oblasti, ili republici.

Celokupno članstvo Socijalističkog saveza u jednoj narodnoj republici sačinjava Socijalistički savez radnog naroda narodne republike.

Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije je jedinstvena organizacija celokupnog članstva Socijalističkog saveza na teritoriji Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Član 9

Svaki rukovodeći organ Saveza bira se po pravilu tajnim glasanjem.

Broj članova rukovodećeg organa i nadzornog odbora, kao i način njihovog izbora, određuje izbornu telo koje ih bira.

Rukovodeći organ, od opštinskog do Saveznog odbora, može, po ukazanoj potrebi, kooptirati do jedne desetine novih članova.

Svaki rukovodeći organ odgovara za svoj rad telu koje ga je izabralo i obavezno podnosi ovyome izveštaj o svome radu i o celokupnoj aktivnosti organizacije.

Rukovodeći organi Saveza rešavaju punovažno ako njihovim sednicama prisustvuju dve trećine članova, a odluke donose prostom većinom glasova.

Sve organizacije i rukovodeći organi Saveza samostalni su u svom radu. Viši rukovodeći organi Saveza dužni su da pružaju svestranu pomoć nižim rukovodećim organima u izvršavanju njihovih zadataka, da razmatraju njihove predloge i da na njih daju obrazložene odgovore.

Niži organi se u svome radu rukovode odlukama viših organa.

Viši organi Saveza mogu poništiti odluke nižih organa ako one nisu u skladu sa ciljevima i ako su protivne Statutu Saveza.

ORGANIZACIJA SOCIJALISTIČKOG SAVEZA U OPŠTINI

Član 10

U ostvarivanju ciljeva i izvršenju zadataka Socijalističkog saveza, organizacija Socijalističkog saveza u opštini naročito razvija svoju aktivnost u pravcu poticanja inicijative članova i drugih građana u rešavanju političkih, privrednih, socijalnih, kulturnih i drugih problema komunalne zajednice. Radi toga organizacija Socijalističkog saveza ostvaruje svestranu saradnju s narodnim odborom opštine, s organima radničkog i društvenog samoupravljanja, kao i sa svim društveno-političkim i drugim društvenim organizacijama i ustanovama u opštini, i pruža im pomoć u ostvarivanju njihovih zadataka.

Boreći se za proširenje osnove i sadržine neposredne socijalističke demokratije i socijalističkih društvenih odnosa, organi-

zacija Socijalističkog saveza u opštini nastoji da usavrši svoj metod i oblike rada, preko kojih će inicijativa građana najjače dolaziti do izražaja u rešavanju problema komune.

Član 11

Radi uspešnijeg izvršavanja svojih zadataka organizacija Socijalističkog saveza u opštini osniva mesne organizacije Socijalističkog saveza u gradskom i industriskom naselju, selu, odnosno na području stambene zajednice i mesnog odbora.

Član 12

Najviši organ Socijalističkog saveza na području mesne organizacije jeste mesna konferencija.

Konferenciju mesne organizacije sačinjava članstvo odnosno delegati izabrani na sastancima podružnica.

Redovna izborna konferencija mesne organizacije Socijalističkog saveza održava se jedanput u dve godine. Redovnu izbornu konferenciju saziva odbor mesne organizacije.

Vanrednu izbornu konferenciju mesne organizacije saziva, po potrebi, odbor mesne organizacije na svoju inicijativu ili na zahtev jedne petine članova, odnosno jedne trećine podružnica.

Konferencija mesne organizacije donosi odluke prostom većinom glasova prisutnih članova odnosno delegata.

Izborna konferencija razmatra celokupnu aktivnost mesne organizacije Socijalističkog saveza, odbora i nadzornog odbora između dve konferencije i rešava o narednim zadacima organizacije svog područja.

Izborna konferencija bira odbor mesne organizacije i nadzorni odbor.

Član 13

Odbor mesne organizacije sprovodi odluke konferencije i rukovodi radom organizacije između dve izborne konferencije.

Na svojim sednicama odbor rešava tekuća pitanja, razmatra predloge i sugestije članova, podružnica i drugih organa i organizacija i obavlja druge poslove određene Statutom.

Odbor mesne organizacije na svojoj prvoj sednici bira predsednika, potpredsednika, sekretara i blagajnika.

U većim organizacijama odbor može izabrati sekretarijat odbora mesne organizacije u koji ulaze predsednik, potpredsednik, sekretar, blagajnik i potreban broj članova.

Sekretarijat odbora mesne organizacije sprovodi odluke odbora i obavlja tekuće zadatke između sednica odbora.

Nadzorni odbor na svojoj prvoj sednici bira predsednika.

Član 14

Mesna organizacija koja obuhvata veliku teritoriju ili ima veliki broj članova može, radi što uspešnijeg obavljanja svojih zadataka, organizovati podružnice na delovima svoje teritorije.

Na sastanku podružnice, na kome se biraju delegati za izbornu konferenciju mesne organizacije, biraju se i predsednik, sekretar i blagajnik podružnice. Vanredan izbor predsednika, sekretara i blagajnika podružnice vrši se na predlog odbora mesne organizacije ili na zahtev jedne trećine članova.

Član 15

Radi uspešnijeg obavljanja zadataka mesna organizacija obrazuje sekcije za raznovrsne aktivnosti, koje obuhvataju članove Socijalističkog saveza i ostale građane prema njihovoj zainteresovanosti za određene probleme društvenog života.

Radom sekcije rukovodi sekretarijat sekcije imenovan od strane odbora mesne organizacije.

Član 16

Najviši organ Socijalističkog saveza na području opštine jeste konferencija organizacije Socijalističkog saveza u opštini.

Redovna konferencija organizacije Socijalističkog saveza u opštini održava se jedanput u dve godine. Redovnu konferenciju saziva opštinski odbor.

Vanrednu konferenciju organizacije Socijalističkog saveza u opštini saziva, po potrebi, opštinski odbor na svoju inicijativu ili na zahtev jedne trećine mesnih organizacija s područja te opštine.

Konferencija organizacije Socijalističkog saveza u opštini rešava punovažno ako joj prisustvuju delegati koji predstavljaju najmanje dve trećine ukupnog broja članova, a odluke donosi prostom većinom glasova prisutnih delegata.

Konferencija organizacije Socijalističkog saveza u opštini razmatra celokupnu aktivnost organizacije Socijalističkog saveza u opštini, opštinskog odbora i nadzornog odbora između dve konferencije i rešava o narednim zadacima organizacije svog područja.

Konferencija bira opštinski odbor i nadzorni odbor.

Član 17

Opštinski odbor sprovodi odluke konferencije i rukovodi radom organizacije između dve konferencije.

Opštinski odbor donosi odluku o veličini područja mesnih organizacija Socijalističkog saveza i pomaže njihovu aktivnost u ostvarivanju ciljeva Socijalističkog saveza.

Opštinski odbor donosi pravilnik o sprovođenju izbora u mesnim organizacijama Socijalističkog saveza.

Opštinski odbor na prvoj sednici bira iz svoje sredine izvršni odbor: pretsednika, potpretsednika, sekretara, blagajnika i potreban broj članova.

Izvršni odbor se stara o sprovođenju odluka opštinskog odbora i rukovodi radom organizacije između sednica opštinskog odbora.

Za obavljanje zadataka izvršni odbor obrazuje komisije i druga pomoćna tela.

Nadzorni odbor na prvoj sednici bira iz svoje sredine pretsednika.

ORGANIZACIJA SOCIJALISTIČKOG SAVEZA U SREZU

Član 18

Organizacija Socijalističkog saveza u srezu objedinjava sve organizacije Socijalističkog saveza u opštinama na teritoriji sreza.

Najviši organ organizacije Socijalističkog saveza u srezu jeste konferencija organizacije Socijalističkog saveza u srezu.

Redovna konferencija organizacije Socijalističkog saveza u srezu održava se jedanput u dve godine. Redovnu konferenciju saziva sreski odbor.

Vanrednu konferenciju saziva, po potrebi, sreski odbor na svoju inicijativu ili na zahtev jedne trećine organizacija Socijalističkog saveza u opštinama s područja toga sreza.

Konferencija organizacije Socijalističkog saveza u srezu rešava punovažno ako joj prisustvuju delegati koji predstavljaju najmanje dve trećine ukupnog broja članova, a odluke donosi prostom većinom glasova prisutnih delegata.

Konferencija organizacije Socijalističkog saveza u srezu razmatra celokupnu aktivnost organizacije Socijalističkog saveza u srezu, sreskog odbora i nadzornog odbora između dve konferencije i rešava o narednim zadacima organizacije svog područja.

Konferencija bira sreski odbor i nadzorni odbor.

Član 19

Sreski odbor sprovodi odluke konferencije organizacije Socijalističkog saveza u srezu, objedinjava i usmerava rad organizacija Socijalističkog saveza u opštinama između dve konferencije.

Sreski odbor Socijalističkog saveza na prvoj sednici bira iz svoje sredine izvršni odbor: pretsednika, potpretsednika, sekretara, blagajnika i potreban broj članova.

Izvršni odbor se stara o sprovođenju odluka sreskog odbora i obavlja tekuće poslove između sednica sreskog odbora.

Za obavljanje zadataka izvršni odbor obrazuje komisije i druga pomoćna tela.

Nadzorni odbor na prvoj sednici bira iz svoje sredine pretsednika.

ORGANIZACIJA SOCIJALISTIČKOG SAVEZA U OBLASTI I POKRAJINI

Član 20

Organizacija Socijalističkog saveza u Autonomnoj Kosovsko-Metohijskoj Oblasti i Autonomnoj Pokrajini Vojvodini objedinjava sve organizacije Socijalističkog saveza u opštinama, odnosno srezovima, na teritoriji Oblasti, odnosno Pokrajine.

Najviši organ Socijalističkog saveza u Autonomnoj Kosovsko-Metohijskoj Oblasti jeste oblasna konferencija, a u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini pokrajinska konferencija.

Redovna oblasna, odnosno pokrajinska konferencija održava se jedanput u četiri godine. Redovnu konferenciju saziva oblasni, odnosno pokrajinski odbor.

Vanrednu oblasnu, odnosno pokrajinsku konferenciju saziva, po potrebi, oblasni, odnosno pokrajinski odbor na svoju inicijativu ili na zahtev jedne trećine organizacija Socijalističkog saveza u opštinama, odnosno srezovima, sa područja Oblasti, odnosno Pokrajine.

Oblasna, odnosno pokrajinska konferencija punovažno rešava ako joj prisustvuju delegati koji predstavljaju najmanje dve trećine ukupnog broja članova, a odluke donosi prostom većinom glasova prisutnih delegata.

Član 21

Oblasna, odnosno pokrajinska konferencija razmatra celokupnu aktivnost organizacija Socijalističkog saveza u Oblasti, odnosno Pokrajini, oblasnog, odnosno pokrajinskog odbora i nadzornog odbora između dve konferencije i rešava o narednim zadacima organizacije svog područja.

Za rukovođenje poslovima organizacije između dve konferencije konferencija bira oblasni, odnosno pokrajinski odbor. Konferencija bira i nadzorni odbor.

Član 22

Oblasni, odnosno pokrajinski odbor sprovodi odluke konferencije i rukovodi radom organizacije Socijalističkog saveza u Oblasti, odnosno Pokrajini između dve konferencije.

Oblasni, odnosno pokrajinski odbor Socijalističkog saveza na prvoj sednici bira iz svoje sredine izvršni odbor: pretsednika, potpretsednika, sekretara, blagajnika i potreban broj članova.

Izvršni odbor se stara o sprovođenju odluka oblasnog, odnosno pokrajinskog odbora i obavlja tekuće poslove između sednica odbora.

Za obavljanje tekućih zadataka izvršni odbor bira sekretarijat iz redova svojih članova i članova oblasnog, odnosno pokrajinskog odbora. Izvršni odbor obrazuje komisije i druga pomoćna tela.

Nadzorni odbor na prvoj sednici bira iz svoje sredine pretsednika.

ORGANIZACIJA SOCIJALISTIČKOG SAVEZA U NARODNOJ REPUBLICI

Član 23

Najviši organ Saveza u narodnoj republici jeste kongres Socijalističkog saveza radnog naroda narodne republike.

Redovni kongres održava se jedanput u četiri godine. Redovni kongres saziva glavni odbor Socijalističkog saveza narodne republike.

Vanredni kongres saziva, po potrebi, glavni odbor na svoju inicijativu ili na zahtev jedne trećine organizacija Socijalističkog saveza u srezovima, odnosno opštinama sa teritorije narodne republike.

Sazivanje i dnevni red kongresa moraju biti objavljeni najmanje dva meseca pre dana za koji je kongres sazvan.

Kongres punovažno rešava ako mu prisustvuju delegati koji predstavljaju najmanje dve trećine ukupnog broja članova, a odluke donosi prostom većinom glasova prisutnih delegata.

Član 24

Kongres Socijalističkog saveza radnog naroda narodne republike:

razmatra celokupnu aktivnost Socijalističkog saveza narodne republike, glavnog i nadzornog odbora između dva kongresa;

odlučuje o narednim zadacima i daljem radu Saveza na području narodne republike;

bira glavni odbor Socijalističkog saveza radnog naroda narodne republike i nadzorni odbor.

Član 25

Glavni odbor sprovodi odluke kongresa i rukovodi radom Socijalističkog saveza u narodnoj republici između dva kongresa.

Glavni odbor Socijalističkog saveza radnog naroda narodne republike na svojoj prvoj sednici bira pretsednika, sekretara i blagajnika, a, po potrebi, može izabrati jednog ili više potpretsednika i više sekretara.

Glavni odbor bira iz svoje sredine i izvršni odbor u koji ulaze pretsednik, potpretsednici, sekretari, blagajnik i potreban broj članova.

Izvršni odbor se stara o sprovođenju odluka glavnog odbora i rukovodi radom Socijalističkog saveza narodne republike između sednica glavnog odbora.

Za obavljanje tekućih zadataka izvršni odbor bira sekretarijat iz redova svojih članova i članova glavnog odbora. Izvršni odbor obrazuje komisije i druga pomoćna tela.

Nadzorni odbor na prvoj sednici bira iz svoje sredine pretsednika.

ORGANIZACIJA SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RADNOG NARODA JUGOSLAVIJE

Član 26

Najviši organ Saveza u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji jeste kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Redovni kongres održava se jedanput u pet godina. Redovni kongres saziva Savezni odbor Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Vanredni kongres saziva Savezni odbor na svoju inicijativu ili na zahtev Socijalističkog saveza dveju narodnih republika. Sazivanje i dnevni red kongresa moraju biti objavljeni najmanje dva meseca pre dana za koji je kongres sazvan.

Kongres rešava punovažno ako mu prisustvuju delegati koji predstavljaju najmanje dve trećine ukupnog broja članova Saveza, a odluke se donose prostom većinom glasova prisutnih delegata.

Član 27

Kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije: određuje programske ciljeve i donosi statut Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije;

razmatra celokupnu aktivnost Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, Saveznog odbora i Nadzornog odbora između dva kongresa;

odlučuje o narednim zadacima i daljem radu Saveza; bira Savezni odbor i Nadzorni odbor Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Član 28

Savezni odbor sprovodi odluke kongresa i rukovodi radom Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije između dva kongresa; on predstavlja Savez u zemlji i u odnosima sa radničkim, narodnooslobodilačkim i drugim naprednim partijama i pokretima u svetu.

Savezni odbor Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije na svojoj prvoj sednici bira predsednika, generalnog sekretara, sekretara i blagajnika, a, po potrebi, može izabrati jednog ili više potpredsednika i više sekretara.

Savezni odbor bira iz svoje sredine Izvršni odbor, u koji ulaze predsednik, generalni sekretar, potpredsednici, sekretari, blagajnik i potreban broj članova.

Izvršni odbor se stara o sprovođenju odluka Saveznog odbora i rukovodi radom Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije između sednica Saveznog odbora.

Za obavljanje tekućih zadataka Izvršni odbor bira sekretarijat iz redova svojih članova i članova Saveznog odbora. Izvršni odbor obrazuje komisije i druga pomoćna tela.

Nadzorni odbor na prvoj sednici bira iz svoje sredine potpredsednika.

DELEGATI ZA KONFERENCIJE I KONGRESE

Član 29

Izbor delegata vrši se prema izbornom pravilniku koji donosi Savezni odbor za savezni kongres, glavni odbori za kongrese Socijalističkog saveza narodnih republika, a odgovarajući odbori, izuzev mesnog, za svoje konferencije.

Delegati za konferencije i kongrese biraju se pojedinačno i, po pravilu, tajnim glasanjem.

Član 30

Kolektivni članovi Socijalističkog saveza šalju svoje delegate na konferencije i kongrese, od konferencije organizacije Socijalističkog saveza u opštini do kongresa Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, prema izbornom pravilniku koji donosi odgovarajući odbor organizacije Socijalističkog saveza.

Broj delegata određuje se prema broju članova i značaju organizacije, s tim da ukupan broj delegata kolektivnih članova može iznositi do deset odsto od ukupnog broja delegata.

UPIS U ČLANSTVO I PRESTANAK ČLANSTVA

Član 31

Građanin se upisuje u članstvo Socijalističkog saveza u mesnoj organizaciji teritorije gde stanuje.

SAVEZNI ODBOR SOCIJALISTIČKOG
SAVEZA RADNOG NARODA
JUGOSLAVIJE

Josip Broz Tito	Bulajić Krsto
Ajtić Predrag	Cazi Josip
Andrić Ivo	Crnobrnja Bogdan
Arsov Ljupčo	Crvenkovski Krste
Augustinčić Antun	Cvetić Bosa
Babović Spasenija	Čalić Dušan
Baće Maks	Čolaković Rodoljub
Bajković Filip	Črnivec Franc
Bakarić dr Vladimir	Čučevski Gligor
Bebler dr Aleš	Danilović Uglješa
Begić Muhidin	Danon dr Oskar
Begović Vlajko	Davičo Oskar
Berus Anka	Doronjski Stevan
Bevk Franc	Drulović Miloško
Biber Antun	Fajfar Tone
Blažević Jakov	Franičević Jure
Bošković Rade	Frntić Beška
Boštjančič Dolfka	Gaspari Majda
Božičević Ivan	Gaži Franjo
Brajković Bogomir	Gigov Strahil
Brilej dr Jože	Gligorov Kiro
Brinić Jovanka	Golja Bajram
Brkić Hasan	Gošnjak Ivan
Brkić Zvonko	Grbac Miloš

Odbor mesne organizacije, ako smatra da građanin koji želi da se upiše u Socijalistički savez ne ispunjava Statutom predviđene uslove, može mu to pravo osporiti. U tom slučaju građanin se može žaliti konferenciji mesne organizacije i višim organima Saveza.

Član 32

Članstvo u Savezu prestaje po želji člana, njegovom smrću ili isključenjem iz članstva.

Član 33

Člana Saveza isključuje odbor njegove mesne organizacije, ako je delatnost toga člana u suprotnosti sa ciljevima i Statutom Socijalističkog saveza.

Isključeni član ima pravo žalbe konferenciji mesne organizacije i višim organima Saveza.

MATERIJALNA SREDSTVA SOCIJALISTIČKOG SAVEZA

Član 34

Materijalna sredstva Socijalističkog saveza sastoje se od članarine, dobrovoljnih priloga i drugih prihoda.

Materijalnim sredstvima Saveza raspolažu organizacije i njihova rukovodstva na osnovu predračuna rashoda i prihoda koji sami donose.

Uputstvo o vođenju finansijskog i materijalnog poslovanja u organizacijama Socijalističkog saveza donosi Savezni odbor.

Visinu članarine i njenu raspodelu na mesnu organizaciju Socijalističkog saveza i viša rukovodstva određuje Savezni odbor.

Član 35

Nadzorni odbori kontrolišu finansijsko i materijalno poslovanje odgovarajućih odbora Socijalističkog saveza.

IZDAVAČKA DELATNOST I USTANOVE
SOCIJALISTIČKOG SAVEZA

Član 36

U cilju izvršenja svojih zadataka rukovodeći organi Saveza mogu pokretati listove i časopise, osnivati izdavačka preduzeća i druge ustanove.

Gregorić dr Pavle	Maček Ivan
Guzina Vojin	Mađarić Štefica
Hasani Sinan	Marinko Miha
Hodža Fadil	Marković Moma
Humo Avdo	Marković Nemanja
Husagić Rahman	Marković Rako
Iveković dr Mladen	Masaroto Djusto
Jakovlevski Trpe	Mates Leo
Jankes Grga	Matešić Ivan
Jovanović Blažo	Mičunović Veljko
Jurinčić Niko	Mičunović Vukašin
Karabegović Osman	Miftari Osman
Kardelj Edvard	Mihic Ljubica
Kavčič Stane	Mijatović Cvjetin
Kimovec Franc	Mikoš Boris
Kolak Rudi	Minčev Nikola
Koliševski Lazar	Minderović Čedomir
Komar dr Slavko	Minić Milka
Kovačević Dušanka	Minić Miloš
Krajačić Ivan	Mire Dimče
Krajger Boris	Mitrović Mitra
Kranjec Stane	Mugoša Andrija
Kreačić Otmar	Mugoša Dušan
Krešić Željko	Naceva Mara
Krleža Miroslav	Nazečić Salko
Kufirin Milka	Nazim Firuz
Kunosić Šefket	Neoričić Milijan
Lahtova Kata	Nikolić Vojo
Leković Voja	Novković Mićo
Leskošek Franc	

Osolnik Bogdan
Papić Radovan
Penezić Slobodan
Perović Lepa
Petrović Dušan-Šane
Perčuklievski Jovan
Pirker Pero
Počekaj Branko
Polić Zoran
Popivoda Krsto
Popović Dušan
Popović Koča
Popović Milan
Popović Milentije
Popović Vlado
Proković Tomislav
Pucar Đuro
Pušnik Marija
Puvalić Stevo
Radosavljević
Dobrivoje
Radovanović Milivoje
Ranković Aleksandar
Relić Petar
Rus Josip
Ribar dr Ivan
Sabo Ida
Savić dr Pavle
Sever Franjo
Simić Vladimir
Smilevski Vidoe
Sremec dr Zlatan
Stambolić Petar
Stamenković Dragi
Stanković dr Siniša

Stefanović Svetislav
Stijačić Radovan
Stojnić Velimir
Sušić Petar
Svetek Franc
Šarac Zaim
Šentjurs Lidija
Šopov Aco
Šoškić Budislav
Šoti Pal
Špiljak Mika
Taleski Blagoje
Temelkovski Borko
Tikvicki Geza
Todorović Mijalko
Tomić Božidar
Tomšić Vida
Tripalo Mika
Uzelac Milan
Uvalić dr Radivoje
Velebit dr Vladimir
Veličković Radisav
Veselinov Jovan
Vidić Dobrivoje
Vilfan dr Jože
Vidmar Josip
Vlahović Veljko
Vojvodić Todor
Vučinić Drago
Vujačić Marko
Vukmanović Svetozar
Zečević Vlado
Zeković Veljko
Ziherl Boris

IZVRŠNI ODBOR SAVEZNOG ODBORA SSRNJ

Josip Broz Tito
Bakarić dr Vladimir
Bulajić Krsto
Crvenkovski Krste
Čolaković Rodoljub
Gaži Franjo
Gošnjak Ivan
Humo Avdo
Jovanović Blažo
Kardelj Edvard
Koliševski Lazar
Leskošek Franc
Marinko Miha
Mijatović Cvijetin
Minić Milka
Papić Radovan
Petrović Dušan-Šane
Popivoda Krsto

Popović Koča
Popović Milentije
Pucar Đuro
Radosavljević
Dobrivoje
Ranković Aleksandar
Ribar dr Ivan
Simić Vladimir
Stambolić Petar
Stojnić Velimir
Šentjurs Lidija
Špiljak Mika
Todorović Mijalko
Tripalo Mika
Veselinov Jovan
Vidić Dobrivoje
Vlahović Veljko
Vukmanović Svetozar

SEKRETARIJAT IZVRŠNOG ODBORA SAVEZNOG ODBORA SSRNJ

Bulajić Krsto
Crvenkovski Krste
Minić Milka
Papić Radovan
Popivoda Krsto
Popović Milentije
Radosavljević Dobrivoje

Ranković Aleksandar
Stojnić Velimir
Šentjurs Lidija
Špiljak Mika
Tripalo Mika
Vlahović Veljko

NADZORNI ODBOR SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RADNOG NARODA JUGOSLAVIJE

Avšić Jaka	Mitrović Milorad
Bugarčić Milić	Mujdović Zehra
Čulafić Dobroslav	Popović Strahinja
Džambas Dare	Rkman Božo
Hrast Silvo	Srzić Vice
Jakšić Rade	Sunarić dr Ivo
Kidrić Zdenka	Šarac Spasoje
Maneva Ljiljana	Vasilevski Živko
Milinković Vojo	Vučenov Nikola
Milosavljević Milosav	

SASTAV KOMISIJA IZVRŠNOG ODBORA SAVEZNOG ODBORA SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RADNOG NARODA JUGOSLAVIJE

Sekretarijat Izvršnog odbora Saveznog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, na osnovu ovlašćenja Izvršnog odbora, imenovao je sekretare i članove komisija Izvršnog odbora Saveznog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Sastav komisija, sa predsednicima koje je ranije imenovao Izvršni odbor, je sledeći:

Komisija za međunarodne veze

Vlahović Veljko, predsednik, Ajtić Predrag, sekretar, Bebler Aleš, Begović Vlajko, Iveković Mladen, Krajer Sergej, Mićunović Veljko, Perović Latinka, Perović Puniša, Popović Vlado, Simić Ico, Vratuša Antun, Vučinić Drago;

Komisija za politički i idejno-vaspitni rad

Popović Milentije, predsednik, Ilić Dragoljub, sekretar, Baće Maks, Brkić Hasan, Čalovska Ljiljana, Djeteleć Pero, Deleon Ašer, Jevremović Brana, Komar Slavko, Lončarević Đuro, Marković Moma, Nikolić Miloš, Prelić Milosav, Sever Franjo, Smole Jože;

Komisija za društveno upravljanje

Minić Milka, predsednik, Hrženjak Đuka, sekretar, Biljanović Vojo, Bijedić Džemal, Bjeličić Sreten, Breclj Marjan, Đorđević Mihailo, Gligorov Kiro, Kovačević Milivoje, Kukić Milorad, Nikolić Vojo, Raos Ante, Romac Paško;

Komisija za društvenu aktivnost žena

Šentjurs Lidija, predsednik, Kufrin Milka, sekretar, Bajalica Dimitrije, Bajić Natalija, Božinović Neda, Bojanić Vladan, Cvetić Bosa, Došen Ilija, Janović Vlado, Kardelj Pepca, Lakić Živojin, Savić Branka, Stamenković Dragi;

Komisija za izdavačku delatnost i štampu

Humo Avdo, predsednik, Popović Milo, sekretar, Anđelković Sava, Blagojević Dušan, Broz Pavao, Cerić Vlado, Haždi Vasilav Kiro, Kolak Rudi, Obradović Vlado, Osolnik Bogdan, Popović Dušan, Tomović Rajko, Vitorović Miroslav;

Komisija za organizaciona pitanja

Papić Radovan, predsednik, Rakić Mićo, sekretar, Banović Luka, Begić Muhidin, Božićević Ivan, Kostadinović Milorad, Mihić Ljubica, Nedeljković Raja, Neoričić Milijan, Novković Mićo;

Komisija za saradnju sa društvenim organizacijama

Stojnić Velimir, predsednik, Marković Nemanja, sekretar, Dragosavac Dušan, Ivičević Petar, Ivković Vlado, Jovičević Milo, Meholić Bećir, Mirković Milan, Naceva Mara, Polić Zoran, Rajter Milada, Uzunovski Cvetko, Vujašinović Todor;

Komisija za nacionalne manjine

Bulajić Krsto, predsednik, Aleksić Rade, sekretar, Brajnjk Ed, Gigov Strahil, Jelić Borivoje, Kolj Široka, Mihali Olajoš, Mitrović Mitra, Mrazović Karlo, Ribičić Mitja, Stojović Drago, Vasiljević Vroslav, Žarković Gojko;

Komisija za kadrove

Crvenkovski Krste, predsednik, Banović Luka, sekretar, Borčić Čedo, Gretić Ivica, Kidrić Zdenka, Milanović Nikola, Šefer Borislav, Tomašević Stana, Zorić Milorad;

Komisija za predloge i pretnstavke

Mihić Ljubica, predsednik, Šolaja Radojka, sekretar, Kmezić Nikola, Radović Miloš, Stanković Đura, Stefanović Ranka, Vujović Rade.

PRIVREDA U PRVOM TROMESEČJU 1960

Razvoj privrede u prva tri meseca 1960¹ ima u svojoj osnovi ista obeležja kao i u toku 1959, a naročito kao u četvrtom tromesečju 1959.² Početkom 1960 nastavljen je porast proizvodnje kao i porast svih vidova potrošnje, a naročito investicija u osnovna sredstva. Zbog visoke unutrašnje potrošnje, i pored visokog porasta proizvodnje, ukupne zalihe u privredi sporo rastu. Razvoj proizvodnje praćen je povećanjem zaposlenosti ali i većom stopom porasta produktivnosti nego u 1959. Spoljnotrgovinska razmena je znatno povećana u odnosu na isti period 1959.

INDUSTRIJA

Industrijska proizvodnja u prvom tromesečju 1960 veća je za 18% nego u istom periodu 1959. Ovakav porast industrijske proizvodnje u prva tri meseca 1960 je veći kako od ostvarenog porasta u 1959 tako i od predviđenog porasta Saveznim društvenim planom za 1960. To govori o pojačanom tempu razvitka industrije.

INDEKSI INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE

(Prema istom periodu prethodne godine)

	Januar—mart	April—jun	Jul—septembar	Oktobar—decembar
1959	110	114	115	114
1960	118			

Pozitivnu okolnost u razvoju industrije pretstavlja dalje povećanje izvoza industrijskih proizvoda za 16% u odnosu na period januar—mart 1959.

Razvoj industrijske proizvodnje ostvaren je uz dalje povećanje produktivnosti rada koje u prvom tromesečju 1960 iznosi 8% u odnosu na isti period 1959. U periodu januar—mart 1959 produktivnost rada u industriji bila je povećana za svega 2% u odnosu na isti period 1958.

U svim industrijskim granama, sem u brodogradnji, postignut je u prvom tromesečju 1960 dalji porast proizvodnje.

INDEKSI FIZIČKOG OBIMA INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE PO GRANAMA

	Plan 1960	Januar—mart 1960 Januar—mart 1959
Industrija—ukupno	114	118
U tome:		
Elektroenergija	113	103
Ugalj	107	106
Nafta	130	116
Crna metalurgija	111	123
Obojena metalurgija	104	111
Nemetali	110	117
Metalna industrija	117	131
Brodogradnja	111	95
Elektroindustrija	133	127
Hemiska industrija	111	117
Industrija građevinskog materijala	116	119
Drvena industrija	111	121
Industrija papira	117	113
Tekstilna industrija	111	116
Industrija kože i obuće	114	126
Industrija gume	124	128
Prehranbena industrija	116	134
Grafička industrija	118	113
Industrija duvana	118	117

¹ Vidi: »Savezni društveni plan za 1960 godinu«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 469—472 (99—102).

² Vidi: »Privreda u 1959 godini«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 63—68 (15—20).

Većina industrijskih grana ostvarila je stopu porasta iznad predviđene za 1960, naročito: metalna i prehranbena industrija, crna metalurgija, drvena industrija i industrija kože i obuće. U proizvodnji obojene metalurgije, nemetala, hemiske, tekstilne i industrije gume i građevinskog materijala premašenje planirane stope porasta je umerenije. Zaostajanje za predviđenim povećanjem zapaža se u proizvodnji elektroenergije i u proizvodnji i preradi nafte. U manjoj meri se to ispoljava i u elektroindustriji, industriji papira i grafičkoj industriji.

Podaci o strukturi industrijske proizvodnje po nameni potrošnje pokazuju da se u prvim mesecima 1960 ostvaruje brži uspon proizvodnje sredstava rada i potrošne robe, dok je porast proizvodnje reproduccionog materijala umereniji.

INDEKSI INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE PO NAMENI

(Prema istom periodu prethodne godine)

	Januar—mart 1959	Januar—mart 1960
Industrija—ukupno	110	118
U tome:		
Sredstva rada	113	123
Reprodukcionni materijal	109	113
Potrošna roba	109	122

POLJOPRIVREDA

Vremenski period januar—mart ne omogućava da se može govoriti o rezultatima koji se mogu očekivati u poljoprivrednoj proizvodnji tokom čitave 1960, jer i pored mera koje su preduzimane i koje se preduzimaju za unapređenje poljoprivrede, vremenski uslovi još uvek imaju uticaja na prinose i proizvodnju, iako je njihov uticaj manje značajan nego ranijih godina. Međutim, može se konstatovati (a to je značajno za dalji razvitak poljoprivrede u ovoj godini) da se program mera predviđen u poljoprivredi za 1960 ostvaruje.

Jesenja setva je obavljena pod nepovoljnim uslovima i sa znatnim zakašnjenjem uglavnom zbog kasne berbe kukuruza i šećerne repe. Međutim, i u takvim uslovima setva je izvršena na približno istim ukupnim površinama kao i u 1958. Jesena setva 1959 visokorodnih sorti pšenice izvršena je na površinama za 2,3 puta većim nego u 1958: ujesen 1958 visokorodnim sortama pšenice bilo je zasejano oko 320.000 ha, a ujesen 1959 oko 750.000 ha površina. Ukupne površine pod pšenicom svih sorti iznosile su u 1959 preko 2.000.000 ha.

Vremenski uslovi za prolećnu setvu su uglavnom zadovoljavajući. Obezbeđene su i dovoljne količine reproduccionog materijala (semena i veštačkog đubriva) kao i potrebna mehanizacija.

GRAĐEVINARSTVO

Porast vrednosti građevinskih radova u prvom tromesečju 1960 prema istom periodu 1959 iznosi 22%. Porast je veći kod privrednih nego kod objekata društvenog standarda.

VREDNOST GRAĐEVINSKIH RADOVA

(U milijardama din.)

	Januar—mart 1959		Januar—mart 1960		
	iznos	struktura u %	iznos	struktura u %	Indeks
Građevinski radovi—ukupno	33.842	100	41.203	100	122
Od toga:					
Kapitalna izgradnja	17.146	51	21.997	53	129
Društveni standard	16.696	49	19.206	47	116

Velika potražnja građevinskog materijala već na početku 1960 ukazuje da će građevinska delatnost biti na visokom nivou tokom čitave godine. Iako je proizvodnja građevinskog materijala znatno povećana u prva tri meseca 1960 u odnosu na isti period 1959 (za 19%), ipak je došlo do povećanja cena

građevinskih materijala, što ukazuje na neusklađenost između raspoloživih sredstava odnosno tražnje i proizvodnje ovih materijala.

SAOBRAČAJ

Početkom 1960 zapaža se znatno brži porast saobraćajnih usluga nego u istom periodu 1959. Naročito je osetno porastao obim saobraćajnih usluga kod železničkog i pomorskog saobraćaja. U prva tri meseca 1960 obim prevoza robe je povećan za 10% u odnosu na isti period 1959.

OBIM PREVOZA ROBE PO GRANAMA SAOBRAĆAJA

(U hiljadama тона)

	Januar—mart 1959	Januar—mart 1960	Indeks
Železnički saobraćaj	12.986	14.434	111
Pomorski saobraćaj:			
promet u lukama	2.223	2.523	113
brodarska preduzeća	1.043	1.369	131
Rečni saobraćaj	1.179	593	50
Javni autosaoobraćaj	1.727	2.223	129
Vazdušni saobraćaj (u t)	277	332	120

Prevoz robe pomorskim putem u prva tri meseca 1960 naglo je porastao u odnosu na isti period 1959, zahvaljujuć gotovo dvostruko većem obimu izvoza robe domaćom flotom kao i znatnom porastu prevoza robe našim brodovima između stranih luka.

U rečnom saobraćaju obim prevoza robe je smanjen usled nepovoljnih vremenskih uslova koji su vladali u prvim mesecima 1960.

U prevozu robe putem javnog autosaoobraćaja i dalje su nastavljene tendencije iz 1959: stalnog i osetnog porasta obima prevoza.

ZAPOSLENOST

Ukupan broj novoupisanih lica prema podacima za januar—februar 1960 veći je za 242.300 ili za 9,2% nego u istim mesecima 1959, kada je povećanje iznosilo oko 154.000 lica ili 6,2% u odnosu na januar—februar 1958.

Od ukupnog broja novoupisanih na privredu otpada 211.000 lica, što je za 10% više nego u prva dva meseca 1959, dok je u neprivrednim delatnostima ostvaren znatno blaži porast i iznosi 31.300 lica ili 5,3% u odnosu na isti period 1959.

Iako je privredna aktivnost u prvim mesecima 1960 na višem nivou nego na početku 1959, karakteristična je činjenica da je porast zaposlenosti veoma visok naročito u poljoprivredi i građevinarstvu.

INDEKSI ZAPOSLENOSTI PO PRIVREDNIM OBLASTIMA

	Januar—februar 1959	Januar—februar 1960
	Januar—februar 1958	Januar—februar 1959
Privreda—ukupno	106	110
U tome:		
Industrija	106	107
Poljoprivreda	107	126
Šumarstvo	114	110
Građevinarstvo	101	116
Saobraćaj	106	103
Trgovina i ugostiteljstvo	107	108
Zanatstvo i ostalo	109	115

Podaci o kretanju zaposlenosti u industriji obuhvataju i ono osoblje koje radi u industrijskim preduzećima na poslovima neindustrijskog karaktera. Broj zaposlenih samo u industrijskoj delatnosti veći je u prva dva meseca 1960 u odnosu na isti period 1959 za oko 9%, tako da je pri povećanju industrijske proizvodnje za 18%, produktivnost rada (merena odnosom proizvodnje i zaposlenosti) povećana u periodu januar—februar 1960 za 8% u odnosu na isti period 1959.

U prva dva meseca 1960 broj lica koja traže zaposlenje manji je za oko 10.000 prema istom periodu 1959.

SPOLJNA TRGOVINA

Spoljnotrgovinska razmena je u prvom tromesečju 1960 visoko porasla: izvoz je povećan za 18%, dok je uvoz veći za 45% u odnosu na isti period 1959. Ovakvo kretanje izvoza i uvoza treba smatrati privremenim. Kod izvoza još nisu došli do izražaja svi faktori koji deluju na njegov porast, pa stoga treba očekivati da će njegova stopa porasta u narednom periodu dalje rasti. Visoka stopa uvoza je privremena i ona će narednih meseci opadati. Visok uvoz u prvim mesecima godine, većim svojim delom znači njegov drukčiji dinamički raspored nego u 1959.

Struktura izvoza u prvom tromesečju 1960 pokazuje da najveći deo porasta otpada na industrijske proizvode. Od 5,4 milijarde din., koliko je izvoz povećan u prvim mesecima 1960 u odnosu na isti period 1959, 3,5 milijardi din. otpada na industrijsku robu, a 1,9 milijardi din. na poljoprivredne proizvode.

STRUKTURA IZVOZA

(U milijardama din.)

	Januar—mart 1959	Januar—mart 1960	Indeks
Izvoz — ukupno	29,9	35,3	118
Izvoz industrijskih proizvoda	22,0	25,5	116
Izvoz poljoprivrednih proizvoda	7,9	9,8	124

Kod izvozno-industrijskih proizvoda znatno je povećan izvoz proizvoda prehranbene, metalne, tekstilne, hemiske i drvene industrije i crne metalurgije, a u nešto manjoj meri obojene metalurgije, elektroindustrije, industrije kože i industrije papira. Izvoz brodogradnje je manji nego u prvom tromesečju 1959.

Kod poljoprivrednog izvoza povećan je i izvoz proizvoda ratarstva, dok je izvoz stočarskih proizvoda smanjen za oko 9% u odnosu na prvo tromesečje 1959.

Uvoz robe u prvom tromesečju 1960 iznosi 65,2 milijardi din. prema 45,1 milijardi din. u istom periodu 1959.

STRUKTURA UVOZA

(U milijardama din.)

	Januar—mart 1959	Januar—mart 1960	Indeks
Uvoz — ukupno	45,1	65,2	145
Uvoz reprodukcionog materijala	25,4	36,4	150
Uvoz opreme	8,7	18,1	210
Uvoz robe lične potrošnje	11,0	10,7	97
Od toga:			
Uvoz osnovnih prehranbenih proizvoda	4,7	3,5	74
Uvoz ostale robe lične potrošnje	3,0	6,0	200
Nekomercijalni uvoz	3,3	1,2	36

U regionalnom rasporedu spoljne trgovine povećan je kako izvoz tako i uvoz na svim područjima. Izvoz u zemlje Zapadne Evrope povećan je u periodu januar—mart 1960 u odnosu na isti period 1959 za 16%, u zemlje Istočne Evrope za 13%, u Severnu Ameriku za 41% i u zemlje azisko-afričkog područja za 24%.

INVESTICIJE

Iako su investicije u prvom tromesečju 1960 pod značajnim sezonskim uticajem, ipak porast od 31% u odnosu na isti period 1959 ukazuje da se visoka investiciona aktivnost, koja je bila karakteristična za 1959, nastavlja i u 1960.

KRETANJE UKUPNIH INVESTICIJA U OSNOVNA SREDSTVA PO TROMESEČJIMA

	1959				1960
	januar—mart	april—jun	jul—septembar	oktobar—decembar	januar—mart
Obim investicija (u milijardama din.)	89,1	155,4	178,4	277,9	116,9
Indeks (prema istom periodu prethodne godine)	112	123	124	143	131

Porast investicija praćen je povećanjem proizvodnje onih grana industrije koje proizvode investicione materijale, kao i uvozom opreme koji je u prva tri meseca 1960 u odnosu na isti period 1959 udvostručen.

INVESTICIJE U OSNOVNA SREDSTVA PREMA ORGANIMA UPRAVLJANJA

(U milijardama din.)

	Januar—mart 1959	Januar—mart 1960	Indeks
Investicije — ukupno	89,1	116,9	131
Savezne investicije	32,5	39,5	121
Investicije narodnih republika, narodnih odbora i privrednih organizacija	51,0	70,5	138
Od toga:			
Investicije narodnih republika	5,4	5,5	102
Investicije narodnih odbora	15,7	20,8	132
Investicije iz amortizacionih fondova	19,9	26,1	131
Investicije iz drugih fondova privrednih organizacija	11,0	18,1	164
Ostale investicije	4,6	6,9	150

Za kretanje investicija u prva tri meseca 1960 u odnosu na isti period 1959 karakterističan je daleko izrazitiji porast investicija iz decentralizovanih fondova nego iz saveznih sredstava, mada su i savezne investicije takođe znatno porasle. Međutim, na početku 1959 zapažale su se drukčije tendencije u kretanju investicionih ulaganja: dok su investicije iz saveznih sredstava bile znatnije povećane, ukupne investicije iz decentralizovanih fondova su bile tek na nivou iz istog perioda 1958.

U ekonomskoj strukturi investicija u prva tri meseca 1960 u odnosu na isti period 1959 došlo je do povećanja industrijskih investicija i do izvesnog opadanja investicija u poljoprivredu i saobraćaj.

EKONOMSKA STRUKTURA INVESTICIJA

(U milijardama din.)

	Januar—mart 1959		Januar—mart 1960	
	iznos	udeo	iznos	udeo
Investicije — ukupno	89,1	100,0	116,9	100,0
Svega privreda	64,8	72,7	85,0	72,7
Industrija i rudarstvo	33,0	37,0	47,6	40,7
Poljoprivreda	5,8	6,5	5,5	4,7
Šumarstvo	0,5	0,6	0,5	0,4
Građevinarstvo	2,3	2,6	3,0	2,6
Saobraćaj	19,1	21,4	21,1	18,0
Trgovina i ugostiteljstvo	3,0	3,4	5,7	4,9
Zanatstvo	1,1	1,2	1,6	1,4
Neprivredne investicije	24,3	27,3	31,9	27,3

OBRTNA SREDSTVA PRIVREDE

Obrotna sredstva privrede povećana su u toku prvog tromesečja 1960 u odnosu na kraj 1959 za 46 milijardi din.

STANJE I PROMENE OBRTNIH SREDSTAVA PO PRIVREDNIM OBLASTIMA

(U milijardama din.)

	Stanje 31 marta 1960	Promene krajem marta u odnosu na kraj prethodne godine
Obrotna sredstva — ukupno	1.690,6	+46,0
Industrija i rudarstvo	822,2	+26,2
Poljoprivreda	128,2	+ 9,6
Građevinarstvo	59,0	+ 2,1
Saobraćaj	35,0	—10,1
Trgovina i ugostiteljstvo	572,5	+13,5
Zanatstvo	40,6	+ 1,3
Ostale privredne oblasti	20,9	+ 2,3
Neraspoređena sredstva	12,2	+ 1,1

Bankovna sredstva predstavljaju i u prvom tromesečju 1960 najznačajniji izvor povećanja obrtnih sredstava privrede. Njihovo učešće u tom povećanju iznosilo je oko 77%.

IZVORI FINANSIRANJA OBRTNIH SREDSTAVA

(U milijardama din.)

	Stanje 31 marta 1960	Promene krajem marta u odnosu na kraj prethodne godine
Obrotna sredstva — ukupno	1.690,6	+46,0
Fondovi obrtnih sredstava	483,4	+ 3,8
Zajmovi iz društvenih investicionih fondova	72,5	+ 6,7
Zajmovi i krediti iz bankovnih sredstava	1.134,7	+35,5

Još uvek ne postoji dovoljna orijentacija privrednih organizacija i društvenih investicionih fondova na ulaganja u obrtno fondove.

BUDŽETI

Ukupni budžetski rashodi povećani su u prvom tromesečju 1960 prema istom razdoblju 1959 za 17,9 milijardi din. ili za 18%. U ukupnim budžetskim rashodima lični rashodi su porasli za 19%, materijalni rashodi zajedno sa rashodima narodne odbrane za 18%, dok je povećanje investicija iznosilo 14%.

Ukupni rashodi saveznog budžeta u periodu januar—mart 1960 su na višem nivou za 15% nego u istom periodu 1959. Ako se iz ukupnih rashoda isključe oni izdaci koji imaju privrednu namenu (sredstva za unapređenje privrednih oblasti, regres i dr.), povećanje ostalih rashoda saveznog budžeta iznosi 5%.

RASHODI SAVEZNOG BUDŽETA

(U milijardama din.)

	Januar—mart 1959	Januar—mart 1960	Indeks
Rashodi — ukupno	53,5	61,5	115
Lični rashodi	3,0	3,4	113
Materijalni rashodi*	17,0	23,7	139
Investicije	1,0	0,8	80
Narodna odbrana	32,5	33,6	103

* U materijalnim rashodima su sadržani i izdaci za nuklearna istraživanja, kao i rashodi za unapređenje privrednih oblasti.

Rashodi budžeta narodnih republika i narodnih odbora u prva tri meseca 1960 su na višem nivou nego u istom razdoblju 1959 za 9,9 milijardi din. ili 22%. Povećanje budžetskih rashoda je usledilo kao rezultat nominalnog povećanja ličnih dohodaka službenika za 10%, zatim porasta zaposlenosti i najzad povećanja materijalnih rashoda i budžetskih investicija za 26%.

RASHODI BUDŽETA NARODNIH REPUBLIKA I NARODNIH ODBORA

(U milijardama din.)

	Januar—mart 1959	Januar—mart 1960	Indeks
Rashodi — ukupno	44,7	54,6	122
Lični rashodi	26,4	31,5	119
Materijalni rashodi	15,6	19,7	126
Investicije*	2,7	3,4	126

* Zajedno sa dotacijama budžetskim fondovima.

Ostvareni budžetski prihodi u celini bili su u prvom tromesečju 1960 u odnosu na isti period 1959 nešto veći od ostvarenih rashoda. Prema stanju krajem marta 1960 prihodi saveznog budžeta bili su veći od rashoda, deficit lokalnih budžeta iznosio je oko milijardu dinara, dok su budžeti republika u celini bili uravnoteženi.

PRIHODI I RASHODI STANOVNIŠTVA

Kupovna snaga stanovništva u prva tri meseca 1960 pokazuje slično kretanje kao u 1959, s tim da je u njoj sadržano povećanje ličnih dohodaka zbog izvršene stanbene reforme. Bez ovog povećanja kretanje kupovne snage stanovništva u januaru—martu 1960 pokazuje blaži porast nego u 1959. Ukupna raspoloživa sredstva veća su u prva tri meseca 1960 za 21% u odnosu na isti period 1959, a bez dela ličnih dohodaka, koji otpada na stanbenu reformu, porast iznosi oko 17%. Prihodi stanovništva u 1959, računajući celu godinu, povećani su u odnosu na 1958 za 21%.

Porast kupovne snage stanovništva usledio je zbog povećane zaposlenosti za oko 9%, većih prosečnih ličnih dohodaka koji su povećani tokom 1959, porasta prihoda poljoprivrednih proizvođača i daljeg porasta potrošačkih kredita. Međutim, sa porastom kupovne snage istovremeno su povećani izdaci stanovništva za poreze, a isto tako znatno su porasli i štedni ulogi, što je sa svoje strane umanjilo dejstvo porasta kupovne snage.

PRIHODI STANOVNIŠTVA*

(U milijardama din.)

	Januar—mart 1959	Januar—mart 1960	Indeks
Prihodi — ukupno	217,0	262,8	121
Lični dohoci	120,2	144,3	120
Socijalna primanja	38,1	44,9	118
Prihodi sela	35,5	42,2	119
Ostali prihodi	23,2	31,4	135
Potrošački krediti	+2,2	+2,6	
Raspoloživa sredstva	219,2	265,4	121

* U ovoj tabeli u prihodima stanovništva nisu uračunati prihodi koji nastaju u međusobnim odnosima stanovništva. U tom pogledu ukupni prihodi stanovništva u ovom pregledu se razlikuju od podataka u Statističkom biltenu Narodne banke.

Ukupni lični dohoci radnika i službenika u prvom tromesečju 1960 u odnosu na isti period 1959 veći su za 20%, s tim što porast u privredi iznosi 25%. Kada se uzme u obzir povećana zaposlenost u privredi od 10% i povećanje ličnih dohodaka zbog povećanih stanarina za 6,5%, proizlazi da su lični dohoci po zaposlenom u prvom tromesečju 1960 u odnosu na isti period 1959 veći za oko 7%.

LIČNI DOHOCI PO PRIVREDNIM OBLASTIMA

(U milijardama din.)

	Januar—mart 1959	Januar—mart 1960	Indeks
Lični dohoci — ukupno	120,2	144,3	120
Lični dohoci u privredi — ukupno	79,0	99,0	125
Industrija i rudarstvo	38,2	49,8	130
Poljoprivreda i šumarstvo	6,1	7,3	120
Građevinarstvo	7,2	9,8	136
Saobraćaj	10,1	10,5	104
Trgovina	10,1	12,8	127
Zanatstvo	5,3	6,6	125
Stanbeno-komunalna delatnost	2,0	2,2	110
Kulturno-socijalna delatnost	8,9	9,7	109
Državni organi i ostalo	32,3	35,6	111

Socijalna primanja stanovništva u prva tri meseca 1960 takođe pokazuju znatan porast u odnosu na isti period 1959. Do ovog porasta je došlo zbog većeg broja korisnika penzija

i dodataka na decu nego u istim mesecima 1959, kao i zbog izvršenog povećanja penzija i invalidnina za 9,3% na ime naknade za povećanu kiriju.

Do brzog porasta prihoda sela u prvom tromesečju 1960 u odnosu na isti period 1959 došlo je kao rezultat realizacije većih tržišnih viškova iz prošlogodišnjeg roda.

Kao posledica razvoja kupovne snage stanovništva došlo je u prva tri meseca 1960 do visokog porasta izdataka za robu i ugostiteljstvo. Ovi izdaci su u prvom tromesečju 1960 prema podacima Saveznog zavoda za statistiku porasli za oko 16% u odnosu na isti period 1959, i predstavljaju nastavak tendencije brzog porasta iz 1959.

Troškovi života su, prema podacima Saveznog zavoda za statistiku, na višem nivou u prvom tromesečju 1960 za oko 7% prema istom periodu 1959. U okviru ukupnih troškova života povećani su troškovi ishrane za 3%, za stan 150%, za ogrev i osvetljenje 28%, za usluge 4% i kulturne potrebe za 3%, dok su niži troškovi za duvan i piće za 5% i za pokućstvo 1%.

Kada se nominalna primanja zaposlenih u privredi korriguju sa porastom troškova života od 7%, proizlazi da su realni dohoci u prva tri meseca 1960 na višem nivou za oko 6% prema istom periodu 1959.

CENE

Situaciju na tržištu u prvom tromesečju 1960 karakteriše veliki porast industrijske proizvodnje i uvoza kao i zadržana visoka stopa porasta potrošnje u svim njenim vidovima. I pored visoke proizvodnje i visokog obima uvoza, ukupne robne zalihe su usled velike potrošnje samo blago porasle.

Visoka tražnja u prvim mesecima 1960 delovala je na izvesno pomeranje cena, kako industriskih tako i poljoprivrednih proizvoda.

Opšti nivo proizvođačkih cena u industriji porastao je u martu 1960 prema decembru 1959 za 1%. Porast cena je usledio kod uglja za 2%, kod građevinskog materijala za 10%, ogrevnog drveta za 27%, rezane građe za 24% i mesnih proizvoda za 1%.

Porast cena zabeležen je i u prodaji na malo. Opšti nivo maloprodajnih cena industriskih proizvoda u martu 1960 je porastao prema decembru 1959 za 2%. Do porasta cena je došlo pre svega zbog povećanja cena električne energije.

Opšti nivo otkupnih cena poljoprivrednih proizvoda u februaru 1960 je porastao prema decembru 1959 za 2%. Povećanje cena je usledilo uglavnom kod stoke i proizvoda stočarstva.

Maloprodajne cene poljoprivrednih proizvoda porasle su u martu 1960 prema decembru 1959 za 4%. Do porasta maloprodajnih cena došlo je kod mesa i mesnih prerađevina. Sezonski momenti su delovali i na izvestan porast cena povrća.

Opšti nivo cena usluga u prva tri meseca 1960 je porastao u odnosu na kraj 1959 za 34%, što je najvećim delom rezultat povećanja stanarina, a u manjoj meri povećanja cena zanatskih usluga.

V. C.

PROIZVODNJA DRVNIH PLOČA

Proizvodnja drvnih ploča¹ u Jugoslaviji zaostajala je sve do 1953 za razvojem ostalih sektora drvene industrije. Od 1954 proizvodnja drvnih ploča raste bržim tempom i u 1959 dostigla je osetan nivo porasta prema dotadašnjoj proizvodnji.

U ukupnoj industriji za prerađu drveta u 1959 proizvodnja drvnih ploča učestvuje sa oko 7%. Indeks proizvodnje drvnih ploča iznosio je u 1959 prema 1939 — 675. Ukupna

¹ U grupu drvene ploče spadaju: šper, panel, lesanit i iveraste ploče. Pretežan deo proizvodnje drvnih ploča upotrebljava se za izradu nameštaja, vrata, plakara i drugih unutrašnjih uređaja montažnih zgrada. Manje količine upotrebljavaju se u građevinarstvu (kao zamena rezane građe četinara), mašinogradnji, brodogradnji i sl.

vrednost proizvodnje drvnih ploča iznosila je 1959 oko 10 milijardi din.²

SIROVINSKA BAZA

Šumsko bogatstvo Jugoslavije pretstavlja jaku bazu za razvoj savremene industrije za prerađu drveta, a samim tim i za modernu proizvodnju drvnih ploča.

Međutim, sve do 1958 šumsko bogatstvo Jugoslavije, a naročito oblovinu, korišćeno je u industrijske svrhe uglavnom za pilansku industriju. Za proizvodnju drvnih ploča upotrebljavano je od 1947 do 1958 ispod 1% od ukupno posećene drvene mase lišćara, a tek u 1959 upotrebljeno je nešto oko 2% od ukupno posećene drvene mase.

² Prema podacima Udruženja industrije drveta Jugoslavije, Beograd 1959.

Za proizvodnju šper ploča najviše se upotrebljava oblova bukve, a manje mekih lišćara (topola). Bukove šume sačinjavaju oko 50% zaliha drvnog fonda Jugoslavije. Od 1957 do 1959 seklo se godišnje bukvine oko 8,5 do 9,5 miliona m³. Za proizvodnju šper ploča i spoljinog furnira moguće je odvojiti od ukupno posečene bruto mase bukovog drveta oko 4% do 6%, ili oko 400 do 500 hiljada m³. To omogućuje dalji još veći porast proizvodnje šper i panel ploča na bazi bukovog drveta, jer sadašnja proizvodnja šper i panel ploča, koja se ostvaruje u postojećim pogonima, kao i proizvodnja koja će se realizovati u pogonima čija je izgradnja u toku, apsorbovaće samo oko 50% do 60% sirovinke baze. Za dalji razvoj proizvodnje ovih ploča od značaja su i brzorastuće šume mekih lišćara, koje se sve više podižu, naročito u ravničarskim krajevima slivova Dunava, Save, Drave, Tise i Morave.

Proizvodnja lesanit i iverastih ploča bazirana je na prostornom drvetu, koje se sada upotrebljava u ogrevne svrhe, ili na pilanskim i drugim otpacima industrijske prerade drveta, koji se takođe upotrebljavaju kao ogrevni materijal. Sa porastom potrošnje električne energije, uglja i plina i sa racionalnom potrošnjom ogrevnog drveta, u poslednjim godinama povremeno se pojavljuju teškoće u plasmanu viškova »sitnog prostornog drveta«. Predviđene mere u sektoru uzgoja i eksploatacije šuma daće u narednom razdoblju velike količine »sitnog prostornog drveta«, naročito iz prerade. Zbog toga je i sirovinna baza za proizvodnju lesanita i iverastih ploča visoka, pa će i razvoj ove proizvodnje u manjoj meri zavisiti od sirovinke baze, a više od raspoloživih sredstava i mogućnosti povećanja potrošnje odnosno plasmana na inostranom tržištu.

PROIZVODNJA

Proizvodnja šper i panel ploča u Jugoslaviji je počela 1933. Pre II Svetskog rata postojale su tri tvornice za proizvodnju šper i panel ploča, i to: u Sremskoj Mitrovici sa godišnjim kapacitetom od oko 5.000 m³, na Rijeci sa kapacitetom od oko 11.000 m³ i u Pivki sa kapacitetom od oko 2.000 m³. Za vreme rata je teško oštećen pogon na Rijeci, ali je 1946 obnovljen, tako da je celokupna proizvodnja šper i panel ploča već u 1947 raspolagala gotovo istim kapacitetima kao i pre rata. Kasnije su svi ovi pogoni rekonstruisani (uveđena je savremena oprema) i prošireni, tako da sada raspolazu godišnjim kapacitetom od oko 30.000 m³. U 1953 je počela proizvodnja šper ploča u novopodignutoj tvornici drvnih ploča kod Sarajeva sa godišnjim kapacitetom od oko 12.000 m³, a u 1959 i proizvodnja šper i panel ploča u novopodignutim tvornicama u Kavadarcima, Sanici, Vrginomu Mostu i Kruševcu sa ukupnim godišnjim kapacitetom od oko 18.000 m³. U završnoj fazi izgradnje su i tvornice šper i panel ploča u Novom Mestu, Gospiću, Bjelovaru, Bosanskom Novom i Ivangradu sa ukupnim godišnjim kapacitetom od oko 20.000 m³. U pripremi je izgradnja tvornice drvnih ploča u Zvorniku godišnjeg kapaciteta od oko 6.500 m³ šper ploča. Pored toga, podignuti su i kapaciteti za proizvodnju panel ploča pri pilanskim kombinatima i tvornicama nameštaja u Zavidovićima, Donjem Vakufu, Deževu, Celju, Cerknici, Novoj Gorici, Zrenjaninu, Novoj Gradiški, Nikšiću i Slavonskom Brodu. Proizvodnjom šper i panel ploča u manjim količinama bave se još i neka druga preduzeća.

Završetkom objekata koji su u izgradnji, ukupni kapaciteti iznoseće oko 130.000 m³ godišnje proizvodnje, od čega oko 80.000 m³ šper i oko 50.000 m³ panel ploča.

Proizvodnja lesanit ploča počela je 1946 u tvornici u Ilirskoj Bistrici, čija je izgradnja završena 1945. Prvobitni kapacitet ove tvornice od oko 4.000 t godišnje povećan je rekonstrukcijom na oko 10.000 t godišnje. U 1953 počela je proizvodnja lesanit ploča u tvornici u Foči, godišnjeg kapaciteta 6.000 t tvrdih i 6.000 t poroznih (izolacionih) ploča i u tvornici drvnih ploča u Blažuju godišnjeg kapaciteta 7.000 t. U izgradnji je tvornica lesanit ploča u Ivangradu godišnjeg kapaciteta 12.000 t. U toku je rekonstrukcija u cilju povećanja proizvodnje lesanit ploča u tvornicama u Blažuju, Foči i Ilirskoj Bistrici.

Posle ovih rekonstrukcija i završene izgradnje tvornice u Ivangradu, raspolagaće se godišnjim kapacitetom proizvodnje od preko 60.000 t lesanit ploča.

Prvi pogoni za proizvodnju iverastih ploča su počeli sa proizvodnjom u 1959 u Kavadarcima kapaciteta oko 4.000 t godišnje i u Petrinji na bazi lanenih i kudelnih otpadaka kapaciteta oko 3.000 t godišnje. U toku je izgradnja tvornica iverastih ploča u Mojkovcu i Plevljama ukupnog godišnjeg kapaciteta 12.000 t, a u pripremnoj fazi izgradnje su tvornice u Zavidovićima i Srpskim Moravicama godišnjeg kapaciteta od oko 18.000 t. Završetkom njihove izgradnje raspolagaće se ukupnim kapacitetima proizvodnje iverastih ploča od oko 37.000 t godišnje. Pored ovoga, odobreni su investicioni programi i obezbeđena sredstva za izgradnju 15 novih tvornica iverastih ploča ukupnog godišnjeg kapaciteta oko 90.000 t i na bazi kudelnog otpada jedna tvornica kapaciteta 9.000 t godišnje.

Ukupni kapaciteti iverastih ploča iznosiće oko 138.000 t godišnje ili oko 212.000 m³.

Proizvodnja drvnih ploča je do 1953 pokazivala blag porast. Od 1954 raste bržim tempom, i tek u 1959 dostigla je osetniji porast u odnosu na dotadašnju proizvodnju (tabela 1).

TABELA 1 — STRUKTURA PROIZVODNJE DRVNIH PLOČA PO VRSTAMA 1939—1959

Godina	Šper	Panel	Lesanit	Iveraste	Svega	Indeks
						1959 1939
1939	13	3	—	—	16	100
Prosek 1947/1952	15	7	4	—	26	162
Prosek 1953/1958	25	15	10	—	50	342
1959	46	37	21	4	108	675

Podaci Udruženja industrije drveta Jugoslavije, Beograd 1959.

Ukupna proizvodnja drvnih ploča u 1959 je porasla u odnosu na proizvodnju iz 1953 za blizu 7 puta, pri čemu je porast proizvodnje šper ploča iznosio oko 3,5 puta, a panel ploča oko 12,3 puta. Proizvodnja lesanit i iverastih ploča pre rata nije postojala.

Na bazi takve proizvodnje stalno je rasla potrošnja drvnih ploča (tabela 2).

TABELA 2 — POTROŠNJA DRVNIH PLOČA 1939—1959

Godina	Godišnje	
	Ukupna potrošnja u hiljadama m ³	Na hiljadu stanovnika u m ³
1939	15	0,9
Prosek 1947/1952	22	1,3
Prosek 1953/1958	45	2,5
1959	92	5,0

Podaci Udruženja industrije drveta Jugoslavije, Beograd 1959.

Pre rata potrošnja drvnih ploča, koja je iznosila na 1.000 stanovnika oko 0,9 m³, bila je ograničena samo na šper i panel ploče, jer se lesanit i iveraste ploče nisu proizvodile u zemlji niti su se uvozile. U razdoblju 1947/1952 potrošnja drvnih ploča je iznosila na 1.000 stanovnika 1,3 m³ prosečno godišnje, a u periodu 1953/1958 potrošnja se udvostručuje prema 1947/1952, i iznosila je na 1.000 stanovnika 2,5 m³ prosečno godišnje. U 1959 potrošnja drvnih ploča iznosi 92.000 m³ ili oko 5,0 m³ na 1.000 stanovnika. Pored potrošnje šper, panel i lesanit ploča, u 1959 počinje potrošnja i iverastih ploča. Po vrstama ploča potrošnja na 1.000 stanovnika u 1959 je iznosila: šper ploča 2,1 m³, panel ploča 2,0 m³, lesanit ploča 0,7 m³ i iverastih ploča 0,2 m³.

Najveći potrošač drvnih ploča je industrija nameštaja i građevinska stolarija (vrata, plakari, unutrašnji uređaji zgrada). Manji deo se troši u mašinogradnji, u brodogradnji, i ostalom građevinarstvu. Dalji porast potrošnje drvnih ploča biće omogućen brzim razvojem proizvodnje nameštaja,

većom stanbenom izgradnjom i širom primenom drvnih ploča u ambalaži, kod građevinskog materijala i montažnih zgrada.

IZVOZ

Pre rata Jugoslavija je izvozila samo šper ploče u manjim količinama: nešto ispod 1.000 m³ godišnje. U razdoblju 1947/1956 izvoz šper ploča je iznosio prosečno godišnje preko 2.000 m³, u 1957 isto tako oko 2.000 m³, a posle toga raste uporedo s povećanjem proizvodnje i iznosio je u 1958 oko 4.000 m³ i u 1959 oko 6.000 m³. Izvoz lesanit ploča je počeo u 1951 sa oko 1.000 t. U razdoblju 1952/1956 prosečno godišnje se izvozilo oko 3.000 t lesanit ploča, posle čega je izvoz ovih ploča rastao, i to u 1957 oko 11.000 t, 1958 oko 8.000 t i 1959 oko 9.000 t (tabela 3)

TABELA 3 — VREDNOST IZVOZA DRVNIH PLOČA 1947—1959
(U hiljadama \$*)

G o d i n a	Šper	Lesanit	Svega	Indeks 1959
				1947—1956
Prosek 1947/1956	437	159	596	100
1957	317	977	1.294	215
1958	580	730	1.310	220
1959	920	831	1.751	291

* 1 \$ = 300 din.

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ 1959 i »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku br. 4/1960.

Izvoz drvnih ploča u 1959 se utrostručio prema 1947/1956. Dalji porast proizvodnje drvnih ploča posle 1959 omogućuje, i pored povećanja potrošnje u zemlji, znatno povećanje izvoza ne samo šper i lesanit ploča već i ostalih drvnih ploča.

Do 1957 šper i lesanit ploče su se izvozile u mali broj zemalja. U 1957 izvoz šper ploča se povećao na 13, a lesanit ploča na 17 zemalja. U 1958 broj zemalja u koje su se izvozile šper ploče povećao se na 18, a broj zemalja u koje su se izvozile lesanit ploče smanjio se na 12.

Najznačajniji uvoznici šper ploča u periodu 1957/1959 su bili: Mađarska, Egipat, DR Nemačka, Velika Britanija i Kipar. U 1959 u jugoslovenskom izvozu šper ploča učestvovali su: Mađarska sa 17%, Čehoslovačka sa 17%, DR Nemačka sa 17%, Egipat sa 16%, Velika Britanija sa 9%, SAD sa 8% i ostalih deset zemalja sa 16%.

Najznačajniji uvoznici lesanit ploča u periodu 1957/1959 su bili: Grčka, Mađarska, Čehoslovačka, Egipat, Francuska, Turska, Švajcarska i SR Nemačka. U 1959 u jugoslovenskom izvozu lesanit ploča učestvovali su: Grčka sa 25%, Čehoslovačka sa 24%, Mađarska sa 22%, Egipat, Švajcarska i SR Nemačka zajedno sa 20% i ostalih šest zemalja sa 9%.

IZVOR: Dokumentacija Udruženja industrije drveta Jugoslavije, Beograd 1959.

Ing. B. S.

SAVEZNI INSTITUT ZA REHABILITACIJU

Savezni institut za rehabilitaciju u Beogradu je najrazvijenija ustanova za rehabilitaciju invalida u zemlji. Njegovi osnovni zadaci su: obavljanje medicinske i profesionalne rehabilitacije invalida, naučno-istraživački rad u oblasti rehabilitacije, osposobljavanje stručnog kadra za rad na rehabilitaciji invalida i rad na organizaciji i razvoju službe rehabilitacije u zemlji.

Prihvatajući međunarodni program rehabilitacije, Jugoslavija je u saradnji sa Organizacijom ujedinjenih nacija osnovala u Beogradu 1952 Centar za rehabilitaciju.¹ Osnivanje ovog Centra, koji je jula 1957 pretvoren u Savezni institut za rehabilitaciju,² označilo je početak organizovanja savremene službe rehabilitacije u Jugoslaviji.

RAD NA MEDICINSKOJ I PROFESIONALNOJ REHABILITACIJI. U cilju obavljanja kompletne medicinske i profesionalne rehabilitacije, Institut ima sledeće organizacione jedinice: bolnička odeljenja, odeljenje za medicinsku rehabilitaciju sa osecima za fizio, hidro i radnu terapiju, odeljenje za profesionalnu rehabilitaciju sa otkomom za profesionalnu orijentaciju i radionicama (mašinsko-bravarskom, stolarskom, radiotehničkom, knjigovezačkom, štamparskom, časovničarskom i krojačkom), otkom za nastavu i otkom za unapređenje službe rehabilitacije.

Bolnička odeljenja Instituta raspolažu sa 95 postelja: muško odeljenje 45, žensko 20 i dečje odeljenje 30 postelja.

Medicinska rehabilitacija obavlja se u bolničkim odeljenjima, odeljenjima za fizio, hidro i radnu terapiju i u radionicama u produktivnom radu. Rehabilitacija se obavlja putem kineziterapije na suvu i u vodi, pomoću rada kao sredstva lečenja, sportskih igara i ostalih fizikalnih metoda, a obuhvata hirurško-ortopedsko-neurološke slučajeve u koje spadaju paraplegija (obostrana uzetost tela), hemiplegija (jednostrana uzetost tela), poliomielitis (dečja paraliza), cerebralna (moždana) paraliza, multipna skleroza, amputacija, urođena deformacija i drugo.

Do kraja 1959 u Institutu su medicinski osposobljavana 1.523 interna (od kojih gotovo dve trećine teških — nepokretnih) i 3.105 eksternih pacijenata. Među internim pacijentima bilo je 375 invalida sa amputiranim ekstremitetima, od kojih sa amputacijom jedne ruke 71, jedne noge 207, ruke i noge 17, obe ruke 28, obe noge 43, tri ekstremiteta 6 i sva četiri ekstremiteta 3.

Pomoću privremenih proteza, izrađenih u Institutu 1953, uprošćen je i ubrzan proces osposobljavanja pacijenata sa amputiranim donjim ekstremitetima. Pomoću tih proteza se pacijenti funkcionalno osposobljavaju i pripremaju za upotrebu definitivne proteze. Privremene proteze izrađuju, svaki za sebe, sami pacijenti u odeljenju radne terapije pod kontrolom lekara i radnih terapeuta.

Na medicinskoj rehabilitaciji putem produktivnog rada u radionicama za profesionalno osposobljavanje nalaze se svi invalidi koji treba da se vrate svom ranijem zanimanju.

U sprovođenju medicinske rehabilitacije Institut saraduje sa klinikama (Dečjom hirurškom, Neuro-psihijatrijskom, Neuro-hirurškom, Infektivnom, Vojnomedicinskom akademijom, Traumatološkom bolnicom) i drugim

zdravstvenim ustanovama u Beogradu, sa kojima utvrđuje najpodesnije metode lečenja, obavlja zajedničku kontrolu pacijenata, prikuplja statističke podatke o pacijentima i vrši analizu tih podataka u cilju objašnjavanja postignutih rezultata.

U odeljenju za *profesionalnu rehabilitaciju* osposobljavaju se dve vrste invalida: oni koji će se vratiti svom zanimanju i oni koji zbog posledica bolesti i povreda moraju preći na novo zanimanje.

Do kraja 1959 na profesionalnom osposobljavanju u Institutu bila su 262 pacijenta, od kojih su 174 osposobljena kao kvalifikovani i 88 kao polukvalifikovani radnici: metalostrugari i mašinbravari (33 kvalifikovana i 11 polukvalifikovanih), radiomehaničari (41 i 27), knjigovesici (55 i 23), štampari (16 i 13), stolari (3 i 1), ženski krojači (412 i kvalifikovani i polukvalifikovani radnici kožne galanterije (22 i 11).

U sprovođenju profesionalne rehabilitacije Institut saraduje sa zavodima za socijalno osiguranje, privrednim organizacijama, biroima za posredovanje rada i savetovalištem za izbor zanimanja (na izradi predloga za zakonske propise i na organizaciji uposlenja defektne dece), ortopedskim preduzećima (na usavršavanju ortopedskih pomoćnih sredstava), Crvenim krstom (na profesionalnoj rehabilitaciji tuberkuloznih bolesnika i slično) i drugim ustanovama i organizacijama.

Pošto veliki broj pacijenata kojima je potrebna rehabilitacija ne može biti stacioniran u ustanovama za rehabilitaciju, pri Institutu je 1956 osnovano *Savetovalište*, u kome odrasli pacijenti ili roditelji onesposobljene dece dobijaju savete u cilju rehabilitacije. U pregledu pacijenata i davanju saveta učestvuju ekipa koju sačinjavaju: lekar, medicinska sestra, fizio i radni terapeut, socijalni radnik i psiholog. Savetovalište radi jedanput, a po potrebi i dvaput nedeljno. Kroz njega je od jula 1956 do kraja 1959 prošlo 1.800 pacijenata.

NAUČNO-ISTRAŽIVAČKI RAD U OBLASTI REHABILITACIJE. U naučno-istraživačkom radu u oblasti rehabilitacije invalida Institut je postigao značajne rezultate: izrađene su privremene proteze sa slobodnim kolonom za potkolene amputacije, privremene proteze za nadlakat sa pasivnim pokretom u laktu, privremene proteze za aktivni pokret u laktu nezavisno, a po potrebi istovremeno sa pokretom šake, prototip sprave za istovremeno merenje obima svih pokreta stopala, i pokretni sto za omogućavanje ekstenzije kičmenog stuba pri raznim položajima i nagibima; usavršene su domaće proteze za gornje ekstremitete (definitivne) koje su sada u seriskoj proizvodnji (»Rudo«); dati su nacrti za definitivnu protezu novog tipa za amputaciju većeg dela stopala; u testiranju mišićne snage unesene su neke novine i dati izvesni testovi za malu decu; analizirano je više kompleksnih pokreta koji se koriste tokom tretmana invalida; ispitivane su funkcije nekih mišića putem elektromiografa i izrađen je kriterijum za primenu ekstenzionog metoda kod diskusijama na osnovu rada sa većim brojem bolesnika. U toku je rad na proučavanju principa doziranja u kineziterapiji i načina kontrolisanja ostvarene doze.

OSPOSOBLJAVANJE STRUČNOG OSOBLJA ZA RAD NA REHABILITACIJI INVALIDA. Kroz duže ili kraće kurseve ili seminare u Institutu je osposobljeno za rad na rehabilitaciji invalida: 149 fizioterapeuta; 103 radna terapeuta, 40 lekara iz ustanova za rehabilitaciju, fabričkih lekara i lekara socijalne pedijatrije, 264 referenta iz odeljenja narodnih odbora za socijalnu zaštitu, 160 službenika biroa za posredovanje rada, 78 medicinskih sestara i 58 savetodavaca za izbor zanimanja, članova invalidskih komisija socijalnog osiguranja.

Kursevi za fizio i radne terapeute su šestomesečni, za lekare šestomesečni i tromesečni i za medicinske sestre tromesečni i jednomesečni. Seminari traju 7 ili 14 dana.

U cilju razmene mišljenja i iskustava, usavršavanja i okupljanja stručnih kadrova koji se bave rehabilitacijom, Institut dvaput godišnje organizuje seminare na kojima se u referatima i diskusiji tretiraju aktuelna pitanja kao

¹ Radi organizovanja savremene rehabilitacije onesposobljenih lica, jugoslovenska vlada je još 1951 zatražila pomoć Ujedinjenih nacija, koje su iste godine uputile svog eksperta dr Henry Kessler-a sa zadatkom da ispita mogućnosti za organizaciju službe rehabilitacije u Jugoslaviji. Ugovor između Organizacije ujedinjenih nacija i vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije o osnivanju Centra zaključen je 10 aprila 1952. Prema odredbama Ugovora Ujedinjene nacije su isporučile Centru opremu u vrednosti od 70.000 dolara, a jugoslovenska vlada obezbedila smeštaj za 36 internih i tretman za 100 eksternih pacijenata.

² Uredba Saveznog izvršnog veća o Saveznom institutu za rehabilitaciju, »Službeni list FNRJ«, br. 30/57.

što su: rehabilitacija amputiranih, principi terapije radom, rehabilitacija obolelih od cerebralne paralize i poliomielitisa, uloga socijalne službe i psihologije u procesu rehabilitacije, određivanje radne sposobnosti defektnih osoba i druga.

RAD NA ORGANIZACIJI I RAZVOJU SLUŽBE REHABILITACIJE U ZEMLJI. Institut pruža značajnu pomoć u organizaciji i razvoju službe rehabilitacije u zemlji.

Idejne skice za tipizirana odeljenja za rehabilitaciju pri bolnicama, spiskovi standardne opreme izrađeni u Institutu kao i iskustva Instituta pomogli su mnogim bolnicama u osnivanju odeljenja za rehabilitaciju. Institut je učestvovao u izradi Nacrta zakona o invalidskom osiguranju, Nacrta zakona o ratnim vojnim invalidima, pripremanju propisa za određivanje radne sposobnosti defektnih osoba, u izradi liste telesnih oštećenja, sastavljanju školskih programa za stručne kadrove u rehabilitaciji i drugog.

U Beogradu i mnogim mestima u zemlji Institut je u okviru lekarskih društava, na sastancima lekara domova zdravlja, u socijalnom osiguranju i preduzećima organizovao predavanja i prikazivao filmove iz oblasti medicinske i profesionalne rehabilitacije.

Institut izdaje stručni časopis »Povratak u život« koji obrađuje probleme iz oblasti rehabilitacije. Institut izdaje i brošure, kao što su: »Savremena rehabilitacija«, »Rehabilitacija obolelih od poliomielitisa i cerebralne paralize«, »Problem tuberkulozno obolelih«, »Problem amputiranih«, »Značaj kineziterapije, psihologije, socijalne službe u procesu rehabilitacije« i druge.

Institut je za lekare, fizio i radne terapeute izradio i objavio priručnik »Testiranje mišićne snage«, »Osnovi kineziologije«, »Uvod u kineziterapiju«, »Kineziterapija oboljenja nervnog sistema«.

STRUČNI KADAR INSTITUTA. Stručni kadar Instituta sačinjavaju: 10 stalnih lekara specijalista i na specijalizaciji; 4 konsultanta, profesora medicinskog fakulteta; 6 medicinskih sestara; 11 bolničara; 5 negovateljica;

2 fizioterapeuta; 12 radnih terapeuta; 4 socijalna radnika; 2 psihologa; 1 logoped; 2 majstora protetičara; 1 mašinski inženjer; 8 majstora instruktora; 2 nastavnika za školsku nastavu i 2 prevodioca za engleski i francuski jezik. Stručni kadrovi Instituta osposobljavani su na obaveznim seminarima, kursovima, predavanjima, putem filmova i praktičnim radom, kao i slanjem u inostranstvo od tri do šest meseci.

UPRAVLJANJE I FINANSIRANJE. Institutom upravlja Upravni odbor, kao kolektivni organ društvenog upravljanja, upravnik i stručni kolegijum.

Upravni odbor Instituta ima 9 članova, uključujući upravnik Instituta, koji je po svom položaju član Upravnog odbora. Dva člana Upravnog odbora bira radni kolektiv Instituta, po jednog člana delegiraju Savezni zavod za socijalno osiguranje i Centralni odbor Saveza ratnih vojnih invalida Jugoslavije, a ostale članove imenuje Savezno izvršno veće.

Upravnik Instituta je dr Miroslav Zotović.

Stručni kolegijum je savetodavno telo upravnika po svim stručnim i organizacionim pitanjima Instituta.

Institut je ustanova sa samostalnim finansiranjem. Međutim, naučno-istraživački rad, troškovi organizacije službe rehabilitacije u zemlji i troškovi odeljenja za profesionalnu rehabilitaciju službe finansiraju se iz saveznog budžeta. Iz saveznog budžeta finansira se i investiciona izgradnja za koju je do kraja 1959 dato 431,363.000 din.

Institut vrši razmenu članaka i knjiga i putem dopisivanja menja iskustva sa znatnim brojem sličnih institucija u inostranstvu.

U toku godine Institut poseti prosečno 1.300 lica, uglavnom lekara, socijalnih radnika, psihologa, medicinskih sestara, fizio i radnih terapeuta, slušalaca viših pedagoških škola i drugih koji žele da se upoznaju sa Institutom. Među njima je gotovo jedna trećina iz stranih zemalja.

dr M. Z.

POLJOPRIVREDNI FAKULTETI

Poljoprivredni fakulteti u Jugoslaviji su naučne i najviše nastavne ustanove za obrazovanje i stručno usavršavanje poljoprivrednih stručnjaka i naučnu obradu problema u poljoprivredi. Njihov zadatak je takođe da unapređuju poljoprivredne nauke i nastavu, kao i da rade na unapređenju poljoprivredne proizvodnje. Školske 1959/60 u Jugoslaviji postoje: poljoprivredni fakulteti u Beogradu, Zagrebu, Novom Sadu i Sarajevu; Poljoprivredno-šumarski u Skopju i Poljoprivredno-šumarsko-veterinarski fakultet u Ljubljani.

Poljoprivredni fakultet u Beogradu je najstariji fakultet ove vrste u zemlji. Osnovan je 1853 u sastavu Velike škole. Godine 1932 je reorganizovan u Poljoprivredno-šumarski fakultet, iz koga je 1949 izdvojen samostalni Poljoprivredni fakultet. Fakultet ima četiri oteka: ratarski, stočarski, voćarsko-vinogradarski i oteku prerade poljoprivrednih proizvoda.

Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu je najmlađi poljoprivredni fakultet: osnovan je 1954 u sastavu Univerziteta u Beogradu. Fakultet ima tri oteka: ratarski, stočarski i voćarsko-vinogradarski.

Poljoprivredni fakultet u Zagrebu osnovan je 1886 sa sedištem u Križevcima kao odeljak Akademije za šumarstvo. U sastav Univerziteta u Zagrebu uključen je kao poljoprivredno-šumarski fakultet školske 1919/20, iz koga je školske 1958/59 izdvojen samostalan Poljoprivredni fakultet sa tri oteka: ratarskim, voćarsko-vinogradarsko-vrtlarskim i stočarskim.

Poljoprivredni fakultet u Sarajevu osnovan je školske 1947/48 kao Poljoprivredno-šumarski fakultet. Fakultet je nastao iz dotadašnje Visoke poljoprivredne škole za planinsko gazdovanje, koja je osnovana 1946/47. Prve školske godine fakultet je radio kao samostalan Poljoprivredno-šumarski fakultet, a školske 1948/49 ušao je u sastav novoosnovanog Univerziteta u Sarajevu. Školske 1958/59 izdvojen je iz Poljoprivredno-šumarskog fakulteta samostalan Poljoprivredni fakultet sa stočarskim, ratarskim i voćarsko-vinogradarskim osecima.

Poljoprivredno-šumarski fakultet u Skopju osnovan je školske 1947/48 i sledeće školske godine uključen u asstav novoosnovanog Univerziteta u Skopju. Poljoprivredni oteku fakulteta ima tri smeru: biljne, stočarske i voćarsko-vinogradarske proizvodnje.

Poljoprivredno-šumarsko-veterinarski fakultet u Ljubljani imao je u svom razvoju nekoliko faza. Osnovan je 1947/48 kao Poljoprivredni fakultet u sastavu Univerziteta u Ljubljani; 1949/50 izdvojen je iz sastava Univerziteta i reorganizovan u samostalni Poljoprivredno-šumarski fakultet, pri kome je 1953/54 osnovan i veterinarski oteku; 1954/55 ponovo je uključen u sastav Univerziteta u Ljubljani kao Poljoprivredno-šumarsko-veterinarski fakultet. Na poljoprivrednom oteku Fakulteta izrada diplomskog rada na četvrtoj godini usredsređena je na pedološki, ratarski, vrtlarski, stočarski, mlekarški, voćarski, vinogradarski, ekonomski i agrotehnički smer.

NASTAVA I REŽIM STUDIJA

Redovna nastava traje na svim poljoprivrednim fakultetima odnosno poljoprivrednim osecima četiri godine odnosno osam semestara i izvodi se prema nastavnim planovima i programima u obliku predavanja, seminara, laboratorijskih i drugih vežbi, kao i putem stručne prakse na poljoprivrednim gazdinstvima.

Do školske 1959/60 nastava se delila na posebne oteke (ratarski, stočarski i voćarsko-vinogradarski) samo na Poljoprivrednom fakultetu u Beogradu, a ostali poljoprivredni fakulteti imali su jednosmernu nastavu opšteg

tipa. Posle donošenja Preporuke Savezne narodne skupštine o stvaranju daljih uslova za redovno obrazovanje visokokvalifikovanih stručnjaka na fakultetima, usmeravanje studija (deljenje na oteke) razmatrano je na nekoliko interakultetskih konferencija poljoprivrednih fakulteta. Novim statutima, donesenim tokom 1959 i početkom 1960, na svim poljoprivrednim fakultetima, osim Ljubljanskog, nastava je podeljena na oteke (smerove): ratarski, stočarski i voćarsko-vinogradarski, a na Poljoprivrednom fakultetu u Beogradu, pored ovih, osnovan je još i oteku prerade poljoprivrednih proizvoda sa dve grupe: prerada biljnih sirovina i prerada stočnih sirovina (na Fakultetu u Beogradu, osim toga, ratarski oteku ima izdvojenu grupu — zaštita bilja). Nastava na pojedinim osecima fakulteta u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu odvaja se od početka studija (na Fakultetu u Beogradu na grupi zaštita bilja i oteku prerade poljoprivrednih proizvoda na trećoj nastavnoj godini). Na fakultetima u Skopju i Novom Sadu prva nastavna godina je zajednička za sva tri oteka; nastava se odvaja od druge godine. Na Fakultetu u Ljubljani nastava se odvaja po osecima tek na četvrtoj godini; pored zajedničkih predmeta, posebno se obrađuje grupa predmeta iz kojih se radi samo diplomski rad iz jednog od devet smerova: pedološki, ratarski, vrtlarski, stočarski, mlekarški, voćarski, vinogradarski, ekonomski i agrotehnički.

Na svim fakultetima, osim u Zagrebu, predaje se prosečno po 24—26 predmeta na svakom oteku i drži 17—29 časova predavanja i vežbanja nedeljno. Na Fakultetu u Zagrebu broj predmeta se kreće od 30 do 32 na svakom oteku, a broj časova predavanja i vežbanja od 30 do 34.

Na poljoprivrednim fakultetima uglavnom se predaju sledeći predmeti: Hemija (Biohemija i Agrohemija), Pedologija, Genetika, Oplemenjivanje bilja, Ratarstvo, Stočarstvo, Mlekarstvo, Voćarstvo, Vinogradarstvo, Mikrobiologija, Zaštita bilja, Poljoprivredne mašine, Prerada poljoprivrednih proizvoda, Ekonomika poljoprivrede, Statistika, Kalkulacija s knjigovodstvom, Organizacija poljoprivrednih gazdinstava i dr.

Ispitni rokovi su na fakultetima u Beogradu i Novom Sadu slobodni — u dogovoru sa nastavnikom, a na ostalim fakultetima ispiti se polažu u tri ispitna roka. Ispiti su praktični i teoriski, usmeni i pismeni, pojedinačni i skupni.

Stručna praksa na poljoprivrednim gazdinstvima obavezna je na svim fakultetima: u Skopju ulazi u nastavni plan i izvodi se svake nedelje po 5 časova, u Beogradu i Novom Sadu traje tri meseca, u Zagrebu 75 dana i u Sarajevu 65 dana u toku studija.

Izrada diplomskog rada (i njegova odbrana) je obavezna na fakultetima u Beogradu, Ljubljani, Skopju i Novom Sadu. Na fakultetima u Zagrebu i Sarajevu dobija se diploma o završenom fakultetu posle položenih propisanih ispita i obavljene predviđene prakse.

Diplomirani student poljoprivrednog fakulteta stiće titulu inženjera poljoprivrede.

Zaključno sa školskom 1959/60 na poljoprivrednim fakultetima ne postoji režim vanrednog studiranja.

Poslediplomska nastava. U statutima svih poljoprivrednih fakulteta predviđena je poslediplomska nastava, i to u sledećim oblicima: za naučno usavršavanje, stručno usavršavanje i specijalizaciju.

Nastava za naučno usavršavanje osposobljava kandidate za samostalan naučni rad putem produbljenijeg i svestranijeg proučavanja teoretskih problema određene naučne poljoprivredne oblasti i upozna je kandidate s najnovijim teoretskim tekovinama i metodima u toj oblasti. Ovaj oblik poslediplomske nastave traje najmanje godinu dana (dva semestra) i služi i kao priprema doktorata.¹

Nastava za stručno usavršavanje priprema kandidate da samostalno primenjuju metode određene naučne oblasti u svom stručno-praktičnom radu i traje obično petnaest dana.

Svrha nastave za specijalizaciju je dopunska razrada teoretskog i praktičnog znanja iz pojedinih predmeta ili

¹ U razdoblju 1945—1958 na poljoprivrednim fakultetima doktorat nauka steklo je 114 (u razdoblju 1936—1940 — 19) lica.

grupe predmeta u cilju povećanja efikasnosti rada u određenoj poljoprivrednoj oblasti. Ova nastava traje najmanje godinu dana (dva semestra).

Do školske 1959/60 posle diplomsku nastavu imali su samo poljoprivredni fakulteti u Beogradu (od školske 1956/57) i Zagrebu (od školske 1957/58). Školske 1956/57 i 1957/58 na Fakultetu u Beogradu postojao je samo jednogodišnji kurs specijalizacije iz fitopatologije i entomologije namenjen inženjerima agronomije. U školskoj 1959/60 fakultet je organizovao tri posle diplomski kursa: jednogodišnji iz oblasti proučavanja zemljišta, jednogodišnji iz ekonomije poljoprivrednih gazdinstava i šestomesečni iz oblasti prerade poljoprivrednih sirovina. Na Poljoprivrednom fakultetu u Zagrebu tokom školske 1957/58 i 1958/59 održano je više kratkih posle diplomskih kurseva za stručno usavršavanje inženjera agronomije: iz fitopatologije i entomologije.

U školskoj 1959/60 održani su ili se drže sledeći posle diplomski kursevi za poljoprivredne stručnjake iz cele zemlje: na Poljoprivrednom fakultetu u Beogradu: kurs iz oblasti poljoprivredne ekonomike u trajanju od dva meseca pri Katedri za poljoprivrednu ekonomiku; kurs iz oblasti prerade voća i povrća u trajanju od jednog semestra (6 meseci) pri Zavodu za preradu voća i povrća i kurs iz oblasti proučavanja zemljišta u trajanju od jednog semestra pri Katedri nauke o zemljištu; na Poljoprivrednom oteku Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Skopju: kurs iz oblasti voćarstva i vinogradarstva u trajanju od jednog semestra pri Katedri za voćarstvo i vinogradarstvo. Inicijativu za održavanje ovih kurseva dala je Zajednica jugoslovenskih univerziteta, a prihvatili su je republičke poljoprivredno-šumarske komore i Savez poljoprivredno-šumarskih komora Jugoslavije.

U školskoj 1959/60 svi fakulteti vrše pripreme za organizovanje posle diplomskih studija u obliku jednogodišnjih kurseva. Predviđa se takođe i održavanje kraćih kurseva za stručno usavršavanje u trajanju od nekoliko nedelja ili meseci, a namenjeni su ne samo onima koji su završili redovne studije na fakultetu, već i visokokvalifikovanim radnicima, tehničarima i drugim poljoprivrednim stručnjacima.

STUDENTI

Od školske 1959/60 na poljoprivredne fakultete mogu se upisati² građani koji su završili sledeće škole: gimnaziju ili njoj ravnu opšteobrazovnu školu; srednju poljoprivrednu školu opšteg smera ili specijalizovanu (ratarski, stočarski, duvanski, voćarsko-vinogradarski i sl. tehničari); srednju stručnu školu blisku poljoprivrednim školama, kao što su: hidrotehničke, šumarske i sl.; nižu poljoprivrednu školu koja je trajala najmanje tri godine i u koju se upisivalo sa završenom osmogodišnjom školom opšteg obrazovanja, ukoliko polože ispit za proveravanje znanja odnosno prijemni ispit iz predmeta koji su od naročitog značaja za studiranje na poljoprivrednim fakultetima (biologija, hemija i dr.); građani koji nemaju nijednu od prethodnih škola, ukoliko su proveli najmanje četiri godine na uspešnom praktičnom radu u poljoprivrednim organizacijama ili ustanovama i ako polože poseban prijemni ispit iz matematike, biologije, hemije, fizike, maternjeg jezika i jednog stranog jezika, a prema nastavnim programima gimnazijske mature ili završnog ispita poljoprivredne škole.

Pre školske 1959/60 godine uslovi za upis na pojedine poljoprivredne fakultete bili su različiti i određivani su prema broju kandidata za upis odnosno kapacitetima pojedinih fakulteta.

Do školske 1955/56 na fakultete su se mogli upisivati kandidati sa završenom gimnazijom ili odgovarajućom srednjom stručnom školom, na pojedinim fakultetima bez ikakvih uslova i ograničenja, dok je na drugim (na osnovu univerzitetskih ili fakultetskih odluka), zbog uskladjivanja broja kandidata sa nastavnim i prostorno-materijalnim mogućnostima fakulteta, upis bio regulisan prijemnim ispitima, konkursima i drugim

posebnim uslovima. Svršeni učenici srednjih stručnih i njima sličnih škola morali su jedno vreme kao uslov za upis na pojedine fakultete imati najmanje jednogodišnju praksu na poljoprivrednim dobrima odnosno u proizvodnji. Na nekim fakultetima bili su u razdoblju 1955/56 — 1958/59 organizovani posebni tečajevi (naprimer iz latinskog jezika) u toku prve godine studija radi u potpunijeg znanja svršenih učenika srednjih stručnih škola.

Posle donošenja Opšteg zakona o univerzitetima, od školske 1955/56 godine na poljoprivredne fakultete mogla su se upisati, osim lica koja su završila gimnaziju sa položenim višim tečajnim ispitom, i lica koja su završila jednu od sledećih škola: srednju poljoprivrednu školu (poljoprivredni tehnikum), srednju poljoprivredno-mašinsku (poljoprivredno-mašinski tehnikum), srednju ribarsku i srednju duvansku školu (duvanski tehnikum).

U razdoblju 1954/55—1959/60 na poljoprivredne fakultete upisivano je godišnje prosečno 1.236 novih studenata (tabela 1).

TABELA 1 — KRETANJE BROJA NOVOUPISANIH STUDENATA NA POLJOPRIVREDNIM FAKULTETIMA 1954/55 — 1959/60

Školska godina	Ukupno	Beograd	Zagreb	Ljubljana	Sarajevo	Skopje	Novi Sad
1954/55	906	312	112	58	75	131	218
1955/56	632	226	125	42	45	95	99
1958/59	1.702	574	468	82	164	162	252
1959/60	1.732	575	306	96	212	185	358

Smanjenje broja upisanih studenata na prvoj godini studija u školskoj 1955/56 bilo je posledica obaveznog polaganja prijemnog ispita prilikom upisa. Školske 1957/58, međutim, upis je bio slobodan (bez prijemnog ispita) pa je i broj novoupisanih studenata gotovo utrostručen.

U odnosu na školsku 1938/39 u kojoj je na poljoprivredno-šumarskim fakultetima³ bilo ukupno 1.166 studenata, broj studenata samo poljoprivrednih fakulteta odnosno oteka u školskoj 1959/60 je veći za više od četiri puta (tabela 2).

TABELA 2 — KRETANJE UKUPNOG BROJA STUDENATA NA POLJOPRIVREDNIM FAKULTETIMA 1954/55 — 1959/60

Školska godina	Ukupno	Beograd	Zagreb	Ljubljana	Sarajevo	Skopje	Novi Sad
1938/39*	1.166	593	573	—	—	—	—
1954/55	1.938	679	338	212	210	281	218
1955/56	1.975	594	408	169	214	361	229
1956/57	1.982	445	456	177	326	389	189
1957/58	3.316	1.249	602	211	268	475	511
1958/59	3.993	1.429	872	241	398	463	590
1959/60	4.594	1.623	860	261	523	573	754

* Podaci o broju studenata poljoprivredno-šumarskih fakulteta.

Na poljoprivrednim fakultetima nalazi se 5,54 % od ukupnog broja studenata na svim fakultetima, a 6,61% od ukupnog broja redovnih studenata (školske 1959/60 na svim fakultetima u zemlji bilo je ukupno 82.924 studenta, od kojih 69.486 redovnih).

Po socijalnom sastavu studenti poljoprivrednih fakulteta su u najvećem broju deca poljoprivrednika, zatim službenika i radnika (tabela 3).

TABELA 3 — STRUKTURA STUDENATA POLJOPRIVREDNIH FAKULTETA PO SOCIJALNOM SASTAVU (U %)

Školska godina	Zanimanje roditelja					
	poljoprivrednici	službenici	radnici	zanatlije	slobodne profesije	ostali
1954/55	47,73	30,91	8,41	3,71	1,09	8,15
1958/59	42,33	27,34	14,06	3,45	0,42	12,40

* Nema odvojenih podataka o broju studenata poljoprivrednog oteka.

² Odluka Saveznog izvršnog veća o konkursima i uslovima za upis na fakultete, visoke škole i umetničke akademije (»Službeni list FNRJ«, br. 12/59).

U razdoblju 1949—1959 na poljoprivrednim fakultetima je *diplomiralo* ukupno 4.445 studenata ili prosečno 404 godišnje. U odnosu na predratni period, broj diplomiranih u jednoj školskoj godini povećao se u proseku za 17 puta (u razdoblju 1936—1940 na tadašnja dva poljoprivredno-šumarska fakulteta diplomiralo je ukupno 120 ili prosečno 24 studenta godišnje). Međutim, broj diplomiranih je ispod mogućeg proseka. U redovnom roku studije završava neznatan broj studenata. Od ukupnog broja diplomiranih 1957, naprimer, diplomiralo je na vreme (za 4 godine) samo 2%, a posle 8 i više godina 47,2%. Prosečno trajanje studija iste godine iznosilo je 6,8 godina.

NASTAVNO OSOBLJE

Odnos između broja nastavnog osoblja i broja studenata na poljoprivrednim fakultetima je uglavnom zadovoljavajući. Na jednog nastavnika dolazi prosečno oko 20 studenata. Međutim, odnos između broja nastavnika i broja fakultetskih saradnika je nepovoljan: na svim poljoprivrednim fakultetima ima 198 nastavnika i 226 saradnika odnosno u proseku svaki nastavnik ima samo po jednog saradnika u nastavi (tabela 4).

TABELA 4 — NASTAVNICI I SARADNICI U NASTAVI KRAJEM 1959 PO FAKULTETIMA

Sedište fakulteta	Ukupno nastavnici i saradnici	Nastavnici				Fakultetski saradnici			
		redovni profesori	vanredni profesori	docenti	honorarni nastavnici	asistenti	naučni i stručni saradnici	honorarni saradnici	
Ukupno	424	41	59	60	38	195	11	20	
Beograd	110	10	15	21	—	61	3	—	
Zagreb	66	5	6	11	9	33	2	—	
Ljubljana	59	8	9	7	6	26	2	1	
Sarajevo	60	8	10	7	7	23	—	5	
Skopje	56	5	12	6	3	25	—	5	
Novi Sad	73	5	7	8	13	27	4	9	

Podaci godišnjih izveštaja pojedinih fakulteta za školsku 1958/59.

Veći broj predmeta uglavnom je bez dovoljnog broja asistenta (neki bez ijednog), tako da, pored nastave, nastavnici obavljaju i vežbe.

FAKULTETSKE USTANOVE

Fakultetske ustanove služe u prvom redu potrebama nastave na fakultetu, a zatim za naučni rad nastavnog osoblja i fakultetskih saradnika. Pored toga, mnoge katedre odnosno zavodi na pojedinim fakultetima učestvuju u rešavanju raznih problema od interesa za poljoprivredne organizacije i ustanove.

Krajem 1959 bilo je na poljoprivrednim fakultetima ukupno 77 takvih fakultetskih ustanova, i to:

— u Beogradu 12: Katedra nauka o zemljištu, Katedra ratarstva, Katedra voćarstva i vinogradarstva, Katedra stočarstva, Katedra zaštite bilja, Katedra tehnologije poljoprivrednih proizvoda, Katedra ekonomike poljoprivrede, Ratarska ogledna stanica, Voćarsko-vinogradarska ogledna stanica »Radmilovac«, Stočarska ogledna stanica »Crvenka«, Laboratorija sa fotodokumentacijom i Centralna biblioteka;

— u Zagrebu 24: Zavod za voćarstvo i vinogradarstvo, Zavod za poljoprivrednu tehnologiju, Zavod za botaniku, Zavod za vinarstvo, Zavod za odgajanje životinja, Zavod za ishranu stoke, Zavod za veterinarstvo, Zavod za laktologiju, Zavod za mikrobiologiju, Zavod za oplemenjivanje bilja i genetiku, Zavod za entomologiju, Zavod za ishranu bilja, Zavod za pedologiju, Zavod za agrohemiju, Zavod za fitopatologiju, Zavod za poljoprivredne mašine i oruđa, Zavod za geodeziju, Zavod za organizaciju poljoprivredne proizvodnje, Zavod za specijalnu proizvodnju bilja, Zavod

za povrtarstvo i cvečarstvo, Zavod za melioracije, Kabinet za matematiku, Kabinet za petrografiju i geologiju, Poljoprivredno ogledno dobro »Maksimir« i Centralna biblioteka;

— u Ljubljani 11: Katedra za hemiju, Katedra za biologiju, Katedra za pedologiju, Katedra za ratarstvo, Katedra za stočarstvo, Katedra za voćarstvo, Katedra za vinogradarstvo i vinarstvo, Katedra za poljoprivredne kalkulacije, Katedra za agrarnu politiku, Katedra za poljoprivredne melioracije i Biblioteka;

— u Sarajevu 12: Katedra hemije i tehnologije, Katedra pedologije, Katedra zaštite bilja i mikrobiologije, Katedra biljne proizvodnje, Katedra voćarstva i vinogradarstva, Katedra stočarske proizvodnje, Katedra ekonomike i organizacije proizvodnje, Katedra botanike i zoologije, Poljoprivredno ogledno dobro »Slatina«, Ogledno dobro »Butmir«, Planinsko ogledno dobro »Gvozno« i Biblioteka;

— u Skopju 10: Katedra za biologiju, Katedra za hemiju i pedologiju, Katedra za zaštitu bilja, Katedra za opšte ratarstvo, Katedra za specijalno ratarstvo, Katedra za stočarstvo, Katedra za voćarstvo i vinogradarstvo, Katedra za poljoprivrednu ekonomiku, Poljoprivredno ogledno dobro »Trubarevo« i Centralna biblioteka;

— u Novom Sadu 8: Katedra za ratarstvo, Katedra za stočarstvo, Katedra za vinogradarstvo i voćarstvo, Katedra za zaštitu bilja, Katedra za zemljište i ishranu bilja, Katedra za ekonomiku poljoprivrede, Katedra za poljoprivrednu tehniku i Centralna biblioteka.

Ogledna dobra poljoprivrednih fakulteta prvenstveno služe izvodenju praktičnog dela redovne nastave ovih fakulteta, kome je novim nastavnim planovima i programima posvećena znatna pažnja (odnos časova teoriske i praktične nastave je podjednak), zatim nastavnim osoblju za postavljanje i praćenje naučno-istraživačkih ogleda.

Ona, međutim, imaju značajnu ulogu i za unapređenje i modernizaciju poljoprivredne proizvodnje na širem području. Na njima se primenom savremenih agrotehničkih sredstava, hemizacije i mehanizacije postižu veći prinosi. Ona, osim toga, okolnim zadružnim i individualnim gazdinstvima pružaju stručnu pomoć. Ogledna dobra redovno učestvuju u takmičenjima za visoke prinose ratarskih proizvoda (pšenice i kukuruza), kao i na izložbama stočarskog i voćarsko-vinogradarskog materijala.

PERSPEKTIVNI RAZVOJ

Prema nepotpunim podacima u Jugoslaviji je krajem 1958 bilo ukupno 4.200 inženjera poljoprivrede, odnosno u proseku jedan inženjer poljoprivrede na preko 2.000 ha obradive površine. Moderna poljoprivreda zahteva, međutim, najmanje jednog inženjera poljoprivrede na 300 do 400 ha obradivih površina. Prema proračunu Saveznog zavoda za plan, da bi se zadovoljile potrebe u visokokvalifikovanim poljoprivrednim stručnjacima, potrebno je da u razdoblju 1960—1966 studije na poljoprivrednim fakultetima završava prosečno 820 studenata godišnje ili 416 studenata više nego u razdoblju 1949—1959. U tom cilju je na međufakultetskim konferencijama poljoprivrednih fakulteta (januara 1960 u Novom Sadu i februara 1960 u Beogradu) prihvaćen predlog zajedničke komisije Savezne narodne skupštine i Saveznog izvršnog veća da se na svim fakultetima nastava organizuje u tri stupnja (od kojih bi svaki činio završno školovanje), i da se na svim fakultetima na kojima je to moguće uvede vanredno studiranje. Organizovanje nastave na tri stupnja i omogućavanje vanrednog studiranja biće sprovedeno na svim poljoprivrednim fakultetima od školske 1960/61.

Proširuje se takođe mreža poljoprivrednih fakulteta. Izvršno veće Bosne i Hercegovine prihvatilo je predlog da se školske 1960/61 otvori poljoprivredni fakultet u Banjoj Luci.

IZVOR: Bilteni SZS, br. 2, 10, 20, 27, 35, 39, 50, 59, 94, 156; saopštenja SZS, br. 20/60; komunikacije SZS, br. 37/60 i statuti i godišnji izveštaji fakulteta za školsku 1958/59.

D. P. — B. D.

SLOBODNE AKTIVNOSTI UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Slobodne aktivnosti učenika¹ predstavljaju, pored nastave, veoma značajan vid obrazovno-vaspidnog delovanja škole i društvenih organizacija. One obuhvataju vannastavne oblike rada i delatnosti učenčkih organizacija koji služe razvijanju društvenog, stručnog, kulturnog, zabavnog, tehničkog i fiskulturnog života učenika u školi.

Slobodne aktivnosti postoje u svim školama, a naročito su razvijene u opšteobrazovnim, posebno u osnovnoj školi.

U osnovnoj školi postoje sledeći oblici slobodnih aktivnosti učenika: stručne («naučne») grupe, organizacije za proizvodni i društveno-korisni rad, organizacije za tehničko obrazovanje, organizacije za fizičku kulturu i kulturno-prosvetne organizacije i sekcije.

Delatnost ovih učenčkih organizacija, u koje se uključuju i aktivnosti razrednih pionirskih organizacija, objedinjuje se u većini škola u okviru pionirskog odreda škole.

Članstvo u učenčkim organizacijama je dobrovoljno, a rad se zasniva na principu učenčke samouprave. Učenčkim organizacijama pružaju pomoć nastavnici određeni od strane nastavničkog veća, pionirski instruktori ili društveni radnici koje angažuje savet pionira.

NASTANAK I RAZVOJ. Slobodne aktivnosti učenika izrasle su iz ranijih oblika delatnosti pionirske i omladinske organizacije u školama (literarne, dramske, folklorne i druge sekcije), zatim Društva za telesno vaspitanje »Partizan«, Narodne tehnike, Crvenog krsta i drugih društvenih organizacija. U razdoblju prvih mera na reformi škole (1953—1956) pojavili su se i oblici koji su pomagali učenicima da proširuju svoja znanja i da ih aktualiziraju, t.zv. stručne i naučne grupe (karakteristične za gimnaziju), a zatim, od školske 1954/1955 i 1955/1956, i organizacije koje omogućuju intenzivnije povezivanje sa životom sredine i upućivanje učenika u proizvodni i drugi društveno korisni rad (učenčke zadruge i radne brigade), kao i drugi oblici koji odgovaraju potrebama savremenog vaspitanja i zadovoljavaju nova interesovanja dece i omladine: đački univerziteti, filmski klubovi, redakcije đačkih školskih listova i časopisa, seleniti i dr.

Od 1958, u skladu s intencijama izraženim u osnovnom dokumentu o školskoj reformi — Predlogu sistema obrazovanja i odgoja u FNRJ i na osnovu odredaba Opšteg zakona o školstvu, slobodne aktivnosti su postale sastavni deo organizovanog vaspitnog rada škole.

Opšti zakon o školstvu obavezuje školu da potstiče obogaćivanje nastavno-vaspidnog rada raznim oblicima slobodnih aktivnosti učenika a nastavnike da u saradnji sa društvenim organizacijama pomažu u organizovanju i izvršavanju programa rada slobodnih aktivnosti (čl. 93, stav 1 i 2).

Osnove nastavnog plana i programa osnovne škole, koje je 27 februara 1959 utvrdio Prosvetni savet Jugoslavije, sadrže osnovne stavove o mestu, ulozi i oblicima slobodnih aktivnosti u nastavno-vaspidnom radu osnovne škole.

U republičkim zakonima o osnovnoj školi date su proširene odredbe o slobodnim aktivnostima (NR Hrvatska, NR Bosna i Hercegovina) ili samo prenesene iz Opšteg zakona o školstvu (NR Srbija, NR Slovenija), dok je u republičkim nastavnim planovima i programima (NR Slovenija, NR Hrvatska) odnosno u objašnjenjima uz programe (NR Srbija, NR Bosna i Hercegovina) prikazana

suština slobodnih aktivnosti i navedeni zadaci škole i nastavnika u njihovom razvijanju.

ZADACI I ORGANIZACIONI OBLICI

Višegodišnja praksa u školama pokazala je da slobodne aktivnosti učenika imaju znatan pozitivan uticaj na celokupni školski život i na uspeh vaspitnog rada. Stoga slobodne aktivnosti učenika, u celini, imaju zadatak da: pomognu proširivanje i produbljivanje stečenih znanja i doprinesu razvijanju pozitivnih društvenih osobina kod učenika (posebno inicijativnosti, smisla za saradnju i osećanja odgovornosti); pruže mogućnosti učenicima da zadovolje svoje posebne sklonosti za stvaralačkim i aktivnim delovanjem; omoguće organizovanu razonodu i stvaranje navika u kulturnom provođenju slobodnog vremena; doprinesu povezivanju škole sa životom, saradnji škole, društvenih organizacija i roditelja i zbližavanju nastavnika i učenika.

Slobodne aktivnosti se javljaju u raznim organizacionim oblicima (društva, družine, klubovi, sekcije, grupe, univerziteti, redakcije, čete i vodovi, brigade, odredi) i nose razne nazive (često s atributima »učenčki«, »pionirski«, »mladi«).

STRUČNE («NAUČNE») GRUPE. Stručne grupe okupljaju pretežno učenike starijih razreda osnovne škole koji pokazuju posebno interesovanje za pojedine nastavne oblasti odnosno predmete. U osnovnoj školi postoje uglavnom sledeće grupe: istoriske (»mladi istoričari«), geografske, fizičke, matematičke, hemiske, biološke i grupe za strane jezike (engleski, francuski, nemački, ruski, a u manjinskim školama za odgovarajući maternji jezik). Njihov je zadatak da pomognu učenicima koji pokazuju više interesovanja za pojedini predmet ili zaostaju u nastavi pojedinog predmeta.

U većini škola stručne grupe, uz pomoć nastavnika i saradnika škola (članova saveta pionira, pionirskog instruktora — omladinca, stručnjaka iz privrede — obično đačkog roditelja), održavaju sastanke; biraju svoje rukovodstvo; sastavljaju program rada; čitaju popularno-naučnu literaturu i članke; organizuju vežbe i praktičan rad, ekskurzije i obilaske; proučavaju život, proizvodnju, objekte i spomenike u komuni i njenu istoriju; sakupljaju razne materijale, predmete i dokumente; pišu male referate i vode diskusije; organizuju međusobno takmičenje i slično.

Grupe ili sekcije mladih istoričara detaljnije, u obimu i na način koji odgovaraju mogućnostima uzrasta i interesovanjima učenika, proučavaju neka pitanja iz nacionalne ili opšte istorije, naročito o radničkom pokretu i Narodnooslobodilačkoj borbi; posvećuju posebnu pažnju izučavanju lokalne istorije prikupljajući i u malom obrađujući dokumentacione materijale, obilazeći i opisujući istorijske spomenike, mesta i objekte od istoriskog značaja; članovi grupa pišu istoriju svoje škole, biografije znamenitih ličnosti iz mesta i biografije palih boraca koji su se istakli u Narodnooslobodilačkoj borbi; posjećuju muzeje, istoriske spomenike i grobove palih boraca; slušaju posebna predavanja iz istorije, pišu male referate i diskutuju o njima; organizuju proslave značajnijih praznika; vode hroniku svoje škole i mesta; neke sekcije izdaju i svoje zidne ili šapirografisane novine i upućuju svoje članove da u lokalnoj štampi objavljuju članke o događajima iz lokalne istorije itd.

Grupe geografa nastoje da detaljnije upoznaju život u nekim zemljama, posebno u onima o kojima više piše štampa (čitaju članke, pišu referate, vode diskusiju, skupljaju fotografije i razglednice); čitaju putopise i pišu o njima; upoznaju se sa geografsko-ekonomskim obeležjima svoga kraja; izrađuju geografske karte, reljefe, makete i planove mesta; uređuju razne albume; organizuju ekskurzije u druga mesta i razmenu slika, ukrasa, modela narodnih nošnji i prikupljaju etnološki i folklorni materijal; obrađuju pojedina zanimljiva pitanja iz oblasti astronomije, meteorologije i oblasti bliskih geografija i sl.

Na sličnim principima, kao istoriske i geografske, rade i druge stručne grupe. Osnovni sadržaj njihovog rada je upoznavanje i obrada pojedinih pitanja iz odgovarajuće nastavne oblasti, naročito u vezi sa savremenim dostignućima i sa potrebama sredine u kojoj škola deluje.

¹ Termin »slobodne aktivnosti« prvi put je uveden u školsku praksu nastavnim planom i programom koji je 1954 propisan u NR Hrvatskoj za šestogodišnje škole. Vidi: »Osnovna škola«, Programatska struktura, izd. Zavoda za unapređenje nastave i opšteg obrazovanja NR Hrvatske, Zagreb 1958, str. 13, fusnota.

Broj stručnih grupa je svake godine u porastu. Školske 1957/58 bila je u svim školama obaveznog školovanja (osnovne škole) ukupno 7.661 stručna grupa, a već sledeće školske godine² 10.428: istorijskih 2.272 (školske 1957/58 — 1.549), bioloških 2.108 (1.677), geografskih 2.101 (1.543), matematičkih 1.249 (713), fizičkih 903 (749), za strane jezike 698 (532), hemijskih 693 (541) i ostalih stručnih (naučnih) grupa 458 (357).

U svim osnovnim školama bilo je školske 1958/59 prosečno 55 stručnih grupa na 100 škola (12 bioloških, po 11 istorijskih i geografskih, po 5 fizičkih i matematičkih, 4 hemijske, 4 za strane jezike i 3 ostale). Relativno najviše stručnih grupa ima u razvijenim osmogodišnjim školama, u kojima na 100 škola dolazi prosečno 209 stručnih grupa (45 bioloških, po 37 istorijskih i geografskih, 27 fizičkih, 20 hemijskih, 18 matematičkih, 16 za strane jezike i 3 ostale). Stručne grupe u osnovnim školama s 4 ili 6 razreda javljaju se samo izuzetno.

UČENIČKE ORGANIZACIJE ZA PROIZVODNI I DRUGI DRUŠTVENO-KORISNI RAD. Glavni oblik učenjskih organizacija za proizvodni i drugi društveno-korisni rad predstavlja učenjska zadruga.³

U školama takođe postoje i radne brigade kao stalne (sa radnim četama po razredima) ili privremene radne jedinice (formiraju se u cilju obavljanja neke konkretne akcije u okviru društveno korisnog rada koji organizuju škole). Radna brigada može biti samostalna (kao školska, pionirska ili omladinska) ili organizacioni oblik u okviru učenjske zadruge.

ORGANIZACIJE ZA TEHNIČKO OBRAZOVANJE. Ove organizacije su ili ogranci Narodne tehnike i Vazduhoplovnog saveza Jugoslavije (klubovi-stanice mladih tehničara i seleniti) ili samostalne organizacije u vidu tehničkih družina, klubova ili sekcija odnosno meteoroloških grupa, vatrogasnih sekcija, domaćinskih grupa, grupa ručnog rada, saobraćajaca i sl.

U okviru klubova mladih tehničara razvijaju se delatnosti iz programa pojedinih saveza Narodne tehnike u grupama (negde sekcije, klubovi) radioamatera, fotoamatera, auto-moto, građevinaca, elektromasina i brodara. Za članove pojedinih sekcija organizuju se posebna predavanja i tečajevi (radioamaterstva, fotoamaterstva, za rukovanje filmskim i drugim aparatima i drugi) čiji polaznici polazu odgovarajuće ispite; obilazak tehničkih izložbi i tehničkih objekata i dr. Aktivnosti klubova mladih tehničara dolaze naročito do izražaja prilikom održavanja smotri i takmičenja (u okviru »Mesec dana tehnike« i dr.)

U selenitskim klubovima i drugim oblicima organizacije Podmlatka Vazduhoplovnog saveza Jugoslavije organizuju se tečajevi iz oblasti avio-modelarstva (izrada modela jedrilica), održavaju se takmičenja jedrilica-modelara, organizuju igre zasnovane na naučnoj fantastici kao što su »Let u XXI vek« i slično.

Organizacije za tehničko obrazovanje koriste za svoj rad školske kabinete, radionice i njihov inventar, a neke raspolazu i vlastitim prostorijama i tehničkom opremom. U gradovima klubovi mladih tehničara iz više škola koriste zajedničke prostorije i tehnička sredstva mesnih klubova Narodne tehnike.

U školskoj 1958/59 organizacija za tehničko obrazovanje bilo je 4.363 (tabela 1), što je za 66% više nego u školskoj 1957/58, kada je taj broj iznosio 2.894.

U školskoj 1958/59 na 100 svih škola obaveznog školovanja dolazilo je 30 organizacija za tehničko obrazovanje, odnosno 12 klubova mladih tehničara, 7 samostalnih klubova Narodne tehnike (radioamatera, fotoamatera i dr.), 4 kluba Vazduhoplovnog saveza i 7 ostalih tehnički usmerenih organizacija. Međutim, gotovo svaka škola s 8 razreda imala je najmanje po jednu organizaciju za tehničko obrazovanje.

TABELA 1 — ORGANIZACIJE ZA TEHNIČKO OBRAZOVANJE U OSNOVNOJ ŠKOLI 1958/59

	Ukupno	Organizacije mladih tehničara	Klubovi Narodne tehnike	Klubovi Vazduhoplovnog saveza	Ostale tehnički usmerene organizacije
Jugoslavija	4.378	1.692	1.071	533	1.082
Srbija	2.020	785	494	262	479
Hrvatska	1.243	488	293	132	330
Slovenija	471	187	94	38	152
Bosna i Hercegovina	262	95	76	44	47
Makedonija	238	96	72	33	37
Crna Gora	144	41	42	24	37

ORGANIZACIJE ZA FIZIČKU KULTURU. U osnovnim školama počeli su se najpre razvijati ogranci društava za telesno vaspitanje »Partizan« i samostalne sportske sekcije, a od I Jugoslovenskog kongresa fizičke kulture — i društva za fizičko obrazovanje učenika sa raznim sekcijama (rukomet, fudbal, odbojka, laka atletika, stoni tenis, gimnastičke igre i dr.).

Organizacije za fizičku kulturu organizuju takmičenja i sportske igre unutar škole i među školama, pripremaju i održavaju sletove, organizuju izlete i na razne načine popularišu fiskulturne aktivnosti.

Za razvijanje svojih aktivnosti organizacije koriste fiskulturne dvorane škole ili »Partizana«, igrališta i dvorišta škola.

U školskoj 1958/59 u osnovnim školama bilo je ukupno 5.896 samostalnih sportskih sekcija⁴ (tabela 2).

TABELA 2 — SAMOSTALNE SPORTSKE SEKCIJE U OSNOVNOJ ŠKOLI 1957/58 i 1958/59

	Broj samostalnih sportskih sekcija	
	1957/58	1958/59
Jugoslavija	4.007	5.896
Srbija	1.514	2.204
Hrvatska	1.605	2.109
Slovenija	452	892
Bosna i Hercegovina	178	270
Makedonija	227	338
Crna Gora	31	83

Najveći broj samostalnih sportskih organizacija prema broju osnovnih škola ima u Hrvatskoj.

KULTURNO—PROSVETNE ORGANIZACIJE. Najznačajnije kulturno-prosvetne i kulturno-umetničke aktivnosti u osnovnoj školi odvijaju se u okviru školskih (pionirskih ili omladinskih) kulturno-umetničkih društava (družina) koja imaju svoje sekcije (literarnu, dramsku, muzičku, likovnu i dr.) ili u okviru kulturno-umetničkih i prosvetnih družina, sekcija, grupa i nekih školskih ustanova, koje se ne objedinjuju u jednoj organizaciji.

Literarne družine (sekcije) održavaju sastanke na kojima se obično čitaju radovi članova (pesme, prozni radovi, prikazi), drže referati i diskusije o pročitanim knjigama ili o životu i radu pojedinih pisaca. Družine razvijaju i druge aktivnosti kao što su: javne literarne priredbe za učenike i građane; prikupljanje podataka o piscima s lokalnog područja; prikupljanje jezičke građe i narodnih umotvorina (pesama i poslovice); uvežbavanje recitacija i vežbe u govorništvu.

⁴ Ne postoje tačni podaci o broju društava za fizičko obrazovanje; Savezni zavod za statistiku prikuplja samo podatke o broju samostalnih sportskih sekcija.

² Podaci za školsku 1958/59 u celoj informaciji jesu prethodni podaci Saveznog zavoda za statistiku.

³ Vidi: »Učeničke zadruge u osnovnoj školi«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 125—128 (9—12).

Dramske i recitatorske sekcije razvijaju se i u okviru literarne družine, ali su najčešće samostalne. Dramske sekcije uvezbavaju pozorišne komade za školske priredbe, upoznaju članstvo s vještinom glume i tehnikom šminkanja. U okviru dramskih sekcija, ukoliko u školi nema filmskih klubova, drže se i diskusije o filmovima.

Đački (pionirski) univerziteti (sveučilišta) i debatni klubovi organizuju za učenike predavanja i diskusije o aktuelnim pitanjima iz raznih područja ljudske delatnosti (o društvenim zbivanjima, novostima iz nauke i tehnike i sl.).

U školama postoje i druge organizacije kulturno-prosvetnog karaktera, kao: marionetska pozorišta, dačke redakcije listova i časopisa, razglasne stanice, filmski klubovi, društva prijatelja muzike (klasične, zabavne, narodne i dr.), družine za bajke, uprave đačkih biblioteka i recitatorske grupe.

Hor u školi, iako po svom karakteru spada u delokrug slobodnih aktivnosti, ostao je uglavnom tradicionalnog tipa, pod rukovodstvom nastavnika.

Školske 1958/59 u svim osnovnim školama bilo je ukupno 26.748 kulturno-prosvetnih družina i sekcija (tabela 3).

TABELA 3 — KULTURNO-PROSVETNE ORGANIZACIJE I SEKCIJE U OSNOVNOJ ŠKOLI 1958/59

Vrste organizacija (sekcija)	Jugoslavija	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora
Ukupno	26.748	9.066	10.289	1.852	2.616	2.039	886
Literarne	4.797	1.639	1.960	207	515	322	154
Dramske	8.278	2.907	2.924	715	929	524	279
Muzičke i razni orkestri	3.000	686	1.356	363	197	290	108
Folklorne	4.794	1.716	1.823	213	435	450	157
Likovne	1.769	509	857	120	135	86	62
Filmske	160	50	63	14	21	9	3
Redakcije đačkih školskih listova i časopisa	499	192	132	75	49	43	8
Novinarske	346	116	161	10	18	17	24
Đački univerziteti	428	157	208	9	24	25	5
Debatni klubovi	98	65	15	4	7	5	2
Ostale	2.579	1.029	790	122	286	268	84

U odnosu na školsku 1957/58 porastao je ukupan broj ovih organizacija u svim narodnim republikama, kao i broj pojedinih vrsta ovih organizacija (svih, a naročito dramskih, literarnih, folklornih i likovnih).

RAZREDNE ORGANIZACIJE I AKTIVNOSTI. Prikazanim učeničkim organizacijama u okviru slobodnih aktivnosti obuhvaćeni su pretežno učenici starijih razreda (V—VIII), a samo u izuzetnim slučajevima mlađi učenici (i to pretežno u školama koje nemaju završne razrede).

Učenici mlađih razreda okupljaju se u svojim razredima (odeljenjskim) u pionirskim družinama ili četama i drugim oblicima. U okviru razreda stvaraju se grupe za dramu, pevanje, balet, recitaciju, ručni rad, uređivanje zidnih novina, vođenje kalendara prirode, a organizuju se i druge aktivnosti: razredne priredbe, proslave praznika, kao i pružanje međusobne pomoći u učenju.

U nekim školama se ovakva organizacija razreda zadržava i kod starijih učenika, a u završnim razredima osnovne škole (VII i VIII) prerasta u učeničku zajednicu razreda.

OGRANCI I PODMLADAK DRUŠTVENIH ORGANIZACIJA. Na sličnim principima kao i organizacije u okviru slobodnih aktivnosti, ali kao samostalne, deluju u osnovnoj školi i ogranci odnosno organizacije Saveza izviđača (odredi, čete i vodovi u školama), Društva za telesno vaspitanje »Partizan«, Ferijalnog saveza i Crvenog

krsta.⁵ Osnovne programe i pravila za ove organizacije propisuju savezni i republički organi tih organizacija, a konkretni planovi razrađuju se u školama prema potrebama i u skladu s opštim programom slobodnih aktivnosti.

Učenici nekih osnovnih škola učlanjeni su u ove organizacije van škole u mesnim centrima tih organizacija (klubove Narodne tehnike, odrede izviđača i dr.).

Organizacija Narodne omladine prima u svoje članstvo pojedine aktivne učenike iz završnih razreda osnovne škole i organizuje ih u okviru svog aktiva u školi.

JAVNA I KULTURNA DELATNOST ŠKOLE KAO MANIFESTACIJA DELATNOSTI U SLOBODNIM AKTIVNOSTIMA. Opšti zakon o školstvu predvideo je da škole obavljaju funkciju kulturnog centra na svom području, da učestvuju u raznovrsnim delatnostima, a i same ih organizuju radi kulturnog razvika sredine u kojoj deluju (čl. 4 stav 2). Osnove nastavnog plana i programa osnovne škole određuju da škola kulturno-prosvetnom delatnošću obuhvata i javne priredbe povodom nacionalnih i drugih značajnih kulturnih i političkih praznika, muzičke, dramske, literarne večeri, izložbe, fiskulturne priredbe i dr.

U razvijanju ovih delatnosti škola naročito koristi slobodne aktivnosti istupajući pred javnošću raznim programima i aktivnostima koje pripremaju učeničke organizacije (kulturne, sportske, tehničke, radne). Neke učeničke organizacije (naprimen učenička zadruža) kroz praktičnu demonstraciju prednosti nekih novih kultura ili metoda u poljoprivredi vrše pozitivan uticaj na život i proizvodnju svoga kraja.

U okviru škole dolaze do izražaja i druge aktivnosti, koje predstavljaju i vid delatnosti pionirske organizacije, kao što su: proslave (akademije, svečanosti), izleti, pohodi, logorovanja, festivali, takmičenja, radne akcije i dr.

SAMOUprAVA U UČENIČKIM ORGANIZACIJAMA. Učeničke organizacije u osnovnoj kao i ostalim školama su dobrovoljne, samostalne i zasnovane na principu dačke samouprave. Škola i nastavnici, uz pomoć saradnika škole, pružaju učenicima organizaciono-pedagošku i stručnu pomoć.

Rukovodstva (odbori, uprave) u nižim (osnovnim) organizacionim jedinicama (sekcijama) sastavljena su samo od učenika kojima pomažu nastavnici i instruktori, dok složeniji oblici organizacije (društva, družine i sl.) mogu da imaju kombinovana učeničko-nastavnička rukovodstva, naprimen u učeničkoj zadruzi, društvu za fizičku kulturu i dr.

Na čelu pionirskog odreda škole nalazi se obično uprava (štab), sastavljena pretežno od učenika-rukovodilaca družina i sekcija. Kao organ škole i društvenih organizacija koji vodi računa o slobodnim aktivnostima, pored školskog odbora i nastavničkog veća, javlja se u znatnom broju škola savet pionira škole, a u drugima posebne ili zajedničke komisije školskog odbora i nastavničkog veća za društveni život učenika. U savet odnosno komisiju ulaze, pored nastavnika zaduženih za jednu ili više učeničkih aktivnosti, i predstavnici raznih zainteresovanih organizacija van škole, roditelji i drugi saradnici škole. Savet pionira škole se povezuje sa savetom pionira opštine odnosno savetom društva za staranje o deci i omladini opštine kao i organima upravljanja u školi.

IZVOR: Opšti zakon o školstvu (»Službeni list FNRJ«, br. 28/58); republički zakoni o osnovnoj školi (»Službeni glasnik NRS«, br. 30/59; »Narodne novine«, br. 32/59; »Uradni list LRS«, br. 32/59; »Službeni list NR B i H«, br. 26/59; »Službeni list NR CG«, br. 18/59); Osnovi nastavnog plana i programa osnovne škole (»Službeni list FNRJ«, br. 13/50, dodatak); »Prijedlog sistema obrazovanja i odgoja u FNRJ«, izd. »Kultura«, Beograd 1958, str. 123; »Osnovna škola«, izd. Saveznog zavoda za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, Beograd 1958; »Osnovne i srednje škole 1957/58«, Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 158, Beograd 1959; prethodni podaci Saveznog zavoda za statistiku o slobodnim aktivnostima učenika u školskoj godini 1958/59; »Rasprostranjenost slobodne aktivnosti učenika osnovne škole, gimnazije i stručnih škola«, izd. Saveznog zavoda za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja (šap.), Beograd 1958; prethodni podaci ankete Saveznog zavoda za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja o slobodnim aktivnostima u osnovnoj školi.

⁵ O organizacijama Narodne tehnike i Vazduhoplovnog saveza Jugoslavije dati su podaci u delu ove informacije o organizacijama za tehničko obrazovanje.

M. J.

JUGOSLAVIJA I ZEMLJE SEVERNE AFRIKE

Jugoslavija održava prijateljske veze i razvija plodnu saradnju sa zemljama Severne Afrike¹. Polazeći od osnovnih principa svoje spoljne politike, Jugoslavija je u odnosima s tim zemljama nastojala da pomogne njihovu borbu za likvidaciju ostataka kolonijalizma, učvršćenje nezavisnosti i suvereniteta i ekonomsku izgradnju.

Prijateljski stav Jugoslavije prema zemljama Severne Afrike koje su nedavno ostvarile nezavisnost ili se još bore za nju² razumevanje za njihove napore u borbi za savladivanje ekonomske nerazvijenosti stvorili su simpatije i poverenje prema Jugoslaviji u tim zemljama, što je otvorilo široke mogućnosti za proširivanje i produbljivanje saradnje na svim poljima. Jugoslovenski put razvika, naročito na ekonomskom polju, prati se sa živim interesovanjem u ovim zemljama, pošto se i one suočavaju sa sličnim problemima u svom razviku. Poverenje prema Jugoslaviji manifestuje se i u sve većim zahtevima ovih zemalja da na osnovu aranžmana o tehničkoj pomoći dobiju jugoslovenske stručnjake koji bi im pomogli u izvršavanju raznih zadataka u okviru planova ekonomske izgradnje.

ALŽIR je jedina zemlja Severne Afrike koja se još uvek nalazi pod stranom upravom i već više od 5 godina vodi oružanu borbu za ostvarenje svog prava na samoopredeljenje. Borba alžirskog naroda pod rukovodstvom Nacionalnooslobodilačkog fronta (FLN) još od svog početka (novembra 1954), nailazila je na razumevanje i moralnu i političku podršku Jugoslavije.

Na zasedanjima Generalne skupštine UN — Jugoslavija je u diskusijama i prilikom glasanja za rezolucije o Alžiru podržavala pravo alžirskog naroda na slobodu i nezavisnost. Još na X Zasedanju, 1955, kada je alžirsko pitanje prvi put došlo pred Generalnu skupštinu, jugoslovenska delegacija je glasila za njegovo stavljanje na dnevni red i tražila miroljubivo i pravedno rešenje. Dajući podršku zahtevima alžirskog naroda na XI, a naročito na XII i XIII Zasedanju Generalne skupštine UN, Jugoslavija se rukovodila principom prava naroda na samoopredeljenje, kao i uverenjem da je alžirsko pitanje usko vezano sa pitanjem mira u svetu i razvijanjem ravnopravnih odnosa među narodima i državama. Na XII Zasedanju UN, septembra 1959, izlažući stav Jugoslavije, šef jugoslovenske delegacije Koča Popović je rekao:

»Na situaciju koja još uvek vlada u Alžiru može se gledati samo s najozbiljnijom zabrinutošću. Politika vojne sile se nastavlja i oružane akcije dosad nisu pokazale nikakve znakove popuštanja. Do sada je — u svakom slučaju — trebalo svima da postane jasno da se rešenje može postići samo miroljubivim sredstvima, na jednoj pravičnoj i obostrano prihvatljivoj osnovi koja bi obuhvatila pravo alžirskog naroda na samoopredeljenje. Takvo rešenje istovremeno bi najbolje odgovaralo i interesima Francuske.«

Na XIV Zasedanju Generalne skupštine UN, septembra 1959, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović govorio je o legitimnoj borbi alžirskog naroda za slobodu i pravo na samoopredeljenje i istakao da je jedini ispravan put za rešavanje alžirskog pitanja ravnopravno pregovaranje između predstavnika obe zaračene strane. Osvrćući se na deklaraciju Predsednika Francuske Republike od 16 septembra 1959 i na priznavanje prava alžirskom narodu na samoopredeljenje, Koča Popović je rekao da »ako to priznanje označava i spremnost na realniju i konstruktivniju ocenu uslova neophodnih za

pravedno, sporazumno rešenje, to bi trebalo da pretstavlja i spremnost na napuštanje politike »pacifikacije« koja je očigledno nespasiva sa priznanjem gornjih prava«.

Jugoslavija je pružala moralno-političku podršku borbi alžirskog naroda i u drugim međunarodnim organizacijama kao i pri raznim susretima.

U Jugoslaviji je boravio od 6 do 12 januara 1959. predsednik privremene alžirske vlade³ Ferhat Abas u pratnji ministra za komunikacije i veze privremene vlade Abdelhafid Busufa. Tokom posete predsednika Abasa i ministra Busufa primio je predsednik Republike Josip Broz Tito, kao i potpredsednici Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj i Aleksandar Ranković. Za vreme ove posete vođeni su razgovori između predsednika Abasa i ministra Busufa i jugoslovenske delegacije na čelu sa članom Predsedništva Saveznog odbora SSRNJ Veljkom Vlahovićem. Ovi razgovori vođeni su u duhu prijateljskog uzajamnog razumevanja i pružili su priliku za korisnu izmenu mišljenja o alžirskom pitanju i drugim aktuelnim pitanjima od obostranog interesa. Na kraju razgovora objavljen je zajednički komunique⁴, u kojem je jugoslovenska delegacija podržala opravdanost zahteva alžirskog naroda i izrazila nadu da će zainteresovane strane — Francuska i FLN — prelaskom na mirno rešenje spora okončati rat. Sa svoje strane predsednik Abas odao je priznanje jugoslovenskoj pomoći pruženoj alžirskom narodu.

Jugoslavija je pružala i pruža alžirskom narodu i *humanitarnu i materijalnu pomoć* sa ciljem da ublaži stradanja koja mu donosi dugotrajni rat.

Na apel Visokog komesara UN za izbeglice za pomoć alžirskim izbeglicama u Tunisu i Maroku⁵, Savezno izvršno veće dodelilo je septembra 1959. pomoć u robu u vrednosti od 50 miliona dinara.

U dva maha, 1958 i 1959. Jugoslovenski crveni krst uputio je pomoć u robu za alžirske izbeglice u Tunisu i Maroku u vrednosti od 5,792 hiljade din. Pored toga, Jugoslovenski crveni krst je maja 1959. preuzeo na medicinsku i profesionalnu rehabilitaciju 50 alžirskih ranjenika. Januara 1960. Jugoslovenski crveni krst je smestio u jugoslovenske zdravstvene ustanove novu grupu od 50 ranjenika koji se takode leče o njegovom trošku.

Savez boraca NOR Jugoslavije je avgusta 1959. poslao u Tunis dva lekara sa zadatkom da pomognu FLN-u u organizovanju centra za rehabilitaciju ranjenika, a u isto vreme je primio na školovanje 6 alžirskih fizioterapeuta. Oktobra 1959. Savez boraca je poslao alžirskim bolnicama u Tunisu pomoć u lekovima i medicinskim instrumentima u vrednosti od 2,000.000 dinara.

Savez sindikata Jugoslavije poslao je pomoć u robu za alžirske izbeglice u Tunisu u vrednosti od 2,500.000 dinara. Pored toga, juna 1959. primio je na učenje 20 alžirskih radnika.

Savez ratnih vojnih invalida Jugoslavije poslao je oktobra 1959. pomoć u ortopedskim pomagalicama i lekovima u vrednosti od 2,000.000 dinara.

Komisija SIV-a za kulturne veze sa inostranstvom dodelila je 26 stipendija za alžirske studente, koji se nalaze na studijama u Jugoslaviji.

Takode su uspostavljene i druge veze između jugoslovenskih i alžirskih društvenih organizacija. Tako je jedna delegacija FLN prisustvovala VII Kongresu Saveza komunista Jugoslavije, a delegacija alžirskih sindikata IV Kongresu sindikata Jugoslavije. Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije takode održava veze sa FLN.

Decembra 1958. u Jugoslaviji je gostovala jedna alžirska dramsko-folklorna grupa, koja je dala niz priredbi u više gradova.

¹ Pod zemljama Severne Afrike podrazumevaju se zemlje Magreba i Libija. Magreb (»Zemlja Zalazećeg Sunca«) je zajedničko ime za Maroko, Alžir i Tunis. Ponekad se i Libija ubraja u t.zv. Veliki Magreb.

² Maroko i Tunis proglašeni su za nezavisne zemlje marta 1956, a Libija decembra 1951, dok borba Alžira za svoju nezavisnost još traje.

³ Privremena alžirska vlada formirana je septembra 1958.

⁴ Tanjug 12 juna 1959.

⁵ Prema podacima iz decembra 1959. u Tunisu ima oko 180.000 izbeglica, a u Maroku oko 120.000, koji žive pod vrlo teškim uslovima.

LIBIJA

Odnosi između Jugoslavije i Libije razvijaju se od decembra 1951 kada je Libija ostvarila nezavisnost. Libija je prva zemlja Severne Afrike koja je dobila nezavisnost posle Drugog svetskog rata. Kontakti između jugoslovenske delegacije na zasjedanjima Generalne skupštine UN 1949 i 1950 i libijske delegacije odvijali su se na bazi podrške opravdanih libijskih zahteva. Na V Zasedanju Generalne skupštine UN, 1950, kada se raspravljalo o Libiji, jugoslovenska delegacija je u diskusiji tražila nezavisnost i puni suverenitet za Libiju.

Diplomatski odnosi između dve zemlje uspostavljeni su posle proglašenja nezavisnosti Libije. Jugoslovenska vlada je svog ambasadora u Kairu akreditovala tokom 1955 u Libiji u svojstvu poslanika. Usled nedostatka kadrova libijska vlada nije bila u stanju da pošalje svog pretstavnika u Beograd. Krajem 1958 odlučeno je da se u Libiji akredituje jugoslovenski poslanik u Tunis. Septembra 1959 Savezno izvršno veće je odlučilo da otvori poslanstvo u Tripoliju. Februara 1960 dat je agremen za libijskog ambasadora u Rimu, koji će bit akreditovan u FNRJ u svojstvu poslanika.

Trgovinska razmena između Libije i Jugoslavije se još uvek odvija bez ikakvih ugovora i u vrlo ograničenim okvirima. Jugoslavija uglavnom izvozi u Libiju: cement, drvo, drvne proizvode i emajlirano posuđe.

Tokom 1956 ekipa jugoslovenskog preduzeća »Kornat« iz Zagreba je, na osnovu ugovora sa libijskom kompanijom iz Bengazija, lovila spužve u vodama Kirenaike.

Obostrana želja za proširivanjem trgovinske razmene uspostavljanjem ekonomske saradnje svakako će, posle otvaranja poslanstava, omogućiti uspešnu saradnju na ovom polju.

Saradnja na ostalim poljima nalazi se u početnoj fazi.

MAROKO

Veze između Jugoslavije i Maroka datiraju još od pre proglašenja marokanske nezavisnosti, odnosno iz vremena kada je Maroko još bio francuski protektorat. Nastojanja marokanskog naroda da ostvari punu nacionalnu nezavisnost nailazila su na podršku jugoslovenskog naroda i jugoslovenske vlade. Ekonomski* i konzularni odnosi sa Marokom obnovljeni su 1945 i održavani su preko počasnog generalnog konzulata FNRJ u Kazablanci.

Puno razvijanje odnosa između dve zemlje počinje danom proglašenja marokanske nezavisnosti, 2 marta 1956. Odmah posle proglašenja Maroka za nezavisnu i suverenu zemlju Jugoslavija je priznala Kraljevinu Maroko. Priznanje je učinjeno telegramom koji je potpretsednik SIV-a Aleksandar Ranković, zamenjujući Pretsednika Republike u to vreme, uputio marokanskom kralju Mohamedu V, u kome se kaže da Jugoslavija prima na znanje proglašenje nezavisne i suverene Kraljevine Maroka i zvanično joj priznaje ta svojstva.

POLITIČKI ODNOSI. 1 marta 1957 potpisan je sporazum o uspostavljanju diplomatskih odnosa između Jugoslavije i Kraljevine Maroka i o razmeni diplomatskih predstavništava u rang poslanstva. Krajem 1957 otvoreno je poslanstvo FNRJ u Rabatu, sa otpravnikom poslova na čelu, a 5 februara 1958 poslanik FNRJ Mustafa Vilović predao je akreditivne marokanskom kralju Mohamedu V. Februara 1959 Jugoslavija i Maroko su podigli svoja diplomatska predstavništva na rang ambasada. Prvi marokanski ambasador sa sedištem u Beogradu došao je aprila 1959.

U cilju što boljeg upoznavanja i stvaranja mogućnosti za produbljivanje i proširivanje odnosa između dve zemlje, učinjen je niz uzajamnih poseta. Maja 1957 tadašnji ambasador FNRJ u Francuskoj Aleš Bebler je prisustvovao otvaranju velesajma u Kazablanci i tokom svog boravka u Maroku vodio razgovore sa nizom rukovodećih ličnosti Maroka, u kojima su razmatrane razne mogućnosti saradnje. Konstatovana je uzajamna želja za daljim proširivanjem odnosa.

* Ekonomski odnosi između Jugoslavije i Maroka u vreme njegove zavisnosti bili su vrlo ograničeni.

Januara 1960 Maroko je posetio član Saveznog izvršnog veća Ljupčo Arsov. Tokom posete Arsov je bio primljen kod prestolonaslednika Mulaj Hasana, koji je u to vreme zamenjivao odsutnog kralja Mohameda V, i posetio je pretsednika vlade Ibrahima i više članova vlade. U razgovoru sa premijerom Ibrahimom i drugim članovima marokanske vlade razmotrena su pitanja bilateralne saradnje i mogućnosti za dalje unapređenje odnosa između dve zemlje, naročito na ekonomskom polju.

Na poziv pretsednika Savezne narodne skupštine Petra Stambolića Jugoslaviju je septembra 1958 posetio tadašnji pretsednik Savetodavne skupštine Maroka Mehdi Ben Barka. Prilikom te posete Ben Barka je bio primljen od pretsednika Republike Josipa Broza Tita, pretsednika Savezne narodne skupštine Petra Stambolića i pretsednika Narodne skupštine Bosne i Hercegovine Đure Pucara.

U znak saosećanja zbog tragedije u marokanskom gradu Agadiru, koji je nastradao od zemljotresa, Savezno izvršno veće je marta 1960 uputilo žrtvama Agadira pomoć u lekovima, hrani, odeći, šatorima itd. u vrednosti od 50 miliona dinara. Lekovi i deo hrane su prebačeni u Maroko sa dva jugoslovenska aviona, a ostala pomoć je upućena jugoslovenskim brodovima.

EKONOMSKI ODNOSI. Robna razmena između Jugoslavije i Maroka vršena je sve do 1957 na osnovu trgovinskih sporazuma zaključenih između Jugoslavije i Francuske. Prvi trgovinski sporazum između Jugoslavije i Maroka zaključen je juna 1957 sa važnošću od 1 jula 1957 do 30 juna 1958. Kontingentnim listama uz sporazum predviđena je robna razmena u vrednosti od 600 miliona francuskih franaka. Sporazum je predvideo plaćanja u okviru platnog sporazuma između FNRJ i Francuske Unije. Juna 1958 zaključen je novi Trgovinski sporazum, koji je predvideo znatno povećanje razmene u odnosu na sporazum iz 1957. Na osnovu tog sporazuma odvija se i sadašnja robna razmena između Jugoslavije i Maroka. Sporazum predviđa pružanje što povoljnijeg postupka u uzajamnom davanju uvoznih i izvoznih dozvola i u carinskoj i plovidbenoj tarifi. Dozvola za izvoz i uvoz daje se za robu predviđenu u listama koje su priključene ugovoru. Za proizvode koji nisu pomenuti u listama dve vlade će davati naknadna odobrenja. Sporazum predviđa da Mešovita komisija, sastavljena od jednog broja članova koje imenuju dve vlade, vrši razmenu obaveštenja i proučava probleme koji se postavljaju tokom izvršavanja sporazuma i predlaže vladama odgovarajuće mere.

Važnost sporazuma utvrđena je na godinu dana, sa mogućnošću prečutnog produženja na sledeću godinu ako ga nijedna od strana-ugovornica ne otkaže tri meseca pre njegovog isteka. Ujedno je dogovoreno godišnje preispitivanje robnih lista.

Od 1951 razmena između Jugoslavije i Maroka neprekidno se povećavala i 1955 dostigla najviši nivo. U toku 1956 razmena je naglo opala, pošto je Maroko obustavio uvoz jugoslovenske robe očekujući zaključenje neposrednog trgovinskog sporazuma.

Struktura jugoslovenske robne razmene sa Marokom bila je u tom razdoblju veoma uprošćena. Od ukupne vrednosti jugoslovenskog izvoza oko 80% je otpadalo na rezanu građu. Tek se tokom 1959 pojavili u jugoslovenskim izvoznim listama novi proizvodi (radioaparati, šivaće mašine i dr.).

Glavni artikli jugoslovenskog uvoza iz Maroka su: fosfati, antracit, agrumi, pluta, staro gvožđe itd. Glavni artikli jugoslovenskog izvoza u Maroko su: rezana građa, razni drugi proizvodi od drveta, opremni materijal, električni materijal, čelične cevi, staklo itd.

TABELA 1 — KRETANJE ROBNE RAZMENE SA MAROKOM 1951—1959

	(U milionima din.)									
	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	
Izvoz u										
Maroko	17,8	86,1	231,0	376,0	378,6	221,0	235,8	193,3	185,0	
Uvoz iz										
Maroka	—	40,1	40,5	276,3	113,7	18,0	121,5	330,2	292,0	

Vrednost jugoslovenskog izvoza u Maroko ostvarenog na osnovu pomenutog ugovora je iznosila 1958 — 193 miliona din., a 1959 — 185 miliona din. Uvoz iz Maroka je 1958 iznosio 330 miliona dinara, a 1959 — 292 miliona dinara. Negativan saldo u obe godine proizlazio je iz velikog uvoza marokanskih fosfata i nedovoljnog angažovanja za plasman jugoslovenske robe na marokansko tržište.

U cilju boljeg upoznavanja uzajamnih tržišta i mogućnosti izvoza, jugoslovenska preduzeća su aprila 1959 učestvovala na sajmu u Kazablanci, a nekoliko marokanskih firmi na Zagrebačkom velesajmu 1959.

Privredna saradnja i tehnička pomoć. Tokom poslednje dve godine uspostavljeni su kontakti između jugoslovenskih i marokanskih privrednih ustanova i otpočela je razmena iskustava iz raznih oblasti privrednog života, a naročito poljoprivrede. Maroko je zainteresovan za jugoslovenska iskustva u oblasti unapređenja poljoprivredne proizvodnje, organizacije i rada poljoprivrednog zadrugarstva, navodnjavanja itd.

Tokom 1959 počela je saradnja i u pogledu tehničke pomoći. Maroko je pokazao interesovanje za pomoć u kadrovima, i to uglavnom lekarima-specijalistima. Na traženje marokanskog Ministarstva zdravlja, u pripremi je odašiljanje u Maroko 29 jugoslovenskih lekara koji će raditi u raznim marokanskim bolnicama.

KULTURNA SARADNJA između Jugoslavije i Maroka je u početnoj fazi i dosad se uglavnom sastojala iz povremenih gostovanja jugoslovenskih umetničkih ansambila i pojedinaca u Maroku.

Januara 1959 u Maroku je gostovao folklorni ansambl »Kolo«, koji je imao nekoliko uspešnih nastupa u Rabatu i Kazablanci.

U poslednje vreme uspostavljeni su kontakti između jugoslovenskih univerziteta i univerziteta u Rabatu. Tokom 1960 očekuje se niz akcija koje će još više razviti ovu saradnju.

Saradnja se odvija i na polju štampe i informacija. Tanjug je uspostavio razmenu informacija sa novinskom agencijom »Magreb — Arabe Presse«. Radio Beograd i Radio Maroko takođe su se sporazumeli o razmeni informacija, iskustava i pojedinih emisija.

U toku su pregovori između jugoslovenskih i marokanskih preduzeća o plasmanu jugoslovenskih filmova u Maroku.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA Uspostavljene su prijateljske veze između Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i marokanske političke partije Istiklal, koja je predstavljala osnovnu snagu oslobodilačkog pokreta za nezavisnost i bila na vlasti od proglašenja nezavisnosti do jeseni 1958. Tada je došlo do cepanja njenih redova i odvajanja njenog levog krila, t.zv. »mladih« na čelu sa Ben Barkom, koji su osnovali novu partiju — Uniju nacionalnih snaga. SSRNJ održava prijateljske odnose za obe partije.

Savez sindikata Jugoslavije saraduje sa Marokanskom unijom rada (UMT). Maja 1957 jugoslovenska sindikalna delegacija prisustvovala je prvomajskoj proslavi u Maroku, a IV Kongresu Saveza sindikata Jugoslavije, aprila 1959, prisustvovala je delegacija Marokanske unije rada. Generalni sekretar Marokanske unije rada Mandžub Bensedik boravio je u Jugoslaviji od 27 juna do 8 jula 1959 kao gost Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije i tokom boravka upoznao se sa radom jugoslovenskih sindikata, privrednim razvojem sistemom radničkog samoupravljanja.

U 1959 Centralno veće SSJ organizovalo je seminar u Beogradu posvećen poljoprivrednom zadrugarstvu i ulozi sindikalnih organizacija u ovoj grani privrednog života. Na seminaru je bilo i 20 mladih sindikalnih rukovodilaca Maroka.

Aprila 1959 delegacija Saveza sindikata Jugoslavije prisustvovala je kongresu Marokanske unije rada — UMT.

Plodna saradnja je uspostavljena i između omladinskih organizacija Jugoslavije i Maroka. Pored uzajamnih susreta omladinskih i studentskih grupa i pojedinaca tokom 1957 i 1958, jedna grupa radničko-studentske omladine Maroka, u organizaciji marokanskog Ministarstva prosvete, učinila je studisku posetu Jugoslaviji jula 1959. Ta grupa je ujedno učestvovala i na izgradnji Autoputa jula i avgusta 1959.

Narodna omladina Jugoslavije ponudila je jednu omladinsku radnu brigadu koja bi u 1960 učestvovala u izgradnji marokanskog grada Agadira, koji je nadavno nastradao od zemljotresa.

Jugoslovenski crveni krst je u kontaktu sa marokanskim Crvenim polumesecom, kako preko Lige društava Crvenog krsta tako i direktno. Tokom 1959 ove dve organizacije su saradivale u pomaganju alžirskim izbeglicama i prihvatanju alžirskih ranjenika. Jugoslovenski crveni krst je preko Lige društava Crvenog krsta uputio marokanskom Crvenom polumesecu pomoć u robi za postradali grad Agadir u vrednosti od 3 miliona dinara.

TUNIS

Kontakti između Jugoslavije i Tunisa uspostavljeni su pre proglašenja nezavisnosti Tunisa. Jugoslavija je u istupanjima u UN podržavala borbu tuniskog naroda za nezavisnost.

Odmah po proglašenju Tunisa za nezavisnu i suverenu zemlju, jugoslovenska vlada ga je zvanično priznala i stupila u pregovore sa tuniskom vladom za uspostavljanje diplomatskih odnosa. Krajem 1956 postignut je sporazum o uspostavljanju diplomatskih odnosa i razmeni diplomatskih predstavništava u rangu poslanstva. Februara 1957 tadašnji jugoslovenski ambasador u Parizu Aleš Bebler predao je akreditivne pretsedniku Burgibi u svojstvu opunomoćenog ministra i izvanrednog poslanika FNRJ u Tunisu. Decembra 1957 tuniski ambasador u Parizu Mohamed Masmudi akreditovan je u Beogradu u svojstvu prvog tuniskog poslanika u Jugoslaviji. Krajem 1957 jugoslovenska vlada je donela odluku o otvaranju poslanstva FNRJ u Tunisu, a februara 1958 za poslanika je imenovan Ilija Topaloski. Aprila 1959 tuniska vlada je otvorila poslanstvo u Beogradu i imenovala Abdelmelek Bergaouia za svog prvog poslanika sa sedištem u Beogradu. Decembra 1959 dve vlade su se sporazumele da svoja dotadašnja poslanstva podignu na rang ambasada.

Politički odnosi između Jugoslavije i Tunisa razvijaju se u duhu uzajamnog poštovanja i razumevanja. Jugoslavija podržava napore Tunisa u pravcu učvršćenja njegove nezavisnosti i likvidacije kolonijalnih ostataka i ekonomske nerazvijenosti.

U dosadašnjim kontaktima došla je do izražaja uzajamna želja za boljim upoznavanjem i razvijanjem saradnje, naročito na ekonomskom polju.

Težnja za razvijanjem saradnje ogleda se i u uzajamnim posetama i razmeni delegacija. Decembra 1959 bio je u zvaničnoj poseti u Jugoslaviji ministar industrije i saobraćaja tuniske vlade Erzedine Abasi. Za vreme posete ministar Abasi je vodio razgovore sa potpredsednicima Saveznog izvršnog veća Edvardom Kardeljom i Mijalkom Todorovićem i drugim jugoslovenskim rukovodiocima, i posetio nekoliko industrijskih objekata.

Januara 1960 Tunis je posetio član Saveznog izvršnog veća Ljupčo Arsov. On je vodio razgovore sa pretsednikom Habibom Burgibom, potpredsednikom i ministrom narodne odbrane Ladgamom, ministrom industrije i saobraćaja Abasijem i drugim tuniskim rukovodiocima, naročito sa ekonomskog sektora. Takođe se upoznao sa planovima i potrebama Tunisa u izgradnji zemlje i mogućnostima daljeg razvijanja saradnje između Jugoslavije i Tunisa.

EKONOMSKI ODNOSI. Pre proglašenja nezavisnosti Tunisa ekonomski odnosi između Jugoslavije i Tunisa svodili su se na ograničenu robnu razmenu, koja se uglavnom odvijala preko Francuske, pod čijim se protektoratom nalazio Tunis.

Prvi trgovinski sporazum između Jugoslavije i Tunisa potpisan je juna 1957. Sadašnja robna razmena odvija se na osnovu Trgovinskog sporazuma sklopljenog juna 1958. Sporazum predviđa robnu razmenu u oba pravca u iznosu od 7,2 miliona američkih dolara. Sporazumom je predviđeno davanje uzajamnih olakšica pri izdavanju uvozno-izvoznih dozvola, carinskih i pomorskih tarifa. Ugovor je zaključen sa važnošću od godinu dana, ali s mogućnošću automatskog produženja ukoliko se ne otkaže tri meseca pre isteka roka. Ugovoru su

priključene robne liste. Glavni artikli jugoslovenskog izvoza u Tunis su: proizvodi drveta, mašine i razni motori, betonsko gvožđe, transportni materijal, poljoprivredni proizvodi (hmelj, duvan, suvo povrće, pasulj, suvo voće itd.) i poljoprivredni alat, a uvoza: fosfati i derivati, južno voće, sirove kože, pluta itd.

Sporazum predviđa preispitivanje robnih lista svake godine. Na osnovu ove odredbe ugovora od 6 do 10 juna 1959 zasedala je Mešovita komisija, koja je izvršila reviziju lista.

TABELA 2 — KRETANJE ROBNE RAZMENE SA TUNISOM
1955—1959

	(U milionima din.)				
	1955	1956	1957	1958	1959
Izvoz u Tunis	78,0	108,0	66,0	162,00	457,00
Uvoz iz Tunisa	—	39,0	418,4	712,00	684,00

Pored robne razmene predviđene Ugovorom iz 1958, tuniska vlada je decembra 1958 potpisala Ugovor sa jugoslovenskim preduzećem »Jugoimport« o kupovini veće količine jugoslovenskog oružja.

Privredna saradnja i tehnička pomoć. Iako postoje svi uslovi i obostrana želja za razvijanje privredne saradnje, na tom polju još nisu postignuti značajniji rezultati. Tuniska vlada pokazuje interesovanje za jugoslovenska iskustva, naročito u oblasti poljoprivrede i poljoprivrednog zadugarstva, industrije, građevinarstva itd. U cilju razmene iskustava uspostavljene su veze između odgovarajućih jugoslovenskih i tuniskih ustanova.

Na polju tehničke pomoći takođe se tek preduzimaju prvi koraci. U Tunisu postoji interesovanje za jugoslovenske stručnjake iz građevinarstva, industrije, poljoprivrede itd.

KULTURNA SARADNJA. U okviru kulturne saradnje gostovali su jugoslovenski umetnički ansambl i pojedinci u Tunisu. Među značajnije manifestacije spada gostovanje jugoslovenskog folklornog ansambla »Kolo« početkom 1959.

Na takmičenjima u Tunisu tokom 1958 i 1959 učestvovali su jugoslovenske biciklističke ekipe, tri ekipe sportskog društva Crvena zvezda i jugoslovenska fudbalska reprezentacija.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA. Kontakti između jugoslovenskih i tuniskih društvenih organizacija uspostavljeni su uglavnom tokom 1958 i 1959, iako pojedine organizacije sarađuju sa odgovarajućim organizacijama u Tunisu još od proglašenja nezavisnosti Tunisa.

Uspostavljena je prijateljska saradnja između SSRNJ i tuniske vladajuće partije Neodestura, koja je bila nosilac borbe za oslobođenje i danas je vladajuća partija. Saradnja sa Neodestrom se intenzivno odvija od 1957. U Jugoslaviji je boravio tokom 1959 organizacioni sekretar Centralnog komiteta Neodestura Šakker i u kontaktima sa rukovodiocima SSRNJ razmenjana su mišljenja o mogućnostima dalje saradnje između dve organizacije.

Delegacija Komunističke partije Tunisa prisustvovala je VII Kongresu Saveza komunista Jugoslavije, a Neodestur je poslao pozdrave Kongresu.

Uspostavljena je saradnja i između Saveza sindikata Jugoslavije i sindikalne organizacije Tunisa — Union Generale des Travailleurs Tunisiens (UGTT). Jedna delegacija UGTT prisustvovala je Kongresu radničkih saveta juna 1957, a delegacija Saveza sindikata Jugoslavije je prisustvovala proslavi 1. Maja u 1959 u Tunisu.

Narodna omladina Jugoslavije već nekoliko godina uspešno sarađuje sa Omladinskom sekcijom Neodestura. Delegacija omladine Neodestura prisustvovala je VI Kongresu Narodne omladine Jugoslavije 1958. Tokom 1958 omladinska delegacija Tunisa posetila je Jugoslaviju. Iste godine je delegacija Narodne omladine Jugoslavije posetila Tunis. U 1959 je jedna grupa tuniske omladine učestvovala na izgradnji Autoputa.

Jugoslovenski crveni krst je ostvario plodnu saradnju sa Crvenim polumesecom Tunisa prilikom slanja pomoći alžirskim izbeglicama u Tunisu tokom 1959, a 1960 su sarađivali u prihvatanju alžirskih ranjenika koje je Jugoslovenski crveni krst preuzeo iz Tunisa.

IZVOR: Dokumentacija Državnog sekretarijata za inostrane poslove; Izveštaji SIV-a za 1958 i 1959.

L. Ž.

DELATNOST JUGOSLAVIJE U UJEDINJENIM NACIJAMA I REGIONALNIM ORGANIZACIJAMA UN

Jugoslavija je u toku 1959 godine nastojala da se među-narodni odnosi u što većoj meri usklade sa principima i ciljevima Ujedinjenih nacija. Ta nastojanja i delatnost Jugoslavije naročito su došli do izražaja na XIV Zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija i na sastancima drugih međunarodnih organizacija povezanih sa Ujedinjenim nacijama.

Jugoslovenska vlada se, sa ostalim vanblokovskim zemljama, aktivno zalagala da potpuno pobeđi shvatanje da su Ujedinjene nacije, u kojima su zastupljeni skoro svi narodi sveta, ona organizacija koja treba da rešava svetske probleme.

Na XIV Zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u centru diskusije su bili problem razoružanja i pitanje pomoći nedovoljno razvijenim zemljama. Podnoseći na ovom zasedanju Generalne skupštine svoje predloge o razoružanju, predstavnici velikih sila su time potvrdili ono za šta se Jugoslavija stalno i uporno zalagala: da su Ujedinjene nacije najpoznavaniji i najnadležniji organ za rešavanje problema razoružanja.

Imajući u vidu značaj obustavljanja nuklearnih i termokulearnih proba kao prvog koraka u nuklearnom razoružanju, i potrebu sprečavanja daljeg širenja nuklearnog naoružanja, jugoslovenska vlada se, zajedno sa mnogim

drugim zemljama, u prvom redu vanblokovskim, zalagala da Ujedinjene nacije preduzmu odgovarajuće korake koji bi vodili tom cilju, kao što su: obustavljanje proizvodnje fisionih materijala u vojne svrhe, likvidacija zaliha nuklearnog oružja, itd.

Na predlog Indije, Jugoslavije i još 22 zemlje, Generalna skupština je prihvatila rezoluciju kojom se traži od nuklearnih sila koje pregovaraju u Ženevi da što pre postignu sporazum o potpunom obustavljanju nuklearnih i termokulearnih proba, kao i da odustanu od proba dok se ne postigne sporazum o njihovom potpunom obustavljanju. U rezoluciji se traži i od svih ostalih zemalja da ne pristupe vršenju proba i da odustanu od odluke ili priprema za vršenje proba.

Na toj liniji Jugoslavija je podržala i predloženu rezoluciju Maroka i 22 azisko-afričke zemlje, u kojoj se izražava ozbiljna zabrinutost koju prouzrokuje odluka francuske vlade da izvrši nuklearne probe i kojom se Francuska poziva da odustane od svoje namere da izvrši eksplozije atomske bombe u Sahari.

Jugoslavija je, u zajednici sa drugim antikolonijalnim zemljama, podržavala sve akcije koje vode oslobođenju kolonijalnih naroda i uporno se zalagala da što veći broj zavisnih zemalja stekne nezavisnost u toku 1960 godine (Togoland, Somalija, Kamerun). Jugoslavija je na XIV Zasedanju Generalne skupštine bila među zemljama koje su predložile rezoluciju da starateljske sile (V. Britanija i Belgija) do XV Zasedanja odrede rokove za sticanje nezavisnosti dveju zavisnih afričkih zemalja — Tanganjike i Ruanda-Urundi.

Na ekonomskom području Jugoslavija je i u 1959 godini nastojala da se pojača ona delatnost Ujedinjenih

nacija kojoj je cilj da se ubrza ekonomski razvoj nerazvijenih zemalja. U sklopu ove aktivnosti, jugoslovenska vlada i dalje smatra najvažnijim da Ujedinjene nacije pristupe obimnom finansiranju razvoja nerazvijenih zemalja putem međunarodne finansijske ustanove SUNFED-a. Na inicijativu jugoslovenske delegacije, Generalna skupština prihvatila je 1959 godine rezoluciju kojom se pozivaju vlade da razmotre mogućnost za kontribucije SUNFED-u.

Jugoslovenska delegacija na Generalnoj skupštini zauzimala se takođe za pojačanje postojećih akcija Ujedinjenih nacija: Specijalnog fonda UN i Proširenog programa tehničke pomoći UN. Jugoslavija je povisila svoje doprinose ovim programima za oko 10%, tako da će u 1960 godini jugoslovenski doprinos Specijalnom fondu izneti 175.000 dolara, a doprinos Proširenom programu 125.000 dolara.

Federativna Narodna Republika Jugoslavija je i 1959 godine uspešno koristila tehničku pomoć UN, koja nam je dodeljena u iznosu od 646.000 dolara. Glavni deo ove sume utrošen je za stipendije, tj. za specijalizaciju naših stručnjaka u inostranstvu. Od strane Specijalnog fonda UN Jugoslaviji je dodeljeno 905.000 dolara za osnivanje centara za stručno osposobljavanje radnika. Mreža ovih centara uspostaviće se u Jugoslaviji u toku naredne tri godine.

Pored toga, Jugoslavija se zalagala za pojačanje delatnosti Ujedinjenih nacija na pitanjima međunarodne razmene sirovina i industrijalizacije nerazvijenih zemalja. Mere za poboljšanje situacije na tržištima sirovina obuhvataju ublažavanje protekcionizma u industriskim zemljama, i pojačano finansiranje sirovinskih zemalja koje dolaze u platne teškoće zbog fluktuacije međunarodne razmene sirovina. Radi olakšanja industrijalizacije nerazvijenih zemalja, jugoslovenska delegacija se založila za osnivanje jednog novog organa Ujedinjenih nacija za probleme industrijalizacije i produktivnosti rada.

U toku 1959 godine Jugoslavija je nastavila aktivnu saradnju u Evropskoj ekonomskoj komisiji UN. S naše strane se nastojalo u prvom redu da Evropska ekonomska komisija pojača delatnost na unapređivanju međuevropske trgovine. U tom cilju Evropska ekonomska komisija sazvala je sastanak, na kome je upoređivana spolnotrgovinska praksa istočnoevropskih i zapadnoevropskih zemalja.

U toku godine produžena je naša saradnja sa Međunarodnim monetarnim fondom i Međunarodnom bankom za obnovu i razvoj. Jugoslavija je prihvatila povećanje kapitala Fonda i Banke i u načelu prihvatila osnivanje Međunarodnog udruženja — za razvoj jedne nove međunarodne finansijske ustanove koja će biti povezana sa Međunarodnom bankom, a koja će finansirati sprovođenje investicija u nerazvijenim zemljama po povoljnijim uslovima od Međunarodne banke.

U maju 1959 godine GATT (Opšti sporazum o trgovini i carinama) prihvatio je jednoglasno Deklaraciju o odnosima između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i GATT-a. Na osnovu ove Deklaracije Jugoslavija je novembra 1959 godine postala pridruženi član GATT-a.

Jugoslavija je i u protekloj godini nastavila da živo učestvuje u radu FAO (Organizacije UN za ishranu i poljoprivredu). Na X konferenciji FAO jugoslovenska delegacija se zauzimala za pojačanje konkretne pomoći FAO nerazvijenim zemljama, u prvom redu: 1) kod realizacije »Programa razvoja mediteranskog područja«, 2) putem pomaganja nacionalnih projekata u okviru »Kampanje protiv gladi« koju je FAO započeo, i 3) putem akcija za ublažavanje agrarnog protekcionizma u industriskim zemljama.

Prestankom članstva Jugoslavije u Ekonomsko-socijalnom savetu (ECOSOC) krajem 1958 godine, a u cilju našeg daljeg angažovanja u rešavanju socijalnih problema, Jugoslavija se pravovremeno orijentisala na postojeće mogućnosti delovanja, tj. na učešće u pojedinim funkcionalnim komisijama ECOSOC-a i na aktivniji rad u specijalizovanim agencijama koje se bave problematikom ovog područja.

Izborom FNRIJ u Socijalnu komisiju ECOSOC-a u 1959 godini, koja tretira najveći deo socijalnih problema

sveta, a posebno analizira svetsku socijalnu situaciju, u znatnoj meri će se povećati naše neposredno delovanje na rešavanju najbitnijih socijalnih problema današnjice. Jugoslavija je još član Komisije za narkotske droge (stalni član), Izvršnog komiteta za program Viskog komesara za izbeglice i Izvršnog odbora Međunarodnog dečjeg fonda (UNICEF).

U ovim telima kao i u specijalizovanim agencijama — Svetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO), Međunarodnoj organizaciji rada (ILO) i Organizaciji ujedinjenih nacija za prosvetu, nauku i kulturu (UNESCO) — naši naponi su bili usmereni na isticanje najhitnijih problema savremenog sveta. Tako smo bili inicijatori ili podržavali akcije za iznalaženje novih formi finansiranja socijalnih programa Ujedinjenih nacija, za orijentaciju na konkretne akcije, i to prvenstveno u nerazvijenim zemljama.

Uočivši izvesnu stagnaciju u rešavanju akutnih problema koji ne trpe odlaganje, Jugoslavija je i na XIV Zasedanju Generalne skupštine podvukla potrebu da se Ujedinjene nacije više orijentišu na praktične vidove aktivnosti.

U skladu sa gore iznetim načelnim stavom, preduzet je i niz konkretnih akcija. U Svetskoj zdravstvenoj organizaciji, direktnim angažovanjem, Jugoslavija je uspešla da se ponovo pokrene akcija za organizovanje Međunarodne godine zdravlja, u kojoj bi bili pojačani i naponi ove organizacije i naponi zemalja-članica za rešavanje najakutnijih zdravstvenih problema. U okviru akcije SZO za istrebljenje malarije u svetu, Jugoslavija je dala inicijativu o koordiniranoj akciji u regionu jugoistočne Evrope. U tom cilju bio je održan sastanak (Jugoslavija, Grčka, Bugarska, Albanija, Rumunija i Turska) u Jugoslaviji, a plan akcije počeo je da se sprovodi u 1959 godini. Pored toga, Jugoslavija je dala i znatan finansijski doprinos u ovu svrhu (30.000 dolara).

Sa Međunarodnom organizacijom rada (ILO) izrađen je i potpisan sporazum o formiranju centara za vanškolsko obrazovanje radnika u Jugoslaviji, koji će finansirati Specijalni fond Ujedinjenih nacija.

U Izvršnom komitetu Visokog komesara za izbeglice (u čijem se članstvu nalazi od januara 1959 godine) Jugoslavija je aktivno učestvovala u određivanju politike za rešavanje problema izbeglica, ističući utvrđivanje prioriteta i humanitarni aspekt problema. Kao svoj prilog u akciji Svetske godine izbeglica (jun 1959 – jun 1960) jugoslovenska vlada je dodelila 50 miliona dinara kao pomoć alžirskim izbeglicama u Tunisu i Maroku i ratifikovala je Konvenciju o statusu izbeglica.

Prošlu godinu karakteriše povećana razmena stručnjaka i stručnih delegacija, kao i odlaganje većeg broja naših stipendista u inostranstvo.

U toku 1959 godine Jugoslaviju su posetili istaknuti funkcioneri organa Ujedinjenih nacija, kao generalni direktor Međunarodnog biroa rada i generalni direktor SZO i šef Socijalnog departmana Ujedinjenih nacija.

Naše učešće i aktivnost u ostalim vladinim i nevladinim međunarodnim organizacijama povećana je u toku 1959 godine (učlanjeni smo u 34 vladine i u preko 300 nevladinih međunarodnih organizacija).

Naša zemlja je posebno doprinela jačanju i proširivanju međunarodne saradnje u oblasti saobraćaja i komunikacija, aktivno učestvujući u radu ustanova Ujedinjenih nacija, naročito Evropske ekonomske komisije i specijalizovanih agencija Ujedinjenih nacija (Međunarodne unije za telekomunikacije, Svetske poštanske unije) i drugim vladinim i nevladinim međunarodnim organizacijama.

I u toku prošle godine naša zemlja je aktivno učestvovala u celokupnoj delatnosti Dunavske komisije. To je prvenstveno tehnička delatnost na uređenju navigacije (obeležavanje puteva, određivanje normi za uređenje plovnihi puteva i mostova, tehnički pregledi plovnihi puteva), hidro-meteorološka služba, izdavanje tehničkih publikacija, itd. Uzeto u celini, obavljanje tih i drugih tehničkih funkcija od strane Dunavske komisije bilo je i u prošloj godini uspešno, jer su na zadovoljavajući način dolazili do izražaja interesi svih pribrežnih zemalja.

IZVOR: Iz Izveštaja Saveznog izvršnog veća za 1959.

JUGOSLAVIJA I ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA ZA PROSVETU, NAUKU I KULTURU (UNESCO)

Organizacija Ujedinjenih nacija za prosvetu, nauku i kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization — UNESCO) osnovana je na međunarodnoj konferenciji održanoj u Londonu novembra 1945.¹ Konferencija je usvojila Konvenciju o osnivanju UNESCO-a i obrazovala Pripremnu komisiju, koja je imala zadatak da preduzme praktične mere za osnivanje organizacije. Konferenciji su prisustvovala delegacije vlada 44 države, među kojima i Jugoslavije.²

ZADACI UNESCO-a

Ustav Organizacije, usvojen na konferenciji u Londonu, postavlja kao cilj UNESCO-a održavanje mira i bezbednosti razvijanjem saradnje među narodima posredstvom prosvete, nauke i kulture.

Da bi ostvarila taj cilj Organizacija:

— potstiče međusobno upoznavanje i razumevanje naroda putem ukazivanja pomoći organima informacija i u tu svrhu preporučuje odgovarajuće međunarodne sporazume koje smatra korisnim za olakšavanje slobodne cirkulacije ideja, reči i slikom;

— potstiče narodno prosvetljenje i širenje kulture putem saradnje s državama-članicama na unapređenju njihovih prosvetnih delatnosti³ uspostavljanja saradnje među narodima u cilju postepenog ostvarivanja ideala jednakih mogućnosti obrazovanja za sve, bez razlike na rasu, pol, ekonomski ili socijalni položaj, i ukazivanja na metode prosvetljenja pogodne za pripremanje dece čitavog sveta za odgovornosti slobodnog čoveka;

— doprinosi održavanju, unapređenju i širenju znanja, staranjem o čuvanju i zaštiti opšteg nasleđa knjiga, umetničkih dela i drugih spomenika od istoriskog ili naučnog interesa i preporučivanjem odgovarajućih međunarodnih konvencija potsticanjem saradnje među narodima u svim oblastima intelektualnih delatnosti, međunarodne razmene predstavnika prosvete, nauke i kulture, razmene publikacija, umetničkih dela i raznog materijala i dokumentacije.

Glavne oblasti delatnosti UNESCO-a su: prosveta (širenje i unapređenje školskog i vanškolskog obrazovanja), prirodne i egzaktne nauke (razvijanje međunarodne naučne saradnje, unapređenje nastave, širenje nauka, pomaganje naučnih istraživanja), društvene nauke (međunarodni razvoj društvenih nauka, primenjene društvene nauke, akcije u korist prava čoveka, razvijanje međunarodnog razumevanja i miroljubive saradnje), kulturne delatnosti (saradnja s međunarodnim organizacijama, filozofija i humanističke studije, književnost i umetnost, muzeji, spomenici i arheološki tereni, biblioteke i arhive, autorsko pravo), informacije (slobodno cirkulisanje informacija i razvoj tehnike informacija, širenje informacija i akcije u korist međunarodnog razumevanja) i razmena prosvetnih, naučnih i kulturnih radnika.

Pored toga, UNESCO sprovodi i deo Proširenog programa tehničke pomoći Ujedinjenih nacija koji se odnosi na prosvetu i kulturu.

¹ Odluka o stvaranju jedne organizacije koja bi se u okviru Ujedinjenih nacija bavila pitanjima prosvete, nauke i kulture donesena je na konferenciji Ujedinjenih nacija održanoj u San Francisku juna 1945. Odluka se zasnivala na diskusijama vođenim na zasedanjima Saveta ministara prosvete savezničkih zemalja održanim tokom II Svetskog rata, i na iskustvima petnaestogodišnjeg rada Međunarodnog instituta za intelektualnu saradnju.

Međunarodni institut za intelektualnu saradnju, osnovan 1925 u Parizu, u okviru Društva naroda, imao je za ciljeve: koordinaciju rada univerziteta, biblioteka, arheoloških instituta, arhiva, muzeja; izdavanje naučne terminologije, objavljivanje naučnih dela, razmenu naučnih radnika i studenata, pomaganje intelektualaca, popularisanje Društva naroda u školama itd.

² Vidi: »Jugoslavija u specijalizovanim agencijama OUN«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 43 (1).

ORGANI

Delatnost Organizacije razvija se kroz tri organa: Generalnu konferenciju, Izvršni savet i Sekretarijat.

Generalnu konferenciju sačinjavaju delegacije vlada država-članica, i njene glavne funkcije su: određivanje opšte politike i programa Organizacije, sazivanje međunarodnih konferencija država-članica, usvajanje međunarodnih konvencija i preporuka, imenovanje generalnog direktora, izbor članova Izvršnog saveta, određivanje budžeta Organizacije, donošenje finansijskih i službeničkih propisa.

Do 1952 zasedanja Generalne konferencije održavana su svake godine, a od 1952 održavaju se svake druge godine.

Izvršni savet ima 24 člana, od kojih se polovina bira na svakom zasedanju Generalne konferencije između delegata država-članica. Savet se sastaje najmanje dvaput godišnje. Glavne funkcije Saveta su: pripremanje dnevnog reda Generalne konferencije, davanje mišljenja o projektima programa i budžeta Organizacije, nadzor nad izvršenjem programa, predlaganje prijema novih članova, predlaganje generalnog direktora.

Sekretarijat Organizacije podeljen je na deset biroa i službi i pet odeljenja koja rade na izvršenju programa. Sedište Sekretarijata je u Parizu.

Na čelu Sekretarijata nalazi se generalni direktor koga Generalna konferencija imenuje za period od šest godina. Glavni zadaci generalnog direktora su da priprema projekte programa i budžeta Organizacije i da ih podnosi Izvršnom savetu, da postavlja službenike i rukovodi radom Sekretarijata i da o radu Organizacije podnosi periodične izveštaje Izvršnom savetu i državama-članicama.

U UNESCO-u su učlanjene 82 države-članice i 6 pridruženih članica.⁴

ZASEDANJA GENERALNE KONFERENCIJE

Na I Zasedanju, održanom u Parizu od 19 novembra do 10 decembra 1946, odobren je Sporazum između Ujedinjenih nacija i UNESCO-a, razmotreni predlozi o delatnosti Organizacije i izglasan budžet u iznosu od 6,950.000 dolara. Za generalnog direktora izabran je dotadašnji izvršni sekretar Pripremne komisije Đulijan Haksli. Zasedanje je izabralo i 18 članova Izvršnog saveta. Na Konferenciji su učestvovala delegacije 48 država, od kojih 28 s pravom glasa.⁵

U diskusiji o smernicama i delatnostima Organizacije na konferenciji je bilo izneseno gledište da je potrebno formulisati izvesne opšte postavke, »radne hipoteze«, »filozofiju« UNESCO-a. Glavni zastupnik tog gledišta bio je izvršni sekretar Pripremne komisije Đulijan Haksli, koji je izložio svoju tezu o »svetskom naučnom humanizmu«.

Šef jugoslovenske delegacije Vladislav Ribnikar istupio je protiv te tendencije ističući da jugoslovenska vlada u UNESCO-u vidi mogućnost za sve narode da ostvare saradnju na kulturnom planu koja treba da doprinese učvršćenju trajnog mira. On je podvukao da iz čl. 1 Ustava Organizacije proističe da je raznovrsnost kultura i prosvetnih sistema u svetu pozitivna činjenica u razvoju opšte kulture čovečanstva i da bi bio štetan svaki spoljni uticaj koji ima za cilj da skrene razvoj tih različitih kultura s pravca kojim se one razvijaju u slobodnom i nezavisnom životu... Tendencija da se iz jednog centra upravlja nacionalnim kulturama, da se proklamuje jedna međunarodna zvanična filozofija, dovela bi do porobljavanja misli i stvaralačkog duha i kočenja razvoja kulture. Prema mišljenju jugoslovenske delegacije, međunarodna saradnja različitih kultura upravo potstiče razvijanje stvaralačke misli, razvijanje kulture uopšte. UNESCO treba da potpomaže razvoj nacionalnih kultura u pravcu u kome se one već kreću, ukoliko to kretanje nije u suprotnosti sa interesima Ujedinjenih nacija.

Veći broj delegacija izjasnio se protiv centralističkog shvatanja kulturne politike UNESCO-a.

³ Prema Ustavu, u članstvo Organizacije kao pridružene članice mogu biti primljene teritorije ili grupe teritorija koje ne rukovode same svojim međunarodnim vezama.

⁴ Pravo glasa su imale samo države koje su bile ratifikovale Konvenciju o osnivanju UNESCO-a. Jugoslavija je ratifikovala Konvenciju 31 marta 1950, ali je učestvovala u radu I Zasedanja Generalne konferencije i pratila delatnost Organizacije u periodu od 1946 do 1950.

II Zasedanje održano je u Meksiku od 6 novembra do 3 decembra 1947. Na Zasedanju su usvojeni program rada za 1948 i budžet u iznosu od 7,682.637 dolara. Zasedanju su kao posmatrači prisustvovali predstavnici jugoslovenske vlade.

Na *III Zasedanju*, održanom u Bejrutu od 17 novembra do 11 decembra 1948, odobreni su program za 1949 i budžet u iznosu od 7,780.000 dolara. Pored niza akcija koje su se nastavljale, novi program sadržavao je znatan broj novih akcija u oblasti prosvete, prirodnih nauka, društvenih nauka, informacija i razmene prosvetnih, naučnih i kulturnih radnika. Konferencija je usvojila i tekst Sporazuma o olakšavanju međunarodne cirkulacije vizuelnog i auditivnog materijala prosvetnog, naučnog i kulturnog karaktera i donela specijalnu rezoluciju povodom usvajanja u Ujedinjenim nacijama Opšte deklaracije o pravima čoveka, kojom se generalni direktor ovlašćuje da potstiče na upoznavanje i proučavanje Deklaracije.

Na predlog Izvršnog saveta, Generalna konferencija je za novog generalnog direktora izabrala ministra inostranih poslova Meksika J. Torez Bodea.

Zasedanju je kao posmatrač prisustvovao predstavnik jugoslovenske vlade.

IV Zasedanje, održano u Parizu od 19 septembra do 5 oktobra 1949, usvojilo je program za 1950 i budžet u iznosu od 8,000.000 dolara. Konferencija je, pored ostalog, donela i rezolucije o pomoći zemljama upustošenim ratom, o akciji na razvijanju osnovnog obrazovanja, o saradnji s međunarodnim nevladinim organizacijama, o proučavanju rasnih problema, o poticanju na prevodjenje klasičnih i savremenih dela, osnivanju Instituta za štampu i dr. Na Zasedanju je razmotreno i pitanje učešća UNESCO-a u sprovođenju tehničke pomoći UN, kao i način finansiranja te pomoći.

V Zasedanje održano je u Firenci od 22 maja do 17 juna 1950. Na njemu je Generalna konferencija konstatovala da je, s obzirom na mnogostruke zadatke Organizacije, pored godišnjih programa koji su različiti iz godine u godinu, potrebno doneti i osnovni program koji bi predstavljao dugoročni plan rada UNESCO-a. Konferencija je razmotrila i utvrdila osnovni program grupišući ga u 7 delova: prosveta, prirodne nauke, društvene nauke, kulturne delatnosti, informacije, razmena prosvetnih, naučnih i kulturnih radnika, služba pomaganja država u njihovim akcijama na otklanjanju posledica rata.

Konferencija je takođe usvojila tekst Sporazuma o uvozu predmeta prosvetnog, naučnog i kulturnog karaktera i preporučila državama-članicama da pristupe Sporazumu kao i nekoliko rezolucija o saradnji sa Ujedinjenim nacijama i drugim međunarodnim organizacijama.

Jugoslovenska delegacija je aktivno učestvovala u formulisanju i donošenju rezolucija o programu rada Organizacije.

Jedno od centralnih pitanja na *V Zasedanju* bila je neposredna akcija UNESCO-a u borbi za mir. Pred početak Zasedanja, na predlog generalnog direktora J. Torez Bodea, Izvršni savet je izneo sugestiju da UNESCO, pored svog redovnog programa, preduzme i jednu direktnu akciju u borbi za mir.

Prihvatajući sugestiju Izvršnog saveta, jugoslovenska delegacija je na plenarnom zasedanju predložila da se, kao početak takve akcije, sazove kongres intelektualne saradnje za mir, na koji bi bili pozvani predstavnici nacionalnih profesionalnih udruženja prosvetnih radnika, naučnika, književnika, umetnika, filmskih radnika i novinara iz svih država-članica UNESCO-a i Ujedinjenih nacija. Kongres bi imao za cilj da u formi preporuka predloži konkretne mere u borbi protiv ratne psihoze i verovanja u neizbežnost oružanog sukoba između zemalja različitih društvenih sistema.

Diskusija u Komisiji za program pokazala je da je znatan broj delegacija protiv direktnih akcija UNESCO-a u borbi za mir. Konferencija je usvojila kompromisnu rezoluciju kojom se Izvršnom savetu i generalnom direktoru poverava da prouče predloge o akciji za mir i da u roku od šest meseci upute državama-članicama predlog o kome bi se raspravljalo na sledećoj Generalnoj konferenciji.

Šef jugoslovenske delegacije se u svom završnom govoru prilikom glasanja o programu za 1951, osvrnuo na način na koji je rešeno pitanje akcije za mir i podvukao da UNESCO ne može ignorisati stvarnost i međunarodne probleme koje treba

rešavati. Mir je neophodan svim narodima, i UNESCO se mora boriti za njegovo učvršćenje i progres, jer će, izolujući se od velikih međunarodnih problema, gubiti svoj značaj.

Na završnoj plenarnoj sednici, na predlog belgiske delegacije, Konferencija je jednoglasno usvojila rezoluciju kojom se potvrđuje nužnost akcije za mir i potreba da UNESCO doprinese toj akciji u okviru UN i kojom se pozivaju države-članice da se u specijalizovanim agencijama i u UN zalažu za uspostavljanje i učvršćenje mira.

VI Zasedanje, održano u Parizu od 18 juna do 11 jula 1951, usvojilo je program rada za 1952. Program, koji se zasnivao na budžetu od 8,718.000 dolara, obuhvatao je, pored ostalih, i sledeće akcije: pomoć međunarodnim nevladinim organizacijama, stvaranje međunarodnog centra za formiranje stručnjaka i usavršavanje metoda u oblasti prosvetavanja radnika, organizovanje regionalnih konferencija u jugoistočnoj Aziji i na Srednjem Istoku radi proučavanja problema besplatne i obavezne nastave, reviziju udžbenika istorije i geografije, uvođenje nastave o Ujedinjenim nacijama, stvaranje Međunarodnog centra za mehaničko računanje, proučavanje problema aridnih zona, stvaranje međunarodnih centara za društvene nauke, program tehničke pomoći UNESCO-a itd. Zasedanje je usvojilo i dvanaestogodišnji plan osnivanja regionalnih centara za formiranje stručnjaka za osnovno obrazovanje. Za realizaciju tog plana predviđena su sredstva u iznosu od 20 miliona dolara.

Članovi jugoslovenske delegacije aktivno su učestvovali u donošenju rezolucija i preporuka Konferencije.

Jugoslovenska delegacija je podržala predlog novog programa UNESCO-a ističući da on predstavlja znatan napredak u poređenju s ranijim, jer je bolje prilagođen stvarnim mogućnostima UNESCO-a i bolje koordiniran s delatnošću drugih agencija UN koje rade na održavanju mira i razvijanju intelektualne saradnje. Jugoslovenska delegacija je podvukla i značaj nacionalnih komisija u ostvarivanju programa UNESCO-a. S obzirom na raznovrsnost problema i načina života u raznim zemljama, na vrlo nejednak, ekonomski, socijalni i politički razvoj, neophodno je u ostvarivanju istih ciljeva primenjivati različite odgovarajuće metode, pri čemu od najveće koristi mogu biti nacionalne komisije, i stoga ih treba jačati i pomagati.

Na Zasedanju je za člana Izvršnog saveta izabran šef jugoslovenske delegacije Vladislav Ribnikar.

Na *VII Zasedanju*, održanom u Parizu od 12 novembra do 11 decembra 1952, u članstvo Organizacije primljena je Španija. Protiv prijema Španije istupile su delegacije Burme, Jugoslavije, Meksika i Urugvaja. Pošto je Konferencija izglasala prijem Španije, šef jugoslovenske delegacije Vladislav Ribnikar u znak protesta protiv te odluke podneo je ostavku na članstvo u Izvršnom savetu.

Odlučujući o visini budžeta za 1953 i 1954, Konferencija nije prihvatila predlog Izvršnog saveta i generalnog direktora, već je predloženi budžet smanjila za milion dolara i usvojila ga u iznosu od 17,056.964 dolara. Shvatajući smanjenje predloženog budžeta kao ograničavanje razvoja UNESCO-a i kao negativno ocenjivanje dotadašnjeg rada Organizacije, generalni direktor J. Torez Bode podneo je ostavku na svoj položaj.

Jugoslovenska delegacija je podržala projekt programa i budžeta koji je podneo Izvršni savet i ukazala na to da tendencija sužavanja programa odnosno smanjenja budžeta može dovesti do zastoja u razvoju Organizacije.

Članovi jugoslovenske delegacije učestvovali su u radu Komisije za program, Administrativne komisije i Radne grupe za nastavu.

Neposredno pred otvaranje *VII Zasedanja* Generalne konferencije održana je Konferencija predstavnika nacionalnih komisija na kojoj su razmatrana iskustva nacionalnih komisija u sprovođenju rezolucija i programa UNESCO-a. Za predsednika Konferencije jednoglasno je bio izabran tadašnji predsednik Jugoslovenske nacionalne komisije dr Siniša Stanković.

Od 1 do 4 jula 1953 u Parizu je održano *II Vanredno zasedanje*⁸ Generalne konferencije, na kome je, na predlog Izvršnog saveta, za generalnog direktora imenovan Luter H. Evans,

⁸ I Vanredno zasedanje Generalne konferencije u Parizu 15 septembra 1948, održano je u cilju utvrđivanja datuma i mesta *III Zasedanja*.

upravnik Kongresne biblioteke u Vašingtonu i član delegacije SAD na VII Zasedanju i na II Vanrednom zasedanju Generalne konferencije. Konferencija je izabrala i dva nova člana Izvršnog saveta umesto Vladislava Ribnikara i Luter Evansa.

VIII Zasedanje održano je od 12 novembra do 10 decembra 1954 u Montevideu. Najvažnija pitanja na dnevnom redu Zasedanja bila su: određivanje programa rada i budžeta za 1955 i 1956, određivanje smernica za preorijentaciju programa, izmena karaktera Izvršnog saveta i broja njegovih članova i obnova i sklapanje novih ugovora s međunarodnim prosvetnim, naučnim i kulturnim organizacijama.

Usvajajući novi program Organizacije, Konferencija je utvrdila 5 prioriteta sektora: besplatno i obavezno osnovno školovanje, osnovno obrazovanje, otklanjanje međunarodne socijalne i rasne netrpeljivosti, uzajamno upoznavanje kulturnih vrednosti Istoka i Zapada i potsticanje i pomaganje naučnih istraživanja u cilju poboljšanja životnih uslova.

Konferencija je istovremeno usvojila predlog Izvršnog saveta i generalnog direktora o podeli programa Organizacije na dva dela. Jedan deo bi sačinjavale opšte delatnosti, tj. stalne aktivnosti koje preduzima sama Organizacija a koje su potrebne za sprovođenje celokupnog programa i od interesa za sve države-članice, kao što su: prikupljanje dokumentacije, razmena informacija, poboljšanje saradnje međunarodnih prosvetnih, naučnih i kulturnih organizacija, posticanje saradnje stručnjaka, izrada projekata međunarodnih konvencija i sl. Drugi deo programa sačinjavale bi specijalne delatnosti, tj. projekti koji treba da zadovolje specijalne potrebe država-članica i da doprinesu praktičnom rešavanju pojedinih problema. Konferencija je istovremeno odlučila da iz određenih prioriteta oblasti bira t. zv. »velike projekte«, kojima će se posvetiti posebna pažnja i za koje će Organizacija pružiti potrebna finansijska sredstva, ali u kojima će finansijski učestvovati i zainteresovane države-članice.

Šef jugoslovenske delegacije Veljko Vlahović, u govoru održanom u opštoj debati, pozitivno je ocenio projekt novog programa Organizacije ističući da je realniji, da se vodilo računa o stečenom iskustvu i da je orijentisan na pružanje veće pomoći zaostalim područjima. Vlahović je istovremeno ukazao i na težinu zadatka UNESCO-a, čije akcije treba da obuhvate najrazličitija područja, na nemogućnost da UNESCO postane ministarstvo prosvete, nauke i kulture za ceo svet i na potrebu jačanja saradnje s nacionalnim komisijama i pružanja podrške pojedinim nacionalnim projektima šireg značaja.

U Komisiji za program jugoslovenska delegacija je istupala povodom raznih pitanja. Prilikom razmatranja rezolucije kojom se predviđalo proučavanje društvenih preobražaja prouzrokovanih industrijskim razvojem, tj. sprovođenje ankete o psihološkim faktorima koji utiču na produktivnost, jugoslovenski delegat je ukazao na potrebu proučavanja i socioloških faktora, navodeći da jugoslovenski ekonomisti i sociolozi proučavaju efekat prenošenja upravljanja fabrikama na radnike. Jugoslovenski delegat je podržao projekt o sprovođenju ankete o sadašnjim oblicima lokalne samouprave ukazujući na rešenje tog pitanja i na njegovu teoretsku obradu u Jugoslaviji.

Budžet Organizacije za 1955/56 izglasan je u iznosu od 20,605.830 dolara.

Konferencija je usvojila predlog delegacije SAD o izmeni čl. V Ustava Organizacije, prema kojoj članove Izvršnog saveta bira Generalna konferencija od delegata država-članica, i oni predstavljaju vladu države čiji su državljani, ali vlast, koja im je delegirana od strane Generalne konferencije, vrše u ime Generalne konferencije kao celine. Konferencija je prihvatila i amandman kojim je broj članova Izvršnog saveta povećan od 20 na 22.

IX Zasedanje, održano u Nju Delhiju od 5 novembra do 5 decembra 1956, utvrdilo je program rada za 1957 i 1958 i odredilo budžet u iznosu od 22,674.638 dolara. Usvojeni program predstavljao je još jedan korak dalje u pravcu koncentracije delatnosti UNESCO-a. Program je predvideo i tri velika projekta: akciju na širenju osnovne nastave u zemljama Latinske Amerike, proučavanje problema aridnih zona i akciju na uzajamnom upoznavanju kulturnih vrednosti Istoka i Zapada. Konferencija je usvojila i preporuke o međunarodnim principima

za regulisanje arheoloških istraživanja i principima održavanja međunarodnih konkursa arhitekture i urbanizma, i donela Statut Međunarodnog centra za konzervaciju i restauraciju kulturnih dobara.

U opštoj debati o projektu novog programa šef jugoslovenske delegacije Krsto Bulajić podržao je predloženi program u celini kao dalji doprinos razvoju Organizacije, ali je ukazao na potrebu da UNESCO posveti veću pažnju saradnji sa omladinom i omladinskim organizacijama. Bulajić je ukazao i na problem nedovoljno razvijenih zemalja. Rešenju tog problema u znatnoj meri bi mogao doprineti i UNESCO putem pružanja pomoći naporima za suzbijanje kulturne zaostalosti i neznanja.

Jugoslovenska delegacija je bez rezerve podržala usvajanje projekta uzajamnog upoznavanja kulturnih vrednosti Istoka i Zapada smatrajući ga jednim od sredstava za zbližavanje naroda Istoka i Zapada.

Jugoslovenska delegacija učestvovala je i u radu Administrativne komisije i Komisije za program koja je za potpredsednika izabrala Krstu Bulajića.

X Zasedanje Generalne konferencije održano je u Parizu od 4 novembra do 5 decembra 1958. Konferencija je usvojila program rada Organizacije za 1959 i 1960 i izglasala budžet u iznosu od 26,000.000 dolara.

U opštoj debati na plenarnom zasedanju šef jugoslovenske delegacije dr Siniša Stanković podvukao je značaj doprinosa UNESCO-a ostvarenju saradnje među narodima celog sveta, a time i miru. Dosadašnje iskustvo, istakao je dr Stanković, potvrđuje da UNESCO odgovara imperativnoj potrebi današnjeg sveta, jer potstiče razvoj saradnje među državama na kulturnom i moralnom polju i doprinosi otklanjanju postojećih nesuglasica u eliminisanju međusobnog nerazumevanja.

Jugoslovenska delegacija je podržala predloženi projekt programa konstatujući da je konkretniji od prethodnih i da je u njemu ostvarena bolja ravnoteža opštih i specijalnih delatnosti, što omogućuje veće koncentrisanje napora Organizacije na ostvarenju projekata od osnovne važnosti. Delegacija je istovremeno ukazala na potrebu da se sprovođenju tih projekata posveti posebna pažnja, jer oni predstavljaju prioritete zadatke Organizacije.

Osvrćući se posebno na projekt uzajamnog upoznavanja kulturnih vrednosti Istoka i Zapada, kao na naročito pogodnu akciju za otklanjanje nerazumevanja između istočnih i zapadnih zemalja, dr Stanković je rekao:

»Mnogobrojni nesporazumi od kojih pati ljudska zajednica, često teške iluzije i predrasude, vuku svoj koren iz ekonomskih i političkih odnosa u prošlosti, što, između ostalog, ima za posledicu i nedovoljno poznavanje kulturnog blaga širokih područja koja se obično nazivaju Istok i Zapad. Iz toga proizlazi nedostatak međusobnog razumevanja koji je koliko za žaljenje toliko i pun opasnosti. U interesu je celokupnog čovečanstva da se to međusobno nepoznavanje i nerazumevanje otkloni, jer je ono često uzrok buđenja antagonističkog duha i opasnih i nekorisnih iluzija da se ova ili ona evropska civilizacija smatra kao jedino moguća, da se ona stalno suprotstavlja drugima i da se na taj način sprečava čak i mogućnost kulturnih razmena između zemalja Istoka i Zapada.«

Jugoslovenska delegacija je aktivno učestvovala u radu komisija i radnih grupa Konferencije.

U Radnoj grupi za prosvetu jugoslovenski delegat je ukazao na potrebu donošenja jednog međunarodnog instrumenta za otklanjanje diskriminacije u prosveti. Konferencija je ovlastila generalnog direktora da za naredno zasedanje Generalne konferencije pripremi projekte konvencije i preporuke o otklanjanju diskriminacije u prosveti.

U diskusiji o saradnji UNESCO-a s Međunarodnim biroom za prosvetu* jugoslovenski delegat je istakao značaj aktivnosti Biroa, a naročito međunarodnih konferencija o javnoj nastavi koje Biro organizuje svake godine u saradnji sa UNESCO-om, i naglasio da bi te konferencije mogle biti znatno efikasnije ako bi se izvršile izvesne izmene u organizaciji rada konferencija.

* Međunarodni biro za prosvetu, osnovan 1925 u Ženevi, saraduje sa UNESCO-om u sprovođenju izvesnih akcija UNESCO-a u oblasti prosvete.

Prilikom razmatranja projekta programa o vanškolskom obrazovanju omladine i odraslih, jugoslovenski delegat je podržao predlog da se predviđeni budžetski iznosi povećaju, ukazujući na značaj rada na vanškolskom obrazovanju i na potrebu proširenja delatnosti Organizacije u toj oblasti. Konferencija je predlog usvojila i predloženi budžetski iznosi povećani su za 50.000 dolara.

Jugoslovenski delegat je podržao i predlog indiske delegacije da UNESCO preduzme pripreme radove za sprovođenje novog projekta o širenju obavezne osnovne nastave u aziskim zemljama. Konferencija je predlog usvojila.

U Radnoj grupi za prirodne nauke jugoslovenski delegat je istupio u prilog povećanja subvencija međunarodnim naučnim unijama (Međunarodni savet naučnih unija, Savet međunarodnih organizacija medicinskih nauka, Unija međunarodnih tehničkih udruženja, Federacija astronomskih i geofizičkih službi, Međunarodna unija za zaštitu prirode i njenih bogatstava, Međunarodna geofizička godina) i podržao predloge o intenzivnijem proučavanju mora i slatkih voda, aridnih zona, biologije ćelije, mozga i vanzemaljskih prostora.

Radna grupa za informacije preporučila je, na predlog jugoslovenskog delegata, da UNESCO, u saradnji s Međunarodnim udruženjem likovnih umetnosti, izradi studiju o preprekama koje otežavaju međunarodno cirkulisanje likovnih dela, u cilju predlaganja mera za njihovo otklanjanje.

U Komisiji za program jugoslovenski delegat je izložio rezultate ostvarenja projekta tehničke pomoći UNESCO-a u sprovođenju reforme školstva u Jugoslaviji — jednog od najvećih UNESCO-ovih projekata tehničke pomoći.

Konferencija je usvojila rezoluciju kojom se države članice pozivaju da u specijalni fond uplate dobrovoljne doprinose kojima bi UNESCO finansirao specijalne i hitne potrebe država članica u oblasti prosvete, nauke i kulture.

Na Zasedanju je izvršen izbor 12 novih članova Izvršnog saveta i imenovan novi generalni direktor — dr Vitorino Veroneze, dotadašnji pretsednik Izvršnog saveta i član italijanske delegacije.

JUGOSLOVENSKA NACIONALNA KOMISIJA ZA UNESCO

Ustavom UNESCO-a predviđeno je osnivanje nacionalnih komisija kao savetodavnih organa za pitanja saradnje sa Organizacijom.

Jugoslovenska nacionalna komisija za UNESCO osnovana je 27. novembra 1950. Uredbom vlade FNRJ,⁷ docnije izmenjenom Uredbom Saveznog izvršnog veća od 6. maja 1953.⁸ Nacionalna komisija je savetodavni organ Saveznog izvršnog veća za pitanja saradnje s UNESCO-om i sa inostranim nacionalnim komisijama za UNESCO. Kao savetodavni organ Saveznog izvršnog veća, Nacionalna komisija daje mišljenja o raznim pitanjima saradnje sa UNESCO-om (o programima Organizacije, o učesćima na generalnim konferencijama i na međunarodnim konferencijama i sastancima na kojima učestvuju predstavnici vlada a koje organizuje UNESCO i dr.), radi na sprovođenju programa UNESCO-a u Jugoslaviji i na razvijanju saradnje jugoslovenskih prosvetnih, naučnih i kulturnih ustanova i organizacija s UNESCO-om.

U cilju razvijanja i jačanja veza između Jugoslavije i UNESCO-a, septembra 1951. Jugoslaviju je posetio generalni direktor Organizacije J. Torej Bode. On je prisustvovao plenarnom sastanku Nacionalne komisije i posetio više prosvetnih, naučnih i kulturnih ustanova u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani. Bio je primljen i kod Pretsednika Republike.

Septembra 1954. generalni direktor Luter Evans bio je nekoliko dana u zvaničnoj poseti Jugoslaviji.

SASTAV. Komisija ima 24 člana koje imenuje Savezno izvršno veće. Sadašnji sastav Nacionalne komisije za UNESCO je sledeći: pretsednik

⁷ Uredba o osnivanju jugoslovenske Nacionalne komisije za Organizaciju ujedinjenih nacija za prosvetu, nauku i kulturu (UNESCO), »Službeni list FNRJ«, br. 65/50.

⁸ Uredba o izmeni Uredbe o osnivanju jugoslovenske Nacionalne komisije za Organizaciju ujedinjenih nacija za prosvetu, nauku i kulturu (UNESCO), »Službeni list FNRJ«, br. 19/53.

Marko Ristić, književnik, generalni sekretar Milovan Matić, načelnik Odeljenja za međunarodne veze Sekretarijata SiV-a za prosvetu i kulturu; članovi: dr Borislav Blagojević, rektor Beogradskog univerziteta; dr Jože Brilej, pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove; dr Zoran Bujas, profesor Zagrebačkog univerziteta; Ljiljana Čalovska, urednik Izdavačkog preduzeća »Kultura«; Radivoje Davidović, profesor Beogradskog univerziteta; Ivo Frol, pomoćnik sekretara Saveznog izvršnog veća za prosvetu i kulturu; dr Jože Goričar, profesor Ljubljanskog univerziteta; dr Blaže Koneski, profesor Univerziteta u Skopju; Jovan Marinović, direktor Tanjuga; Mitra Mitrović, direktor Savznog zavoda za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja; Miloš Nikolić, sekretar Kulturno-prosvetnog veća Jugoslavije; Vlado Obradović, član Centralnog komiteta Narodne omladine Jugoslavije; Bogdan Osolnik, sekretar za informacije Saveznog izvršnog veća; Lepa Perović, državni savetnik u Sekretarijatu Saveznog izvršnog veća za prosvetu i kulturu; Dušan Popović, direktor Radio televizije Beograd; dr Siniša Stanković, pretsednik Akademskog saveta FNRJ; Janez Stanovnik, direktor Instituta za međunarodnu politiku i privredu; dr Radivoje Uvalić, direktor Instituta društvenih nauka; Josip Vidmar, književnik; Marija Vilfan, savezni narodni poslanik; Drago Vučinić, sekretar Komisije za kulturne veze sa inostranstvom i dr Miloš Zanko, pretsednik Saveta za prosvetu NR Hrvatske.

DELATNOST

Aktivnost Nacionalne komisije obuhvata iste oblasti u kojima i sam UNESCO razvija svoju delatnost: prosvetu, prirodne i egzaktne nauke, društvene nauke, kulturne delatnost i informacije i razmenu lica.

PROSVETA

Saradnja s Međunarodnim biroom za prosvetu (BIE). Nacionalna komisija je pripremala učesće jugoslovenskih delegacija na međunarodnim konferencijama o javnoj nastavi koje svake godine organizuje u Ženevi Međunarodni biro za prosvetu u saradnji s UNESCO-om.

Saradnja s UNESCO-ovim Centrom za prosvetnu dokumentaciju. Nacionalna komisija je dostavljala Centru informacije i materijale o raznim prosvetnim pitanjima. U kolekciji Centra »Revue analytique de l'Education« (»Analitička revija za prosvetu«), kao posebna sveska, izdata je na francuskom i engleskom jeziku bibliografija prosvetnih publikacija u Jugoslaviji, a u više UNESCO-ovih publikacija i časopisa objavljeni su članci jugoslovenskih stručnjaka (naprimer o prosvetivanju odraslih u Jugoslaviji, domovima kulture i dr.).

Obrazovanje odraslih. Jugoslovenski delegati učestvovali su na međunarodnom seminaru o obrazovanju radnika (Kompjen 1952), na sastanku stručnjaka za obrazovanje radnika (Kompjen 1954), na regionalnom seminaru »Obrazovanje odraslih i kulturno uzdizanje« (Brisel 1954) na sastanku stručnjaka posvećenom proučavanju problema vaspitanja roditelja (Hamburg 1955), na međunarodnom seminaru »Univerziteti i obrazovanje odraslih« (London 1956), na seminaru posvećenom umetničkom obrazovanju odraslih (Hamburg 1956), na međunarodnom sastanku posvećenom obrazovanju odraslih (Varšava 1957), na međunarodnom seminaru posvećenom prosvetnoj ulozi ženskih organizacija (London 1959).

Savez sindikata Jugoslavije u saradnji s Nacionalnom komisijom, i uz pomoć UNESCO-a organizovao je u septembru 1956. na Rijeci međunarodni seminar posvećen ekonomskom obrazovanju radnika.

Na traženje UNESCO-a izrađena je studija o obrazovanju žena u Jugoslaviji. Studiju je UNESCO objavio 1953. na engleskom, francuskom i španskom jeziku.

Nastava u cilju razvijanja međunarodnog razumevanja. Na osnovu preporuka UNESCO-a, a na predlog Nacionalne komisije, Savet za prosvetu, nauku i kulturu FNRJ doneo je 1951. odluku da se u najvišim razredima srednjih škola uvede obavezna nastava o UN i specijalizovanim agencijama.

Nekoliko jugoslovenskih srednjih škola uključeno je u UNESCO-ovu eksperimentalnu akciju uvođenja nastave o OUN i specijalizovanim agencijama. Jugoslovenski učesnici prisustvovali su sastanku rukovodilaca tih škola (Pariz 1954) i seminarima o nastavi u duhu međunarodnog razumevanja (Sevr 1955, Gauting 1956, Firenca 1957 i Meina 1957).

Konferencije. Jugoslovenski učesnici prisustvovali su međunarodnom sastanku organizovanom u okviru UNESCO-ove akcije za poboljšanje nastave istorije i geografije (Sevr 1951),

konferenciji posvećenoj problemima mentalnog zdravlja dece (Pariz 1953), konferenciji posvećenoj problemima reforme školskog sistema (Hamburg 1956), sastanku stručnjaka za prosvetnu dokumentaciju (Pariz 1957), sastanku posvećenom prosvetivanju u slobodnom vremenu (Hamburg 1957) i međunarodnoj konferenciji koja je razmatrala doprinos sporta profesionalnom usavršavanju i kulturnom razvoju (Helsinki 1959).

Stipendije. UNESCO-ove stipendije korišćene su za proučavanje problema školstva (dve stipendije, 1951) i za upoznavanje rada škola u kojima se obavlja nastava o OUN (jedna stipendija, 1953).

Saradnja sa omladinom. U 1951 predstavnik UNESCO-a posetio je omladinsko radilište na pruzi Doboj—Banja Luka i upoznao se sa omladinskim radnim akcijama u Jugoslaviji. Novembra 1951 predstavnik Narodne omladine Jugoslavije učestvovao je na konferenciji predstavnika omladinskih organizacija koju je organizovao UNESCO u Parizu, posvećenoj pitanjima saradnje međunarodnih omladinskih organizacija.

1952 u Jugoslaviji je boravio predstavnik UNESCO-a u cilju upoznavanja sa aktivnošću jugoslovenskih omladinskih organizacija. 1953 predstavnik UNESCO-a prisustvovao je V Kongresu Narodne omladine Jugoslavije.

Delegati Narodne omladine Jugoslavije učestvovali su na Konferenciji Međunarodnog koordinacionog komiteta za radne akcije (Pariz 1954), na seminaru za rukovodioce akcija razmene omladine (Gauting 1954), na seminaru za rukovodioce omladinskih radnih akcija (Gauting 1954) i na sastancima posvećenim problemima izgrađivanja omladinskih rukovodilaca i društvenom vaspitanju omladine (Gauting 1955).

Direktor UNESCO-ovog Omladinskog instituta u Gautingu boravio je u Jugoslaviji 1954 i 1955, i na seminaru za omladinske rukovodioce u Zadru 1955 održao nekoliko predavanja o Ujedinjenim nacijama, UNESCO-u i drugim specijalizovanim agencijama.

U okviru »omladinskih projekata« UNESCO je Narodnoj omladini Jugoslavije dao pomoć od 1.200 dolara za izradu monografije o kulturnoj delatnosti omladine, smotrama i festivalima u Jugoslaviji. Monografija je izdata na srpsko-hrvatskom i engleskom jeziku.

Predstavnici Narodne omladine Jugoslavije koristili su više putnih stipendija koje je UNESCO dodeljivao međunarodnim omladinskim organizacijama (jedna putna stipendija za upoznavanje delatnosti organizacije Svetske univerzitetske službe (World University Service) u Aziji, 1954, jedna putna stipendija za učestvovanje na Svetskoj skupštini omladine (World Assembly of Youth), održanoj u Singapuru, 1954, jedna stipendija za putovanje u Indiju, Ceilon, Indoneziju i Pakistan radi upoznavanja s radom organizacija mladih zadrugara.

Jugoslovenskom crvenom krstu je dodeljena jedna UNESCO-ova stipendija za proučavanje rada organizacija Podmlatka Crvenog krsta u SAD i Kanadi.

Savez studenata Jugoslavije i Narodna omladina Jugoslavije, u saradnji s Nacionalnom komisijom za UNESCO organizovali su, uz pomoć UNESCO-a, međunarodne seminare u Dubrovniku sa temama »Savremeni problemi međunarodne saradnje«, »Aktivna i miroljubiva koegzistencija između država« i »Omladina i savremeni industrijski razvoj« (1956 i 1957), a u saradnji sa Zajednicom jugoslovenskih univerziteta organizovan je međunarodni seminar »Univerzitet danas« (Dubrovnik 1958).

PRIRODNE I EGZAKTNE NAUKE

Međunarodni sastanci i konferencije. Jugoslovenski naučnici učestvovali su na sastanku na kome je razmatrano osnivanje Međunarodnog centra za mehaničko računanje (Pariz 1951), na sastancima UNESCO-ovog Savetodavnog komiteta za program naučnih istraživanja u domenu prirodnih nauka (Pariz 1953, 1954 i 1955), na sastanku rukovodilaca nacionalnih naučnih centara (Milano 1955), na sastanku Komiteta stručnjaka koji je razmatrao mogućnosti donošenja međunarodnih propisa o distribuciji, transportu i upotrebi radioizotopa (Pariz 1955), na kolokvijumu o primenjenoj geologiji (Ankara 1955), na sastanku posvećenom aktivnostima i funkcionisanju Među-

narodnog centra za mehaničko računanje (Rim 1956), na Međunarodnoj konferenciji posvećenoj miroljubivom korišćenju radioaktivnih izotopa (Pariz 1957) i na Konferenciji o numeričkoj obradi informacija (Pariz 1959).

Naučno-popularne izložbe. Od naučno-popularnih izložbi koje je pripremio UNESCO, Nacionalna komisija je 1952—1953 organizovala izložbu »Novi materijali« na kojoj je prikazano dobijanje novih plastičnih materijala i njihova praktična primena. Izložba je bila priređena u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani.

Stipendije. U oblasti prirodnih i egzaktnih nauka Jugoslavija je od UNESCO-a primila stipendije: za specijalizaciju u domenu hemije (2 stipendije, korišćene u SAD, 1950), za biologiju (1 stipendija, korišćena u Velikoj Britaniji 1952), za nuklearnu fiziku (4 stipendije, korišćene u Velikoj Britaniji i SAD 1954, 1955, 1956 i 1957) i za geofiziku (1 stipendija, korišćena u SAD 1956).

DRUŠTVENE NAUKE

Ankete o nastavi društvenih nauka. U programima UNESCO-a značajno mesto zauzimali su problemi poboljšanja nastave društvenih nauka. 1951 i 1952 sprovedene su ankete o nastavi društvenih nauka na visokim školama u državama-članicama. Jugoslovenski stručnjaci izradili su izveštaje o nastavi političkih, ekonomskih i pravnih nauka u Jugoslaviji. Na poziv UNESCO-a jedan jugoslovenski stručnjak učestvovao je na međunarodnom sastanku eksperata na kome se raspravljalo o nastavi društvenih nauka (Pariz 1952).

Studije. Na predlog UNESCO-a jugoslovenski stručnjaci su izradili studije o političkim pravima žena i učestvovanju žena u javnom životu zajednice i studiju o kulturnom životu manjina u Jugoslaviji (1953).

Nacionalna komisija redovno dostavlja UNESCO-u statističke podatke iz oblasti prosvete, nauke i kulture za razne ankete ili publikacije.

Međunarodni sastanci i konferencije. Na Konferenciji stručnjaka za školsku statistiku učestvovao je i predstavnik jugoslovenskih statističara (Pariz 1956). U aprilu 1956 u Zagrebu je održana Konferencija na kojoj je razmatrana uloga srednjih klasa u mediteranskoj oblasti, koju su organizovali Međunarodno udruženje za sociologiju i UNESCO. U 1957 u Dubrovniku je održana Konferencija Udruženja za međunarodno pravo, a u Opatiji sastanak Međunarodnog instituta za administrativne nauke. Jugoslovenski predstavnici učestvovali su na Međunarodnom sastanku romanista koji su organizovali Rumunska nacionalna komisija i UNESCO (Bukurešt 1959) i na UNESCO-ovom međunarodnom sastanku stručnjaka posvećenom doprinosu društvenih nauka ekonomskom razvoju Mediterana, na kome su održali referate o ulozi društvenih nauka i ekonomske politike u ekonomskom razvoju Jugoslavije i o metodi i tehnici društvenog planiranja u Jugoslaviji (Atina 1959).

Stipendije. U oblasti društvenih nauka korišćene su dve stipendije: jedna za proučavanje društvenih aspekata industrijalizacije u Srednjoj Aziji (1957) i druga za proučavanje metodologije društvenih nauka (1958).

KULTURNE DELATNOSTI

Zaštita spomenika kulture. Na predlog Nacionalne komisije, UNESCO je 1951 uputio u Jugoslaviju savetodavnu misiju stručnjaka sa zadatkom da pruži pomoć jugoslovenskim stručnjacima prilikom konzervacije crkve sv. Sofije u Ohridu. Na osnovu izveštaja misije, UNESCO je 1952 izdao monografiju o crkvi sv. Sofije.

Na inicijativu UNESCO-a u aprilu 1954 u Hagu je održana međunarodna konferencija koja je usvojila Konvenciju o zaštiti spomenika kulture u slučaju oružanog sukoba. Na Konferenciji je učestvovala i Jugoslavija koja je Konvenciju ratifikovala februara 1956.

U Palermu je u maju 1956 održana Konferencija koja je zradila projekt međunarodnih pravila kojim se reguliše zaštita arheoloških nalazišta. Na Konferenciji je učestvovao i predstavnik jugoslovenskih arheologa. Pravila je usvojilo IX Zasedanje Generalne konferencije UNESCO-a.

U okviru programa pomoći državama-članicama za 1955/1956 Jugoslavija je dobila jednu stipendiju za specijalizaciju u oblasti restauracije spomenika. Stipendija je korišćena u Italiji.

Jugoslavija se 1959 učlanila u Međunarodni centar za konzervaciju i restauraciju kulturnih dobara.

Jugoslovenski delegat učestvovao je na Međunarodnom simpozijumu posvećenom restauraciji spomenika (Madrid 1959).

Muzeji. Na inicijativu Nacionalne komisije formiran je 1951 Jugoslovenski nacionalni komitet ICOM-a — organ za saradnju s Međunarodnim savetom za muzeje (ICOM). U okviru akcije na popularisanju muzeja, koju je pokrenuo UNESCO, Savez muzejsko-konzervatorskih društava Jugoslavije, u saradnji s Nacionalnim komitetom ICOM-a, organizovao je u 1954 i 1955 »nedelje muzeja«.

Jugoslovenski muzejski stručnjaci učestvovali su na UNESCO-ovom seminaru (Atina 1954) na kome je razmatran problem prosvetne uloge muzeja i na sastanku stručnjaka (Pariz 1955) na kome je izrađen program »Međunarodne nedelje muzeja«.

Pretpostavnici Jugoslovenskog nacionalnog komiteta ICOM-a redovno su učestvovali na konferencijama ICOM-a i aktivno saradivali u njegovim komitetima.

Likovna umetnost. U nizu jugoslovenskih gradova priređene su UNESCO-ove izložbe koje imaju za cilj popularisanje najboljih dela likovne umetnosti: »Sto reprodukcija u boji dela svetskih majstora« (od 1952 do 1954), »Reprodukcije crteža Leonarda da Vinčija« (1955), »Japanske estampe« (1955), »Persiske minijature« (1957) i »Reprodukcije akvarela najvećih slikara« (1959).

U okviru UNESCO-ovog programa pomoći državama-članicama, akademije likovnih umetnosti u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani dobile su 2.000 dolara za poboljšanje nastave likovne umetnosti, a Kulturno-prosvetno veće Jugoslavije 4.000 dolara za osnivanje Galerije reprodukcija. Iz fonda Galerije, Kulturno-prosvetno veće je priredilo dve izložbe (»Renesansno slikarstvo« i »Moderno slikarstvo«) koje su prikazane u nizu gradova u zemlji.

U kolekciji »Svetska umetnost«, koju izdaju UNESCO i »New York Graphic Society«, publikovan je 1955 Album jugoslovenskih srednjovekovnih fresaka u pet izdanja (na francuskom, engleskom, nemačkom, španskom i srpskohrvatskom jeziku).

Jugoslovenski nacionalni komitet Međunarodnog udruženja za likovnu umetnost (AIAP) osnovan je 1953. Delegati Komiteta učestvovali su na I kongresu AIAP-a održanom septembra 1954 u Veneciji.

Na inicijativu Nacionalne komisije, 1954 je formirana Jugoslovenska sekcija Međunarodnog udruženja likovnih kritičara (AICA).

U Dubrovniku je 1956 održana Godišnja konferencija AICA, a 1957 II Kongres AIAP-a u Dubrovniku.

Muzika. Nacionalna komisija za UNESCO je 1952 dala inicijativu za osnivanje Nacionalnog komiteta za muziku, organa za saradnju s Međunarodnim savetom za muziku (CIM) i Nacionalnog komiteta za muzički folklor, organa za saradnju s Međunarodnim savetom za muzički folklor (IFMC). Nacionalna komisija pomaže ove nacionalne komitee kao i rad Jugoslovenske sekcije Međunarodnog društva za savremenu muziku (SIMC).

Na UNESCO-ovoj konferenciji, održanoj 1953 u Brislu, na kojoj je razmatrano pitanje uloge muzike u obrazovanju učestvovali su i jugoslovenski muzički pedagozi.

U oblasti muzike od UNESCO-a je 1955 dobijena jedna stipendija za kompozitora, koja je korišćena u Francuskoj, Velikoj Britaniji, Italiji, Zapadnoj Nemačkoj, Švajcarskoj i SAD.

Bibliografija i razmena publikacija. Za usavršavanje u bibliotekarstvu od UNESCO-a je dobijena jedna stipendija koja je korišćena 1952/53 u Francuskoj, Švajcarskoj i Belgiji. 1955 je korišćena jedna stipendija za upoznavanje sa organizacijom i radom centara za razmenu publikacija u Italiji, Francuskoj, Velikoj Britaniji, Švajcarskoj, Zapadnoj Nemačkoj, Belgiji, Holandiji, Danskoj, Švedskoj i SSSR. U 1957 dve UNESCO-ove

stipendije za usavršavanje službe konzervacije i restauracije knjiga i rukopisa korišćene su u Italiji.

Bibliografski institut FNRJ redovno dostavlja UNESCO-u bibliografiju prevedenih dela u Jugoslaviji za publikaciju »Index Translationum«.

Sve veće jugoslovenske biblioteke primaju i koriste UNESCO-ov »Bilten za biblioteke«.

Na X Zasedanju Generalne konferencije usvojene su Konvencija o međunarodnoj razmeni publikacija i Konvencija o razmeni između država zvaničnih publikacija i dokumenata. U pripremanju tekstova konvencija učestvovali su i jugoslovenski stručnjaci.

Na inicijativu UNESCO-a 1952 je usvojena Opšta konvencija o autorskom pravu, na čijoj su izradi učestvovali i jugoslovenski stručnjaci.

INFORMACIJE

Međunarodne konvencije. Radi olakšanja međunarodne cirkulacije informacija, na inicijativu UNESCO-a usvojena su 1950 dva međunarodna sporazuma: Sporazum o olakšanju međunarodne cirkulacije audiovizuelnih materijala i Sporazum o uvozu predmeta prosvetnih i naučnih filmova na televiziji. Jugoslavija je oba sporazuma ratifikovala 1952.

Konferencije i seminari. Jugoslovenski učesnici prisustvovali su sastanku stručnjaka na kome se raspravljalo o poboljšanju produkcije i raspodele filmova koji služe ciljevima UNESCO-a (1951), sastanku posvećenom unifikaciji Brajeve azbuke (1951), seminaru o korišćenju audiovizuelnih sredstava u osnovnom obrazovanju (Palermo 1952), sastanku na kome je razmatran problem upotrebe prosvetnih i naučnih filmova na televiziji (Tanger 1955), sastanku o problemu uticaja sredstava informacija na decu i omladinu (Pariz 1951) i sastanku posvećenom stručnom obrazovanju novinara (Pariz 1956).

Stipendije. UNESCO-ove stipendije korišćene su za pružanje radio-službe (dve stipendije, u 1951/1952 korišćene u Francuskoj, Italiji, Švajcarskoj, Belgiji i Velikoj Britaniji) organizacije novinskih agencija (jedna stipendija, u 1956 korišćena u Francuskoj, Velikoj Britaniji, Zapadnoj Nemačkoj i Italiji) i za nastavu novinarstva (jedna stipendija, u 1958 korišćena u Francuskoj, Zapadnoj Nemačkoj, Švajcarskoj i Velikoj Britaniji).

Izložbe i publikacije. UNESCO-ovu izložbu »Prava čoveka« Nacionalna komisija je organizovala 1953 u Beogradu, a 1955 u Ljubljani i Celju.

Na inicijativu Nacionalne komisije, 1952 je sklopljen ugovor između preduzeća »Jugoslovenska knjiga« i UNESCO-a o prodaji UNESCO-ovih publikacija u Jugoslaviji.

Redakcije većeg broja jugoslovenskih listova i radiostanica primaju UNESCO-ove biltena za štampu i radio.

Nacionalna komisija dostavlja UNESCO-u, nacionalnim komisijama država-članica i raznim međunarodnim organizacijama i ustanovama u pojedinim zemljama knjige i druge publikacije o razvoju prosvete, nauke i kulture u Jugoslaviji.

RAZMENA

Pored stipendija dobijenih za usavršavanje u raznim domenima UNESCO-ove delatnosti, UNESCO je u okviru programa razmene radnika od 1952 svake godine dodeljivao izvestan broj stipendija Glavnom zadržanom savezu FNRJ odnosno pojed. nim strukovnim sindikatima. Grupe jugoslovenskih radnika raznih struka posetile su Dansku, Švedsku, Zapadnu Nemačku, Italiju i Francusku.

TEHNIČKA POMOĆ UNESCO-a

UNESCO je 1950 otpočeo sprovođenje Proširenog programa tehničke pomoći UN, tj. tehničke pomoći u oblasti prosvete, nauke i kulture. Delatnost UNESCO-a na planu tehničke pomoći zasniva se na činjenici da je podizanje opšteg obrazovanja i kulturnog nivoa preduslov za intenzivniji ekonomski razvoj.

Tehnička pomoć koju pruža UNESCO obuhvata: osnovno obrazovanje, obrazovanje odraslih, stručno obrazovanje, proizvodnju i korišćenje školskih učila i nastavnih sredstava, formiranje i usavršavanje nastavnih kadrova, organizovanje naučnih laboratorija i instituta itd. Glavni zadatak tehničke pomoći UNESCO-a je formiranje i usavršavanje domaćih stručnjaka.

Financijska sredstva za tehničku pomoć dobijaju se iz dobrovoljnih doprinosa država-članica UN. Pri Generalnom sekretarijatu UN postoji Fond tehničke pomoći koji se, prema određenim procentima, raspoređuje na UN i pojedine specijalizovane agencije.

Predloge za dodeljivanje tehničke pomoći podnose vlade država-članica i oni predstavljaju projekte značajnijih akcija u oblasti prosvete, nauke i kulture, koji u pretežno meri predviđaju angažovanje same države koja pomoć traži.

UNESCO dodeljuje pomoć u vidu upućivanja inostranih stručnjaka koji pomažu u sprovođenju projekata, davanja stipendija za usavršavanje u inostranstvu domaćih stručnjaka i nabavke potrebne opreme i literature.

Jugoslavija koristi tehničku pomoć UNESCO-a od 1951. Novembra 1951 potpisan je prvi ugovor o tehničkoj pomoći UNESCO-a Jugoslovenskom centru za naučnu i tehničku dokumentaciju. Centar je dobio pomoć u ukupnom iznosu od 50.000 dolara (dva inostrana stručnjaka, četiri stipendije i oprema).

1952 zaključen je ugovor o tehničkoj pomoći pri osnivanju Zavoda za izradu školskih učila u Zagrebu. Pomoć je dobijena u iznosu od 40.000 dolara.

U toku 1953 i 1954 sprovedena su tri nova projekta tehničke pomoći: usavršavanje stručnjaka za silikatnu hemiju (u okviru projekta pri Tehničkoj velikoj školi u Beogradu osnovan je Institut za silikatnu hemiju koji je dobio pomoć od 22.000 dolara); usavršavanje stručnjaka za hemiju ulja (na Prirodno-matematičkom fakultetu Univerziteta u Zagrebu obrazovana je grupa za radove u oblasti hemije ulja; za rad grupe dobijena

je pomoć od 22.000 dolara) i usavršavanje poljoprivredno-šumarskih stručnjaka (pomoć od 22.000 dolara data je poljoprivredno-šumarskim fakultetima u Ljubljani i Skopju).

1955 zaključen je sporazum sa UNESCO-om u ostvarenju jednog dugoročnog programa tehničke pomoći. Sporazum predviđa pomoć UNESCO-a u sprovođenju reforme školstva u Jugoslaviji. U okviru tog sporazuma Jugoslavija je od 1955 do 1960 dobila pomoć u iznosu od 315.000 dolara. Pomoć je korišćena za stipendiranje 160 prosvetnih i naučnih radnika koji su u raznim zemljama proučavali probleme osnovne, stručne, tehničke i visoke nastave, obrazovanja odraslih, pedagoškog obrazovanja nastavnika, samoupravljanja u prosveti, organizacije i finansiranje školskih, školske reforme, proizvodnju školske opreme, građenje škola itd. Zatim za boravak u Jugoslaviji 12 inostranih stručnjaka i za nabavku opreme za neke škole.

IZVOR: Conference for the Establishment of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, Preparatory Commission UNESCO, London 1945 (Konferencija za stvaranje Organizacije ujedinjenih nacija za prosvetu, nauku i kulturu, Pripremna komisija UNESCO, London 1945); UNESCO, Conférence générale, Première session, 1946 UNESCO, Paris 1947 (Generalna konferencija, I Zasedanje); Actes de la Conférence générale, Résolutions (Akta Generalne konferencije, rezolucije). (Deuxième session, Mexico 1947; Troisième session, Beyrouth 1948; Quatrième session Paris 1949; Cinquième session, Florence 1950; Sixième session, Paris 1951; Septième session, Paris 1952; Huitième session, Montevideo 1954; Neuvième session, New Delhi 1956; Dixième session, Paris 1958) UNESCO, Paris, »Pet godina rada Jugoslovenske nacionalne komisije za UNESCO« (1951–1956), Izveštaji o saradnji sa UNESCO-om, »Projekt programa rada Jugoslovenske nacionalne komisije za UNESCO, 1959–1960« (Materijali Jugoslovenske nacionalne komisije za UNESCO).

R. A.

POSETA PRETSEDNIKA REPUBLIKE INDONEZIJE SUKARNA

Na poziv predsednika Republike Josipa Broza Tita, predsednik Republike Indonezije dr Sukarno boravio je u Jugoslaviji od 5 do 8 aprila 1960 i posetio neka mesta u narodnim republikama Hrvatskoj i Sloveniji.

Na svečanoj večeri na Brionima 5 aprila predsednik Tito je u svojoj zdravici istakao da su Jugoslavija i Indonezija za nekoliko godina postale veoma bliske po svojim pogledima na razna međunarodna pitanja i na unutrašnji razvitak u svojim zemljama, i da je to još više učvrstilo zajedničko uverenje da zemlje i narodi, čak i ako su geografski veoma udaljeni, mogu korisno sarađivati ne samo za svoje dobro već i u interesu učvršćenja mira u svetu. Ocenjujući pozitivno dosadašnju jugoslovensko-indonežansku saradnju, predsednik Tito je pozeleo da ona u budućnosti da još plodnije rezultate.

U svom odgovoru predsednik Sukarno je rekao da čitav jugoslovenski narod smatra svojim prijateljem i da između njegove zemlje, koja čuvajući individualnost i razvijajući privredu ide demokratskim putem u pravcu socijalizma, i Jugoslavije postoje mnoge dodirne tačke i u unutrašnjem razviku.

U toku boravka u Jugoslaviji predsednika Sukarna vođeni su, u prijateljskoj i srdačnoj atmosferi, razgovori o proširenju saradnje između dve zemlje i o aktuelnim međunarodnim pitanjima.¹ U razgovorima su sa indonežanske strane učestvovali, pored predsednika Sukarna, ministar inostranih poslova Indonezije dr Subandrio, ministar za razvoj nacionalne industrije dr Suharto, direktor kabineta Predsednika Republike dr Tamzil, ambasador Indonezije u Jugoslaviji Asmaun, a sa jugoslovenske strane, pored predsednika Tita, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović, državni potsekretar za inostrane poslove Veljko Mićunović, generalni sekretar Predsednika Republike Leo Mates i ambasador Jugoslavije u Indoneziji Stane Pavlič.

Na kraju razgovora, objavljeno je 8 aprila u Zagrebu zajedničko saopštenje.

U saopštenju se konstatuje »da su dosadašnji neposredni kontakti državnika dve zemlje bili vrlo korisni za razvoj svestrane bilateralne saradnje i jačanje prijateljstva između Jugoslavije i Indonezije, i da sa takvim susretima i razmenom gledišta treba i ubuduće nastaviti.

»Dva predsednika su ponovo sa zadovoljstvom konstatovala jedinstvo njihovih gledišta o osnovnim međunarodnim pitanjima. Potvrđujući stavove izražene u zajedničkom saopštenju od 31 decembra 1958 u Tampaksiringu, dva predsednika su ocenila da je došlo do opšteg poboljšanja u međunarodnim odnosima. Oni su se saglasili da je ovo poboljšanje rezultat sve šireg opredeljenja za politiku miroljubive koegzistencije, za koju

se zalažu i Jugoslavija i Indonezija. To opravdava njihovu nadu i uverenje da naponi koje miroljubive snage u svetu ulažu za rešavanje najvažnijih problema, kao što su zabrana svih eksperimenata nuklearnim oružjem, razoružanje i druga važna pitanja, mogu dovesti do trajnog mira u svetu.

Obe strane su pozdravile »aktivnost koju u poslednje vreme pokazuju odgovorni državici u pravcu traženja rešenja za goruće međunarodne probleme«.

Naročito je naglašena potreba poklanjanja dužne pažnje duhu Povelje Ujedinjenih nacija u naporima za pravilno i svestrano rešavanje problema današnjice. »Treba pružiti mogućnost svim zemljama, kako velikim tako i malim, da se čuje njihov glas i da njihovi interesi budu zastupljeni na prestojećim konferencijama na vrhu.

U razgovorima je naglašeno da su od bitnog značaja za ostvarenje progressa i stabilnosti u svetu pitanja pružanja »međunarodne pomoći ekonomski manje razvijenim oblastima, bez političkih uslova i na bazi pune ravnopravnosti, i eliminisanje svih vidova kolonijalizma«.

Dve strane su se saglasile da će Jugoslavija i Indonezija nastojati kao i dosada da se »prvenstveno preko Ujedinjenih nacija pristupi realizaciji široke međunarodne ekonomske i tehničke pomoći i tako doprinese jačanju nezavisnosti oslobođenih područja i ubrza proces oslobođenja još uvek zavisnih naroda u Aziji i Africi«.

Konstatovano je da su između dve zemlje tokom protekle godine ostvareni vidni rezultati u razvijanju prijateljske saradnje na svim poljima. U cilju daljeg proširenja prijateljskih odnosa »dve strane su se saglasile da još više unaprede međusobnu saradnju na političkom, ekonomskom, kulturnom i drugim poljima«.

Razmotrivši postojeće oblike ekonomske saradnje obe strane su se saglasile »da bi zaključenje sporazuma o dugoročnoj privrednoj saradnji bilo od zajedničke koristi. Takođe je postignuta saglasnost da se u bliskoj budućnosti potpiše sporazum o naučno-tehničkoj saradnji«.

U toku boravka predsednik Sukarno je pozvao predsednika Tita i predsednika Sabora NR Hrvatske Vladimira Bakarića da posete Indoneziju.

Na prijemu koji je predsednik Tito priredio u čast visokih gostiju 7 aprila na Bledu, predsednik Sukarno je uručio predsedniku Titu najviše indonežansko vojno odlikovanje Sakti.

¹ Vidi: »Jugoslavija i Indonezija«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 427–428 (53–54); »Posete Predsednika Republike nekim zemljama Azije, Afrike i Grčkoj«, »Jugoslovenski pregled« 1959, str. 113–117 (13–17).

IZVOR: Poseta predsednika Sukarna Jugoslaviji — »Borba«, 7 april 1960; Zdravice predsednika Tita i Sukarna — »Borba«, 7 april 1960; Boravak predsednika Indonezije u Sloveniji — »Borba«, 8 april 1960; Zajedničko saopštenje o jugoslovensko-indonežanskim razgovorima 1960.

T. P.

SADRŽAJ 1960

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Akti republičkih izvršnih veća	4—10
Društveno upravljanje stanbenim zgradama.....	45—48
Žene u organima narodne vlasti i društvenog samoupravljanja	48—51
Opšta politika Saveznog izvršnog veća i njena ostvarenja u 1959..	93—107
Organizacija i rad Saveznog izvršnog veća u 1959	107—109
Republičke narodne skupštine	
1—4; 52;	110—111
Sednice Saveznog izvršnog veća 51; 111—112	

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije	53—58
Proslava 40-godišnjice KPJ i SKOJ-a u jubilarnoj 1959 godini.....	59—62
Aktivnost Narodne omladine Jugoslavije.....	113—117
Jugoslovenska liga za mir, nezavisnost i ravnopravnost naroda	117—118
V Kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.....	141—162

PRIVREDA

Raspodela ukupnog prihoda privrednih organizacija	11—15
Vinogradarstvo	16—20
Ribarstvo	21—24
Privreda u 1959 godini	63—68
Privreda u prvom tromesečju 1960..	163—166
Proizvodnja drvnih ploča	166—168

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Služba inspekcije rada i zaštita rada	25—27
Jugoslavija i Svetska zdravstvena organizacija	27—18
Zdravstvena služba u 1959	69—70
Kadrovi službe socijalnog osiguranja	70—71
Suzbijanje endemskog sifilisa	71—72
Prava i zaštita bivših boraca	119—123

Zaštita dece i omladine	124
Savezni institut za rehabilitaciju....	169—170

KULTURA

Radnički univerziteti 1957—1959..	29—32
Institut društvenih nauka	32—34
Ekonomski fakulteti	73—75
Strani studenti u Jugoslaviji.....	75—76
Učeničke zadruge u osnovnoj školi	125—128
Festival jugoslovenskog dokumentarnog i kratkometražnog filma....	128
Poljoprivredni fakulteti	171—173
Slobodne aktivnosti učenika u osnovnoj školi.....	174—176

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Fudbal u Jugoslaviji	77—79
Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1959	79—84
Državna prvenstva u 1959	129—132

SPOLJNA POLITIKA

Stavovi Jugoslavije o pitanju konferencije na vrhu	35—37
Učešće Jugoslavije na XIV Zasedanju Generalne skupštine UN	37—44
Jugoslavija i Organizacija UN za ishranu i poljoprivredu (FAO)	85—88
Poseta ministra inostranih poslova Kube Raula Roa Garsija	89
Diplomatsko-konzularna predstavništva	89—92
Bilateralni odnosi u 1959	133—134
Jugoslavija i Austrija	135—138
Poseta potpredsednika SIV-a Mijalka Todorovića Grčkoj	138—139
Poseta ministra inostranih poslova Republike Austrije dr Bruna Krajskog.....	139—140
Jugoslavija i zemlje Severne Afrike..	177—180
Delatnost Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama i regionalnim organizacijama UN.....	180—181
Jugoslavija i Organizacija Ujedinjenih nacija za prosvetu, nauku i kulturu (UNESCO).....	182—188
Poseta potpredsednika Republike Indonezije Sukarna	188

»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim sveskama.
Godišnja pretplata 6.000 dinara / Redakcija: Nemanjina 34 / tel. 27-190
Administracija: Ulica Kosmajska 7 / tel. 22-778 / pošt. fah 62 / Beograd.

Tekući račun kod Narodne banke br. 101—14
2—645

Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.

